Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ

ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସଟୀକା

୧। ଗହପତିଵଗ୍ଗୋ

୧। କନ୍ଦରକସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧।ଆରାମପୋକ୍ଖରଣୀଆଦୀସୂତି ଆରାମପୋକ୍ଖରଣୀଉଯ୍ୟାନଚେତିଯଟ୍ଠାନାଦୀସୁ। ଉସ୍ସନ୍ନାତି ବହୁଲା। ଅସୋକକଣିକାରକୋଵିଳାରକୁମ୍ଭୀରାଜରୁକ୍ଖେହି ସଞ୍ଛନ୍ନତାଯ ତଂ ଚମ୍ପକଵନଂ ନୀଲାଦିପଞ୍ଚଵଣ୍ଣକୁସୁମପଟିମଣ୍ଡିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ନ ଚମ୍ପକରୁକ୍ଖାନଂଯେଵ ନୀଲାଦିପଞ୍ଚଵଣ୍ଣକୁସୁମତାଯାତି ଵଦନ୍ତି। ଭଗଵା କୁସୁମଗନ୍ଧସୁଗନ୍ଧେ ଚମ୍ପକଵନେ ଵିହରତୀତି ଇମିନା ନ ମାପନକାଲେ ଏଵ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ଚମ୍ପକରୁକ୍ଖା ଉସ୍ସନ୍ନା, ଅଥ ଖୋ ଅପରଭାଗେପୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ପଞ୍ଚସତମତ୍ତେହି ଅଡ୍ଢତେଳସେହୀ’’ତି ଏଵଂ ଅଦସ୍ସିତପରିଚ୍ଛେଦେନ। ହତ୍ଥିନୋ ଚାରେତି ସିକ୍ଖାପେତୀତି ହତ୍ଥାଚରିଯୋ ହତ୍ଥୀନଂ ସିକ୍ଖାପକୋ, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋତି ଆହ ‘‘ହତ୍ଥାଚରିଯସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ’’ତି। ତଦା ଭଗଵା ତେସଂ ପସାଦଜନନତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାଵଂ ଅନିଗୁହିତ୍ଵାଵ ନିସିନ୍ନୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଛବ୍ବଣ୍ଣାନଂ ଘନବୁଦ୍ଧରସ୍ମୀନ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଭଗଵତୋ ଚେଵ ଗାରଵେନାତି ଭଗଵତୋ ଗରୁଭାଵେନ, ଭଗଵତି ଗାରଵେନାତି ଵା ପାଠୋ।

ନିଚ୍ଚଂନ ହୋତୀତି ଅଭିଣ୍ହଂ ନ ହୋତି, କଦାଚିଦେଵ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଣ୍ହନିଚ୍ଚତା ହି ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା, ନ କୂଟଟ୍ଠନିଚ୍ଚତା। ଲୋକେ କିଞ୍ଚି ଵିମ୍ହଯାଵହଂ ଦିସ୍ଵା ହତ୍ଥଵିକାରମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଵା ଫୋଟେନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିତୁଂ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଭୂତନ୍ତି ଅଯଂ ନିରୁତ୍ତିନଯୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଉପାଦାଯ ରୁଳ୍ହୀଵସେନ ଵୁତ୍ତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ପାଳିଯଂ ‘‘ଯେପି ତେ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅହେସୁଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’’ନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ, କିଞ୍ଚି ଅକତ୍ତବ୍ବମ୍ପି କରିଯମାନଂ ଦୁକ୍କରଭାଵେନ ଵିମ୍ହଯାଵହଂ ହୋତି, ତଥା କିଞ୍ଚି କତ୍ତବ୍ବଂ, ପୁରିମଂ ଗରହଚ୍ଛରିଯଂ, ପଚ୍ଛିମଂ ପସଂସଚ୍ଛରିଯଂ, ତଦୁଭଯଂ ସୁତ୍ତପଦସୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଥା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ।

ସମ୍ମା ପଟିପାଦିତୋତି ସମ୍ମାପଟିପଦାଯଂ ଠପିତୋ। ଏସା ପଟିପଦା ପରମାତି ଏତପରମଂ, ଭାଵନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋଯଂ ଯଥା ‘‘ଵିସମଂ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ପରିଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୭୦)। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ପଟିପଦାଯ ତୁମ୍ହେହି ପଟିପାଦିତୋ, ଅତୀତେପି କାଲେ ବୁଦ୍ଧା ଏତପରମଂଯେଵ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସମ୍ମା ପଟିପାଦେସୁଂ, ଅନାଗତେପି କାଲେ ଏତପରମଂଯେଵ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସମ୍ମା ପଟିପାଦେସ୍ସନ୍ତୀତି ପରିବ୍ବାଜକୋ ନଯଗ୍ଗାହେନ ଦିଟ୍ଠେନ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅନୁମିନନ୍ତୋ ସବ୍ବେସମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନେ ସଙ୍ଘସୁପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନସୁଵଣ୍ଣଂ ଵିଯ ସମସମଂ କତ୍ଵା ଦସ୍ସେତି, ଏଵଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଚ ତେସଂ ସୁଧମ୍ମତଞ୍ଚ ତଥା ଦସ୍ସେତି ଏଵାତି ଵେଦିତବ୍ବୋ, ବୁଦ୍ଧସୁବୁଦ୍ଧତା ପନ ନେସଂ ସରୂପେନେଵ ଦସ୍ସିତାତି। ନ ଇତୋ ଭିଯ୍ୟୋତି ଇମିନା ପାଳିଯଂ ଏତପରମଂଯେଵାତି ଅଵଧାରଣେନ ନିଵତ୍ତିତଂ ଦସ୍ସେତି ସୀଲପଦଟ୍ଠାନତ୍ତା ସମାଧିସ୍ସ, ସମାଧିପଦଟ୍ଠାନତ୍ତା ଚ ପଞ୍ଞାଯ ସୀଲେପି ଚ ଅଭିସମାଚାରିକପୁବ୍ବକତ୍ତା ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକସ୍ସ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଆଭିସମାଚାରିକଵତ୍ତଂ ଆଦିଂ କତ୍ଵା’’ତି।

୨। ପୁଚ୍ଛାନୁସନ୍ଧିଆଦୀସୁ ଅନନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ‘‘ପାଟିଏକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ତମେଵତ୍ଥଂ ପାକଟଂ କାତୁଂ ‘‘ଭଗଵା କିରା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଉପସନ୍ତକାରଣନ୍ତି ଉପସନ୍ତଭାଵକାରଣଂ। ତଞ୍ହି ଅରିଯାନଂଯେଵ ଵିସଯୋ, ତତ୍ଥାପି ଚ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଏଵ ଅନଵସେସତୋ ଵିସଯୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ବ୍ୟତିରେକତୋ ଅନ୍ଵଯତୋ ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ହି ଵନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଞାତତ୍ଥଚରିଯା କାକଜାତକାଦିଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବା, ଲୋକତ୍ଥଚରିଯା ତଂତଂପାରମିପୂରଣଵସେନ, ବୁଦ୍ଧତ୍ଥଚରିଯା ମହାବୋଧିଜାତକାଦିଵସେନ। ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଭୋ ଗୋତମାତିଆଦିନା କନ୍ଦରକେନ କତଂ ପସାଦପଵେଦନଂ ଦସ୍ସେତି।

ଯେପି ତେତିଆଦିନା ତେନ ଵୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚନୁଭାସନ୍ତେନ ଭଗଵତା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତନ୍ତି ଚରିତତ୍ତା ଆହ – ‘‘ସନ୍ତି ହି କନ୍ଦରକାତି ଅଯମ୍ପି ପାଟିଯେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧୀ’’ତି । ଯୋ ହି କନ୍ଦରକେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପସନ୍ତଭାଵୋ କିତ୍ତିତୋ, ତଂ ଵିଭଜିତ୍ଵା ଦସ୍ସେନ୍ତୋପି ତେନ ଅପୁଚ୍ଛିତୋଯେଵ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ଭଗଵା ‘‘ସନ୍ତି ହୀ’’ତିଆଦିନା ଦେସନଂ ଆରଭି। ତେନାହ ‘‘ଭଗଵତୋ କିର ଏତଦହୋସୀ’’ ତିଆଦି। କପ୍ପେତ୍ଵାତି ଅଞ୍ଞଥା ସନ୍ତମେଵ

ଅତ୍ତାନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ଥା ୱିଧାଯ। ପକପ୍ପେତ୍ୱାତି ସନିଦସ୍ସନଓୱସେନ ଗହେତ୍ୱା। ତେନାହ ‘‘କୁହକଭାୱେନା’’ତିଆଦି। ପଟିପଦଂ ପୂରଯମାନାତି କାମଂ ଅୱିସେସେନ ସେକ୍ଖା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେ ପନ ଅଧିଗତମଗ୍ଗୱସେନ ‘‘ପୂରଯମାନା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା କିଞ୍ଚସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତତ୍ତା। ମଗ୍ଗୋ ହି ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋତି ଆହ ‘‘ଉପରିମଗ୍ଗସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାଯ ଉପସନ୍ତା’’ତି। ଇତୋ ମୁତ୍ତାତି ମଗ୍ଗେନାଗତୂପସମତୋ ମୁତ୍ତା। କଲ୍ଯାଣପୁଥୁଜ୍ଜନେ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତେନାହ ‘‘ଚତୂହି ସତିପଟ୍ଠାନେହି ଉପସନ୍ତା’’ତି।

ସତତସୀଲାତି ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନସୀଲା। ସାତିସଯୋ ହି ଏତେସଂ ସୀଲସ୍ସ ଅଖଣ୍ଡାଦିଭାୱୋ। ସୁପରିସୁଦ୍ଧସୀଲତାୱସେନ ସନ୍ତତା ୱୁତ୍ତି ଏତେସନ୍ତି ସନ୍ତତୱୁତ୍ତିନୋତି ଆହ ‘‘ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ସୀଲୱୁତ୍ତିୱସେନ ‘‘ସନ୍ତତୱୁତ୍ତିନୋ’’ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସନ୍ତତଜୀୱିକାୱାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଆହ। ସାସନସ୍ସ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତି ସୀଲସନ୍ନିସ୍ସିତା ଏୱାତି ଆହ ‘‘ତସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦି।

ନିପଯତି ୱିସୋସେତି ରାଗାଦିସଂକିଲେସଂ, ତତୋ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନିପାତୀତି ନିପକୋ, ପଞ୍ଞୱା। ତେନାହ ‘‘ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ’’ତି। ପଞ୍ଞାଯ ଠତ୍ୱା ଜୀୱିକାକପ୍ପନଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠମିଚ୍ଛାଜୀୱଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଜୀୱେନ ଜୀୱନନ୍ତି ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଥା ଏକଚ୍ଚୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୪) ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଯଞ୍ଚ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ମହାଟୀ। ୧।୧୪) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ରଥୱିନୀତପଟିପଦାଦଯୋ ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ମହାଗୋପାଲକସୁତ୍ତାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୪୬ ଆଦଯୋ) ଲୋକୁତ୍ତରସତିପଟ୍ଠାନା କଥିତାତି ଆହ – ‘‘ଇଧ ପନ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକା ସତିପଟ୍ଠାନା କଥିତା’’ତି, ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତେପି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୩-୩୭୪; ମ। ନି। ୧। ୧୦୬ ଆଦଯୋ) ୱୋମିସ୍ସକାୱ କଥିତାତି। ଏତ୍ତକେନାତି ଏତ୍ତକାଯ ଦେସନାଯ।

୩।କାରକଭାୱନ୍ତି ପଟିପତ୍ତିଯଂ ପଟିପଜ୍ଜନକଭାୱଂ। ମଯ୍ହମ୍ପି ନାମ ଗିହୀ ବହୁକିଚ୍ଚା ସମାନା କାଲେନ କାଲଂ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା ୱିହରାମ, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ୱିୱେକୱାସିନୋତି ଅତ୍ତନୋ କାରକଭାୱଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ ଉକ୍ଖିପତି। ତେନାହ ‘‘ଅଯମ୍ପେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ’’ତିଆଦି। ନାନାରମ୍ମଣେସୁ ଅପରାପରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାନଂ ରାଗାଦିକିଲେସାନଂ ଘନଜଟିତସଞ୍ଜାତାକାରେନ ପୱତ୍ତି କିଲେସଗହନେନ ଗହନତା, ତେନାହ ‘‘ଅନ୍ତୋ ଜଟା ବହି ଜଟା, ଜଟାଯ ଜଟିତା ପଜା’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୩, ୧୯୨)। ମନୁସ୍ସାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯଗହଣେନ ସାଠେଯ୍ୟମ୍ପୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘କସଟସାଠେଯ୍ୟେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ’’ତି। ଯଥା ସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତାଦୀସୁ କଚୱରଭାୱୋ, ସୋ କସଟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ସନ୍ତାନେ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ସଂକିଲେସଭାୱୋ କସଟନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅପରିସୁଦ୍ଧଟ୍ଠେନ କସଟତା’’ତି। ଅତ୍ତନି ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନଂ କେରାଟିଯଟ୍ଠୋ। ଜାନାତୀତି ‘‘ଇଦଂ ଅହିତଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ହିତଂ ସେୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱିଚାରେତି ଦେସେତି। ୱିଚାରଣତ୍ଥୋପି ହି ହୋତି ଜାନାତି-ସଦ୍ଦୋ ଯଥା ‘‘ଆଯସ୍ମା ଜାନାତୀ’’ତି। ସବ୍ବାପି… ପେ… ଅଧିପ୍ପେତା ‘‘ପସୁପାଲକା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ଇଧ ଅନ୍ତର-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାଯା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୪୯) ୱିଯ ଖଣତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ଯତ୍ତକେନ ଖଣେନା’’ତି। ତେନାତି ହତ୍ଥିନା। ତାନୀତି ସାଠେଯ୍ୟାଦୀନି।

ଅଞ୍ଚତୋ କାଯଚିତ୍ତୁଜୁକତାପଟିପକ୍ଖଭୂତାୱ ଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସ ପୱତ୍ତିଆକାରୱିସେସାତି ତାନି ପୱତ୍ତିଆକାରେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସାତି ପାଣଭୂତସ୍ସ ଅସ୍ସସ୍ସ ୱା ହତ୍ଥିନୋ ୱା। ଠସ୍ସାମୀତି ତତ୍ଥେୱ ସପ୍ପଟିଭଯେ ଠାନେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଠସ୍ସାମୀତି ନ ହୋତି। ଇମସ୍ସ ସାଠେଯ୍ୟତାଯ ପାକଟକରଣଂ ୱଞ୍ଚନାଧିପ୍ପାଯଭାୱତୋ। ତଥା ହି ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ‘‘ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା’’ ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନିଗୁହନ୍ତୋ ପନ ତତ୍ଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ପଟିମଗ୍ଗଂ ଆରୋହିତୁକାମସ୍ସାତି ଆଗତମଗ୍ଗମେୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁକାମସ୍ସ। ଲେଣ୍ଡୱିସ୍ସଜ୍ଜନାଦୀସୁ କାଲନ୍ତରାପେକ୍ଖାଭାୱଂ ‘‘ତଥା’’ତି ଇମିନା ଉପସଂହରତି।

ଅନ୍ତୋଜାତକାତି ଅତ୍ତନୋ ଦାସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଜାତା। ଧନକ୍କୀତାତି ଧନଂ ଦତ୍ୱା ଦାସଭାୱେନ ଗହିତା। କରମରାନୀତାତି ଦାସଭାୱେନ କରମରଗ୍ଗାହଗହିତା। ଦାସବ୍ୟନ୍ତି ଦାସଭାୱଂ। ପେସ୍ସାତି ଅଦାସା ଏୱ ହୁତ୍ୱା ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରା। ଇମଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାତି ଇମଂ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା। ଇମଂଗଣ୍ହନ୍ତାତି ଇମଂ ତସ୍ସ ହତ୍ଥଗତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା। ସମ୍ମୁଖତୋ ଅଞ୍ଞଥା ପରମ୍ମୁଖକାଲେ କାଯୱାଚାସମୁଦାଚାରଦସ୍ସନେନେୱ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନେସଂ ଅଞ୍ଞଥା ଠିତଭାୱୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪।ଅଯମ୍ପି ପାଟିଯେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧୀତି ଏତ୍ଥାପି ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅନୁସନ୍ଧିଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନେୱାହ ‘‘ଅଯଞ୍ହୀ’’ତିଆଦି। ଚତୁତ୍ଥୋ ହିତପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋତି ଯୋଜନା। ପୁଗ୍ଗଲସୀସେନ ପୁଗ୍ଗଲପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲେ ପହାଯା’’ତି ଆହ। ପଟିପତ୍ତି ହି ଇଧ ପହାତବ୍ବା, ନ ପୁଗ୍ଗଲା। ଯଥା ଅସ୍ସଦ୍ଧାଦିପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନେନ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିଭାୱନା ଇଜ୍ଝନ୍ତି, ଏୱଂ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନେନ ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା ୱଜ୍ଜିତବ୍ବାତି ଆହ – ‘‘ପୁରିମେ ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲେ ପହାଯା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାତି ଇମସ୍ମିଂ ଚତୁକ୍କେ ୱୁତ୍ତଚତୁତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ହିତପଟିପତ୍ତିଯଂଯେୱ ପଟିପାଦେମି ପୱତ୍ତେମୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ। ସନ୍ତାତି ସମଂ ୱିନାସଂ ନିରୋଧଂ ପତ୍ତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ନିରୁଦ୍ଧା ସନ୍ତାତି ୱୁତ୍ତା’’ତି। ପୁନ ସନ୍ତାତି

ଭାୱନାୱସେନ କିଲେସପରିଳାହୱିଗମତୋ ସନ୍ତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋତି ଆହ "ନିବ୍ବୁତା"ତି। ସନ୍ତାତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜନା। ସନ୍ତୋ ହୱେତି ଏତ୍ଥ ସମଭାୱକରେନ ସାଧୁଭାୱସ୍ସ ୱିସେସପଚ୍ଚଯଭୂତେନ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯା "ସନ୍ତୋ"ତି ୱୁତ୍ତାତି ଆହ – "ସନ୍ତୋ ହୱେ…ପେ… ପଣ୍ଡିତା"ତି।

ଆହିତୋ ଅହଂମାନୋ ଏତ୍ଥାତି ଅତ୍ତା (ଅ। ନି। ଟୀ। ୨।୪।୧୯୮) ଅତ୍ତଭାୱୋ, ଇଧ ପନ ଯୋ ପରୋ ନ ହୋତି, ସୋ ଅତ୍ତା, ତଂ ଅତ୍ତାନଂ। ପରନ୍ତି ଅତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ। ଛାତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତଣ୍ହା ଜିଘଚ୍ଛାହେତୁତାଯ। ଅନ୍ତୋ ତାପନକିଲେସାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଅତ୍ତପରିଳାହଜନନସନ୍ତପ୍ପନକିଲେସାନଂ। ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତୀତି ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତି, ସମ୍ପହଂସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ପନ ତଥାଭୂତୋ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ "ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେତୀ"ତିଆଦି।

୫। ଦୁକ୍ଖଂ ପଟିକ୍କୂଲଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ଏତସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖପଟିକ୍କୂଲୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖପଟିକ୍କୂଲଂ। ୱିସେସନୱିସେସିତବ୍ବତା ହି କାମଚାରା। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱିସେସିତବ୍ବତଂ ସନ୍ଧାଯ ବାହିରତ୍ଥସମାସଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା "ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଟିକ୍କୂଲ"ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଯେନ ହି ଭାଗେନ ପୁରିସସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ପଟିକ୍କୂଲଂ, ତେନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପୁରିସୋପୀତି। ତେନାହ – "ପଚ୍ଚନୀକସଣ୍ଠିତ"ନ୍ତି।

୬।ଚତୂହିକାରଣେହୀତି ଧାତୁକୁସଲତାଦୀହି ଚତୂହି କାରଣେହି। କମ୍ମଂ କରୋତୀତି ଯୋଗକମ୍ମଂ କରୋତି। ଯସ୍ମା ସମ୍ବୁଦ୍ଧା ପରେସଂ ମଗ୍ଗଫଲାଧିଗମାଯ ଉସ୍ସାହଜାତା, ତତ୍ଥ ନିରନ୍ତରଂ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ତେ ପଟିଚ୍ଚ ତେସଂ ଅନ୍ତରାଯୋ ନ ହୋତିଯେୱାତି ଆହ "ନ ପନ ବୁଦ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚା"ତି। କିରିଯପରିହାନିଯା ଦେସକସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଜ୍ଜପଯୋଗାଭାୱତୋ। "ଦେସକସ୍ସ ୱା"ତି ଇଦଂ ସାୱକାନଂ ୱସେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ମହତା ଅତ୍ଥେନାତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥ-ସଦ୍ଦୋ ଆନିସଂସପରିଯାଯୋତି ଆହ "ଦ୍ୱୀହି ଆନିସଂସେହୀ"ତି। ପସାଦଂ ପଟିଲଭତି "ଅରହନ୍ତୋ"ତିଆଦିନା ସଙ୍ଘସୁପ୍ପଟିପତ୍ତିଯା ସୁତତ୍ତା। ଅଭିନୱୋ ନୱୋ ଉଦପାଦି ସନ୍ତତସୀଲତାଦିୱସେନ ଅନୱତ୍ତପତାଦିୱସେନ, ସୋପି ତଂ ସୁତ୍ୱା ଦାସାଦୀସୁ ସୱିସେସଂ ଲଜ୍ଜୀ ଦଯାପନ୍ନୋ ହିତାନୁକମ୍ପୀ ହୁତ୍ୱା ସେକ୍ଖପଟିପଦଂ ସୀଲଂ ସାଧେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନଂ ପରିବ୍ରୂହେତି। ତେନାହ ଭଗୱା "ମହତା ଅତ୍ଥେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ"ତି।

୮। ପରେସଂ ହନନଘାତନାଦିନା ରୋଦାପନତୋ ଲୁଦ୍ଦୋ, ତଥା ୱିଘାତକଭାୱେନ କାଯଚିତ୍ତାନଂ ୱିଦାରଣତୋ ଦାରୁଣୋ, ୱିରୁଦ୍ଧୱାଦତାଯ କକ୍ଖଳୋ, ବନ୍ଧନାଗାରେ ନିଯୁତ୍ତୋ ବନ୍ଧନାଗାରିକୋ।

୯।ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନାତି ଖତ୍ତିଯାନଂ କତ୍ତବ୍ବଅଭିସେକେନ। ସନ୍ଥାଗାରନ୍ତି ସନ୍ଥାରୱସେନ କତଂ ଅଗାରଂ ଯଞ୍ଞାୱାଟଂ। ସପ୍ପିତେଲେନାତି ସପ୍ପିମଯେନ ତେଲେନ, ଯମକସ୍ନେହେନ ହି ତଦା କାଯଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜନ୍ତି। ୱଚ୍ଛଭାୱଂ ତରିତ୍ୱା ଠିତୋ ୱଚ୍ଛତରୋ। ପରିକ୍ଖେପକରଣତ୍ଥାଯାତି ୱନମାଲାହି ସଦ୍ଧିଂ ଦବ୍ଭେହି ୱେଦିଯା ପରିକ୍ଖେପନତ୍ଥାଯ। ଯଞ୍ଞଭୂମିଯନ୍ତି ଅୱସେସଯଞ୍ଞଟ୍ଠାନେ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ଅୱିଭତ୍ତଂ ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

କନ୍ଦରକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୨। ଅଟ୍ଠକନାଗରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭।ଅୱିଦୂରେତି ଇମିନା ପାଠଇଯଂ "ୱେସାଲିଯ"ନ୍ତି ଇଦଂ ସମୀପେ ଭୁମ୍ମୱଚନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ସାରପ୍ପତ୍ତକୁଲଗଣନାଯାତି (ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୧୧। ୧୬) ମହାସାରମହପ୍ପତ୍ତକୁଲଗଣନାଯ। ଦସମେ ଠାନେତି ଅଞ୍ଞେ ଅଞ୍ଞେତି ଦସଗଣନଟ୍ଠାନେ। ଅଟ୍ଠକନଗରେ ଜାତୋ ଭୱୋ ଅଟ୍ଠକନାଗରୋ। କୁକ୍କୁଟାରାମୋତି ପାଟଲିପୁତ୍ତେ କୁକ୍କୁଟାରାମୋ, ନ କୋସମ୍ବିଯଂ।

୧୮। ପକତତ୍ଥନିଦ୍ଦେସୋ ତ-ସଦ୍ଦୋତି ତସ୍ସ "ଭଗୱତା"ତିଆଦୀହି ପଦେହି ସମାନାଧିକରଣଭାୱେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଯେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଭାୱେନ ଭଗୱା ପକତୋ ଅଧିଗତୋ ସୁପାକଟୋ ଚ, ତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମନୀଯପଟିପଦାଯ ଅତ୍ଥଭାୱେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଯୋ ସୋ…ପେ… ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ"ତି ଆହ। ସତିପି ଞାଣଦସ୍ସନ-ସଦ୍ଦାନଂ ଇଧ ପଞ୍ଞାୱେୱଚନଭାୱେ ତେନ ତେନ ୱିସେସେନ ତେସଂ ୱିସଯୱିସେସେ ପୱତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅସାଧାରଣଞାଣୱିସେସୱସେନ ୱିଜ୍ଜାତ୍ତଯୱସେନ ୱିଜ୍ଜାଅଭିଞ୍ଞାନାୱରଣଞାଣୱସେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମଂସଚକ୍ଖୁୱସେନ ପଟିୱେଧଦେସନାଞାଣୱସେନ ଚ ତଦତ୍ଥଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ତେସଂ ତେସ"ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆସଯାନୁସଯଂ ଜାନତା ଆସଯାନୁସଯଞାଣେନ ସବ୍ବଂ ଞେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାନାୱରଣଞାଣେହି। ପୁବ୍ବେନିୱାସାଦୀହୀତି ପୁବ୍ବେନିୱାସାସୱକ୍ଖଯଞାଣେହି। ପଟିୱେଧପଞ୍ଞାଯାତି ଅରିଯମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ। ଦେସନାପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତାତି ଦେସେତବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ଦେସେତବ୍ବପ୍ପକାରଂ ବୋଧନେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲାନଞ୍ଚ

ଆସଯାନୁସଯଚରିତାଧିମୁତ୍ତିଆଦିଭେଦଂ ଧମ୍ମଦେସନାପଞ୍ଞାଯ ଯାଥାୱତୋ ପସ୍ସତା। ଅରୀନନ୍ତି କିଲେସାରୀନଂ, ପଞ୍ଚୱିଧମାରାନଂ ୱା, ସାସନସ୍ସ ୱା ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ତେସଂ ପନ ହନନଂ ପାଟିହାରିଯେହି ଅଭିଭୱନଂ ଅପ୍ପଟିଭାନତାକରଣଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନମେୱ ୱା, କେସିୱିନଯସୁତ୍ତଞ୍ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ତଥା ଠାନାଟ୍ଠାନାଦିୱିଭାଗଂ ଜାନତା ଯଥାକମ୍ମୂପଗସତ୍ତେ ପସ୍ସତା, ସୱାସନାନଂ ଆସୱାନଂ ଖୀଣତ୍ତା ଅରହତା, ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦିଭେଦେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦିତୋ ଅୱିପରୀତାୱବୋଧତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ। ଅଥ ୱା ତୀସୁ କାଲେସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞ୍ଞାଣତାଯ ଜାନତା, କାଯକମ୍ମାଦିୱସେନ ତିଣ୍ଣଂ କମ୍ମାନଂ ଞାଣାନୁପରିୱତ୍ତିତୋ ନିସମ୍ମକାରିତାଯ ପସ୍ସତା, ଦୱାଦୀନଂ ଅଭାୱସାଧିକାଯ ପହାନସମ୍ପଦାଯ ଅରହତା, ଛନ୍ଦାଦୀନଂ ଅହାନିହେତୁଭୂତାଯ ଅକ୍ଖଯପଟିଭାନସାଧିକାଯ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନାତି ଏୱଂ ଦସବଲଅଟ୍ଠାରସଆୱେଣିକବୁଦ୍ଧଧମ୍ମୱସେନପି ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

୧୯।ଅଭିସଙ୍ଖତନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚଯେହି ଅଭିସମ୍ମୁଖଭାୱେନ ସମେଚ୍ଚ ସମ୍ଭୂଯ୍ୟ କତଂ, ସ୍ୱସ୍ସ କତଭାୱୋ ଉପ୍ପାଦନେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପଟିସଙ୍ଖରଣେନାତି ଆହ ''ଉପ୍ପାଦିତ''ନ୍ତି। ତେ ଚସ୍ସ ପଚ୍ଚଯା ଚେତନାପଧାନାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ପାଠଇଯଂ ''ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ଅଭିସଙ୍ଖେତଯିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ''ଚେତଯିତଂ ପକପ୍ପିତ''ନ୍ତି ଅତ୍ଥମାହ। ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ଅଭିସଙ୍ଖେତଯିତନ୍ତି ଚ ଝାନସ୍ସ ପାତୁଭାୱଦସ୍ସନମୁଖେନ ୱିଦ୍ଧଂସନଭାୱଂ ଉଲ୍ଲିଙ୍ଗେତି ଯଞ୍ହି ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୱତି, ତଂ ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେତି। ତେନାହ ପାଠଇଯଂ 'ଅଭିସଙ୍ଖତ'ନ୍ତିଆଦି। ସମଥୱିପସ୍ସନାଧମ୍ମେ ଠିତୋତି ସମଥଧମ୍ମେ ଠିତତ୍ତା ସମାହିତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଦୀହି ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଦଯୋ ପଜହନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ତଂ ଅନୁଲୋମଞ୍ଞାଣଂ ପାପେତା ହୁତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଧମ୍ମେ ଠିତୋ। ସମଥୱିପସ୍ସନାସଙ୍ଖାତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ରଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ ରାଗୋ, ନନ୍ଦନଟ୍ଠେନ ନନ୍ଦୀତି। ତତ୍ଥ ସୁଖୁମା ଅପେକ୍ଖା ୱୁତ୍ତା, ଯା ''ନିକନ୍ତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ଏୱଂ ଯଥାରୁତୱସେନ ଚ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ଗହେତବ୍ବେ ସତି। ସମଥୱିପସ୍ସନାସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ କତ୍ତବ୍ବୋତି ଅନାଗାମିଫଲଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତଦତ୍ଥାଯ ସମଥୱିପସ୍ସନାପି ଅନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା କେୱଲଂ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ କତ୍ତବ୍ବୋ ଭୱିସ୍ସତି। କସ୍ମା? ତେସୁ ସମଥୱିପସ୍ସନାସଙ୍ଖାତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦରାଗମତ୍ତେନ ଅନାଗାମିନା ଲଦ୍ଧବ୍ବସ୍ସ ଅଲଦ୍ଧାନାଗାମିଫଲେନ ଲଦ୍ଧବ୍ବତ୍ତା ତଥା ସତି ତେନ ଅନାଗାମିଫଲମ୍ପି ଲଦ୍ଧବ୍ବମେୱ ନାମ ହୋତି। ତେନାହ – ''ଅନାଗାମିଫଲଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ସଭାୱତୋ ରସିତବ୍ବତ୍ତା ଅୱିପରୀତୋ ଅତ୍ଥୋ ଏୱ ଅତ୍ଥରସୋ। ଅଞ୍ଞାପି କାଚି ସୁଗତିଯୋତି ୱିନିପାତିକେ ସନ୍ଧାଯାହ। ଅଞ୍ଞାପି କାଚି ଦୁଗ୍ଗତିଯୋତି ଅସୁରକାଯମାହ।

ସମଥଧୁରମେୱ ଧୁରଂ ସମଥଯାନିକସ୍ସ ୱସେନ ଦେସନାଯ ଆଗତତ୍ତା। ମହାମାଲୁକ୍ୟୋୱାଦେ ''ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାର''ନ୍ତି ପାଦକଜ୍ଝାନଂ କତ୍ୱା ''ସୋ ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ହୋତି ରୂପଗତଂ ୱେଦନାଗତ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱିପସ୍ସନଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ''ସୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି (ମ। ନି। ୨।୧୩୩) ଆଗତତ୍ତା ''ମହାମାଲୁକ୍ୟୋୱାଦେ ୱିପସ୍ସନାୱ ଧୁର''ନ୍ତି ଆହ। ମହାସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତେ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୩ ଆଦଯୋ; ମ। ନି। ୧।୧୦୬ ଆଦଯୋ) ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ତିକ୍ଖତରାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ ଆଗତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ୱିପସ୍ସନୁତ୍ତରଂ କଥିତ''ନ୍ତି। କାଯଗତାସତିସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୩।୧୫୩-୧୫୪) ଆନାପାନଜ୍ଝାନାଦିୱସେନ ସୱିସେସଂ ସମଥୱିପସ୍ସନାଯ ଆଗତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ସମଥୁତ୍ତରଂ କଥିତ''ନ୍ତି।

ଅପ୍ପଂ ଯାଚିତେନ ବହୁଂ ଦେନ୍ତେନ ଉଳାରପୁରିସେନ ୱିଯ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିତେନ ''ଅଯମ୍ପି ଏକଧମ୍ମୋ''ତିକଥିତତ୍ତା ଏକାଦସପି ଧମ୍ମା ପୁଚ୍ଛାୱସେନ ଏକଧମ୍ମୋ ନାମ ଜାତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ୱାକ୍ୟପରିସମାପନଞ୍ଞାଯେନ। ଏକୱୀସତି ପବ୍ବାନି ତେହି ବୋଧିଯମାନାଯ ପଟିପଦାଯ ଏକରୂପତ୍ତା ପଟିପଦାୱସେନ ଏକଧମ୍ମୋ ନାମ ଜାତୋତି। ଇଧ ଇମସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠକନାଗରସୁତ୍ତେ। ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତତାଯ ତତ୍ଥ ସାୱକାନଂ ଦୁକ୍କରନ୍ତି ନ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପୱସେନେତ୍ଥ ଦେସନା ଆଗତାତି ଚତୁନ୍ନଂ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାନଂ, ହେଟ୍ଠିମାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଆରୁପ୍ପାନଞ୍ଚ ୱସେନ ଏକାଦସ। ପୁଚ୍ଛାୱସେନାତି ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ତେନ…ପେ… ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଏକଧମ୍ମୋ ଅକ୍ଖାତୋ''ତି (ମ। ନି। ୨।୧୮) ଏୱଂ ପୱତ୍ତପୁଚ୍ଛାୱସେନ। ଅମତୁପ୍ପତ୍ତିଯତ୍ଥେନାତି ଅମତଭାୱସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିହେତୁତାଯ, ସବ୍ବାନିପି କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଏକରସମ୍ପି ଅମତାଧିଗମପଟିପତ୍ତିଯାତି ଅତ୍ଥୋ, ଏୱମେତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଫଲଭୂମି ଅନାଗାମିଫଲଭୂମୀତି ଦ୍ୱେୱ ଭୂମିଯୋ ସରୂପତୋ ଆଗତା, ନାନନ୍ତରିଯତାଯ ପନ ହେଟ୍ଠିମାପି ଦ୍ୱେ ଭୂମିଯୋ ଅତ୍ଥତୋ ଆଗତା ଏୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

୨୧। ପଞ୍ଚ ସତାନି ଅଗ୍ଘୋ ଏତସ୍ସାତି ପଞ୍ଚସତଂ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଅଟ୍ଠକନାଗରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୩। ସେଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨।ସନ୍ଥାଗାରନ୍ତି ଅତ୍ଥାନୁସାସନାଗାରଂ। ତେନାହ – ‘‘ଉୟ୍ୟୋଗକାଲାଦୀସୂ’’ତିଆଦି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ମଙ୍ଗଲମହାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସନ୍ଥମ୍ଭନ୍ତୀତି ୱିସ୍ସମନ୍ତି, ପରିସ୍ସମଂ ୱିନୋଦେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସହାତି ସନ୍ନିୱେସୱସେନ ଏକଜ୍ଝଂ। ସହ ଅତ୍ଥାନୁସାସନଂ ଅଗାରନ୍ତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ହ-କାରସ୍ସ ଠ-କାରଂ କତ୍ୱା ସନ୍ଥାଗାରନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସନ୍ଥରନ୍ତୀତି ସମ୍ମନ୍ତନୱସେନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଆଗତମେୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ଆଗମନସୀସେନ ଅରିୟଫଲଧମ୍ମାନମ୍ପି ଆଗମନଂ ୱୁତ୍ତମେୱ, ତିୟାମରତ୍ତିଂ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତାନଂ ଫଲସମାପତ୍ତିୱଳଞ୍ଜନଂ ହୋତୀତି। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେନ୍ତା ହୋନ୍ତୀତି ଚେ? ଅରିୟମଗ୍ଗଧମ୍ମାନଂ ତତ୍ଥ ଆଗମନଂ ହୋତିୟେୱ।

ଅଲ୍ଲଗୋମୟେନାତି ଅଚ୍ଛେନ ଅଲ୍ଲଗୋମୟରସେନ। ଓପୁଞ୍ଛାପେତ୍ୱାତି ୱିଲିମ୍ପେତ୍ୱା। ଚତୁଜ୍ଜାତିୟଗନ୍ଧେହୀତି ତଗରକୁଙ୍କୁମୟୱନପୁପ୍ଫତମାଲପତ୍ତାନି ପିସିତ୍ୱା କତଗନ୍ଧେହି ନାନାୱଣ୍ଣେତି ନୀଲାଦିୱସେନ ନାନାୱଣ୍ଣେ, ନ ଭିତ୍ତିୱିସେସୱସେନ। ଭିତ୍ତିୱିସେସୱସେନ ପନ ନାନାସଣ୍ଠାନରୂପମେୱ। ମହାପିଟ୍ଠିକକୋଜୱକେତି ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠୀସୁ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବତାୟ ମହାପିଟ୍ଠିକାତି ଲଦ୍ଧସମଞ୍ଞେ କୋଜୱେତି ୱଦନ୍ତି। କୁତ୍ତକେ ପନ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ହତ୍ଥତ୍ଥରଣା ହତ୍ଥିରୂପୱିଚିତ୍ତା। ଅସ୍ସତ୍ଥରକସୀହତ୍ଥରକାଦୟୋପି ଅସ୍ସସୀହରୂପାଦିୱିଚିତ୍ତା ଏୱ ଅତ୍ଥରକା, ଚିତ୍ତତ୍ଥରକଂ ନାନାରୂପେହି ଚେୱ ନାନାୱିଧମାଲାକମ୍ମାଦୀହି ଚ ୱିଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥରକଂ।

ଉପଧାନନ୍ତି ଅପସ୍ସୟନଂ ଉପଦହିତ୍ୱାତି ଅପସ୍ସୟଯୋଗ୍ଗଭାୱେନ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧେହି କତମାଲା ଗନ୍ଧଦାମଂ, ତମାଲପତ୍ତାଦୀହି କତଂ ପତ୍ତଦାମଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ହିଙ୍ଗୁଲତକ୍କୋଲଜାତିଫଲଜାତିପୁପ୍ଫାଦୀହି କତଦାମଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଲ୍ଲଙ୍କାକାରେନ କତପୀଠଂ ପଲ୍ଲଙ୍କପୀଠଂ, ତୀସୁ ପସ୍ସେସୁ, ଏକପସ୍ସେ ଏୱ ୱା ସୌପସ୍ସୟଂ ଅପସ୍ସୟପୀଠଂ, ଅନପସ୍ସୟଂ ମୁଣ୍ଡପୀଠଂ ଯୋଜନାୱଚ୍ଛେଦି ଯୋଜନପରିକ୍ଖେପୋ।

ସଂୱିଧାୟାତି ଅନ୍ତରୱାସକସ୍ସ କୋଣପଦେସଞ୍ଚ ଇତରପଦେସଞ୍ଚ ସମଂ କତ୍ୱା ୱିଧାୟ। ତେନାହ – ‘‘କତ୍ତରିୟା ପଦୁମଂ କନ୍ତନ୍ତୋ ୱିୟା’’ତି ତିମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ଚ ୟସ୍ମା ବୁଦ୍ଧାନଂ ରୂପସମ୍ପଦା ୱିୟ ଆକପ୍ପସମ୍ପଦାପି ପରମୁକ୍କଂସଗତା, ତସ୍ମା ତଦା ଭଗୱା ଏୱଂ ସୋଭତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସୁୱଣ୍ଣପାମଙ୍ଗେନା’’ତିଆଦିମାହ, ତତ୍ଥ ଅସମେନ ବୁଦ୍ଧୱେସେନାତିଆଦିନା ତଦା ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱସ୍ସ ନିଗୁହଣେ କାରଣାଭାୱତୋ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତଦେୱମନୁସ୍ସନାଗୟକ୍ଖଗନ୍ଧବ୍ବାଦୀନଂ ପସାଦଜନନତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱପକତିକିରିୟାୟେୱ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ପାୱିସୀତି ଦସ୍ସେତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ କାୟପ୍ପଭା ନାମ ପକତିୟା ଅସୀତିହତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ପଦେସଂ ଫରତୀତି ଆହ – ‘‘ଅସୀତିହତ୍ଥଟ୍ଠାନଂ ଅଗ୍ଗହେସୀ’’ତି ନୀଲପୀତଲୋହିତୋଦାତମଞ୍ଜିଟ୍ଠପଭସ୍ସରାନଂ ୱସେନ ଛବ୍ବଣ୍ଣା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିୟୋ।

ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲୋତି ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଅଗ୍ଗା ଫୁଲ୍ଲୋ ୱିକସିତୋ। ପଟିପାଟିୟା ଠପିତାନନ୍ତିଆଦି ପରିକପ୍ପୂପମା। ୟଥା ତଂ…ପେ… ଅଲଙ୍କତଂ ଅଞ୍ଜ୍ଞୋ ୱିରୋଚତି, ଏୱଂ ୱିରୋଚିତ୍ଥ, ସମତିଂସାୟ ପାରମିତାହି ଅଭିସଙ୍ଖତତ୍ତା ଏୱଂ ୱିରୋଚିତ୍ଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପଞ୍ଚୱୀସତିୟା ନଦୀନନ୍ତି ଗଙ୍ଗାଦୀନଂ ଚନ୍ଦଭାଗାପରିୟୋସାନାନଂ ପଞ୍ଚୱୀସତିୟା ମହାନଦୀନଂ। ସମ୍ଭିନ୍ନାତି ସମ୍ଭେଦଂ ମିସ୍ସୀଭାୱଂ ପତ୍ୱା ମୁଖଦ୍ୱାରେତି ସମୁଦ୍ଦଂ ପୱିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ।

ଦେୱମନୁସ୍ସନାଗସୁପଣ୍ଣଗନ୍ଧବ୍ବୟକ୍ଖାଦୀନଂ ଅକ୍ଖୀନୀତି ଚେତଂ ପରିକପ୍ପନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସହସ୍ସେନାତି ପଦସହସ୍ସେନ, ଭାଣୱାରପ୍ପମାଣେନ ଗନ୍ଥେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

କମ୍ପୟନ୍ତୋ ୱସୁନ୍ଧରନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣୱିସେସେହି ପଥୱୀକମ୍ପଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ, ଏୱଂଭୂତୋପି ଅହେଠୟନ୍ତୋ ପାଣାନି। ସବ୍ବଦକ୍ଖିଣତ୍ତା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ପଠମଂ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ। ସମଂ ସମ୍ଫୁସତେ ଭୂମିଂ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦତାୟ। ୟଦିପି ଭୂମିଂ ସମଂ ଫୁସତି, ରଜସାନୁପଲିପ୍ପତି ସୁଖୁମତ୍ତା ଛୱିୟା। ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଉନ୍ନମତୀତିଆଦି ବୁଦ୍ଧାନଂ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣପଟିଲାଭସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦଫଲଂ। ନାତିଦୂରେ ଉଦ୍ଧରତୀତି ଅତିଦୂରେ ଠପେତୁଂ ନ ଉଦ୍ଧରତି। ନଚ୍ଚାସନ୍ନେ ଚ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେ ଚ ଠାନେ ଅନିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ନିୟ୍ୟାତି। ହାସୟନ୍ତୋ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ତୋସୟନ୍ତୋ। ଚତୂହି ପାଦେହି ଚରତୀତି ଚତୁଚାରୀ।

ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱସ୍ସ ପକାସନୱସେନ ଗତତ୍ତା ୱଣ୍ଣକାଲୋ ନାମ କିରେସ। ସରୀରୱଣ୍ଣେ ୱା ଗୁଣୱଣ୍ଣେ ୱା କଥିୟମାନେ ଦୁକ୍କଥିତନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଅପରିମାଣୱଣ୍ଣା ହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ, ବୁଦ୍ଧଗୁଣସଂୱଣ୍ଣନା ଜାନନ୍ତସ୍ସ ୟଥାଧମ୍ମସଂୱଣ୍ଣନଂୟେୱ ଅନୁପୱିସତୀତି।

ଦୁକୂଲଚୁମ୍ବଟକେନାତି ଗନ୍ଥିତ୍ୱା ଗହିତଦୁକୂଲୱତ୍ଥେନ, ନାଗୱିକ୍କନ୍ତଚରଣୋତି ହତ୍ଥିନାଗସଦିସପଦନିକ୍ଖେପୋ। ସତପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣୋତି ଅନେକସତପୁଞ୍ଞନିମ୍ମିତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣୋ ମଣିୱେରୋଚନୋ ୟଥାତି ଅତିୱିୟ ୱିରୋଚମାନୋ ମଣି ୱିୟ ୱେରୋଚନୋ ନାମ ଏକୋ

ମଣିୱିସେସୋତି କେଚି ମହାସାଲୋୱାତି ମହନ୍ତୋ ସାଲରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ, କୋୱିଳାରାଦିମହାରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ୱା ପଦୁମୋ କୋକନଦୋ ଯଥାତି କୋକନଦସଙ୍ଖାତଂ ମହାପଦୁମଂ ୱିଯ, ୱିକସମାନପଦୁମଂ ୱିଯ ୱା।

ଆକାସଗଙ୍ଗଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ୱିଯାତିଆଦି ତସ୍ସା ପକିଣ୍ଣକକଥାଯ ଅଞ୍ଞେସଂ ଦୁକ୍କରଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ସୁଣନ୍ତାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖାୱହଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ପଥୱୀଜଂ ଆକଡ୍ଢେନ୍ତୋ ୱିଯାତି ନାଳିଯନ୍ତଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ମହାପଥୱିଯା ହେଟ୍ଠିମତଲେ ପପ୍ପଟକୋଜଂ ଉଦ୍ଧଂମୁଖଂ କତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢେନ୍ତୋ ୱିଯ ଯୋଜନିକନ୍ତି ଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ ମଧୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ମଧୁପଟଲଂ।

ମହନ୍ତନ୍ତି ଉଳାରଂ। ସଙ୍ଘଦାନଂ ଦିନ୍ନମେୱ ହୋତୀତି ସଙ୍ଘମେୱ ପଚ୍ଚଯଜାତଂ ଆୱାସଦାଯକେନ ଦିନ୍ନମେୱ ହୋତି। ତଥାହି ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅଲଦ୍ଧା ଆଗତସ୍ସାପି ଛାଯୂଦକସମ୍ପନ୍ନଂ ଆରାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ପଟିସ୍ସଯେ ମୁହୁତ୍ତଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ନିସିନ୍ନସ୍ସ କାଯେ ବଲଂ ଆହରିତ୍ୱା ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିଯ ହୋତି। ବହି ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ଚ କାଯେ ୱଣ୍ଣଧାତୁ ୱାତାତପେହି କିଲମତି, ପଟିସ୍ସଯଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ମୁହୁତ୍ତଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ୱିସଭାଗସନ୍ତତି ୱୂପସମ୍ମତି, ସଭାଗସନ୍ତତି ପତିଟ୍ଠାତି, ୱଣ୍ଣଧାତୁ ଆହରିତ୍ୱା ପକ୍ଖିତ୍ତା ୱିଯ ହୋତି, ବହି ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ଚ ପାଦେ କଣ୍ଟକୋ ୱିଜ୍ଝତି, ଖାଣୁ ପହରତି, ସରୀସପାଦିପରିସ୍ସଯୋ ଚେୱ ଚୋରଭଯଞ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଟିସ୍ସଯଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ନିପନ୍ନସ୍ସ ପନ ସବ୍ବେ ପରିସ୍ସଯା ନ ହୋନ୍ତି, ଅଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମପୀତିସୁଖଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ଉପସମସୁଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ, ବହି ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ଚ କାଯେ ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଅକ୍ଖୀନି ଫନ୍ଦନ୍ତି, ସେନାସନଂ ପୱିସନକ୍ଖଣେ ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ମୁହୁତ୍ତଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପନ ଅକ୍ଖିପସାଦୋ ଆହରିତ୍ୱା ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱିଯ ହୋତି, ଦ୍ୱାରୱାତପାନମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ଏତସ୍ମିଞ୍ଚ ଚ ଆୱାସେ ୱସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଆୱାସଦାନସ୍ମିଂ ଦିନ୍ନେ ସଙ୍ଘଂ ଦାନଂ ଦିନ୍ନମେୱ ହୋତୀ’’ତି। ଭୂମଟ୍ଠକ…ପେ… ନ ସକ୍କାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ମହାସୁଦସ୍ସନୱତ୍ଥୁନା (ଦୀ। ନି। ୨।୨୪୧ ଆଦଯୋ) ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ସୀତନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୨୯୫; ସଂ। ନି। ଟୀ। ୨।୪।୨୪୩) ଅଜ୍ଝତ୍ତଧାତୁକ୍ଖୋଭୱସେନ ୱା ବହିଦ୍ଧୋତୁୱିପରିଣାମୱସେନ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୀତଂ। ଉଣ୍ହନ୍ତି ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପଂ। ତସ୍ସ ପନ ଦୱଦାହାଦୀସୁ ସମ୍ଭୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପଟିହନ୍ତୀତି ପଟିବାହତି। ଯଥା ତଦୁଭଯୱସେନ କାଯଚିତ୍ତାନଂ ବାଧନାନି ନ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ କରୋତି। ସୀତୁଣ୍ହବ୍ଭାହତେ ହି ସରୀରେ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋ ପଦହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ୱାଳଅମିଗାନୀତି ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦିୱାଳଅମିଗେ। ଗୁତ୍ତସେନାସନଞ୍ହି ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତେ ପରିସ୍ସଯା ନ ହୋନ୍ତି । ସରୀସପେତି ଯେ କେଚି ସରନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦୀଘଜାତିକେ। ମକସେତି ନିଦସ୍ସନମେତଂ, ଡଂସାଦୀନଂ ଏତେନେୱ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସିସିରେତି ସୀତକାଲୱସେନ ସତ୍ତାହୱଦ୍ଦଲିକାଦିୱସେନ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନେ ସିସିରସମ୍ଫସ୍ସେ। ୱୁଟ୍ଠିଯୋତି ଯଦା ତଦା ଉପ୍ପନ୍ନା ୱସ୍ସୱୁଟ୍ଠିଯୋ ପଟିହନତୀତି ଯୋଜନା।

ୱାତାତପୋ ଘୋରୋତି ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛାଦୀନଂ ଉମ୍ମୂଲଭଞ୍ଜନୱସେନ ପୱତ୍ତିଯା ଘୋରୋ ସରଜଅରଜାଦିଭେଦୋ ୱାତୋ ଚେୱ ଗିମ୍ହପରିଳାହସମଯେସୁ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଘୋରୋ ସୂରିଯାତପୋ ଚ। ପଟିହଞ୍ଞତୀତି ପଟିବାହୀଯତି। ଲେଣତ୍ଥନ୍ତି ନାନାରମ୍ମଣତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମତ୍ଥଂ। ସୁଖତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତପରିସ୍ସଯାଭାୱେନ ଫାସୁୱିହାରତ୍ଥଂ। ଝାଯିତୁନ୍ତି ଅଟ୍ଠତିଂସାରମ୍ମଣେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଚିତ୍ତଂ ଉପନିଜ୍ଝାଯିତୁଂ। ୱିପସ୍ସିତୁନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତୁଂ।

ୱିହାରେତି ପଟିସ୍ସଯେ। କାରଯେତି କାରାପେଯ୍ୟ। ରମ୍ମେତି ମନୋରମେ ନିୱାସସୁଖେ। ୱାସଯେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେତି କାରେତ୍ୱା ପନ ଏତ୍ଥ ୱିହାରେସୁ ବହୁସ୍ସୁତେ ସୀଲୱନ୍ତେ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମେ ନିୱାସେଯ୍ୟ। ତେ ନିୱାସେନ୍ତୋ ପନ ତେସଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଯଥା ପଚ୍ଚଯେହି କିଲମଥୋ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ଅନ୍ନଞ୍ଚ ପାନଞ୍ଚ ୱତ୍ଥସେନାସନାନି ଚ ଦଦେଯ୍ୟ ଉଜୁଭୂତେସୁ ଅଜ୍ଝାସଯସମ୍ପନ୍ନେସୁ କମ୍ମଫଲାନଂ ରତନତ୍ତଯଗୁଣାନଞ୍ଚ ସଦ୍ଦହନେନ ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା।

ଇଦାନି ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୂପକାରତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତେ ତସ୍ସା’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ତେତି ବହୁସ୍ସୁତା ତସ୍ସାତି ଉପାସକସ୍ସ। ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୀତି ସକଲୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖପନୁଦନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ଯଂ ସୋ ଧମ୍ମଂ ଇଧଞ୍ଞାଯାତି ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ସମ୍ମାପଟିପଜ୍ଜନେନ ଜାନିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗାଧିଗମେନ ଅନାସୱୋ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି।

ପୂଜାସକ୍କାରୱସେନେୱ ପଠମଯାମୋ ଖେପିତୋ, ଭଗୱତୋ ଦେସନାଯ ଅପ୍ପାୱସେସୋ ମଜ୍ଝିମଯାମୋ ଗତୋତି ପାଠଂ ଇଯଂ ‘‘ବହୁଦେୱ ରତ୍ତି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅତିରେକତରଂ ଦିଯଡ୍ଢଯାମ’’ନ୍ତି। ସନ୍ଦସ୍ସେସୀତି ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେସି, ଆୱାସଦାନପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ, ‘‘ମହାରାଜ, ଇତିପି ସୀଲଂ, ଇତିପି ସମାଧି, ଇତିପି ପଞ୍ଞା’’ତି ସୀଲାଦିଗୁଣେ ତେସଂ ସମ୍ମା ଦସ୍ସେସି, ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ୱିଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ପକାସେସି। ସମାଦପେସୀତି ‘‘ଏୱଂ ସୀଲଂ ସମାଦାତବ୍ବଂ, ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତେନ ଏୱଂ ସମାଧି, ଏୱଂ ପଞ୍ଞା ଭାୱେତବ୍ବା’’ତି ଯଥା ତେ

ସୀଲାଦିଗୁଣେ ଆଦିୟନ୍ତି, ତଥା ଗଣ୍ହାପେସି। ସମୁତ୍ତେଜେସୀତି ଯଥା ସମାଦିନ୍ନଂ ସୀଲଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ସମଥୱିପସ୍ସନା ଚ ଭାୱିୟମାନା ଯଥା ସୁଟ୍ଠୁ ୱିସୋଧିତା ଉପରିୱିସେସାୱହା ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ସମୁତ୍ତେଜେସି ନିସାମନୱସେନ ୱୋଦାପେସି। ସମ୍ପହଂସେସୀତି ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ଠିତସୀଲାଦିଗୁଣେହି ସମ୍ପତି ଲଦ୍ଧଗୁଣାନିସଂସେହି ଚେୱ ଉପରି ଲଦ୍ଧବ୍ବଫଲୱିସେସେହି ଚ ଉପରିଚିତ୍ତଂ ସମ୍ମା ପହଂସେସି, ଲଦ୍ଧସ୍ସାସୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ତୋସେସି। ଏୱମେତେସଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସମୁଦାୟୱଚନୋପି ଅସୀତିମହାଥେର-ସଦ୍ଦୋ ତଦେକଦେସେପି ନିରୁଳ୍ହୋତି ଆହ "ଅସୀତିମହାଥେରେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୂ"ତି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି ହି ଅନ୍ତୋଗଧୋ ଏୱାତି। ସାକିୟମଣ୍ଡଲେତି ସାକିୟରାଜସମୂହେ।

ପଟିପଦାୟ ନିୟୁତ୍ତୋ ପାଟିପଦୋ। ତେନାହ – "ପଟିପନ୍ନକୋ"ତି। ସିକ୍ଖନସୀଲତାଦିନା ସେଖୋ, ଓଧିସୋ ସମିତପାପତାୟ ସମଣୋ। ସେଖୋ ପାଟିପଦୋ ପଟିପଜ୍ଜନପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ପଟିପଦାଦେସନଂ ନିୟମେନ୍ତୋ ପଟିପଦାୟ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିୟମେତି ନାମାତି "ପଟିପଦାୟ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିୟମେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୀ"ତି। ସେଖପ୍ପଟିପଦା ସାସନେ ମଙ୍ଗଲପଟିପଦା ସମ୍ମଦେୱ ଅସେୱିତବ୍ବପରିୱଜ୍ଜନେନ ସେୱିତବ୍ବସମାଦାନେନ ଉକ୍କଂସଗ୍ଗତୂସୁ ଚ ଭାୱତୋ ଅସେଖଧମ୍ମପାରିପୂରିୟା ଆୱହତ୍ତା ଚ ୱଡ୍ଢମାନକପଟିପଦା। ଅକିଲମନ୍ତାୱ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସ୍ସନ୍ତୀତି ଇଦଂ ତଦା ତେସଂ ଅସେଖଭୂମିଅଧିଗମାୟ ଅଯୋଗ୍ଗତାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅକିଲମନ୍ତାୱାତି ଇମିନା ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତସ୍ସପି ଅନଧିଗତମଗ୍ଗସଞ୍ଜାପନା ଭାରିୟାତି ଦସ୍ସେତି। ଓସଟାତି ଅନୁପ୍ପୱିଟ୍ଠା। ସକଲଂ ୱିନୟପିଟକଂ କଥିତମେୱ ହୋତି ତସ୍ସ ସୀଲକଥାବାହୁଲ୍ଲତୋ ସେସଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତୀହି ପିଟକେହୀତି କରଣତ୍ଥେ କରଣୱଚନଂ। ତେନ ତଂତଂପିଟକାନଂ ତସ୍ସା ତସ୍ସା ସିକ୍ଖାୟ ସାଧକତମଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି।

ପିଟ୍ଠିୱାତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପାଦିନ୍ନକସରୀରସ୍ସ ତଥାରୂପତ୍ତା ସଙ୍ଖାରାନଞ୍ଚ ଅନିଚ୍ଚତାୟ ଦୁକ୍ଖାନୁବନ୍ଧତ୍ତା। ଅକାରଣଂ ୱା ଏତନ୍ତି ଯେନାଧିପ୍ପାୟେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତମେୱ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ୱିୱରିତୁଂ "ପହୋତୀ"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୂହି ଇରିୟାପଥେହି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ଅହୋସି ସକ୍ଖରାଜୂନଂ ଅଜ୍ଝାସୟୱସେନ। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି "ସତ୍ଥାପି ତଦେୱ ସନ୍ଧାୟ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜୀତୀ"ତି। ଯଦି ଏୱଂ "ପିଟ୍ଠି ମେ ଆଗିଲାୟତୀ"ତି ଇଦଂ କଥନ୍ତି ଆହ "ଉପାଦିନ୍ନକସରୀରଞ୍ଚ ନାମା"ତିଆଦି।

୨୩। "ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ…ପେ… ସମ୍ପନ୍ନୋ"ତିଆଦୀସୁ (ୱିଭ। ୫୧୧) ସମନ୍ନାଗତତ୍ଥୋ ସମ୍ପନ୍ନ-ସଦ୍ଦୋ, ଇଧ ପନ ପାରିପୂରିଅତ୍ଥୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲୋତି ଅତ୍ଥୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ପନ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲୋ ଯେୱ, ସୋ ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲୋ। ପରିସୁଦ୍ଧଞ୍ହି ସୀଲଂ "ପରିପୁଣ୍ଣ"ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ସବଲଂ କମ୍ମାସଂ ୱା। ସୁନ୍ଦରଧମ୍ମେହୀତି ସୋଭନଧମ୍ମେହି। ଯସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପନ୍ନା ତସ୍ସ ସୋଭନଭାୱତୋ। ତେହି ସପ୍ପୁରିସଭାୱସାଧନତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଧମ୍ମେହି।

୨୪।ଇମିନାଏତ୍ତକେନ ଠାନେନାତି "ଇଧ, ମହାନାମ, ଅରିୟସାୱକୋ"ତି ଆରଭିତ୍ୱା ଯାୱ "ଅକସିରଲାଭୀ"ତି ପଦଂ ଇମିନା ଏତ୍ତକେନ ଉଦ୍ଦେସପଦେନ ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା। ପଟିପାଟିୟାତି ଉଦ୍ଦେସପଟିପାଟିୟା। ଏୱମାହାତି "ଏୱଂ କଥଞ୍ଚ, ମହାନାମା"ତିଆଦିନା ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନେନ ଦସ୍ସିତାକାରେନ ଆହ।

୨୫।ହିରୀୟତୀତି ଲଜ୍ଜୀୟତି ପୀଳୀୟତି। ଯସ୍ମା ହିରୀ ପାପଜିଗୁଚ୍ଛନଲକ୍ଖଣା, ତସ୍ମା "ଜିଗୁଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଓତ୍ତପ୍ପତୀତି ଉତ୍ତପ୍ପତି। ପାପୁତ୍ରାସଲକ୍ଖଣଞ୍ହି ଓତ୍ତପ୍ପଂ। ପଗ୍ଗହିତୱୀରିୟୋତି ସଙ୍କୋଚଂ ଅନାପନ୍ନୱୀରିୟୋ। ତେନାହ "ଅନୋସକ୍କିତମାନସୋ"ତି। ପହାନତ୍ଥାୟାତି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନତ୍ଥାୟ। କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦା ନାମ ଅଧିଗମୋ ଏୱାତି ଆହ "ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟା"ତି। ସତିନେପକ୍କେନାତି ସତିୟା ନେପକ୍କେନ ତିକ୍ଖୱିସଦସୂରଭାୱେନ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ନେପକ୍କଂ ନାମ ପଞ୍ଞାତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ "ସତିୟା ଚ ନିପକଭାୱେନ ଚା"ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ସତି ଅଞ୍ଞୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ନାମ ହୋତି। ସତିମାତି ଚ ଇମିନାୱ ୱିସେସା ସତି ଗହିତା, ପରତୋ "ଚିରକତମ୍ପି ଚିରଭାସିତମ୍ପି ସରିତା ଅନୁସ୍ସରିତା"ତି ସତିକିଚ୍ଚମେୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ନ ପଞ୍ଞାକିଚ୍ଚଂ, ତସ୍ମା ସତିନେପକ୍କେନାତି ସତିୟା ନେପକ୍କଭାୱେନାତି ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁଂ। ତେନେୱ ହି ପଚ୍ଚୟୱିସେସୱସେନ ଅଞ୍ଞଧମ୍ମନିରପେକ୍ଖୋ ସତିୟା ବଲୱଭାୱୋ। ତଥା ହି ଞାଣୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତେନପି ଅଜ୍ଝୟନସମ୍ମସନାନି ସମ୍ଭୱନ୍ତି।

ଚେତିୟଙ୍ଗଣୱତ୍ତାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ବୋଧିୟଙ୍ଗଣୱତ୍ତାଦୀନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅସୀତିମହାୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିପୂରଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅସୀତିୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିପୂରଣଂ ମହାୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିପୂରଣନ୍ତି ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିପୂରଣ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ମହାୱତ୍ତାନି (ୱିଭ। ମୂଲଟୀ। ୪୦୬) ନାମ ୱତ୍ତଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୫୬ ଆଦୟୋ) ୱୁତ୍ତାନି ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ଆୱାସିକଂ ଗମିକଂ ଅନୁମୋଦନଂ ଭତ୍ତଗ୍ଗଂ ପିଣ୍ଡଚାରିକଂ ଆରଞ୍ଞିକଂ ସେନାସନଂ ଜନ୍ତାଘରଂ ୱଚ୍ଚକୁଟି ଉପଜ୍ଝାୟଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଆଚରିୟଂ ଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତନ୍ତି ଚୁଦ୍ଦସ। ତତୋ ଅଞ୍ଞାନି ପନ କଦାଚି ତଜ୍ଜନୀୟକମ୍ମକତାଦିକାଲେ

ପାରିୱାସିକାଦିକାଲେ ଚ ଚରିତବ୍ବାନି ଅସୀତି ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ତାନି ସବ୍ବାସୁ ଅୱତ୍ଥାସୁ ନ ଚରିତବ୍ବାନି, ତସ୍ମା ମହାୱତ୍ତେସୁ, ଅଗ୍ଗହିତାନି। ତତ୍ଥ ''ପାରିୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ''ତି ଆରଭିତ୍ୱା ''ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବଂ…ପେ… ନ ଛମାଯଂ ଚଙ୍କମନ୍ତେ ଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ଚୂଳଅୱ। ୮୧) ୱୁତ୍ତାନି ପକତତ୍ତେ ଚରିତବ୍ବୱତ୍ତାୱସାନାନି ଛସଟ୍ଠି, ତତୋ ପରଂ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିୱାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପାରିୱାସିକୱୁଡ୍ଢତରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାରହେନ ମାନତ୍ତାରହେନ ମାନତ୍ତଚାରିକେନ ଅବ୍ଭାନାରହେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆୱାସେ ୱତ୍ଥବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀନି (ଚୂଳଅୱ। ୮୨) ପକତତ୍ତେ ଚରିତବ୍ବେହି ଅନଞ୍ଞତ୍ତା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ପାରିୱାସିକୱୁଡ୍ଢତରାଦୀସୁ ପୁଗ୍ଗଲନ୍ତରେସୁ ଚରିତବ୍ବତ୍ତା ତେସଂ ୱସେନ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଏକେକଂ କତ୍ୱା ଗଣିତବ୍ବାନି ପଞ୍ଚାତି ଏକସତ୍ତତିୱତ୍ତାନି, ଉକ୍ଖେପନିଯକମ୍ମକତୱତ୍ତେସୁ ୱତ୍ତପଞ୍ଞାପନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ନ ପକତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଭିୱାଦନଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଂ…ପେ… ନ୍ହାନେ ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମଂ ସାଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ଚୂଳଅୱ। ୫୧) ଇଦଂ ଅଭିୱାଦନାଦୀନଂ ଅସାଦିଯନଂ ଏକଂ, ''ନ ପକତତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ଅନୁଦ୍ଧଂସିତବ୍ବୋ''ତିଆଦୀନି ଚ ଦସାତି ଏୱମେତାନି ଦ୍ୱାସୀତି। ଏତେସ୍ୱେୱ ପନ କାନିଚି ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମାଦିୱତ୍ତାନି କାନିଚି ପାରିୱାସିକାଦିୱତ୍ତାନୀତି ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ଦ୍ୱାସୀତି, ଏୱଂ ଅପ୍ପକଂ ପନ ଊନମଧିକଂ ୱା ଗଣନୂପଗଂ ନ ହୋତୀତି ଇଧ ''ଅସୀତି''ଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାପଦେସେ ''ଦ୍ୱାସୀତି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସକ୍କଚ୍ଚଂଉଦ୍ଦିସନଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉଦ୍ଦିସାପନନ୍ତି ପଚ୍ଚେକଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ-ସଦ୍ଦୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଉଦ୍ଦିସନଂ ଉଦ୍ଦେସଗ୍ଗହଣଂ। ଧମ୍ମୋସାରଣଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ଉଚ୍ଚାରଣଂ। ଧମ୍ମଦେସନା –

''ଆଦିମ୍ହି ସୀଲଂ ଦେସେଯ୍ୟ, ମଜ୍ଝେ ଝାନଂ ୱିପସ୍ସନଂ;

ପରିଯୋସାନେ ଚ ନିବ୍ବାନଂ, ଏସା କଥିକସଣ୍ଠିତୀ''ତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୯୦; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୪।୨୪୬) –

ଏୱଂ କଥିତଲକ୍ଖଣା ଧମ୍ମକଥା। ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପା ଧମ୍ମୀ କଥା ଉପନିସିନ୍ନକଥା। ଭତ୍ତାନୁମୋଦନକଥା ଅନୁମୋଦନିଯା। ସରିତାତି ଏତ୍ଥ ନ କେୱଲଂ ଚିରକତଚିରଭାସିତାନଂ ସରଣମନୁସ୍ସରଣମତ୍ତଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ଅଥ ଖୋ ତଥାପୱତ୍ତରୂପାରୂପଧମ୍ମାନଂ ପରିଗ୍ଗହମୁଖେନ ପୱତ୍ତୱିପସ୍ସନାଚାରେ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମୁଟ୍ଠାପନନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତସ୍ମିଂ କାଯେନ ଚିରକତେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସକିମ୍ପି ସରଣେନାତି ଏକୱାରଂ ସରଣେନ। ପୁନପ୍ପୁନଂ ସରଣେନାତି ଅନୁ ଅନୁ ସରଣେନ। ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମ୍ପି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସଗ୍ଗପରିଣାମିଞ୍ଚ କତ୍ୱା ସରନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଜୱନୱାରେ ସରଣଜୱନୱାରେ ପରିତ୍ତଜୱନୱସେନ ଅନୁସ୍ସରିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଗତିଅତ୍ଥା ଧାତୁସଦ୍ଦା ବୁଦ୍ଧିଅତ୍ଥା ହୋନ୍ତୀତି ଆହ – ''ଉଦଯଞ୍ଚ ୱଯଞ୍ଚ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥାଯା''ତି। ମିସ୍ସକନଯେନାଯଂ ଦେସନା ଆଗତାତି ଆହ – ''ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ଚ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ଚା''ତି। ତେନାହ ''ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଚେୱା''ତିଆଦି। ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ନିବ୍ବେଧିକପରିଯାଯତୋ। ସା ଚ ଖୋ ପଦେସିକାତି ନିପ୍ପଦେସିକଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ପଟିଲାଭସଂୱତ୍ତନତୋ ଚା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମିନିଭାୱେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସମ୍ମାତି ଯାଥାୱତୋ। ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମତାଯ ହି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ଖେପିତଖେପନାଯ ନ ପୁନ କିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥୀତି ଉପାଯେନ ଞାଯେନ ଯା ପୱତ୍ତି ସା ଏୱାତି ଆହ – ''ହେତୁନା ନଯେନା''ତି।

୨୬। ଅଧିକଂ ଚେତୋ ଅଭିଚେତୋ, ମହଗ୍ଗତଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ପନ ଅଧିକତା କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦିପଟିପକ୍ଖୱିଗମେନ ୱିସିଟ୍ଠଭାୱପ୍ପତ୍ତି, ତନ୍ନିସ୍ସିତାନି ଆଭିଚେତସିକାନି। ତେନାହ ''ଅଭିଚିତ୍ତଂ ସେଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ ସିତାନ''ନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଫାସୁୱିହାରଭୂତାନଂ। ତେହି ପନ ସମଙ୍ଗିତକ୍ଖଣେ ଯସ୍ମା ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଅପୀତିଜଂ ସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଞାଣସୁଖଞ୍ଚ ପଟିଲଭତି ୱିନ୍ଦତି, ତସ୍ମା ଆହ – ''ଅପ୍ପିତପ୍ପିତକ୍ଖଣେ ସୁଖପଟିଲାଭହେତୂନ''ନ୍ତି। ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସମାପଜ୍ଜିତାତି ଇମିନା ତେସୁ ଝାନେସୁ ସମାପଜ୍ଜନୱସୀଭାୱମାହ, ''ନିକାମଲାଭୀ''ତି ପନ ୱଚନତୋ ଆୱଜ୍ଜନାଧିଟ୍ଠାନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସିଯୋ ଚ ୱୁତ୍ତା ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ନିଦୁକ୍ଖଲାଭୀତି ଇମିନା ତେସଂ ଝାନାନଂ ସୁଖପଟିପଦାଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞତଂ ଦସ୍ସେତି, ୱିପୁଲଲାଭୀତି ଇମିନା ପଗୁଣତଂ ତପ୍ପମାଣଦସ୍ସିତଭାୱଦୀପନତୋ। ତେନାହ ''ପଗୁଣଭାୱେନା''ତିଆଦି। ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋତି ସମାପଜ୍ଜନୱସୀଭାୱତାଯ ସାଧିତତ୍ତା। ସମାଧିପାରିପନ୍ଥିକଧମ୍ମେତି ୱସୀଭାୱସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେ। ଝାନାଧିଗମସ୍ସ ପନ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମା ପଗେୱ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତା, ଅଞ୍ଞଥା ଝାନାଧିଗମୋ ଏୱ ନ ସିଯା। ଅକିଲମନ୍ତୋ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି କିଚ୍ଛେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି ୱିସୋଧେତି, କାମାଦୀନୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦୀହି କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ସମାଧିପାରିପନ୍ଥିକାନଂ ଦୂରସମୁସ୍ସାରଣଂ ଇଧ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନଂ ୱିସୋଧନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୭। ୱିପସ୍ସନାହିତାଯ ଉପରୂପରିୱିସେସାୱହତ୍ତା ୱଡ୍ଢମାନାଯ ପୁବ୍ବଭାଗସୀଲାଦିପଟିପଦାଯ। ସା ଏୱ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦା ଯଥାଭାୱିତତାଯ ଅୱସ୍ସଂ ଭାୱିନଂ ୱିସେସଂ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଅଣ୍ଡଂ ୱିଯାତି ଅଣ୍ଡଂ, କିଲେସେହି ଅଦୂସିତତାଯ ଅପୂତି ଅଣ୍ଡଂ ଏତସ୍ସାତି ଅପୂତଣ୍ଡୋ, ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା

ଠିତପୁଗ୍ଗଲୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଅପୁଜ୍ଜଣ୍ଡତା। ୱିପସ୍ସନାଦିଞ୍ଞାଣପ୍ପଭେଦାୟାତି ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣାଦିଞ୍ଞାଣପଭେଦାୟ। ତଥାହି ଚେତୋଖିଲସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୧।୧୮୫) ''ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଉସ୍ସୋଳ୍ହିପନ୍ନରସଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭବୋ ଅଭିନିବ୍ବିଦାୟା''ତି ଆଗତତ୍ତା ଉସ୍ସୋଳ୍ହିପନ୍ନରସେହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଭାୱୋତି ଏୱଂ ଯଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ଆଗତଂ, ତଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ଇଧ ଇମସ୍ମିଂ ସେଖସୁତ୍ତେ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

୨୮। ମହଗ୍ଗତାଦିଭାୱେନ ହେଟ୍ଠିମାନଂ ଝାନାନଂ ଅନୁରୂପମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ୱିସେସେନ ତେ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାନ ଠିତନ୍ତି ଅନୁତ୍ତରଂ, ତେନାହ – ''ପଠମାଦିଜ୍ଝାନେହି ଅସଦିସଂ ଉତ୍ତମ''ନ୍ତି। ଦୁତିୟାଦୀସୁପି ଅଭିନିବ୍ଭିଦାସୁ। ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଯଥା ଅତ୍ତନୋ ୱିସୟପଟିଚ୍ଛାଦକଂ କିଲେସନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମନ୍ତମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିସୟେ କଞ୍ଚି ୱିସେସଂ କରୋନ୍ତମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଆହ – ''ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣେନ ପଠମଂ ଜାୟତୀ''ତି, ସେସଞ୍ଞାଣଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୨୯।ଚରଣସ୍ମିନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଭୁମ୍ମୱଚନନ୍ତି ଆହ ''ଚରଣଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ତେନାତି କରଣତ୍ଥେ କରଣୱଚନଂ ଅଗତପୁବ୍ବଦିସାଗମନେ ତେସଂ ସାଧକତମଭାୱତୋ।

ଅଟ୍ଠ ଞାଣାନୀତି ଇଧ ଆଗତାନି ଚ ଅନାଗତାନି ଚ ଅମ୍ବଟ୍ଠସୁତ୍ତାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୪ ଆଦୟୋ) ଆଗତାନି ଗହେତ୍ୱା ୱଦତି। ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱାତି ପୁବ୍ବେନିୱାସପଟିଚ୍ଛାଦକାଦିକିଲେସତମଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦାଲେତ୍ୱା।

୩୦।ସନଙ୍କୁମାରେନାତି ସନନ୍ତନକୁମାରେନ। ତଦେୱ ହି ତସ୍ସ ସନନ୍ତନକୁମାରତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଚିରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ଅତ୍ତଭାୱୋତି ଯେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ମନୁସ୍ସପଥେ ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସି, ସୋ କୁମାରତ୍ତଭାୱୋ, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋପି ତାଦିସେନ କୁମାରତ୍ତଭାୱେନ ଚରତି।

ଜନିତସ୍ମିଂ-ସଦ୍ଦୋ ଏୱ ଇ-କାରସ୍ସ ଏ-କାରଂ କତ୍ୱା ''ଜନେତସ୍ମି''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଜନିତସ୍ମିନ୍ତି ଚ ଜନସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଜନିତସ୍ମିନ୍ତି ସାମଞ୍ଞଗ୍ଗହଣେପି ଯତ୍ଥ ଚତୁୱଣ୍ଣସମଞ୍ଞା, ତତ୍ଥେୱ ମନୁସ୍ସଲୋକେ। ଖତ୍ତିୟୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଲୋକସମଞ୍ଞାପି ମନୁସ୍ସଲୋକେୟେୱ, ନ ଦେୱକାୟେ ବ୍ରହ୍ମକାୟେ ୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯେ ଗୋତ୍ତପଟିସାରିନୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଟିସରନ୍ତୀତି ''ଅହଂ ଗୋତମୋ, ଅହଂ କସ୍ସପୋ''ତି ପତି ପତି ଅତ୍ତନୋ ଗୋତ୍ତଂ ଅନୁସରନ୍ତି ପଟିଜାନନ୍ତି ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏତ୍ତାୱତାତି ''ସାଧୁ ସାଧୁ ଆନନ୍ଦା''ତି ଏତ୍ତକେନ ସାଧୁକାରଦାନେନ। ଜିନଭାସିତଂ ନାମ ଜାତନ୍ତିଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ପରିୟୋସାନା ଥେରଭାସିତଂ ବୁଦ୍ଧଭାସିତମେୱ ନାମ ଜାତଂ। ''କିମ୍ପନିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ସତ୍ଥୁଦେସନାନୁୱିଧାନତୋ ଜିନଭାସିତଂ, ଉଦାହୁ ସାଧୁକାରଦାନମତ୍ତେନା''ତି ଏୱରୂପା ଚୋଦନା ଇଧ ଅନୋକାସା ଥେରସ୍ସ ଦେସନାୟ ଭଗୱତୋ ଦେସନାନୁୱିଧାନହେତୁକତ୍ତା ସାଧୁକାରଦାନସ୍ସାତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ଅୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ସେଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୪। ପୋତଲିୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୧। ଅଙ୍ଗା ନାମ ଜନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା, ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୁଳ୍ହିୱସେନ ଅଙ୍ଗାତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ''ଅଙ୍ଗାୟେୱ ସୋ ଜନପଦୋ''ତି। ମହିୟା ପନସ୍ସ ଉତ୍ତରେନ ଯା ଆପୋତି ମହିୟା ନଦିୟା ଯା ଆପୋ ତସ୍ସ ଜନପଦସ୍ସ ଉତ୍ତରେନ ହୋନ୍ତି। ତାସଂ ଅୱିଦୂରତ୍ତା ସୋ ଜନପଦୋ ଉତ୍ତରାପୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସା ପନ ମହୀ କତ୍ଥଚି କତ୍ଥଚି ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗତାତି ଆହ ''କତରମହିୟା ଉତ୍ତରେନ ଯା ଆପୋ''ତି। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ସା ମହିୟା ଆଗମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅୟଂ ଆୱିଭାୱକଥା। ଯସ୍ମା (ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୮।୧୯) ଲୋକିୟା ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ହିମୱା ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତସମୁଦ୍ଦଦହପବ୍ବତନଦିୟୋତି ଏତେସୁ ଯଂ ଯଂ ନ ମନୁସ୍ସଗୋଚରଂ, ତତ୍ଥ ସୟଂ ସମ୍ମୂଳ୍ହା ଅଞ୍ଞେପି ସମ୍ମୋହୟନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସମ୍ମୋହୱିଧମନତ୍ଥଂ ''ଅୟଂ କିର ଜମ୍ବୁଦୀପୋ''ତିଆଦିମାରଦ୍ଧଂ। ଦସସହସ୍ସୟୋଜନପରିମାଣୋ ଆୟାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦି। ଉଦକେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟୋ ତଦୁପଭୋଗିସତ୍ତାନଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖୟେନ।

ସୁନ୍ଦରଦସ୍ସନଂ କୂଟନ୍ତି ସୁଦସ୍ସନକୂଟଂ, ଯଂ ଲୋକେ ''ହେମକୂଟ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମୂଲଗନ୍ଧୋ କାଳାନୁସାରିୟାଦି। ସାରଗନ୍ଧୋ ଚନ୍ଦନାଦି। ଫେଗ୍ଗୁଗନ୍ଧୋ ସଲଲାଦି। ତଚଗନ୍ଧୋ ଲୱଙ୍ଗାଦି। ପପଟିକଗନ୍ଧୋ କବିତ୍ଥାଦି। ରସଗନ୍ଧୋ ସଜ୍ଜାଦି, ପତ୍ତଗନ୍ଧୋ ତମାଲହିରିୱେରାଦି। ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ନାଗକୁଙ୍କୁମାଦି।

ଫଲଗନ୍ଧୋ ଜାତିଫଲାଦି। ଗନ୍ଧଗନ୍ଧୋ ସବ୍ବେସଂ ଗନ୍ଧାନଂ ଗନ୍ଧୋ। ଯସ୍ସ ହି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସବ୍ବେସମ୍ପି ମୂଲାଦୀନଂ ଗନ୍ଧୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଇଧ ଗନ୍ଧୋ ନାମ। ତସ୍ସ ଗନ୍ଧସ୍ସ ଗନ୍ଧୋ ଗନ୍ଧଗନ୍ଧୋ। ସବ୍ବାନି ପୁଥୁଲତୋ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି, ଆଯାମତୋ ପନ ଉବ୍ବେଧତୋ ଚ ଯଥା ଦ୍ୱିଯୋଜନସତାନେବାତି ବଦନ୍ତି।

ମନୋହରସିଲାତଲାନୀତି ଓତରଣଟ୍ଠାଯ ମନୁଞ୍ଞସୋପାନସିଲାତଲାନି। ସୁପଟିଯତ୍ତାନୀତି ତଦୁପଭୋଗିସତ୍ତାନଂ ସାଧାରଣକମ୍ମାନୁଭାବେନ ସୁଟ୍ଠୁ ପଟିଯତ୍ତାନି ସୁପ୍ପବତ୍ତିତାନି ହୋନ୍ତି। ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପାଦଯୋ ଉଦକଂ ମଲିନଂ କରୋନ୍ତି, ତଦଭାବତୋ ଫଲିକସଦିସନିମ୍ମଲୁଦକାନି। ତିରିଯତୋ ଦୀଘଂ ଉଗ୍ଗତକୂଟନ୍ତି "ତିରଚ୍ଛାନପଜ୍ଜତ"ନ୍ତି ଆହ।

ଆପଣାନି ଏବ ବୋହାରସ୍ସ ମୁଖଭୂତାନୀତି ଆହ "ଆପଣମୁଖସହସ୍ସାନୀ"ତି। ବିଭତ୍ତାନୀତି ବବତ୍ଥିତାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାସମ୍ଭିନ୍ନାନି। ବସନଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଯଥାଫାସୁକଂ ବସିତଟ୍ଠାନଂ। ଆସତି ଏତ୍ଥାତି ଆସନଂ, ନିସୀଦିତଟ୍ଠାନାନି।

ଅସାରୁପ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଛାଦନତୋ ଛନ୍ନଂ ଅନୁଚ୍ଛବିକଂ, ତଦେବ ଅଜ୍ଝାସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତିରୂପେତି ପକାସେତୀତି ପତିରୂପଂ। ତେନାହ "ନପ୍ପତିରୂପ"ନ୍ତି। କାରଣବେବଚନାନୀତି ଞାପକକାରଣବେବଚନାନି। ଞାପକଞ୍ହି କାରଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଅତ୍ଥଂ ଆକରୋତି ପକାସେତୀତି ଆକାରୋ, ତମେବ ଲୀନଂ ଗୁଳ୍ହଂ ଅତ୍ଥଂ ଗମେତୀତି ଲିଙ୍ଗଂ, ସୋ ତେନ ନିମୀଯତୀତି ନିମିତ୍ତନ୍ତି ବୁଚ୍ଚତି। ଇଦାନି ତମେବତ୍ଥଂ ବିବରିତୁଂ "ଦୀଘଦସବତ୍ଥ…ପେ… ନିମିତ୍ତାତି ବୁତ୍ତା"ତି ଆହ। ତେତି ଆକାରାଦଯୋ। ତଥା ହି ପନ ମେତିଆଦିନା ପୋତଲିଯୋ ଗହପତି "ପରିବ୍ବାଜକନିଯାମେନ ଅହଂ ଜୀବାମି, ତସ୍ମା ଗହପତି ନ ହୋମୀ"ତି ବଦତି। ଓବଦନ୍ତୋତି ଅନୁସାସନ୍ତୋ। ଉପବଦନ୍ତୋତି ପରିଭାସନ୍ତୋ।

୩୨।ଗେଧଭୂତୋ ଲୋଭୋତି ଗିଜ୍ଝନସଭାବୋ ଲୋଭୋ। ଅଗିଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣୋ ନ ଲୋଭୋ, ଅନିନ୍ଦାଭୂତଂ ଅଘଟ୍ଟନନ୍ତି ନିନ୍ଦାଯ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ ପରେସଂ ଅଘଟ୍ଟନଂ। ନିନ୍ଦାଘଟ୍ଟନାତି ନିନ୍ଦାବସେନ ପରେସଂ ଘଟ୍ଟନା ଅକ୍କୋସନା। ବ୍ୟବହାରବୋହାରୋପୀତି କଯବିକ୍କଯଲକ୍ଖଣୋ ସବ୍ବୋହାରୋପି ଦାନଗ୍ଗହଣଂ ବୋହାରୋ। "ଦତ୍ତୋ ତିସ୍ସୋ" ତିଆଦିନା ବୋହରଣଂ ପଞ୍ଞାପନନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତି ବୋହାରୋ। ଯଥାଧିପ୍ପେତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ବୋହରଣଂ କଥନଂ ବୋଧନନ୍ତି ବଚନଂ ବୋହାରୋ। ଯାଥାବତୋ ଅଯାଥାବତୋ ଚ ବୋହରତି ଏତେନାତି ବୋହାରୋ, ଚେତନା। ଅଯମିଧାଧିପ୍ପେତୋତି ଅଯଂ ଚେତନାଲକ୍ଖଣୋ ବୋହାରୋ ଇଧ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ସାବଜ୍ଜୋବ ସମୁଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା। ଇଦାନି ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସପି ବୋହାରସ୍ସ ଇଧ ସମ୍ଭବଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ଯସ୍ମା ବା"ତିଆଦି ବୁତ୍ତଂ। ଗିହୀତି ଚେତନା ନତ୍ଥୀତି ଅହଂ ଗିହୀତି ଚେତନାପବତ୍ତି ନତ୍ଥି। ଗିହୀତି ବଚନଂ ନତ୍ଥୀତି ଗିହୀତି ଅତ୍ତନୋ ପରେସଞ୍ଚ ବଚନପ୍ପବତ୍ତି ନତ୍ଥି। ଗିହୀତି ପଣ୍ଣତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ଗିହୀତି ସମଞ୍ଞା ନତ୍ଥି। ଗିହୀତି ବ୍ୟବହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ସମୁଦାଚାରୋ ନତ୍ଥି।

୩୩।ପାଣାତିପାତୋବ ସଂଯୋଜନଂ। କସ୍ମା? ବନ୍ଧନଭାବେନ ପବତ୍ତନତୋ ନିସ୍ସରିତୁଂ ଅପ୍ପଦାନତୋ। ପାଣାତିପାତସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ପାଣାତିପାତୀ"ତି ବୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ – "ପାଣାତିପାତସ୍ସ…ପେ… ହୋତୀ"ତି। ଯଞ୍ହି ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତେନ ସୋ ଅପଦିସ୍ସତୀତି। ବହୁତାଯାତି ଅଟ୍ଠକ୍ଖକାଦିଭେଦେନ ବହୁଭାବତୋ। ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ ଅପାଣାତିପାତୋ। ସୋ ପନ ଅତ୍ଥତୋ କାଯଦ୍ୱାରିକୋ ସୀଲସଂବରୋତି ଆହ "କାଯିକସୀଲସଂବରେନା"ତି। ଅତ୍ତାପି ମଂ ଉପବଦେଯ୍ୟାତିଆଦି ପାଣାତିପାତେ ଆଦୀନବଦସ୍ସନଂ। ଆଦୀନବଦସ୍ସିନୋ ହି ତତୋ ଓରମଣଂ। ଦେସନାବସେନାତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ସୁତ୍ତେ ଅଭିଧମ୍ମେ ଚ ଦସସୁ ସଂଯୋଜନେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ନୀବରଣେସୁ ଦେସନାବସେନ ଅପରିଯାପନ୍ନମ୍ପି ସଂଯୋଜନନ୍ତିପି ନୀବରଣନ୍ତିପି ଇଧ ବୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ତଦତ୍ଥସମ୍ଭବତୋ। ତେନାହ – "ବଟ୍ଟବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ହିତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନଟ୍ଠେନ ଚା"ତି, ପାଣାତିପାତୋ ହି ଅପାଣାତିପାତପଚ୍ଚଯଂ ହିତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୋବ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। ଏକୋ ଅବିଜ୍ଜାସବୋତି ଇଦଂ ସହଜାତବସେନ ବୁତ୍ତଂ, ଉପନିସ୍ସଯବସେନ ପନ ଇତରେସମ୍ପି ଆସବାନଂ ଯଥାରହଂ ସମ୍ଭବୋ ବେଦିତବ୍ବୋ। ପାଣାତିପାତୀ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ତପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ଅତ୍ଥଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି କାମେ ପତ୍ଥେତି। ଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି, ଭବବିସେସଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ବିହନତି ବାଧତୀତି ବିଘାତୋ, ଦୁକ୍ଖଂ, ପରିଳାହନଂ ଅନତ୍ଥୁପ୍ପାଦବସେନ ଉପତାପନଂ ପରିଳାହୋ, ଅଯମେତେସଂ ବିସେସୋ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବେସୁ ବାରେସୁ। ଇମିନା ଉପାଯେନାତି ଅତିଦେସେନ ପନ ପରିଗ୍ଗହିତୋ ଅତ୍ଥୋ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତୀତି।

୩୪-୪୦।ଇମସ୍ମିଂ ପଦେତି ଏତେନ ସତ୍ତସୁପି ବାରେସୁ ତଥା ଆଗତଂ ପଦଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ଗହିତଂ। ତେନାହ "ଇମିନା"ତିଆଦି। ରୋସନଂ କାଯିକଂ ବାଚସିକଞ୍ଚାତି ତପ୍ପଟିପକ୍ଖୋ ଅରୋସୋପି ତଥା ଦୁବିଧୋତି ଆହ "କାଯିକବାଚସିକସଂବରେନା"ତି। ଯଥା ଅଭିଜ୍ଝା ଲୋଭୋ, ଅନଭିଜ୍ଝା ଅଲୋଭୋ, ଏବଂ ଅକୋଧୂପାଯାସୋ ଅବ୍ୟାପାଦୋ, ସଂବରେ ସୁଖନ୍ତି ସଂବରୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଅନତିଲୋଭୋ ପନ ସତିସଂବରେ, ଅନତିମାନୋ ଞାଣସଂବରେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମେସୁ ପନ ପଦେସୁ ଏବଂ ସବ୍ବବାରେସୁ ଯୋଜନା କାତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଏବଂ ଆସବୁପ୍ପତ୍ତି ବେଦିତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ବୁତ୍ତସ୍ସପି ଏକଚ୍ଚଂ ବୁଚ୍ଚମାନତ୍ତା "ପୁନ ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପଦେସନିଚ୍ଛଯୋ"ତି ବୁତ୍ତଂ। ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ଆରମ୍ଭଣସ୍ସ।

ପୁରିମେସୁ ତୀଓ ଚତୂସୁ ୱାରେସୁ ୱିରମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅତ୍ତାପି ମଂ ଉପୱଦେୟ୍ୟା’’ତି ଏତସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାୟଂ ‘‘ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି, ‘‘ଅନୁୱିଜ୍ଜାପି ମଂ ୱିଞ୍ଞୂ ଗରହେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଏତସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାୟଂ ‘‘ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତିୱୁତ୍ତଂ, ଇମିନା ନୟେନ ପଚ୍ଛିମେସୁପି ଚତୂସୁ ଯଥାରହଂ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତିମାନେ ଭୱାସୱଅୱିଜ୍ଜାସୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ମାନେନ ସହ ଦିଟ୍ଠିଯା ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତୋ, ଅତିମାନୋ ପନ କାମରାଗେନପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତେୱାତି ‘‘ଅତିମାନେ କାମାସୱଅୱିଜ୍ଜାସୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା, ସ୍ୱାୟଂ ନୟୋ ୱୁତ୍ତନୟତ୍ତା ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋତି ନ ଦସ୍ସିତୋ। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ କଥିତଂ ଆଦିତୋ ଚତୂହି ଛଟ୍ଟେନ ୱାତି ପଞ୍ଚହି ୱାରେହି, ସେସେହି ତୀହି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେ ଠିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଟିସଙ୍ଖାପହାନଂ, ସବ୍ବେହିପି ପନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠିତସ୍ସ ଗିହିୱୋହାରସମୁଚ୍ଛେଦୋ କଥିତୋ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱତ୍ତଂ ‘‘ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ମୟ୍ହଂ କାତୁଂ ନପ୍ପତିରୂପ’’ନ୍ତି ପଟିସଙ୍ଖାନୱସେନ ଅକରଣଂ ପଜହନଞ୍ଚ ପଟିସଙ୍ଖାପହାନଂ।

କାମାଦୀନୱକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୨।ଉପସୁମ୍ଭେୟ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ଉପ-ସଦ୍ଦୋ ସମୀପତ୍ଥୋ, ସୁମ୍ଭନଂ ୱିକ୍ଖେପନଂ। ତେନେୱ ତମେନନ୍ତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନନ୍ତି ଆହ – ‘‘ତସ୍ସ ସମୀପେ ଖିପେୟ୍ୟା’’ତି, ତସ୍ସ କୁକ୍କୁରସ୍ସ ସମୀପେ ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲଂ ଖିପେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିମ୍ମଂସତ୍ତା କଙ୍କଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଇମିନା ୱିଗତମଂସାୟ ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲିକାୟ ଉରଟ୍ଠିମ୍ହି ୱା ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକେ ୱା ସୀସଟ୍ଠିମ୍ହି ୱା କଙ୍କଲ-ସଦ୍ଦୋ ନିରୁଳ୍ହୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୁନିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ନିଲ୍ଲିଖିତଂ କତ୍ୱାୱ ନିକ୍କିସେସଂ ଲିଖିତଂ।

ଏକଙ୍ଗୁପଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନୱସେନ ପୱତ୍ତିଯା ଏକତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୁପେକ୍ଖା’’ତି। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ଏକସଭାୱମେୱ, ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ସା ହୀ’’ତିଆଦି। ଲୋକାମିସସଙ୍ଖାତାତି ଅପରିଞ୍ଞାତୱତ୍ଥୁନା ଲୋକେନ ଆମସିତବ୍ବତୋ, ଲୋକେ ୱା ଆମିସୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗତାୟ ୱସେନ କାମଗୁଣାନଂ କାମଭାୱୋ ଚ ଆମିସଭାୱୋ ଚ, ସୋ ଏୱ ନିପ୍ପରିଯାୟତୋ ଆମିସନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତଂ ଅରହତି। କାମଗୁଣାମିସାତି କାମଗୁଣେ ଛନ୍ଦରାଗା। ଗହଣଟ୍ଠେନ ଭୁସଂ ଆଦାନଟ୍ଠେନ।

୪୩। ଡୟନଂ ଆକାସେନ ଗମନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି। ଗିଜ୍ଝାଦୀନଂ ୱାସିଫରସୁ ନ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ଡସନ୍ତା ତଚ୍ଛେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱିସ୍ସଜ୍ଜନ’’ନ୍ତି ଆକଡ୍ଢନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ ଅନେକତ୍ଥତ୍ତା ଧାତୂନଂ, ଆକଡ୍ଢନଞ୍ଚ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ପାତନନ୍ତି ଆହ ‘‘ମଂସପେସିଂ ନଖେହି କଡ୍ଢିତ୍ୱା ପାତେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି।

୪୭। ପୁରିସସ୍ସ ଆରୋହନଯୋଗ୍ଗଂ ପୋରିସେୟ୍ୟଂ।

୪୮। ସମ୍ପନ୍ନଂ ସୁନ୍ଦରଂ ଫଲମସ୍ସାତି ସମ୍ପନ୍ନଫଲଂ। ଫଲୂପପନ୍ନନ୍ତି ଫଲେହି ଉପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ବହୁଫଲ’’ନ୍ତି।

୫୦।ସୁୱିଦୂରୱିଦୂରେତି ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ୱୋହାରସମୁଚ୍ଛେଦତୋ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଦୂରଭୂତେ ଏୱ ୱିଦୂରେ ଅହଂ ଠିତୋ। କସ୍ସଚି ନାମ ଅତ୍ଥସ୍ସପି ଅଜାନନତୋ ନ ଆଜାନନ୍ତୀତି ଅନାଜାନୀୟାତି କତ୍ତୁସାଧନମସ୍ସ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅଜାନନକେତି ଅଜାନନ୍ତଭୋଜନସୀସେନ ତେସଂ ଦାତବ୍ବପଚ୍ଚଯେ ୱଦତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ପୋତଲିୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୫। ଜୀୱକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୧। କୁମାରେନ ଭତୋ ପୋସାପିତୋତି କୁମାରଭତୋ, କୁମାରଭତୋ ଏୱ କୋମାରଭଚ୍ଚୋ ଯଥା ‘‘ଭିସକ୍କମେୱ ଭେସଜ୍ଜ’’ନ୍ତି।

ଆରଭନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଆରଭ-ସଦ୍ଦୋ କାମଂ କାମାୟୂହନୟଞ୍ଞୁଟ୍ଠାପନଆପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନୱିଞ୍ଞାପନାଦୀସୁପି ଆଗତୋ, ଇଧ ପନ ହିଂସନେ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ଆହ – ‘‘ଆରଭନ୍ତୀତି ଘାତେନ୍ତୀ’’ତି। ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା କତନ୍ତି (ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୮।୧୨; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୯୪) ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ମାରଣୱସେନ କତଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତଂ। ପଟିଚ୍ଚକମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମ-ସଦ୍ଦୋ କମ୍ମସାଧନୋ ଅତୀତକାଲିକୋତି ଆହ – ‘‘ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଚ୍ଚ କତ’’ନ୍ତି। ନିମିତ୍ତକମ୍ମସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ‘‘ପଟିଚ୍ଚ କମ୍ମଂ ଫୁସତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଜା। ୧।୪।୭୫) ୱିୟ। ନିମିତ୍ତକମ୍ମସ୍ସାତି ନିମିତ୍ତଭାୱେନ ଲଦ୍ଧବ୍ବକମ୍ମସ୍ସ, ନ କରଣକାରାପନୱସେନ। ପଟିଚ୍ଚକମ୍ମଂ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ମଂସଂ ପଟିଚ୍ଚକମ୍ମଂ ଯଥା ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ତେସନ୍ତି ନିଗଣ୍ଠାନଂ। ଅଞ୍ଞେପି

ବ୍ରାହ୍ମଣାଦୟୋ ତଂଲଦ୍ଧିକା ଅଧିପ୍ପେତା।

କାରଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା, ସା ଏୱ ଚ ଧମ୍ମତୋ ଅନପେତତ୍ତା ‘‘ଧମ୍ମୋ’’ତି ୱୁତ୍ତାତି ଆହ – ‘‘କାରଣଂ ନାମ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧମଚ୍ଛମଂସପରିଭୋଗୋ’’ତି। ଅନୁକାରଣଂ ନାମ ମହାଜନସ୍ସ ତଥା ବ୍ୟାକରଣଂ ଯୁତ୍ତିଯା ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁରୂପଭାୱତୋ ମଂସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ତଥେୱ କଥନନ୍ତି କତ୍ୱା। ତନ୍ତି ‘‘ଜାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ ମଂସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ ନେୱ କାରଣଂ ହୋତି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଅଭାୱତୋ ସତି ଚ ଅଯୁତ୍ତିଯଂ ଅଧମ୍ମୋତି କତ୍ୱା। ତଥା ବ୍ୟାକରଣନ୍ତି ‘‘ଜାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ ମଂସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି କଥନଂ ଯୁତ୍ତିଯା ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନନୁରୂପଭାୱତୋ ନ ଅନୁକାରଣଂ ହୋତି। ପରେହି ୱୁତ୍ତକାରଣେନ ସକାରଣୋ ହୁତ୍ୱାତି ପରେ ତିତ୍ଥିଯା ‘ଜାନ’ନ୍ତିଆଦିନା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତେନ କାରଣଭୂତେନ ସକାରଣୋ ହୁତ୍ୱା। ତେହି ତଥା ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ ହୁତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ୱାଦୋ ୱା ଅନୁୱାଦୋ ୱା ‘‘ମଂସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପୱତ୍ତା ତୁମ୍ହାକଂ କଥା ୱା ପରତୋ ପରେହି ତଥା ପୱତ୍ତିତା ତସ୍ସା ଅନୁକଥା ୱା। ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହିତବ୍ବକାରଣନ୍ତି ତିତ୍ଥିଯା ତାୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ, ତତୋ ଅଞ୍ଞେହି ପଣ୍ଡିତେହି ଗରହିତବ୍ବକାରଣଂ। କୋଚି ନ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଗରହିତବ୍ବତଂ ନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୀତି ଅଭିଭୂଯ୍ୟ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା କଥେନ୍ତି, ଅଭିଭୂତେନ ଅକ୍କୋସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୨।କାରଣେହୀତି ପରିଭୋଗଚିତ୍ତସ୍ସ ଅୱିସୁଦ୍ଧତାହେତୂହି। ଭିକ୍ଖୁ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ ଦିଟ୍ଠଂ। ତାଦିସମଂସଞ୍ହି ପରିଭୋଗାନାରହତ୍ତା ଚିତ୍ତଅୱିସୁଦ୍ଧିଯା କାରଣଂ ଚିତ୍ତସଂକିଲେସାୱହତୋ। ଇଦାନି ଦିଟ୍ଠସୁତପରିସଙ୍କିତାନି ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଦିଟ୍ଠାଦୀସୂ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯୱିମୁତ୍ତପରିସଙ୍କିତନ୍ତି ‘‘ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତ’’ନ୍ତି ଇମଂ ଉଭଯଂ ଅନିସ୍ସାଯ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱଧିତ୍ୱା ସମ୍ପାଦିତ’’ନ୍ତି କେୱଲମେୱ ପରିସଙ୍କିତଂ। ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୋତି ସବ୍ବେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପରିସଙ୍କିତାନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନକୋ।

ମଙ୍ଗଲାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆହୁନପାହୁନାଦିକଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ନିବ୍ବେମତିକା ହୋନ୍ତୀତି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପରିସଙ୍କିତାଭାୱମାହ। ଇତରେସନ୍ତି ଅଜାନନ୍ତାନଂ ୱଟ୍ଟତି, ଜାନତୋ ଏୱେତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ହୋତି। ତେଯେୱାତି ଯେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ, ତେଯେୱ।

ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତମଂସପରିଭୋଗତୋ ଅକପ୍ପିଯମଂସପରିଭୋଗସ୍ସ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅକପ୍ପିଯମଂସଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁରିମସ୍ମିଂ ସଚିତ୍ତକା ଆପତ୍ତି, ଇତରସ୍ମିଂ ଅଚିତ୍ତକା। ତେନାହ – ‘‘ଅକପ୍ପିଯମଂସଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଭୁତ୍ତସ୍ସପି ଆପତ୍ତିଯେୱା’’ତି। ପରିଭୋଗନ୍ତି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୩।ତାଦିସସ୍ସାତି ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ମଚ୍ଛମଂସସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ। ମେତ୍ତାୱିହାରିନୋପୀତି ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ଅମେତ୍ତାୱିହାରିନୋପି। ମେତ୍ତାୱିହାରିନୋ ପରିଭୋଗେ ସିଖାପତ୍ତତ୍ତା ଅନୱଜ୍ଜତାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇଧ, ଜୀୱକ, ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନିଯମେତ୍ୱାତି ଅୱିସେସେତ୍ୱା ସାମଞ୍ଞତୋ। ଯସ୍ମା ଭଗୱତା – ‘‘ଯତୋ ଖୋ, ୱଚ୍ଛ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ପହୀନା ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ମହାୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୧୯୪) ଅତ୍ତା ଅନିଯମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ତଥା ହି ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତୋ – ‘‘ତିଟ୍ଠତୁ ଭୱଂ ଗୋତମୋ, ଅତ୍ଥି ପନ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଏକଭିକ୍ଖୁପି ସାୱକୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା…ପେ… ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି ଆହ, ‘‘ଇଧ, ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତୀ’’ତିଆଦିନା ଚଙ୍କୀସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୪୩୦) ଅତ୍ତା ଅନିଯମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ପରତୋ – ‘‘ଯଂ ଖୋ ପନ ଅଯମାଯସ୍ମା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଗମ୍ଭୀରୋ ସୋ ଧମ୍ମୋ ଦୁଦ୍ଦସୋ ଦୁରନୁବୋଧୋ ସନ୍ତୋ ପଣୀତୋ ଅତକ୍କାୱଚରୋ ନିପୁଣୋ ପଣ୍ଡିତୱେଦନୀଯୋ, ନ ସୋ ଧମ୍ମୋ ସୁଦେସନୀଯୋ ଲୁଦ୍ଧେନା’’ତିଆଦିନା ଦେସନା ଆଗତା, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭଗୱତା ହି ମହାୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସୁତ୍ତେ, ଚଙ୍କୀସୁତ୍ତେ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେତି ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଅତ୍ତାନଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ଦେସନା କତା’’ତି। ମଂସୂପସେଚନୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ ମଚ୍ଛମଂସସହିତସ୍ସ ଆହାରସ୍ସ ପରିଭୋଗଭାୱତୋ ମଚ୍ଛମଂସସ୍ସ ଚ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା।

ଅଗଥିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ। ତଣ୍ହାମୁଚ୍ଛନାଯାତି ତଣ୍ହାଯନୱସେନ ମୁଚ୍ଛାପତ୍ତିଯା। ଅନଜ୍ଝୋପନ୍ନୋ ତଣ୍ହାଯ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥତୋ, ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନ ସଣ୍ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ – ‘‘ସବ୍ବଂ ଆଲୁମ୍ପିତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ଇଧ ଆଦୀନୱୋ ଆହାରସ୍ସ ପଟିକୂଲଭାୱୋତି ଆହ ‘‘ଏକରତ୍ତିୱାସେନା’’ତିଆଦି। ଅଯମତ୍ଥୋ ଆହାରପରିଭୋଗୋତି ଅତ୍ଥସଂଯୋଜନପରିଚ୍ଛେଦିକା ‘‘ଯାୱଦେୱ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା’’ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୩।୧୮୨; ମ। ନି। ୧।୨୩; ୨।୨୪; ୩।୭୫; ସଂ। ନି। ୪।୧୨୦) ପୱତ୍ତା ଆହାରପଟିବଦ୍ଧଛନ୍ଦରାଗନିସ୍ସରଣଭୂତା ପଞ୍ଞା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ। ଇଦମତ୍ଥନ୍ତି ଏତମତ୍ଥାଯ। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ‘‘ବ୍ରହ୍ମାତି ଚ ମେତ୍ତାୱିହାରିନୋ ସମଞ୍ଞା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ଯେ ଧମ୍ମା ମେତ୍ତାୱିହାରସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତା, ତତ୍ଥ ସାୱସେସଂ ପହାସି ବ୍ରହ୍ମା, ଅନୱସେସଂ ପହାସି ଭଗୱାତି ସଚେ ତେ ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତୱ ଇଦଂ ଯଥାୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଅନୁଜାନାମି, ନ ମେତ୍ତାୱିହାରିତାସାମଞ୍ଞମତ୍ତତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୫।‘‘ପାଟିଯେକ୍କୋଅନୁସନ୍ଧୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଅନୁସନ୍ଧିଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱାରଂ ଥକେତୀତି

ମଚ୍ଛମଂସପରିଭୋଗାନୁଞ୍ଞାୟ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱଚନଦ୍ୱାରଂ ପିଦହତି, ଚୋଦନାପଥଂ ନିରୁନ୍ଧତି। କଥଂ ସଭାନୁଦ୍ଦଯଂ ଦସ୍ସେତି? ସଭାନୁଦ୍ଦଯମୁଖେନ ବାହିରକାନଂ ମଚ୍ଛମଂସପରିଭୋଗପଟିକ୍ଖେପୋ ତଯିଦଂ ମିଚ୍ଛା, ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସେୱ ମଚ୍ଛମଂସସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ – 'ତୀହି ଖୋ ଅହଂ, ଜୀୱକ, ଠାନେହି ମଂସଂ ପରିଭୋଗନ୍ତି ୱଦାମୀ'ତିଆଦି (ମ। ନି। ୨।୫୨)। ୱିନଯେପି (ପାରା। ୪୦୯; ଚୂଳୱ। ୩୪୩) ୱୁତ୍ତଂ – ''ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧଂ, ଦେୱଦତ୍ତ, ମଚ୍ଛମଂସଂ ମଯା ଅନୁଞ୍ଞାତ''ନ୍ତି। ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ ସଭେସୁ ଅନୁଦ୍ଦଯା ନିଚ୍ଚଲା। ''ସଭାନୁଦ୍ଦଯଂ ଦସ୍ସେତୀ''ତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିୱରନ୍ତୋ ''ସଚେ ହୀ''ତିଆଦିମାହ।

ପଠମେନ କାରଣେନାତି ଦେସନାୱସେନପି ପଯୋଗୱସେନପି ପଠମେନ ପରୂପଘାତହେତୁନା। କଢ୍ଢିତୋ ସୋ ପାଣୋ। ଗଲେନ ପୱେଧେନ୍ତେନାତି ଯୋତ୍ତଗଲେନ କରଣେନ ଅସଯ୍ହମାନେନ। ବହୁପୁଞ୍ଞମେୱ ହୋତି ଆସାଦନାପେକ୍ଖାଯ ଅଭାୱତୋ, ହିତଜ୍ଝାସଯତ୍ତା ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏସାହଂ, ଭନ୍ତେତିଆଦି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ସରଣଗମନୱସେନେୱ ଗହିତସରଣୋତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଅଯ''ନ୍ତିଆଦି। ଓଗାହନ୍ତୋତିଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ପରିଯୋସାନା ସୁତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଅତ୍ଥଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଜୀୱକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୬। ଉପାଲିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୬। ପାୱାରଂ ପାରୁପତୀତି ପାୱାରିକୋ, ଇଦଂ ତସ୍ସ କୁଲସମୁଦାଗତଂ ନାମଂ, ସୋ ପନ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ ନଗରେ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ। ତେନାହ ''ଦୁସ୍ସପାୱାରିକସେଟ୍ଠିନୋ''ତି। ଦୀଘତ୍ତା ଦୀଘତମତ୍ତା। ସୋ କିର ପମାଣତୋ ଉପଓଚ୍ଛଯତୋ ଦିଯଡ୍ଢରତନଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଠିତୋ। ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମୋତି ''ଦୀଘତପସ୍ସୀ''ତି ଲଦ୍ଧସମଞ୍ଞୋ। ବାହିରାଯତନେତି ତିତ୍ଥିଯସମଯେ ପିଣ୍ଡପାତୋତି ୱୋହାରୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସାସନୱୋହାରେନ ''ପିଣ୍ଡପାତପ୍ପଟିକ୍କନ୍ତୋ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଦସ୍ସେତୀତି ଦେସେତି। ଠପେତୀତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍କରତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି। କିରିଯାଯାତି କରଣେନ। ପୱତ୍ତିଯାତି ପୱତ୍ତନେନ। ଦଣ୍ଡାନି ପଞ୍ଞପେତୀତି ଏତ୍ଥ କସ୍ମା ଭଗୱତା ଆଦିତୋୱ ତଥା ନ ପୁଚ୍ଛିତନ୍ତି? ଯସ୍ମା ସା ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସଭାୱନିରୁତ୍ତି ନ ହୋତି, ସାସନେ ଲୋକେ ସମଯନ୍ତରେସୁ ଚ ତାଦିସୋ ସମୁଦାଚାରୋ ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ପନ ତସ୍ସେୱ ନିଗଣ୍ଠସ୍ସାଯଂ କୋଟ୍ଠାଲକସଦିସୋ ସମୁଦାଚାରୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କମ୍ମାନି ପଞ୍ଞପେତି'' ଇଚ୍ଚେୱାହ। ଅଚିତ୍ତକନ୍ତି ଚିତ୍ତରହିତଂ, ଚିତ୍ତେନ ଅସମୁଟ୍ଠାପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ ପନ ତଦୁଭଯସ୍ସ ଚିତ୍ତେନ ୱିନା ସମ୍ଭୱୋତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯ ତତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନମାହ ''ଯଥା କିରା''ତିଆଦି। ପଟିୱିଭତ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଭିନ୍ନାନଂ। ପଟିୱିସିଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱିସେସନପଦୱସେନ ସଦ୍ଦତୋପି ଭିନ୍ନାନଂ। ୱଚନଂ ପତିଟ୍ଠପେତୁକାମୋତି ଦୀଘତପସ୍ସିନୋ ଯଥାୱୁତ୍ତୱଚନଂ ପତିଟ୍ଠପେତୁକାମୋ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ପତିଟ୍ଠାପିତେ ତେନପ୍ପସଙ୍ଗେନ ଆଗତୋ, ଉପାଲି ଗହପତି ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଧମ୍ମଂ ଦିସ୍ୱା ସାସନେ ଅଭିପ୍ପସୀଦିସ୍ସତି।

କଥା ଏୱ ଉପରି ୱାଦାରୋପନସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଭାୱତୋ କଥାୱତ୍ଥୁ। କଥାଯଂ ପତିଟ୍ଠପେସୀତି କଥାୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ତଦତ୍ଥେ ୱା ପତିଟ୍ଠପେସି। ଯଥା ତଂ ୱାଦାରୋପନଭଯେନ ନ ଅୱଜାନାତି, ଏୱଂ ତସ୍ସଂ କଥାଯଂ, ତସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ଥେ ଦୀଘତପସ୍ସିଂ ଯାୱତତିଯଂ ୱାଦେ ପତିଟ୍ଠପେସି। ୱାଦନ୍ତି ଦୋସଂ।

୫୭। ଇଦାନି ଚେତନାସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଗହେତ୍ୱା କାଯକମ୍ମାଦିୱସେନ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅପିଚା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତିୱିଧଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ କାଯକମ୍ମଂ ନାମାତିଆଦି ''କମ୍ମସ୍ସ କିରିଯାଯା''ତି ପାଠଇଯଂ ଅକୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ଅଧିଗତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ପୁବ୍ବେ ପନ ଅଟ୍ଠକାମାୱଚରକୁସଲଚେତନାତିଆଦି ସାୱଜ୍ଜଂ ଅନୱଜ୍ଜଞ୍ଚ ସାମଞ୍ଞତୋ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଚେତନା ନ ଗହିତାତି ଆହ ''ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ କମ୍ମଂ ଧୁର''ନ୍ତି। କାଯକମ୍ମାଦିଭେଦଂ କମ୍ମମେୱ ଧୁରଂ ଜେଟ୍ଠକଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ, ନ ଚେତନାମତ୍ତମେୱ। ଏୱମାଗତେପୀତି କମ୍ମାନୀତି ଏୱଂ ନାମେନ ଆଗତେପି ଚେତନା ଧୁରଂ, ତତ୍ଥ ଚେତନଂ ଜେଟ୍ଠକଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କଥଂ ପନ ତତ୍ଥ କମ୍ମନ୍ତି ୱା କମ୍ମାନୀତି ୱା ଆଗତେ ତେସଂ ଚେତନାଯ ଧୁରଭାୱୋତି ଆହ ''ଯତ୍ଥ କହଚି…ପେ… ଲଭତୀ''ତି। ତତ୍ଥ ଯତ୍ଥ କହଚୀତି ଯସ୍ମିଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଦ୍ୱାରେ। ସା ୱୁତ୍ତାୱାତି ସା ଚେତନା ୱୁତ୍ତାୱ, ଯା କାଯସଙ୍ଖାରାଦିପରିଯାଯେନ (ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କମ୍ମସ୍ସ କାଯଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ପୱତ୍ତାପନଚେତନା) ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାପି ତଦଗ୍ଗେନ ଲୋକିଯାପି ଲୋକୁତ୍ତରାପି କମ୍ମମେୱ, ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ପନ ଚେତନାପକ୍ଖିକାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ମହନ୍ତନ୍ତି କଟୁକଫଲଂ। ନ କିଲମତି ସପ୍ପାଟିହାରିଯତ୍ତା ପଟିଞ୍ଞାଯ। ଇଦାନି ତେସଂ ସପ୍ପାଟିହାରିଯତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତଥା ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଅକୁସଲଂ ପତ୍ୱା କାଯକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ମହନ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ନ କିଲମତି, ଅଥ କସ୍ମା ଭଗୱା ଇଧ ଅକୁସଲଂ ମନୋକମ୍ମଂ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ କଥେସୀତି ଆହ

‘‘ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ’’ତିଆଦି। ଯାଓତତିଯଂ ପତିଟ୍ଠପନମତ୍ତେନ ଗତମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ। ତେନାହ ‘‘କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋପୀ’’ତି।

୫୮। ନିୱାସଟ୍ଠାନଭୂତୋ ବାଲକୋ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ବାଲକିନୀ। ସଚ୍ଚପଟିଞ୍ଞଞାତତାଯ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ମହାତି ସମ୍ଭାୱିତତ୍ତା ମହାନିଗଣ୍ଠୋ।

୬୦। ଆୱଟ୍ଟେତି ପୁରିମାକାରତୋ ନିୱତ୍ତେତି ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତି ଏତାଯାତି ଆୱଟ୍ଟନୀ, ମାଯା। ତେନାହ ‘‘ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଗହଣମାଯ’’ନ୍ତି। ସଚ୍ଚପଟିଞ୍ଞଞାନଂ ବୁଦ୍ଧଦସ୍ସନେ ଚିତ୍ତମେୱ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଯମେତ୍ଥ ଧମ୍ମତା। ସଚେ ପନ ସୋ ତଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଅପ୍ପହାଯ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ସତ୍ତଧା ମୁଦ୍ଧା ଫଲେଯ୍ଯ, ତସ୍ମା ଭଗୱା ‘‘ମା ଅଯଂ ବାଲୋ ୱିନସ୍ସୀ’’ତିଆଦିତୋୱ ଯଥା ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ନ ଲଭତି, ତଥା କରୋତି। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ପାଥିକପୁତ୍ତସମାଗମେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ଦସ୍ସନସମ୍ପତ୍ତିନିଯାମମାହ ‘‘ତଥାଗତଂ ହୀ’’ତିଆଦି। ଆଗମା ନୁ ଖୋ ଇଧ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ।

୬୧।ୱଚୀସଚ୍ଚେ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ଯଥାପଟିଞ୍ଞଞାତାଯ ପଟିଞ୍ଞଞାଯ ଠତ୍ୱା।

୬୨। ସୀତୋଦକେ ଅମତା ପାଣା ପାନକାଲେ ପନ ମରନ୍ତି, ତେପି ତେନ ସୀତୋଦକପରିଭୋଗେନ ମାରିତା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତପସ୍ସିନା ନାମ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସୀତୋଦକଂ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ତେସଂ ଲଦ୍ଧି। ପାକତିକଂ ୱା ଉଦକଂ ସତ୍ତୋତି ପୁରାତନାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ଲଦ୍ଧି। ତେନାହ ‘‘ସତ୍ତସଞ୍ଞଞାଯ ସୀତୋଦକଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୀ’’ତି। ତେସଂ ତଂ ଅଧୁନାତନନିଗଣ୍ଠାନଂ ୱାଦେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ତେ ହି ପଥୱୀଆଦିନଂୱପଦତ୍ଥତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଜୀୱିତଂ ପଟିଜାନନ୍ତି। ଚିତ୍ତେନ ସୀତୋଦକଂ ପାତୁକାମୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ହୋତି ରୋଗେ ଠତ୍ୱାପି ସତ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ତଥା ନ ୱିତତତ୍ତା। ତେନାହ – ‘‘ତେନସ୍ସ ମନୋଦଣ୍ଡୋ ତତ୍ଥେୱ ଭିଜ୍ଜତୀ’’ତି। ତେନାତି ସୀତୋଦକଂ ପାତୁଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଞ୍ଚ ଇଚ୍ଛନେନ। ଅସ୍ସାତି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ। ତତ୍ଥେୱାତି ତଥାଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦନେ ଏୱ। ଭିଜ୍ଜତି ସଂୱରସ୍ସ ୱିକୋପିତତ୍ତା। ତଥାଭୂତୋ ସୋ ନିଗଣ୍ଠୋ ସୀତୋଦକଂ ଚେ ଲଭେଯ୍ଯ, କତିପଯଂ କାଲଂ ଜୀୱେଯ୍ଯ, ଅଲାଭେନ ପନ ପରିସୁସ୍ସମାନକଣ୍ଠୋଟ୍ଠତାଲୁଜିୱ୍ହାଆଦିକୋ ସବ୍ବସୋ ପରିଦାହାଭିଭୂତୋ ମରେଯ୍ଯ। ତେନାହ – ‘‘ସୀତୋଦକଂ ଅଲଭମାନୋ କାଲଂ କରେଯ୍ଯା’’ତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ସୀତୋଦକଂ ପିୱାଯ ସନିସ୍ସିତଚିତ୍ତସ୍ସ ମରଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମନୋଦଣ୍ଡୋ ପନ ଭିନ୍ନୋପି ଚୁତିମ୍ପି ଆକଡ୍ଢତୀ’’ତି। ଯସ୍ମା ପନ ତଥାଭୂତଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ମନୋସତ୍ତେସୁ ନାମ ଦେୱେସୁ ଉପପତ୍ତି ହୋତୀତି ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଲଦ୍ଧି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମନୋଦଣ୍ଡୋ ପନ ଭିନ୍ନୋପି ପଟିସନ୍ଧିମ୍ପି ଆକଡ୍ଢତୀ’’ତି। ଇତୀତି ଏୱଂ ‘‘ଇଧାସ୍ସ ନିଗଣ୍ଠୋ’’ତିଆଦିଆକାରେନ। ନନ୍ତି ଉପାଲିଂ ଗହପତିଂ। ମହନ୍ତୋତି ୱଦାପେସି ‘‘ମନୋପଟିବଦ୍ଧୋ କାଲଙ୍କରୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଉପାସକସ୍ସାତି ଉପାଲିସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ। ମୁଚ୍ଛାୱସେନାତିଆଦିନା ଅନ୍ୱଯତୋ ବ୍ଯତିରେକତୋ ଚ ମନୋଦଣ୍ଡସ୍ସ ମହନ୍ତତଂ ୱିଭାୱେତି। ଚିତ୍ତସନ୍ତତିପ୍ପୱତ୍ତିମତ୍ତେନେୱାତି ୱିନା କାଯଦଣ୍ଡେନ ୱଚୀଦଣ୍ଡେନ ଚ କେୱଲଂ ଚିତ୍ତସନ୍ତତିପ୍ପୱତ୍ତିମତ୍ତେନ। ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱାପୀତି ଏତ୍ଥ ପି-ସଦ୍ଦେନ ଅଭିଜ୍ଜିତ୍ୱାପି। ଅନିଯ୍ଯାନିକାତି ଅପ୍ପାଟିହୀରା, ଅଯୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି ଉପାସକୋତି ୱିଭତ୍ତିଂ ୱିପରିଣାମେତ୍ୱା ଯୋଜନା। ପଞ୍ଚପଟିଭାନାନୀତି ଞାତୁଂ ଇଚ୍ଛିତେ ଅତ୍ଥେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକପଟିଭାନାନି।

‘‘ମନୋପଟିବଦ୍ଧୋ କାଲଂ କରୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ଅତ୍ଥତୋ ମନୋଦଣ୍ଡସ୍ସ ତଦୁତ୍ତରଭାୱୋ ପଟିଞ୍ଞାତୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଇଦାନି ମନୋଦଣ୍ଡୋ ମହନ୍ତୋତି ଇଦଂ ୱଚନ’’ନ୍ତି। ତଥା ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ମନୋଦଣ୍ଡୋୱ ବଲୱା ମହନ୍ତୋତି ୱଦାପେସୀ’’ତି।

୬୩। ପାଣାତିପାତାଦିତୋ ଯମନଂ ଯାମୋ, ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଯାମୋ ଚତୁଯାମୋ, ଚତୁଯାମସଙ୍ଖାତେନ ସଂୱରେନ ସଂୱୁତୋ ଚାତୁଯାମସଂୱରସଂୱୁତୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଯାମ-ସଦ୍ଦୋ କୋଟ୍ଠାସପରିଯାଯୋତି ‘‘ଇମିନା ଚତୁକୋଟ୍ଠାସେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପିଯଜାତିକଂ ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣଂ ରାଗୱସେନ ବାଲେହି ଭାୱନୀଯତ୍ତା ‘‘ଭାୱିତ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ଭାୱିତନ୍ତି ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା’’ତି।

ଯୋ ସବ୍ବଂ ପାପଂ ଆସୱଞ୍ଚ ୱାରେତୀତି ସବ୍ବୱାରୀ, ତସ୍ସ ନୱସୁ ପଦତ୍ଥେସୁ ସତ୍ତମୋ ପଦତ୍ଥୋ, ତେନ ସବ୍ବୱାରିନା ପାପଂ ୱାରିତ୍ୱା ଠିତୋତି ସବ୍ବୱାରିୱାରିତୋ। ତେନାହ ‘‘ସବ୍ବେନ ପାପୱାରଣେନ ୱାରିତପାପୋ’’ତି। ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବସ୍ସ ୱାରିତବ୍ବସ୍ସ ଆସୱସ୍ସ ଧୁନନତୋ ସବ୍ବୱାରିଧୁତୋ। ୱାରିତବ୍ବସ୍ସ ନିୱାରଣୱସେନ ସବ୍ବୱାରିନୋ ଫୁଟୋ ଫୁସିତୋତି ସବ୍ବୱାରିଫୁଟୋ। ସଙ୍ଘାତନ୍ତି ସହସା ହନନଂ, ଅସଞ୍ଚେତନିକୱଧନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କତରସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେତି ତୀସୁ ଦଣ୍ଡକୋଟ୍ଠାସେସୁ କତରକୋଟ୍ଠାସେ।

୬୪। ଖଲିଯତି ସମାଦିଯତୀତି ଖଲଂ, ରାସୀତି ଆହ – ‘‘ଏକଂ ମଂସଖଲନ୍ତି ଏକଂ ମଂସରାସି’’ନ୍ତି। ୱିଜ୍ଜାଧରେଦ୍ଧିଯା ଇଦ୍ଧିମା। ସା ପନ ଇଦ୍ଧି ଯସ୍ମା ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେୱ ଇଜ୍ଝତି, ନ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି। ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି। ୱିଜ୍ଜାନୁଭାୱୱସେନେୱ ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନୋ। ଚିତ୍ତେ ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ଆନୁଭାୱାଯ ଏୱ ୱିଜ୍ଜାଯ ପଗୁଣଭାୱାପାଦନେନ। ଏତେନ ୱସୀଭାୱଂ ଲୋକିଯସମଞ୍ଞଞାୱସେନ ଭଗୱା ଉପାଲିଂ ଗହପତିଂ

ପଞ୍ଚଞ୍ଚପେତୁକାମୋ ଏୱମାହ। ଲୋକିକା ହି ‘‘ଭାୱନାମଯୈଦ୍ଧିଯା ଇଦ୍ଧିମା ଚେତୋୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ପରୂପଘାତଂ କରୋତୀ’’ତି ମଞ୍ଚଞ୍ଚନ୍ତି। ତଥା ହି ତେ ଇସଯୋ ପରେସଂ ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତି, ଇସୀନଂ ଆନୁଭାୱଂ କିତ୍ତେନ୍ତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତୀତି।

୬୫।ଅରଞ୍ଚ୍ଞମେୱ ହୁତ୍ୱାତି ସବ୍ବସୋ ଅରଞ୍ଚ୍ଞମେୱ ହୁତ୍ୱା। ଅରଞ୍ଚ୍ଞଭାୱେନ ଅରଞ୍ଚ୍ଞଂ ଜାତଂ, ନ ନାମମତ୍ତେନ। ଇସୀନଂ ଅନ୍ତ୍ଥାଯାତି ଇସୀନଂ ଆସାଦନତ୍ଥାଯ।

ଗୋଧାୱରୀତୀରତୋ ନାତିଦୂରେ। ଉସୂଯମାନୋତି ‘‘ନ ମଂ ଏସ ଜନୋ ପରିୱାରେତୀ’’ତି ଉସୂଯଂ କରୋନ୍ତୋ। କିଲିଟ୍ଠୋ ୱତାତି ପଙ୍କଦନ୍ତରଜସିରତାଦୀହି କିଲିଟ୍ଠସରୀରୋ। ଅନଞ୍ଜିତମଣ୍ଡିତୋତି ଅନଞ୍ଜିତକ୍ଖିକୋ ସବ୍ବେନ, ସବ୍ବଂ ଅମଣ୍ଡିତୋ ଚ। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ‘‘କାଲସ୍ସେୱ ଅକ୍ଖୀନଂ ଅଞ୍ଜନଂ ମଙ୍ଗଲ’’ନ୍ତି ମନୁସ୍ସାନଂ ଲଦ୍ଧି, ତସ୍ମା ଅନଞ୍ଜନଂ ୱିସୁଂ ଗହିତଂ।

ରାଜା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱାତି ‘‘ୱେଦେସୁ ଈଦିସଂ ଆଗତଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ରାଜା ତସ୍ସ ପୁରୋହିତସ୍ସ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା। ଉସ୍ସୁମଜାତହଦଯୋତି ଉତ୍ତତ୍ତହଦଯୋ। ନାସିକାନଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ମୁଖେନ ଅସ୍ସସନ୍ତୋ।

ୱିଜିତଜଯେହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନକ୍ଖତ୍ତଯୁତ୍ତଂ ଆଗମେନ୍ତେହି ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ଜଯଖନ୍ଧାୱାରଟ୍ଠାନଂ। ଉଦକୱୁଟ୍ଠିପାତନାଦି ତସ୍ମିଂ ପାପକମ୍ମେ ଅସମଙ୍ଗିଭୂତାନମ୍ପି ସମନୁଞ୍ଚ୍ଞତାଯ ଅନ୍ତୋକରଣତ୍ଥଂ କତଂ। କତଭଣ୍ଡୱୁଟ୍ଠୀତି ଆଭରଣୱସ୍ସଂ। ମହାଜନୋ ସମନୁଞ୍ଚ୍ଞୋ ଜାତୋତି ଯୋଜନା। ମାତୁପୋସକରାମୋତି ମାତରି ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ରାମୋ ନାମ ଏକୋ ପୁରିସୋ। ଅସମଙ୍ଗିଭୂତାନନ୍ତି ଅସମନୁଞ୍ଚ୍ଞାନଂ।

ଅୱକିରିଯାତି ଅସୁସ୍ସୁସତଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଫୁଲିଙ୍ଗାନୀତି ଅଗ୍ଗିକଣାନି। ପତନ୍ତି କାଯେତି କାଯେ ଇତୋ ଚିତୋ ନିପତନ୍ତି। ଏତେ କିର ନିରଯଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଦସ୍ସେନ୍ତି।

ଯଥାଫାସୁକଟ୍ଠାନନ୍ତି ମଯଂ କଞ୍ଚିପି ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ନ ଗଚ୍ଛାମ, ଯତ୍ଥ ପନ ୱସନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଜିତସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି, ତଂ ଯଥାଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଙ୍ଘାତି ସଂହତା। ଗଣାତି ତଂତଂସେଣିଭାୱେନ ଗଣିତବ୍ବତାଯ ଗଣା। ଗଣୀଭୂତାତି ଏକଜ୍ଝାସଯା ହୁତ୍ୱା ରାସିଭୂତା। ଅଦିନ୍ନାଦାନନ୍ତିଆଦୀସୁପି ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଆଗତସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନାତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ପଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ସମ୍ଭାୱନଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି। ନେସଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚିନ୍ତେସୀତି ଯୋଜନା। କିଂ ଚିନ୍ତେସି? ଆଘାତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅନତ୍ଥକରଣୂପାଯଂ। ତେନାହ ‘‘ସୋ ଧମ୍ମକଥାପରିଯୋସାନେ’’ତିଆଦି। ନାଗବଲପିଚ୍ଛିଲ୍ଲାଦୀନନ୍ତି ନାଗବଲସାସପଅଙ୍କୋଲତେଲକଣିକାରନିମ୍ବାସାଦୀନଂ ଚିକ୍ଖଲ୍ଲାନଂ। ୱିହେଠଯିଂସୁ ନିରଯାଦିକଥାହି ଘଟ୍ଟେନ୍ତା। ଛଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣେତି ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ଦ୍ୱାରାନଂ ଆରମ୍ମଣଭୂତେ ରୂପାଦିୱିସଯେ।

ନୱ ୱୁଟ୍ଠିଯୋତି ଉଦକୱୁଟ୍ଠି ସୁମନପୁପ୍ଫୱୁଟ୍ଠି ମାସକୱୁଟ୍ଠି କହାପଣୱୁଟ୍ଠି ଆଭରଣୱୁଟ୍ଠି ଆୱୁଧୱୁଟ୍ଠି ଅଙ୍ଗାରୱୁଟ୍ଠି ପାସାଣୱୁଟ୍ଠି ୱାଲିକାୱୁଟ୍ଠୀତି ଇମା ନୱ ୱୁଟ୍ଠିଯୋ। ଅୱଞ୍ଝଯାତି ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଅସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନତ୍ଥଚରଣେନ ୱଞ୍ଝଯି। ଅଦୂସକେତି ଅନପରାଧେ।

‘‘ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲିକା ବ୍ରାହ୍ମଣକଞ୍ଚ୍ଞା’’ତି ଜାତକଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୪।୧୫।ମାତଙ୍ଗଜାତକୱଣ୍ଣନା) ଆଗତଂ, ଇଧ ପନ ‘‘ସେଟ୍ଠିଧୀତା’’ତି। ୱାରେଯ୍ୟତ୍ଥାଯାତି ଆୱାହତ୍ଥାଯ, ଅସ୍ସାତି ପେସିତପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ତାଦିସେନ ନୀଚକୁଲସଂୱଡ୍ଢନିଯେନ କମ୍ମୁନା ଲଦ୍ଧୋକାସେନ ଚଣ୍ଡାଲଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

ଚମ୍ମଗେହେତି ଚମ୍ମେନ ଛାଦିତେ ଗେହେ। ମାତଙ୍ଗୋତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି ଜାତିସମୁଦାଗତଂ। ତନ୍ତି ଘଣ୍ଟଂ। ୱାଦେନ୍ତୋ ତାଲନେନ ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ। ମହାପଥଂ ପଟିପଜ୍ଜି ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲିକାଯ ଗେହଦ୍ୱାରସମୀପେନ।

ତସ୍ସା ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରା ଚେୱ ଉପଟ୍ଠାକମନୁସ୍ସା ପଟିବଦ୍ଧା ଚ ସୁରାସୋଣ୍ଡାଦଯୋ ଜାଣୁକପ୍ପରାଦୀହି ସୁକୋଟ୍ଟିତଂ କୋଟ୍ଟିତଭାୱେନ ମୁଚ୍ଛଂ ଆପନ୍ନତ୍ତା ମତୋତି ସଞ୍ଚ୍ଞାଯ ଛଡ୍ଡେସୁଂ।

ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଆଯୁଅୱସେସସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ମନ୍ଦମନ୍ଦେ ୱାତେ ୱାଯନ୍ତେ ଚିରେନ ସଞ୍ଚ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି। ତେନାହ ‘‘ମହାପୁରିସୋ’’ତିଆଦି। ଗେହଙ୍ଗଣେତି ଗେହସ୍ସ ମହାଦ୍ୱାରତୋ ବହି ୱିୱଟଙ୍ଗଣେ। ପତିତୋତି ପାତଂ କତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତତ୍ଥନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଅନ୍ତରଂ କତ୍ୱା ଅନୁପ୍ପୱେସେନ ନିପନ୍ନୋ। ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲିକାଯାତି ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲିକାକାରଣେନ।

ଯସନ୍ତି ୱିଭୱଂ କିତ୍ତିସଦ୍ଦଞ୍ଚ। ଚନ୍ଦନ୍ତି ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ, ଚନ୍ଦୱିମାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଗେହେତି ପରେହି ପରିଭୁତ୍ତଗେହେ। ମଣ୍ଡପେତି ନଗରମଜ୍ଝେ ମହାମଣ୍ଡପେ।

ଖୀରମଣିମୂଲନ୍ତି ଖୀରମୂଲଂ, ପାଦେସୁ ବଦ୍ଧମଣିମୂଲଞ୍ଚ। ଯାୱତା ୱାଚୁଗ୍ଗତା ପରିଯତ୍ତୀତି ଯତ୍ତକୋ ମନୁସ୍ସୱଚୀଦ୍ୱାରତୋ ଉଗ୍ଗତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପୱତ୍ତୋ, ଯଂକିଞ୍ଚି ୱଚୀମଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଆକାସଙ୍ଗଣେତି ୱିୱଟଙ୍ଗଣେ।

ଦୁମ୍ମୱାସୀତି ଧୂମୋ ଧୂସରୋ, ଅନଞ୍ଜିତାମଣ୍ଡିତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଓତଲ୍ଲକୋତି ନିହୀନଜ୍ଝାସଯୋ, ଅପ୍ପାନୁଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିମୁଞ୍ଚ କଣ୍ଣେତି ଯାୱ ଗଲୱାଟକା ପାରୁପିତ୍ୱା। କୋ ରେ ତୁୱନ୍ତି ଅରେ କୋ ନାମ ତ୍ୱଂ।

ପକତନ୍ତି ପଟିଯତ୍ତଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଅଭିସଙ୍ଖତଂ। ଉଞ୍ଛିଟ୍ଠପିଣ୍ଡନ୍ତି ଅନ୍ତରଘରଂ ଉପଗମ୍ମ ଠତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭିକ୍ଖପିଣ୍ଡଂ, ଭିକ୍ଖାହାରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଲଭତନ୍ତି ଲଚ୍ଛତୁ। ସପାକୋତି ମହାସତ୍ତୋ ଜାତିୱସେନ ଯଥାଭୂତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଆୱିକରୋତି।

ଅତ୍ଥତ୍ଥିତଂ ସଦ୍ଦହତୋତି ସମ୍ପରାଯିକସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଦ୍ଦହନ୍ତସ୍ସ। ଅପେହୀତି ଅପଗଚ୍ଛ। ଏତ୍ତୋତି ଇମମ୍ହା ଠାନା। ଜମ୍ମାତି ଲାମକ।

ଅନୂପଖେତ୍ତେତି ଅଜଙ୍ଗଲେ ଉଦକସମ୍ପନ୍ନେ ଖେତ୍ତେ ଫଲୱିସେସଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତା। ଏତାଯ ସଦ୍ଧାଯ ଦଦାହି ଦାନନ୍ତି ନିନ୍ନଂ ଥଲଞ୍ଚ ପୂରେନ୍ତୋ ମେଘୋ ୱିଯ ଗୁଣୱନ୍ତେ ନିଗ୍ଗୁଣେ ଚ ଦାନଂ ଦେହି, ଏୱଂ ଦେନ୍ତୋ ଚ ଅପ୍ପେୱ ଆରାଧଯେ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟେତି। ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟେତି ସୀଲାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତେ।

ତାନୀତି ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା। ୱେଣୁପଦରେନାତି ୱେଠତ୍ତୱିଲୀୱେନ।

ଗିରିଂ ନଖେନଖଣସୀତି ପବ୍ବତଂ ଅତ୍ତନୋ ନଖେନ ଖଣନ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ଅଯୋତି କାଲଲୋହଂ। ପଦହସୀତି ଅଭିଭୱସି, ଅତ୍ତନୋ ସରୀରେନ ଅଭିଭୱନ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି।

ଆୱେଧିତନ୍ତି ଚଲିତଂ ୱିପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଠିତଂ। ପିଟ୍ଠିତୋତି ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେନ। ବାହୁଂ ପସାରେତି ଅକମ୍ମନେଯ୍ୟନ୍ତି ଅକମ୍ମକ୍ଖମଂ ବାହୁଦ୍ୱଯଂ ଥଦ୍ଧଂ ସୁକ୍ଖଦଣ୍ଡକଂ ୱିଯ କେୱଲଂ ପସାରେତି, ନ ସମିଞ୍ଜେତି, ସେତାନି ଅକ୍ଖୀନି ପରିୱତ୍ତନେନ କଣ୍ହମଣ୍ଡଲସ୍ସ ଅଦିସ୍ସନତୋ।

ଜୀୱିତନ୍ତି ଜୀୱନଂ।

ୱେହାଯସନ୍ତି ଆକାସେ। ପଥଦ୍ଧୁନୋତି ପଥଭୂତଦ୍ଧୁନୋ ୱିଯ।

ସଞ୍ଜଞ୍ଞିଂ ନ କରୋତୀତି ‘‘ଇମେ କୁଲପ୍ପସୁତା’’ତି ସଞ୍ଜାନନମତ୍ତମ୍ପି ନ କରୋତି। ଦନ୍ତକଟ୍ଠକୁଚ୍ଛିଟ୍ଠକନ୍ତି ଖାଦିତଦନ୍ତକଟ୍ଠତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଏତସ୍ସେୱ ଉପରି ପତିସ୍ସତି ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠପଦୋସଭାୱତୋ, ମହାସତ୍ତସ୍ସ ତଦା ଉକ୍କଂସଗତଖେତ୍ତଭାୱତୋ। ଇଦ୍ଧିୱିସଯୋ ନାମ ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟୋ, ତସ୍ମା କଥଂ ସୂରିଯସ୍ସ ଉଗ୍ଗନ୍ତୁଂ ନାଦାସୀତି ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ। ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ ନ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଅରୁଣପଭା ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଅନ୍ଧକାରୋ ଏୱ ହୋତି।

ଯକ୍ଖାୱଙ୍ଗୋ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ କାଲୱିପରିଯାଯୋ। ମହାପଞ୍ଞନ୍ତି ମହନ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଭୂତଂ। ଜନପଦସ୍ସ ମୁଖଂ ପସ୍ସଥାତି ଇମସ୍ସ ଜନପଦୱାସିନୋ ଜନସ୍ସ ଉପଦ୍ଦୱେନ ମଙ୍କୁଭୂତଂ ମୁଖଂ ପସ୍ସଥ।

ଏତସ୍ସ କଥା ଏତସ୍ସେୱ ଉପରି ପତିସ୍ସତୀତି ଯାହି ତେନ ପାରମିତାପରିଭାୱନସମିଦ୍ଧାହି ନାନାସମାପତ୍ତିୱିହାରପରିପୂରିତାହି ସୀଲଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦାହି ସୁସଙ୍ଖତସନ୍ତାନେ ମହାକରୁଣାଧିୱାସେ ମହାସତ୍ତେ ଅରିଯୂପୱାଦକମ୍ମଅଭିସପସଙ୍ଖାତା ଫରୁସୱାଚା ପୱତ୍ତିତା, ସା ଅଭିସପି ତସ୍ସ ଖେତ୍ତୱିସେସଭାୱତୋ ତସ୍ସ ଚ ଅଜ୍ଝାସଯଫରୁସତାଯ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନିଯକମ୍ମଂ ହୁତ୍ୱା ସଚେ ସୋ ମହାସତ୍ତଂ ନ ଖମାପେତି, ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ୱିପଚ୍ଚନସଭାୱଂ ଜାତଂ, ଖମାପିତେ ପନ ମହାସତ୍ତେ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତି ପଟିବାହିତତ୍ତା ଅୱିପାକଧମ୍ମତଂ ଆପଜ୍ଜତି ଅହୋସିକମ୍ମଭାୱତୋ। ଅଯଞ୍ହି ଅରିଯୂପୱାଦପାପସ୍ସ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନିଯସ୍ସ ଧମ୍ମତା, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘ଏତସ୍ସ କଥା ଏତସ୍ସେୱ ଉପରି ପତିସ୍ସତୀ’ତିଆଦି। ମହାସତ୍ତୋ ପନ ତଂ ତସ୍ସ ଉପରି ପତିତୁଂ ନ ଅଦାସି, ଉପାଯେନ ମୋଚେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଚରିଯାପିଟକେ (ଚରିଯା। ୨।୬୪) –

‘‘ଯଂ ସୋ ତଦା ମଂ ଅଭିସପି, କୁପିତୋ ଦୁଟ୍ଠମାନସୋ;

ତସ୍ସେୱ ମତ୍ଥକେ ନିପତି, ଯୋଗେନ ତଂ ପମୋଚୟି’’ନ୍ତି।

ଯଞ୍ହି ତତ୍ଥ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସୂରିୟୁଗ୍ଗମନନିୱାରଣଂ କତଂ, ଅୟମେତ୍ଥ ଯୋଗୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯୋଗେନ ହି ଉବ୍ବିଗ୍ଗା ସରାଜିକା ପରିସା ନଗରୱାସିନୋ ନେଗମା ଚେୱ ଜାନପଦା ଚ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ତାପସଂ ଆନେତ୍ୱା ଖମାପେସୁଂ। ସୋ ଚ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗୁଣେ ଜାନିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେସି। ଯଂ ପନସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡସ୍ସ ଠପନଂ, ତସ୍ସ ଚ ସତ୍ତଧା ଫାଲନଂ କତଂ, ତଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଚିତ୍ତାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ। ଅଞ୍ଞଥା ହି – ‘‘ଇମେ ପବ୍ବଜିତା ସମାନା ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସେ ୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ପନ ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତାପେନ୍ତୀ’’ତି ମହାସତ୍ତମ୍ପି ତେନ ସଦିସଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁଂ, ତଦସ୍ସ ତେସଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟାତି। ତେନାହ ‘‘ଅଥସ୍ସା’’ତିଆଦି।

ଲୋହକୂଟୱସ୍ସନ୍ତି ଅୟଗୁଳୱସ୍ସଂ। ତଦା ହି ରତନମତ୍ତାନି ଦିୟଡ୍ଢରତନମତ୍ତାନିପି ତିଖିଣଂସାନି ଅୟଗୁଳମଣ୍ଡଲାନି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ନିପତନ୍ତା ମନୁସ୍ସାନଂ ସରୀରାନି ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡକାନି ଅକଂସୁ। କଲଲୱସ୍ସନ୍ତି ତନୁକକଦ୍ଦମପଟଲକଦ୍ଦମଂ। ଉପହଚ୍ଚାତି ଆଘାଟେତ୍ୱା। ତଦେୱ ମଜ୍ଝାରଞ୍ଞଂ।

୬୭।ଅନୁୱିଚ୍ଚକାରନ୍ତି ଅନୁୱିଚ୍ଚକରଣଂ। କାରଣେହି ଦ୍ୱୀହି ଅନିୟ୍ୟାନିକସାସନେ ଠିତାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକତ୍ତଂ ଉପଗତେ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କସ୍ମା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୬୯।ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୨।୭୫-୭୬; ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୮।୧୨) ଅନୁପୁବ୍ବିୟା ଅନୁପୁବ୍ବଂ କଥେତବ୍ବକଥଂ, କା ପନ ସା? ଦାନାଦିକଥା। ଦାନକଥା ତାୱ ପଚୁରଜନେସୁପି ପୱତ୍ତିୟା ସବ୍ବସାଧାରଣତ୍ତା ସୁକରତ୍ତା ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉପାୟଭାୱତୋ ଚ ଆଦିତୋୱ କଥିତା । ପରିଚ୍ଚାଗସୀଲୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିଗ୍ଗହୱତ୍ଥୂସୁ ନିସ୍ସଙ୍ଗଭାୱତୋ ସୁଖେନେୱ ସୀଲାନି ସମାଦିୟତି, ତତ୍ଥ ଚ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ ହୋତି। ସୀଲେନ ଦାୟକପଟିଗ୍ଗହଣୱିସୁଦ୍ଧିତୋ ପରାନୁଗ୍ଗହଂ ୱତ୍ୱା ପରପୀଳାନିୱତ୍ତିୱଚନତୋ, କିରିୟଧମ୍ମଂ ୱତ୍ୱା ଅକିରିୟଧମ୍ମୱଚନତୋ, ଭୋଗୟସସମ୍ପତ୍ତିହେତୁଂ ୱତ୍ୱା ଭୱସମ୍ପତ୍ତିହେତୁୱଚନତୋ ଚ ଦାନକଥାନନ୍ତରଂ ସୀଲକଥା କଥିତା। ତଞ୍ଚ ସୀଲଂ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତଂ, ଅୟଂ ଭୱସମ୍ପତ୍ତି ତସ୍ସ ଫଲନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ଇମେହି ଚ ଦାନସୀଲମୟେହି ପଣୀତତରିୟଭେଦଭିନ୍ନେହି ପୁଞ୍ଞକିରିୟୱତ୍ଥୂହି ଏତା ଚାତୁମହାରାଜିକାଦୀସୁ ପଣୀତତରାଦିଭେଦଭିନ୍ନା ଅପରିମେୟ୍ୟା ଭୋଗଭୱସମ୍ପତ୍ତିୟୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତଦନନ୍ତରଂ ସଗ୍ଗକଥା। ସ୍ୱାୟଂ ସଗ୍ଗୋ ରାଗାଦୀହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠୋ ସବ୍ବଦା ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠୋ ଅରିୟମଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସଗ୍ଗାନନ୍ତରଂ ମଗ୍ଗୋ, ମଗ୍ଗଞ୍ଚ କଥେନ୍ତେନ ତଦଧିଗମୂପାୟସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସଗ୍ଗପରିୟାପନ୍ନାପି ପଗେୱ ଇତରେ ସବ୍ବେପି କାମା ନାମ ବହ୍ୱାଦୀନୱା ଅନିଚ୍ଚା ଅଦ୍ଧୁୱା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମାତି କାମାନଂ ଆଦୀନୱୋ। ହୀନା ଗମ୍ମା ପୋଥୁଜ୍ଜନିକା ଅନରିୟା ଅନତ୍ଥସଞ୍ହିତାତି ତେସଂ ଓକାରୋ ଲାମକଭାୱୋ, ସବ୍ବେପି ଭୱା କିଲେସାନଂ ୱତ୍ଥୁଭୂତାତି ତତ୍ଥ ସଂକିଲେସୋ। ସବ୍ବସୋ କିଲେସୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସୋ ଚ କଥେତବ୍ବୋତି ଅୟମତ୍ଥୋ ମଗ୍ଗନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦେନ ଦସ୍ସିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୁଖାନଂ ନିଦାନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ନିବ୍ବାନସଞ୍ହିତାନଞ୍ଚାତି ସବ୍ବେସମ୍ପି ସୁଖାନଂ କାରଣଂ। ଯଞ୍ହି କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଭୋଗସୁଖଂ ନାମ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଦାନନିଦାନନ୍ତି ପାକଟୋ ଅୟମତ୍ଥୋ। ଯଂ ପନ ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ ସୁଖଂ, ତସ୍ସପି ଦାନଂ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ ହୋତିୟେୱ। ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ମୂଲନ୍ତି ଯା ଇମା ଲୋକେ ପଦେସରଜ୍ଜସିରିସ୍ସରିୟସତ୍ତରତନସମୁଜ୍ଜଲଚକ୍କୱତ୍ତିସମ୍ପଦାତି ଏୱଂପଭେଦା ମାନୁସିକା ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ, ଯା ଚ ଚାତୁମହାରାଜାଦିଗତା ଦିବ୍ବା ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ, ଯା ୱା ପନଞ୍ଞାପି ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ, ତାସଂ ସବ୍ବାସଂ ଇଦଂ ମୂଲକାରଣଂ। ଭୋଗାନନ୍ତି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ‘‘ଭୋଗୋ’’ତି ଲଦ୍ଧନାମାନଂ ମନାପିୟରୂପାଦୀନଂ, ତନ୍ନିସ୍ସୟାନଂ ୱା ଉପଭୋଗସୁଖାନଂ, ପତିଟ୍ଠା ନିଚ୍ଚଲାଧିଟ୍ଠାନତାୟ। ୱିସମଗତସ୍ସାତି ବ୍ୟସନପ୍ପତ୍ତସ୍ସ। ତାଣନ୍ତି ରକ୍ଖା ତତୋ ପରିପାଲନତୋ। ଲେଣନ୍ତି ବ୍ୟସନେହି ପରିପାତିୟମାନସ୍ସ ଓଲୀୟନପଦେସୋ। ଗତୀତି ଗନ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ। ପରାୟଣନ୍ତି ପଟିସରଣଂ। ଅୱସ୍ସୟୋତି ୱିନିପତିତୁଂ ଅଦେନ୍ତୋ ନିସ୍ସୟୋ। ଆରମ୍ମଣନ୍ତି ଓଲୁବ୍ଭାରମ୍ମଣଂ।

ରତନମୟସୀହାସନସଦିସନ୍ତି ସବ୍ବରତନମୟସତ୍ତଙ୍ଗମହାସୀହାସନସଦିସଂ, ମହଗ୍ଘଂ ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବସୋ ୱିନିପତିତୁଂ ଅପ୍ପଦାନତୋ। ମହାପଥୱିସଦିସଂ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ପତିଟ୍ଠାସମ୍ପତ୍ତିତୋ। ଯଥା ଦୁବ୍ବଲସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଆଲମ୍ବନରଜ୍ଜୁ ଉତ୍ତିଟ୍ଠତୋ ତିଟ୍ଠତୋ ଚ ଉପତ୍ଥମ୍ଭୋ, ଏୱଂ ଦାନଂ ସତ୍ତାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଭୱେ ଉପପତ୍ତିୟା ଠିତିୟା ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଆଲମ୍ବନଟ୍ଠେନ ଆଲମ୍ବନରଜ୍ଜୁସଦିସ’’ନ୍ତି। ଦୁକ୍ଖନିତ୍ଥରଣଟ୍ଠେନାତି ଦୁଗ୍ଗତିଦୁକ୍ଖନିତ୍ଥରଣଟ୍ଠେନ। ସମସ୍ସାସନଟ୍ଠେନାତି ଲୋଭମଚ୍ଛରିୟାଦିପଟିସତ୍ତୁପଦ୍ଦୱତୋ ସମ୍ମଦେୱ ଅସ୍ସାସନଟ୍ଠେନ। ଭୟପରିତ୍ତାଣଟ୍ଠେନାତି ଦାଳିଦ୍ଦିୟଭୟତୋ ପରିପାଲନଟ୍ଠେନ। ମଚ୍ଛେରମଲାଦୀହୀତି ମଚ୍ଛେରଲୋଭଦୋସୈସ୍ସାମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାଦି ଚିତ୍ତମଲେହି। ଅନୁପଲିତ୍ତଟ୍ଠେନାତି ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠତାୟ। ତେସନ୍ତି ମଚ୍ଛେରମଲାଦୀନଂ। ଏତେସଂ ଏୱ ଦୁରାସଦଟ୍ଠେନ। ଅସନ୍ତାସନଟ୍ଠେନାତି ଅସନ୍ତାସହେତୁଭାୱେନ। ଯୋ ହି ଦାୟକୋ ଦାନପତି, ସୋ ସମ୍ପତିପି ନ କୁତୋଚି ସନ୍ତସତି, ପଗେୱ ଆୟତିଂ। ବଲୱନ୍ତଟ୍ଠେନାତି ମହାବଲୱତାୟ। ଦାୟକୋ ହି ଦାନପତି ସମ୍ପତି ପକ୍ଖବଲେନ ବଲୱା ହୋତି, ଆୟତିଂ ପନ

କାଯବଲାଦୀହି। ଅଭିମଙ୍ଗଲସମ୍ମତତ୍ତେନାତି ‘‘ୱୁଦ୍ଧିକାରଣ’’ନ୍ତି ଅଭିସମ୍ମତଭାୱେନ। ୱିପତ୍ତିତୋ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ନଯନଂ ଖେମନ୍ତଭୂମିସମ୍ପାପନଂ।

ଇଦାନି ମହାବୋଧିଚରିଯଭାୱେନପି ଦାନଗୁଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଦାନଂ ନାମେତନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତାନଂ ନିୟ୍ୟାଦେନ୍ତେନାତି ଏତେନ ଦାନଫଲଂ ସମ୍ପଦେୱ ପସ୍ସନ୍ତା ମହାପୁରିସା ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତମ୍ପି ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତି, ତସ୍ମା କୋ ନାମ ୱିଞ୍ଞୁଜାତିକୋ ବାହିରେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ସଙ୍ଗଂ କରେୟ୍ୟାତି ୱାଦଂ ଦେତି। ଇଦାନି ଯା ଲୋକିଯା ଲୋକୁତ୍ତରା ଚ ଉକ୍କଂସଗତା ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ, ତା ସବ୍ବା ଦାନତୋଯେୱ ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଦାନଞ୍ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସକ୍କମାରବ୍ରହ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଅତ୍ତହିତାଯ ଏୱ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତି ପନ ଅତ୍ତହିତାଯ ଚ ପରହିତାଯ ଚାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ସା ତାସଂ ପରତୋ ୱୁତ୍ତା। ଏତା ଲୋକିଯା, ଇମା ପନ ଲୋକୁତ୍ତରାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସାୱକପାରମୀଞାଣ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତାସୁପି ଉକ୍କଟ୍ଠୁକ୍କଟ୍ଠତରୁକ୍କଟ୍ଠତମମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ କମେନ ଞାଣତ୍ତଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଂ ପନ ଦାନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋଯେୱ। ଏତେନେୱ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଯାପି ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ଦୀପିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦାନଞ୍ଚ ନାମ ହିତଜ୍ଝାସଯେନ, ପୂଜାୱସେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକସ୍ସ ପରେସଂ ପରିଚ୍ଚଜନଂ, ତସ୍ମା ଦାଯକୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପରେସଂ ସନ୍ତକଂ ହରିସ୍ସତୀତି ଅଟ୍ଠାନମେତନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଦାନଂ ଦଦନ୍ତୋ ସୀଲଂ ସମାଦାତୁଂ ସକ୍କୋତୀ’’ତି। ସୀଲାଲଙ୍କାରସଦିସୋ ଅଲଙ୍କାରୋ ନତ୍ଥି ସୋଭାୱିସେସାୱହତ୍ତା ସୀଲସ୍ସ। ସୀଲପୁପ୍ଫସଦିସଂ ପୁପ୍ଫଂ ନତ୍ଥୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସୀଲଗନ୍ଧସଦିସୋ ଗନ୍ଧୋ ନତ୍ଥୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଚନ୍ଦନଂ ତଗରଂ ୱାପୀ’’ତିଆଦିକା (ଧ। ପ। ୫୫; ମି। ପ। ୪।୧।୧) ଗାଥା – ‘‘ଗନ୍ଧୋ ଇସୀନଂ ଚିରଦିକ୍ଖିତାନଂ, କାଯା ଚୁତୋ ଗଚ୍ଛତି ମାଲୁତେନା’’ତିଆଦିକା (ଜା। ୨।୧୭।୫୫) ଜାତକଗାଥାଯୋ ଚ ଆହରିତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବା, ସୀଲଞ୍ହି ସତ୍ତାନଂ ଆଭରଣଞ୍ଚେୱ ଅଲଙ୍କାରୋ ଚ ଗନ୍ଧୱିଲେପନଞ୍ଚ ଦସ୍ସନୀଯଭାୱାୱହଞ୍ଚ। ତେନାହ ‘‘ସୀଲାଲଙ୍କାରେନ ହୀ’’ତିଆଦି।

ଅଯଂ ସଗ୍ଗୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଇଦଂ ମଜ୍ଝିମେହି ଛନ୍ଦାଦୀହି ସମାଦାନସୀଲଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ତେନାହ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା –

‘‘ହୀନେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ, ଖତ୍ତିଯେ ଉପପଜ୍ଜତି;

ମଜ୍ଝିମେନ ଚ ଦେୱତ୍ତଂ, ଉତ୍ତମେନ ୱିସୁଜ୍ଝତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୮।୭୫; ୨।୨୨।୪୨୯; ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୨।୭୫-୭୬);

ଇଟ୍ଠୋତି ସୁଖୋ। କନ୍ତୋତି କମନୀଯୋ। ମନାପୋତି ମନୱଡ୍ଢନକୋ। ତଂ ପନ ତସ୍ସ ଇଟ୍ଠାଦିଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନିଚ୍ଚମେତ୍ଥ କୀଳଆ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୋସୋତି ଅନିଚ୍ଚତାଦିନା ଅପ୍ପସ୍ସାଦାଦିନା ଚ ଦୂସିତଭାୱୋ, ଯତୋ ତେ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଚିତ୍ତଂ ନାରାଧେନ୍ତି । ଅଥ ୱା ଆଦୀନଂ ୱାତି ପୱତ୍ତେତୀତି ଆଦୀନୱୋ, ପରମକପଣତା। ତଥା ଚ କାମା ଯଥାଭୂତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଲାମକଭାୱୋତି ଅସେଟ୍ଠେହି ସେୱିତବ୍ବୋ, ସେଟ୍ଠେହି ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନିହୀନଭାୱୋ। ସଂକିଲିସ୍ସନନ୍ତି ୱିବାଧକତା ଉପତାପତା ଚ।

ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯତ୍ତକା କାମେସୁ ଆଦୀନୱା, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ତତ୍ତକା ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସା। ଅପିଚ – ‘‘ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ନାମେତଂ ଅସମ୍ବାଧଂ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ କାମେହି, ନିକ୍ଖନ୍ତଂ କାମସଞ୍ଞାଯ, ନିକ୍ଖନ୍ତଂ କାମୱିତକ୍କେହି, ନିକ୍ଖନ୍ତଂ କାମପରିଳାହେହି, ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ବ୍ୟାପାଦସଞ୍ଞାଯା’’ତିଆଦିନା (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬; ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୨।୭୫-୭୬) ନଯେନ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସେ ପକାସେସି, ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଝାନାଦୀସୁ ଚ ଗୁଣେ ୱିଭାୱେସି ୱଣ୍ଣେସି। କଲ୍ଲଚିତ୍ତନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ପୱତ୍ତିତଦେସନାଯ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯାଦୀନଂ ଚିତ୍ତଦୋସାନଂ ୱିଗତତ୍ତା ଉପରିଦେସନାଯ ଭାଜନଭାୱୂପଗମନେନ କମ୍ମକ୍ଖମଚିତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଯସ୍ମା ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯାଦଯୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ରୋଗଭୂତା , ତଦା ତେ ୱିଗତା, ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ଅରୋଗଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠିମାନାଦିକିଲେସୱିଗମେନ ମୁଦୁଚିତ୍ତଂ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦିୱିଗମେନ ୱିନୀୱରଣଚିତ୍ତଂ। ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯଂ ଉଳାରପୀତିପାମୋଜ୍ଜଯୋଗେନ ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧାସମ୍ପତ୍ତିଯା ପସନ୍ନଚିତ୍ତଂ। ଯଦା ଭଗୱା ଅଞ୍ଞାସୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଥ ୱା କଲ୍ଲଚିତ୍ତନ୍ତି କାମଚ୍ଛନ୍ଦୱିଗମେନ ଅରୋଗଚିତ୍ତଂ। ମୁଦୁଚିତ୍ତନ୍ତି ବ୍ୟାପାଦୱିଗମେନ ମେତ୍ତାୱସେନ ଅକଥିନଚିତ୍ତଂ। ୱିନୀୱରଣଚିତ୍ତନ୍ତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିଗମେନ ୱିକ୍ଖେପସ୍ସ ୱିଗତତ୍ତା ତେନ ଅପିହିତଚିତ୍ତଂ। ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତନ୍ତି ଥିନମିଦ୍ଧୱିଗମେନ ସମ୍ପଗ୍ଗହିତୱସେନ ଅଲୀନଚିତ୍ତଂ। ପସନ୍ନଚିତ୍ତନ୍ତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାୱିଗମେନ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯଂ ଅଧିମୁତ୍ତଚିତ୍ତନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ସେସପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସେୟ୍ୟଥାପୀତିଆଦିନା ଉପମାୱସେନ ଉପାଲିସ୍ସ ସଂକିଲେସପ୍ପହାନଂ ଅରିଯମଗ୍ଗୁପ୍ପାଦନଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ଅପଗତକାଳକନ୍ତି ୱିଗତକାଳକଂ। ସମ୍ମଦେୱାତି ସୁଟ୍ଠୁ ଏୱ। ରଜନନ୍ତି ନୀଲପୀତାଦିରଙ୍ଗଜାତଂ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାତି ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ ପଭସ୍ସରଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଆସନେତି ତିସ୍ସଂ ଏୱ ନିସଜ୍ଜାଯଂ। ଏତେନସ୍ସ ଲହୁୱିପସ୍ସକତା ତିକ୍ଖପଞ୍ଞତା ସୁଖପଟିପଦାଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞତା ଚ ଦସ୍ସିତା ହୋତି। ୱିରଜନ୍ତି ଅପାଯଗମନୀଯରାଗରଜାଦୀନଂ ୱିଗମେନ ୱିରଜଂ। ଅନୱସେସଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାମଲାପଗମେନ ୱୀତମଲଂ। ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନନ୍ତି ହେଟ୍ଠିମାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନଂ। ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଆକାରଦସ୍ସନନ୍ତି

କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ? ନନୁ ମଗ୍ଗଞ୍ଜାଣଂ ଅସଙ୍ଖତଧମ୍ମାରମ୍ମଣନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ତଂ ହୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତନ୍ତି ଅସମ୍ମୋହପଟିୱେଧୱସେନ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତଂ। ତେନାହ ''କିଚ୍ଚୱସେନା''ତି।

ତତ୍ରିଦଂ ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ – ୱତ୍ଥଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତଂ, ୱତ୍ଥସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକମଲେହି କିଲିଟ୍ଠଭାୱୋ ୱିଯ ଚିତ୍ତସ୍ସ ରାଗାଦିମଲେହି ସଂକିଲିଟ୍ଠଭାୱୋ, ଧୋୱନସିଲା ୱିଯ ଅନୁପୁବ୍ବୀକଥା, ଉଦକଂ ୱିଯ ସଦ୍ଧା, ଉଦକେ ତେମେତ୍ୱା ଊସଗୋମଯଛାରିକାଭରେହି କାଠଅକପଦେସେ ସମ୍ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ୱତ୍ଥସ୍ସ ଧୋୱନପଯୋଗୋ ୱିଯ ସଦ୍ଧାସିନେହେନ ତେମେତ୍ୱା ସତିସମାଧିପଞ୍ଞାହି ଦୋସେ ସିଥିଲେ କତ୍ୱା ସୁତାଦିୱିଧିନା ଚିତ୍ତସ୍ସ ସୋଧନେ ୱୀରିଯାରମ୍ଭୋ। ତେନ ପଯୋଗେନ ୱତ୍ଥେ କାଠଅକାପଗମୋ ୱିଯ ୱୀରିଯାରମ୍ଭେନ କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନଂ, ରଙ୍ଗଜାତଂ ୱିଯ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ, ତେନ ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ପଭସ୍ସରଭାୱୋ ୱିଯ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ମଗ୍ଗେନ ପରିଯୋଦପନନ୍ତି।

ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋତି ୱତ୍ୱା ଦସ୍ସନଂ ନାମ ଞାଣଦସ୍ସନତୋ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅତ୍ଥୀତି ତନ୍ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ''ପତ୍ତଧମ୍ମୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପତ୍ତି ଚ ଞାଣସମ୍ପତ୍ତିତୋ ଅଞ୍ଞାପି ୱିଜ୍ଜତୀତି ତତୋ ୱିସେସନତ୍ଥଂ ''ୱିଦିତଧମ୍ମୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସା ପନେସା ୱିଦିତଧମ୍ମତା ଧମ୍ମେସୁ ଏକଦେସେନାପି ହୋତୀତି ନିପ୍ପଦେସତୋ ୱିଦିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପରିଯୋଗାଠହଧମ୍ମୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନସ୍ସ ସଚ୍ଚାଭିସମ୍ବୋଧଂଯେୱ ଦୀପେତି। ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଞ୍ହି ଏକାଭିସମଯୱସେନ ପରିଞ୍ଞାଦିକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତଂ ନିପ୍ପଦେସେନ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ସମନ୍ତତୋ ଓଗାହନ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ତେନାହ – ''ଦିଟ୍ଠୋ ଅରିଯସଚ୍ଚଧମ୍ମୋ ଏତେନାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ''ତି। ତିଣ୍ଣା ୱିଚିକିଚ୍ଛାତି ସପ୍ପଟିଭଯକନ୍ତାରସଦିସା ସୋଳସୱତ୍ଥୁକା ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକା ଚ ତିଣ୍ଣା ୱିଚିକିଚ୍ଛା ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ। ୱିଗତକଥଂକଥୋତି ପୱତ୍ତିଆଦୀସୁ ''ଏୱଂ ନୁ ଖୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତିକା ୱିଗତା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା କଥଂକଥା। ସାରଜ୍ଜକରାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ପହୀନତ୍ତା ତପ୍ପଟିପକ୍ଖେସୁ ସୀଲାଦିଗୁଣେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ୱେସାରଜ୍ଜଂ ୱିସାରଦଭାୱଂ ୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯଂ ପତ୍ତୋ। ଅତ୍ତନା ଏୱ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ନ ତସ୍ସ ପରୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବୋ ଅତ୍ଥୀତି ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯୋ।

୭୧।ପଣ୍ଡିତୋତି ପଞ୍ଞୱା।

୭୨।ତେନ ହି ସମ୍ମାତି ଦୋୱାରିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପତିଯେୱ, ''ଏହେୱା''ତି ତେନ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାପି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ। କସ୍ମା? ପରିଦେୱତାଯ। ତେନାହ ''ବଲୱସୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ''ତି।

୭୩।ତେନେୱାତି ଯେନ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଆସନଂ ସମ୍ମଜ୍ଜତି, ତେନେୱ ଉଦରେ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ''ମାହଂ ସନ୍ଥାରଂ ମମ ସରୀରେନ ଫୁସି''ନ୍ତି ଅନ୍ତରଂ କରୋନ୍ତୋ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ତଂ ଉଦରେ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ''ଦତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୧୭୧) ୱିଯ ଦତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ଏତ୍ଥ ବାଲପରିଯାଯୋତି ଆହ ''ଜଳସି ଜାତୋ''ତି। ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱେନାତି ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଇଦାନି ଅନୁପଟ୍ଠାକଭାୱେନ।

୭୫।ଅୱିଞ୍ଞାଣକଂ ଦାରୁସାଖାଦିମଯଂ। ବହଲବହଲଂ ପୀତାୱଲେପନଂ ରଙ୍ଗଜାତନ୍ତି ଅତିୱିଯ ବହଲଂ ପୀତୱଣ୍ଣମଞ୍ଜିଟ୍ଠଆଦିଅୱଲେପନରଜନଂ। ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା ଉପ୍ପାଦିତଚ୍ଛୱିଂ, ଯା ରଙ୍ଗଂ ପିୱତି। ନିଲ୍ଲୋମତନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅନୁଲିମ୍ପନେନ। ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିତନ୍ତି ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିତଭାୱଂ। ରଙ୍ଗକ୍ଖମୋ ରଜନିଯୋ। ତେନାହ ''ରାଗମତ୍ତଂ ଜନେତୀ''ତି। ଅନୁଯୋଗନ୍ତି ଚୋଦନଂ। ୱୀମଂସନ୍ତି ୱିଚାରଣଂ। ଥୁସେ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ତଣ୍ଡୁଲପରିଯେସନଂ ୱିଯ କଦଲିଯଂ ସାରପରିଯେସନଂ ୱିଯ ଚ ନିଗଣ୍ଠୱାଦେ ସାରୱୀମଂସନଂ। ତତୋ ଏୱ ଚ ତଂ ୱୀମଂସନ୍ତୋ ରିତ୍ତକୋ ତୁଚ୍ଛକୋୱ ହୋତୀତି। ସବ୍ବମ୍ପି ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଚତୁସଚ୍ଚୱିନିମୁତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ତଞ୍ଚ ୱୀମଂସିଯମାନଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସମେୱ ଜନେତି, ଅତପ୍ପକଞ୍ଚ ଅସେଚନାଭାୱେନାତି ଆହ ''ଚତୁସଚ୍ଚକଥା ହୀ''ତିଆଦି। ଯଥା ଯଥାତି ଯଦି ଖନ୍ଧମୁଖେନ ଯଦି ଧାତାଯତନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରମୁଖେନ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଓଗାହିସ୍ସତି, ତଥା ତଥା ଗମ୍ଭୀରଞ୍ଞାଣାନଂଯେୱ ଗୋଚରଭାୱତୋ ଗମ୍ଭୀରମେୱ ହୋତି। ଯୋ ଚେତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତୋ ନିପୁଣୋ କତପରପ୍ପୱାଦୋ ପଣିଧାଯ ସଦ୍ଧଥାମେନ ଚୋଦନଂ ଆରଭତି ତସ୍ସ ଚୋଦନା କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ପୁନ ସୁଚିରମ୍ପି କାଲଂ ୱିଚାରେନ୍ତେସୁପି ୱିମଦ୍ଦକ୍ଖମତୋ, ଏୱଂ ତଥାଗତୱାଦୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତଭାୱତୋତି ଆହ ''ଅନୁଯୋଗକ୍ଖମୋ ୱିମଜ୍ଜନକ୍ଖମୋ ଚା''ତି।

୭୬। ୱିସଯପରିଞ୍ଞାଣେନ ଦହତି ପଟିପକ୍ଖେ ସୋଧେତୀତି ଧୀରୋ, ସ୍ୱାଯମସ୍ସ ଧୀରଭାୱୋ ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମୋହୱିଦ୍ଧଂସନତାଯାତି ଆହ – ''ଯା ପଞ୍ଞା…ପେ… ତେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସା''ତି। ପଭିନ୍ନଖୀଲସ୍ସାତି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚେତୋଖୀଲସ୍ସ, କିଲେସମଚ୍ଚୁମାରୱିଜଯେନେୱ ଅଭିସଙ୍ଖାରଖନ୍ଧମାରା ଜିତାୱ ହୋନ୍ତୀତି ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଇଧ ଅଗ୍ଗହଣଂ। ଇଘ-ସଦ୍ଦୋ ଦୁକ୍ଖପରିଯାଯୋତି ଆହ ''ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି। ତତ୍ଥ ସୌପାଦିସେସନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତିଯା କିଲେସେନ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତା, ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତିଯା ୱିପାକଦୁକ୍ଖେନ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତା। ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁଯ୍ହନାଦିୱସେନ ୱିୱିଧଂ ଇସନତୋ ୱୀସଂ, ୱୀସମେୱ ୱେସଂ, ରାଗାଦୀତି ଆହ – ''ୱେସନ୍ତରସ୍ସାତି ରାଗାଦିୱୀସଂ ତରିତ୍ୱା ୱିତରିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସା''ତି।

ତୁସିତସ୍ସାତି କରୁଣାୟନୱସେନ ତୁସିୟା ଇତସ୍ସ ସଂୱଡ୍ଢସ୍ସ। ଏୱଂ ସତି ‘‘ମୁଦିତସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ପୁନରୁତ୍ତମେୱ ହୋତି। ମନୁଜସ୍ସାତି ପଠମାୟ ଜାତିୟା ଭଗୱା ମନୁସ୍ସଜାତିୟୋ ହୁତ୍ୱା ୱୁତ୍ତାନଂ ୱକ୍ଖମାନାନଞ୍ଚ ୱସେନ ସଦେୱକଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତୋ ଅଚ୍ଛରିୟୋ ଭଗୱାତି ଦସ୍ସେତି। ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ସଂସାରତୋ ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ନରତି ନେତି ପାପେତୀତି ନରୋ, ନାୟକୋତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ସ ନରସ୍ସ, ତେନାହ ‘‘ପୁନରୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ମନୁଜସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ନରସ୍ସା’’ତି ପୁନରୁତ୍ତଂ ପଦଂ। ଅତ୍ଥୱସେନ ଅଞ୍ଞଥା ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଏକେକଗାଥାୟ ଦସଗୁଣା ନପ୍ପହୋନ୍ତି, ନ ପୂରେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱିନେତୀତି ୱିନୟୋ, ୱିନୟୋ ଏୱ ୱେନେୟିକୋତି ଆହ ‘‘ସତ୍ତାନଂ ୱିନାୟକସ୍ସା’’ତି। ୱିଞ୍ଞୂନଂ ରୁଚିଂ ରାତି, ଈରେତୀତି ୱା ରୁଚିରୋ, ସ୍ୱାୟମସ୍ସ ରୁଚିରଭାୱୋ କୁସଲତାୟାତି ଆହ ‘‘ସୁଚିଧମ୍ମସ୍ସା’’ତି। ପଭାସକସ୍ସାତି ଞାଣାଲୋକେନ ପଭସ୍ସରଭାୱକରସ୍ସ। ନିସ୍ସଙ୍ଗସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠସୁପି ପରିସାସୁ, ସଦେୱେ ୱା ସବ୍ବସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗଣ୍ହପନପରିଚ୍ଚାଗେନ ନିସ୍ସଟସ୍ସ। ଗମ୍ଭୀରଗୁଣସ୍ସାତି ପରେସଂ ଞାଣେନ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠଭାୱା ଗମ୍ଭୀରଗୁଣସ୍ସ। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞେୱ ଧମ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା’’ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୮)। ଅରିୟାୟ ୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ମୋନପ୍ପତ୍ତସ୍ସ। ଧମ୍ମେ ଠିତସ୍ସାତି ଧମ୍ମକାୟେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ। ସଂୱୁତତ୍ତସ୍ସାତି ଅରକ୍ଖିୟକାୟସମାଚାରାଦିତାୟ ସଂୱୁତସଭାୱସ୍ସ।

ଆଗୁଂ ନ କରୋତୀତିଆଦୀହି ଚତୂହି କାରଣେହି, ପନ୍ତସେନାସନସ୍ସାତି ୱିୱିତ୍ତସେନାସନସ୍ସ। ପଟିମନ୍ତନପଞ୍ଞାୟାତି ସବ୍ବପରପ୍ପୱାଦାନଂ ୱିପରାୱତ୍ତମନ୍ତନପଞ୍ଞାୟ। ମୋନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଞାଣଂ ସବ୍ବତୋ କିଲେସାନଂ ନିଧୁନନତୋ।

ଇସିସତ୍ତମସ୍ସାତି ସବ୍ବେସୀସୁ ଜେଟ୍ଠସ୍ସ ସାଧୁତମସ୍ସ। ସେଟ୍ଠପ୍ପତ୍ତସ୍ସାତି ସେଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତମଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ତସ୍ସ। ଅକ୍ଖରାଦୀନୀତି ଅକ୍ଖରପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାକାର-ନିରୁତ୍ତିନିଦ୍ଦେସ-ସଂକାସନପକାସନ-ୱିୱରଣ-ୱିଭଜନୁତ୍ତାନୀକରଣାନୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନତ୍ଥପଦାନି। ସମୋଧାନେତ୍ୱା ୱିନେୟ୍ୟଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପଂ ପକାସନତୋ କଥନତୋ ପଦକସ୍ସ। ପୁରି-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ପୁବ୍ବେ’’ତି ଇମିନା ସମାନତ୍ଥୋତି ଆହ – ‘‘ପୁରିନ୍ଦଦସ୍ସାତି ସବ୍ବପଠମଂ ଧମ୍ମଦାନଦାୟକସ୍ସା’’ତି। ଭଗୱା ଅସୟ୍ହଂ ସହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ସମତ୍ଥସ୍ସା’’ତି। ତେନାହ – ‘‘ତଥାଗତଂ ବୁଦ୍ଧମସୟ୍ହସାହିନ’’ନ୍ତି (ଇତିୱୁ। ୩୮)। ତେ ପତ୍ତସ୍ସାତି ତେ ଗୁଣେ ଅନୱସେସତୋ ପତ୍ତସ୍ସ। ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ସଂକିଲେସୱୋଦାନଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋତୀତି ବ୍ୟାକରଣୋ, ବ୍ୟାକରଣୋ ଏୱ ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ। ତନ୍ତିପଦନ୍ତି ତନ୍ତିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଠପିତଂ ପଦଂ।

ତଣ୍ହାବନ୍ଧନେନ ସବ୍ବେନ ୱା କିଲେସବନ୍ଧନେନ ଅବଦ୍ଧସ୍ସ। ମହାପଞ୍ଞାୟାତି ମହାନୁଭାୱାୟ ପଞ୍ଞାୟ, ମହାୱିସୟାୟ ୱା ପଞ୍ଞାୟ। ସବ୍ବା ହି ଭଗୱତୋ ପଞ୍ଞା ମହାନୁଭାୱା, ୟଥାସକଂ ୱିସୟେ ମହାୱିସୟା ଚ ଏକାଦିୱସେନ ଅନୱସେସତୋ ମହାୱିସୟା ନାମ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାୱ। ଆନୁଭାୱଦସ୍ସନଟ୍ଠେନାତି ଅଚ୍ଛରିୟାଚିନ୍ତେୟ୍ୟାପରିମେୟ୍ୟସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ । ୟକ୍ଖସ୍ସାତି ୱା ଲୋକେନ ପୂଜନୀୟସ୍ସ । ଅୟଂ ଉପାସକୋ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ୱିୟ ଉପାସିକା ସେଖପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତୋତି ଆହ ‘‘ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନେୱ ପଟିସମ୍ଭିଦା ଆଗତା’’ତି। କିଲେସପ୍ପହାନୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତୋତି କିଲେସପ୍ପହାନଂ ୱିସୟଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତୋ।

୭୭।ସମ୍ପିଣ୍ଡିତାତି ସନ୍ନିଚିତା, ଗଣ୍ଠିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମେ ସତ୍ତାତି ୟଂ ୟଦେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ସତ୍ତା। ଅତ୍ତନୋୱ ଚିନ୍ତୟନ୍ତୀତି ଅୱୀତତଣ୍ହତାୟ ସକଂୟେୱ ପୟୋଜନଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତି। ତଥା ହି ମତେ ଞାତକେ ଅନୁସୋଚନ୍ତାପି ତେହି ସାଧେତବ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ପୟୋଜନସ୍ସେୱ ୱସେନ ଅନୁସୋଚନ୍ତି। ଉଣ୍ହଂ ଅହୋସୀତି ବଲୱତା ଚିତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତାପେନ ସନ୍ତତ୍ତଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ହଦୟଟ୍ଠାନଂ ଖଦିରଙ୍ଗାରସନ୍ତାପିତଂ ୱିୟ ଉଣ୍ହଂ ଅହୋସି। ତେନାହ ‘‘ଲୋହିତଂ ୱିଲୀୟିତ୍ୱା’’ତି। ପତ୍ତମତ୍ତନ୍ତି ଏକପତ୍ତପୂରମତ୍ତଂ। ଅଭିସମୟସାଧିକାୟ ଚତୁସଚ୍ଚଦେସନାୟ ସଙ୍ଖେପେନେୱ ଦେସିତତ୍ତା ଆହ – ‘ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନ ଧମ୍ମଦେସନା ପରିନିଟ୍ଠିତା’’ତି।

ଉପାଲିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୭। କୁକ୍କୁରୱତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୮।କୋଲିୟେସୂତି ବହୁୱଚନୱସେନାୟଂ ପାଠଇ ଆଗତା। ଏୱଂନାମକେ ଜନପଦେତି ଅତ୍ଥୱଚନଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ସୋ ହୀ’’ତିଆଦି। ନ ନିୟମିତୋତି ‘‘ଅସୁକମ୍ହି ନାମ ୱିହାରେ’’ତି ନ ନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ସେନାସନେୟେୱାତି ଆୱାସେୟେୱ, ନ ରୁକ୍ଖମୂଲାଦିକେ। ୱେସକିରିୟା ଘାସଗ୍ଗହଣାଦିନା ସମାଦାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଗୋୱତଂ, ତସ୍ମିଂ ନିୟୁତ୍ତୋ ଗୋୱତିକୋ। ତେନାହ ‘‘ସମାଦିନ୍ନଗୋୱତୋ’’ତି। ୟଂ ସନ୍ଧାୟାହୁ ୱେଦୱେଦିନୋ – ‘‘ଗଚ୍ଛଂ ଭକ୍ଖେତି, ତିଟ୍ଠଂ ମୁତ୍ତେତି, ଉପାହୋ ଉଦକଂ ଧୂପେତି, ତିଣାନି ଛିନ୍ଦତୀ’’ତିଆଦି। ଅୟଂ ଅଚେଲୋତି ଅଚେଲକପବ୍ବଜ୍ଜାୱସେନ ଅଚେଲୋ, ପୁରିମୋ ପନ ଗୋୱତିକୋ କୁକ୍କୁରୱତିକୋତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ଅତ୍ଥୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ପଲିକୁଣ୍ଠିତ୍ୱାତି ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ଉଭୋ ପାଦେ ଚ ସମିଞ୍ଜିତ୍ୱା।

‘‘ଉକ୍କୁଟିକୋ ହුତ୍ୱା’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଗମନଂ ନିପ୍ଫଜ୍ଜନଂ ଗତୀତି ଆହ – ‘‘କାଗତୀତି କା ନିପ୍ଫତ୍ତୀ’’ତି। ନିପ୍ଫତ୍ତିପରିୟୋସାନା ହି ୱିପାକଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତି। କତୂପଚିତକମ୍ମୱସେନ ଅଭିସମ୍ପରେତି ଏତ୍ଥାତି ଅଭିସମ୍ପରାୟୋ, ପରଲୋକୋ। ତତ୍ଥସ୍ସ ଚ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛତୀତି ଆହ – ‘‘ଅଭିସମ୍ପରାୟମ୍ହି କତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତୀ’’ତି। କୁକ୍କୁରୱତସମାଦାନନ୍ତି କୁକ୍କୁରଭାୱସମାଦାନଂ, ‘‘ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାୟ ଅହଂ କୁକ୍କୁରୋ’’ତି କୁକ୍କୁରଭାୱାଧିଟ୍ଠାନଂ।

୭୯।ପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଯତ୍ତକା କୁକ୍କୁରୱିକାରା, ତେହି ପରିପୁଣ୍ଣଂ। ତେନାହ ‘‘ଅନୂନ’’ନ୍ତି। ଅବ୍ୱୋକିଣ୍ଣନ୍ତି ତେହି ଅୱୋମିସ୍ସଂ। କୁକ୍କୁରାଚାରନ୍ତି କୁକ୍କୁରାନଂ ଗମନାକାରୋତିଆଦିଆଚାରେନ କୁକ୍କୁରଭାୱାଧିଟ୍ଠାନଚିତ୍ତମାହ। ତଥା ତଥା ଆକପ୍ପେତବ୍ବତୋ ଆକପ୍ପୋ, ପୱତ୍ତିଆକାରୋ। ସୋ ପନେତ୍ଥ ଗମନାଦିକୋତି ଆହ ‘‘କୁକ୍କୁରାନଂ ଗମନାକାରୋ’’ତିଆଦି। ଆଚାରେନାତି କୁକ୍କୁରସୀଲାଚାରେନ। ୱତସମାଦାନେନାତି କୁକ୍କୁରୱତାଧିଟ୍ଠାନେନ। କୁକ୍କୁରଚରିୟାଦିୟେୱ ଦୁକ୍କରତପଚରଣଂ। ତେନ ଗତିୱିପରିୟେସାକାରେନ ପୱତ୍ତା ଲଦ୍ଧି। ଅସ୍ସ କୁକ୍କୁରୱତିକସ୍ସ ଅଞ୍ଞା ଗତି ନତ୍ଥୀତି ଇତରଗତିଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ଇତରାସଂ ପନ ସମ୍ଭୱୋ ଏୱ ନତ୍ଥୀତି। ନିପଜ୍ଜମାନନ୍ତି ୱତସୀଲାଦୀନଂ ସଂଗୋପନୱସେନ ସିଜ୍ଝମାନଂ। ଯଥା ସକମ୍ମକଧାତୁସଦ୍ଦା ଅତ୍ଥୱିସେସୱସେନ ଅକମ୍ମକା ହୋନ୍ତି ‘‘ୱିବୁଦ୍ଧୋ ପୁରିସୋ ୱିବୁଦ୍ଧୋ କମଲସଣ୍ଡୋ’’ତି, ଏୱଂ ଅତ୍ଥୱିସେସୱସେନ ଅକମ୍ମକାପି ସକମ୍ମକା ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନ ପରିଦେୱାମି ନ ଅନୁତ୍ଥୁନାମୀ’’ତିଆଦିମାହ। ଅନୁତ୍ଥୁନସଦ୍ଦୋ ଚ ସକମ୍ମକୱସେନ ପୟୁଜ୍ଜତି ‘‘ପୁରାଣାନି ଅନୁତ୍ଥୁନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ। ଅୟଞ୍ଚେତ୍ଥ ପୟୋଗୋତି ଇମିନା ଗାଥାୟଞ୍ଚ ଅନୁତ୍ଥୁନନରୋଦନଂ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

୮୦।ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ଇମିନା ଗୋୱତନ୍ତି ଗୋୱତସମାଦାନଂ। ଗୋସୀଲନ୍ତି ଗୱାଚାରଂ। ଗୋଚିତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାୟ ଗୋହି କାତବ୍ବଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସତି। ଗ୍ୱାକପ୍ପେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ‘‘କୁକ୍କୁରାକପ୍ପେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱା’’ତି ଇମିନାୱ ଅତିଦିଟ୍ଠଂ, ୱିସିଟ୍ଠଞ୍ଚ ଯଥା ପନ ତତ୍ଥାତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ କୁକ୍କୁରୱତାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

୮୧।ଏକଚ୍ଚକମ୍ମକିରିୟାୱସେନାତି ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଅକୁସଲକମ୍ମସ୍ସ କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ କରଣପ୍ପସଙ୍ଗେନ। ଇମେସନ୍ତି ଗୋୱତିକକୁକ୍କୁରୱତିକାନଂ। କିରିୟାତି ଗୋୱତଭାୱନାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତା କିରିୟା। ପାକଟା ଭୱିସ୍ସତୀତି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ କମ୍ମଚତୁକ୍କେ ଇଦଂ ନାମ କମ୍ମଂ ଭଜତୀ’’ତି ପାକଟା ଭୱିସ୍ସତି।

କାଠଅକନ୍ତି (ଅ। ନି। ଟୀ। ୨।୪।୨୩୨) ମଲୀନଂ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅପଭସ୍ସରଭାୱକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ପନେତ୍ଥ କମ୍ମପଥସମ୍ପତ୍ତମେୱ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଦସଅକୁସଲକମ୍ମପଥ’’ନ୍ତି। କଣ୍ହନ୍ତି କଣ୍ହାଭିଜାତିହେତୁତୋ ୱା କଣ୍ହଂ। ତେନାହ ‘‘କଣ୍ହୱିପାକ’’ନ୍ତି। ଅପାୟୂପପତ୍ତି ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ଦୋଭଗ୍ଗିୟଂ କଣ୍ହୱିପାକୋ, ଯଥା ତମଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏକତ୍ତନିଦ୍ଦେସେନ ପନ ‘‘ଅପାୟେ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନିବ୍ବାପନତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁକ୍କନ୍ତି ଓଦାତଂ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଭସ୍ସରଭାୱକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ସୁକ୍କାଭିଜାତିହେତୁତୋ ୱା ସୁକ୍କଂ। ତେନାହ ‘‘ସୁକ୍କୱିପାକ’’ନ୍ତି। ସଗ୍ଗୂପପତ୍ତି ମନୁସ୍ସଲୋକେ ସୋଭଗ୍ଗିୟଞ୍ଚ ସୁକ୍କୱିପାକୋ, ଯଥା ଚ ଜୋତିଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏକତ୍ତନିଦ୍ଦେସେନ ପନ ‘‘ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନିବ୍ବାପନତୋତି ଅତ୍ଥୋ, ୱୋମିସ୍ସକକମ୍ମନ୍ତି କାଲେନ କଣ୍ହଂ, କାଲେନ ସୁକ୍କନ୍ତି ଏୱଂ ମିସ୍ସକୱସେନ କତକମ୍ମଂ। ‘‘ସୁଖଦୁକ୍ଖୱିପାକ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୁଖଦୁକ୍ଖାନଂ ପୱତ୍ତିଆକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମିସ୍ସକକମ୍ମଞ୍ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କମ୍ମସ୍ସ କଣ୍ହସୁକ୍କସମଞ୍ଞା କଣ୍ହସୁକ୍କାଭିଜାତିହେତୁତାୟାତି, ଅପଚ୍ଚୟଗାମିତାୟ ତଦୁଭୟୱିନିମୁତ୍ତସ୍ସ କମ୍ମକ୍ଖୟକରକମ୍ମସ୍ସ ଇଧ ସୁକ୍କପରିୟାୟୋପି ନ ଇଚ୍ଛିତୋତି ଆହ – ‘‘ଉଭୟ…ପେ… ଅସୁକ୍କନ୍ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଉଭୟୱିପାକସ୍ସାତି ଯଥାଧିଗତସ୍ସ ୱିପାକସ୍ସ। ସମ୍ପତ୍ତିଭୱପରିୟାପନ୍ନୋ ହି ୱିପାକୋ ଇଧ ‘‘ସୁକ୍କୱିପାକୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧୋ।

ସବ୍ୟାବଜ୍ଝନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବେନ ଦୁକ୍ଖେନ ସଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁକ୍ଖସଂୱତ୍ତନିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚେତନା ଧୁରଂ, ଉପାଲିସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୫୬) କମ୍ମ’’ନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥଂ ଇଧ ସାଧୟତି ୱିଜାନନତ୍ଥଂ। ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱାତି ଆୟୂହିତ୍ୱା। ତଂ ପନ ପଚ୍ଚୟସମୱାୟସିଦ୍ଧିତୋ ସଂକଡ୍ଢନଂ ପିଣ୍ଡନଂ ୱିୟ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା, ପିଣ୍ଡଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି, ସଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକନ୍ତି ଅପାୟଲୋକମାହ। ୱିପାକଫସ୍ସାତି ଫସ୍ସସୀସେନ ତତ୍ଥ ୱିପାକପୱତ୍ତମାହ। ଭୂତକମ୍ମତୋତି ନିବ୍ବତ୍ତକମ୍ମତୋ ଅତ୍ତନା କତୂପଚିତକମ୍ମତୋ। ଯଥାଭୂତନ୍ତି ଯାଦିସଂ। କମ୍ମସଭାଗୱସେନାତି କମ୍ମସରିକ୍ଖକୱସେନ। ଉପପତ୍ତି ହୋତୀତି ଅପଦାଦିଭେଦା ଉପପତ୍ତି। କମ୍ମେନ ୱିୟ ୱୁତ୍ତାତି ଯଂ କରୋତି, ତେନ ଉପପଜ୍ଜତୀତି ଏକକମ୍ମେନେୱ ଜାୟମାନା ୱିୟ ୱୁତ୍ତା ଅପଦାଦିଭେଦା। ଉପପତ୍ତି ଚ ନାମ ୱିପାକେନ ହୋତି ୱିପାକେ ସମ୍ଭୱନ୍ତେ ଏକଂସେନ ତେ ଉପପତ୍ତିୱିସେସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ‘‘ତେନ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଉପପତ୍ତିକମ୍ମହେତୁକା ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି। ଯେନ କମ୍ମୱିପାକେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋତି ଯେନ କମ୍ମୱିପାକେନ ୱିପଚ୍ଚମାନେନ ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂକମ୍ମୱିପାକଫସ୍ସାତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଭୂତା ଫସ୍ସା। କମ୍ମେନ ଦାତବ୍ବଂ ଦାୟଂ ତବ୍ବିପାକଂ ଆଦିୟନ୍ତୀତି କମ୍ମଦାୟାଦା, ଫସ୍ସା। କମ୍ମସ୍ସ ଦାୟଜ୍ଜତା କମ୍ମଫଲସ୍ସ ଦାୟଜ୍ଜଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କମ୍ମଦାୟଜ୍ଜା’’ତି। ତେନାହ ‘‘କମ୍ମମେୱ ନେସଂ ଦାୟଜ୍ଜଂ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି।

ତିସ୍ସୋ ଚ ହେଟ୍ଠିମଜ୍ଝାନଚେତନାତି ଇଦଂ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝୱେଦନଂ ୱେଦିୟନଏକନ୍ତସୁଖୁପ୍ପତ୍ତିୟା ହେତୁଭାୱସାଧନଂ। ଯଦି ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତା ଝାନଚେତନା ତାୱ ହୋତୁ ଏକନ୍ତସୁଖୁପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭାୱତୋ। କାମାୱଚରା କିନ୍ତୀତି କାମାୱଚରା ପନ କୁସଲଚେତନା ତଂସଭାୱାଭାୱତୋ କିନ୍ତି କେନ ପକାରେନ

ଅବ୍ଭାବଜ୍ଝମନୋସଙ୍ଖାରୋ ନାମ ଜାତୋତି ଚୋଦେତି, ଇତରୋ ପନ ନ ସଵ୍ଵା କାମାୱଚରକୁସଲଚେତନା ତଥା ଗହିତା, ଅଥ ଖୋ ଏକଚ୍ଚା ଝାନଚେତନାନୁକୂଲାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''କସିଣସଜ୍ଜନକାଲେ କସିଣାସେୱନକାଲେ ଲବ୍ଭନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ତତ୍ଥ କସିଣାସେୱନଚେତନା ଗହେତଵ୍ଵା, ସା ଉପଚାରଜ୍ଝାନସ୍ସ ସାଧିକା। ତେନ କାମାୱଚରଚେତନା ପଠମଜ୍ଝାନଚେତନାଯ ଘଟିତାତି କସିଣସଜ୍ଜନଚେତନାପି କଦାଚି ତାଦିସା ହୋତୀତି ଗହିତା। ପରିକମ୍ମାଦିୱସେନ ହି ପୱତ୍ତା ଭାୱନାମଯା କାମାୱଚରକୁସଲଚେତନା ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ଆସନ୍ନତାଯ ୱୁତ୍ତା। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚେତନା ତତିଯଜ୍ଝାନଚେତନାଯ ଘଟିତାତି ଇଦଂ ଏକତ୍ତକାଯଏକତ୍ତସଞ୍ଞୀସତ୍ତାୱାସୱତାଯ ତଂସରିକ୍ଖକା ଉପେକ୍ଖାପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ସୁଖସରିକ୍ଖତା, ଏୱଂ ସନ୍ତସଭାୱତା ଞାଣସହିତତା ଚ। କେଚି ପନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚେତନାନୁଗୁଣାତି ନିଦସ୍ସେନ୍ତା କସିଣସଜ୍ଜନକାଲେ କସିଣଜ୍ଝାନକାଲେ କସିଣାସେୱନକାଲେ ଲବ୍ଭତୀତି ତତିଯଜ୍ଝାନଚେତନାଯ ଆସନ୍ନଘଟିତତା ୱୁତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ, ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ତାସଂ ଘଟିତତା ୱେଦିତଵ୍ଵା। ଉଭଯମିସ୍ସକୱସେନାତି ଉଭଯେସଂ କୁସଲାକୁସଲସଙ୍ଖାରାନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖାନଞ୍ଚ ମିସ୍ସକଭାୱୱସେନ। ୱେମାନିକପେତାନନ୍ତି ଇଦଂ ବାହୁଲ୍ଲତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ଇତରେସମ୍ପି ୱିନିପାତିକାନଂ କାଲେନ ଦୁକ୍ଖଂ ହୋତିଯେୱ।

ତସ୍ସପହାନାଯାତି ତସ୍ସ ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନାଯ। ଯା ଚେତନାତି ଯା ଅପଚଯଗାମିନିଚେତନା। କମ୍ମଂ ପତ୍ୱାତି ସୁଖକମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ମଗ୍ଗଚେତନାଯ ଅଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଡରତରୋ ଧମ୍ମୋ ନାମ ନତ୍ଥି ଅଚ୍ଚନ୍ତପାରିସୁଦ୍ଧିଭାୱତୋ। ଅକଣ୍ହ ଅସୁକ୍କାତି ଆଗତାତି ଏତ୍ଥ ସୁକ୍କଭାୱପଟିକ୍ଖେପକାରଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ତେନାହ ''ଇଦଂ ପନ କମ୍ମଚତୁକ୍କଂ ପତ୍ୱା''ତିଆଦି।

୮୨।ଅନିଯ୍ୟାନିକପକ୍ଖେତି ଅଚେଳଅକପଵଜ୍ଜାଯ କୁକ୍କୁରୱତେ ଚ। ଯୋଗେତି ଞାଯଧମ୍ମପଟିପତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋନେନାତି ଯୋ ତିତ୍ଥିଯପରିୱାସୋ ତେନ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ଯଂ ତିତ୍ଥିଯପରିୱାସଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଯୋଜନା। ଘଂସିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିଯ ନିଘଂସୋପଲେ। କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ୱିଯ କୁଲାଲଭାଜନଂ।

ୱୂପକଟ୍ଠୋତି ୱିୱିତ୍ତୋ ଏକୀଭୂତୋ। ପେସିତତ୍ତୋତି ନିଵ୍ଵାନଂ ପତି ପେସିତତ୍ତୋ। କାମଂ ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ...ପେ... ୱିହାସୀତି ଇମିନାୱ ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ଦେସନା ନିଟ୍ଠାପିତା ହୋତି, ଆଯସ୍ମତୋ ପନ ସେନିଯସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିକିତ୍ତନପରମେତଂ ଉକ୍କଂଠ ଆପନ୍ନଅରହତ୍ତଭାୱଦୀପନଂ, ଯଦିଦଂ ''ଅଞ୍ଞତରୋ ଖୋ ପନା''ତିଆଦିୱଚନନ୍ତି ଆହ ''ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନେୱା''ତି। ଅରହତ୍ତାଧିଗମୋଯେୱ ତସ୍ସ ତେସଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରତା। ସେସଂ ସଵ୍ଵଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

କୁକ୍କୁରୱତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୮। ଅଭଯରାଜକୁମାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୩। ଜାତିଯା ଅସମାନୋ ନିହୀନାଚରିଯୋ ପରଦତ୍ତୂପଜୀୱିକାଯ ମାତୁଯା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଜାତୋ ପାଦସିକପୁତ୍ତୋ। ନିନ୍ଦାୱସେନ ୱଦତି ଏତେନାତି ୱାଦୋ ଅଗୁଣୋତି ଆହ – ''ୱାଦଂ ଆରୋପେହୀତି ଦୋସଂ ଆରୋପେହୀ''ତି। ନିଵ୍ଵତ୍ତୱସେନ ନିରଯଂ ଅରହତି, ନିରଯସଂୱତ୍ତନିଯେନ ୱା କମ୍ମେନ ନିରଯେ ନିଯୁତ୍ତୋ ନେରଯିକୋ। ଆପାଯିକୋତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅୱୀଚିମ୍ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆଯୁକପ୍ପସଞ୍ଞିତଂ ଅନ୍ତରକପ୍ପଂ ତିଟ୍ଠତୀତି କପ୍ପଟ୍ଠୋ। ନିରଯୂପପତ୍ତିପରିହରଣୱସେନ ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୋତି ତେକିଚ୍ଛୋ, ନ ତେକିଚ୍ଛୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ। ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତେ ମୋଚେତ୍ୱାତି ଫରୁସଂ ୱା ଅପ୍ପିଯଂ ୱା କପ୍ପେଯ୍ୟାତି ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତେ ଅନାମସିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତଂ ଅତ୍ଥଂ ତତୋ ବହି କରୋନ୍ତୋ ଉଗ୍ଗିଲତି ନାମ। ତଂ ପନ ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଆହ – ''ଉଗ୍ଗିଲିତୁଂ ବହି ନୀହରିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିତୀ''ତି। ଏୱମେୱାଯଂ ପୁଚ୍ଛା ନ ଗହେତଵ୍ଵା, ଅଯମେତ୍ଥ ଦୋସୋତି ତଂ ଅପୁଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତୋ ଅପନଯନ୍ତୋ ଓଗିଲତି ନାମ, ତଥା ପନ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ନ ଓଗିଲତି ନାମ, ଭଗୱା ପନ ତମତ୍ଥଂ ଓକାସମ୍ପି ଅକରୋନ୍ତୋ ଉଭଯଥାପି ଅସକ୍ଖୀତି ୱେଦିତଵ୍ଵୋ। କଥଂ? ଭଗୱା ହି ''ନ ଖ୍ୱେତ୍ଥ ରାଜକୁମାର ଏକଂସେନା''ତି ୱଦନ୍ତୋ ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ୱିପରିୱତ୍ତେତି, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ମୋଚେତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ଏୱଂ ତାୱ ଉଗ୍ଗିଲିତୁଂ ଅସକ୍ଖି। ''ନ ତତ୍ର ରାଜକୁମାର ଏକଂସେନା''ତି ୱଦନ୍ତୋ ଏୱ ଚ ''ନାଯଂ ପୁଚ୍ଛା ଏୱଂ ଅୱିଭାଗେନ ପୁଚ୍ଛିତଵ୍ଵା, ୱିଭଜିତ୍ୱା ପନ ପୁଚ୍ଛିତଵ୍ଵା''ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ଦୋସଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ତଂ ହାରେନ୍ତୋ ଓଗିଲିତୁମ୍ପି ସକ୍ଖତୀତି।

ଉଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥା ପୱତ୍ତିଯା। ଅଭଯୋ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ କତପରିଚଯୋ ଛେକୋ ନିପୁଣୋ ୱାଦସୀଲୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରତି। ତେନାହ – ''ସୋ ୱାଦତ୍ଥାସଯତାଯ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ 'ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ'ତି ଆହା''ତି।

୮୫।ଏୱରୂପନ୍ତି ଯା ପରେସଂ ଅପ୍ପିଯା ଅମନାପା ଦୁରୁତ୍ତୱାଚା, ଏୱରୂପା ୱାଚା, ନ ପନ ଫରୁସୱାଚା। ଫରୁସୱାଚାଯ ହି ସେତୁଘାତୋ ତଥାଗତାନଂ।

ଚେତନାଫରୁସତାଯ ହି ଫରୁସୱାଚା ଇଚ୍ଛିତା, ନ ପରେସଂ ଅପ୍ପିଯତାମତ୍ତେନ। ନଟ୍ଠା ନିଗଣ୍ଠା ଓଗିଲିକାଦିସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚସ୍ସ ଏକୱଚନେନ ୱିଦ୍ଧଂସିତତ୍ତା।

୮୬। ଦାରକସ୍ସ ଅଙ୍କେ ନିସୀଦନସ୍ସ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ଲେସୱାଦିନୋ"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଲେସୱାଦିନୋତି ଛଲୱାଦିନୋ, ୱାଦମଗ୍ଗେ ୱା ଅପରିପୁଣ୍ଣତାଯ ଲେସମତ୍ତେନେୱ ୱାଦସୀଲା। ଓସଟସଙ୍ଗାମୋତି ଅନେକୱାରଂ ପରୱାଦମଦ୍ଦନୱସେନ ଓତିଣ୍ଣୱାଦସଙ୍ଗାମୋ। ୱିଚ୍ଛିଦ୍ୱାତି ନଖେନ ୱିଚ୍ଛିଦ୍ୱା। ଇମମେୱାତି ଯ୍ୱାଯଂ ଦାରକୋ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଭଙ୍ଗପରିହରଣତ୍ଥଂ ଇମିନା ଅଙ୍କେ ନିସୀଦାପିତୋ, ଇମମେୱ ଅସ୍ସ ଦାରକଂ ଉପମଂ ନିସ୍ସଯଂ କତ୍ୱା ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମି। "ଅସ୍ସ ୱାଦଂ ଅପ୍ପଟିତତାଯ ଉପମାଯ ଭଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା।

ଅପନେଯ୍ୟଂଅସ୍ସ ଅହନ୍ତି ଅସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ମୁଖତୋ ଅହଂ ତଂ ଅପନେଯ୍ୟଂ। ଅଭୂତନ୍ତ୍ୱେୱ ଅଭୂତଂ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନାତି ଆହ "ଅଭୂତନ୍ତି ଅଭୂତତ୍ଥ"ନ୍ତି। ଅତଚ୍ଛନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନନ୍ତି ଆହ "ଅତଚ୍ଛନ୍ତି ନ ତଚ୍ଛ"ନ୍ତି। ଅଭୂତନ୍ତି ୱା ଅସନ୍ତଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ। ଅତଚ୍ଛନ୍ତି ଅତଥାକାରଂ। ଅନତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକେନ, ସମ୍ପରାଯିକେନ ୱା ଅନତ୍ଥେନ ସଂହିତଂ, ଅନତ୍ଥେ ୱା ସଂହିତଂ, ନ ଅତ୍ଥୋତି ୱା ଅନତ୍ଥୋ, ଅତ୍ଥସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ ସଭାୱୋ, ତେନ ସଂହିତନ୍ତି ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ପିସୁଣୱାଚଂ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସପି ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ଗହିତତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଦୁପ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ। ନ ତଂ ତଥାଗତୋ ଭାସତି ଅଭୂତତାଦିଦୋସଦୁଟ୍ଠତ୍ତା। ତମ୍ପି ତଥାଗତୋ ନ ଭାସତି ଭୂତତ୍ତେପି ଅନତ୍ଥସଂହିତତାଦିଦୋସଦୁଟ୍ଠତ୍ତା।

ଠାନଂ କାରଣଂ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ଠାନିଯା କ-କାରସ୍ସ ଯ-କାରଂ କତ୍ୱା, ନ ଠାନିଯାତି ଅଟ୍ଠାନିଯା, ନିକ୍କାରଣା ଅଯୁତ୍ତିଯୁତ୍ତା, ସା ଏୱ କଥାତି ଅଟ୍ଠାନିଯକଥା। ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖକଥଂ କଥେମାତି ଅତ୍ତନା ଏୱ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତିଯମାନଂ ଛଲକଥଂ କଥେମ।

ଗାମିକମହଲ୍ଲକୋ "ଇମେ ମଂ ୱଞ୍ଚେତୁକାମା, ଅହମେୱ ଦାନି ଇମେ ୱଞ୍ଚେସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା "ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତିଆଦିମାହ। "ନ ମଯ୍ହଂ ଦାସା"ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ ପୁବ୍ବେ ତଥାକତିକାଯ କତତ୍ତା।

ତତିଯଂ ତତିଯମେୱାତି ଦ୍ୱୀସୁପି ପକ୍ଖେସୁ ତତିଯଂ ତତିଯମେୱ ୱାଚଂ। ଭାସିତବ୍ବକାଲଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଯସ୍ସ ଯଦା ଯଥା ଭାସିତବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ତଦା ତଥେୱ ଚ ଭାସନତୋ ଭାସିତବ୍ବଂ କାରଣଂ ଭାସିତବ୍ବକାଲଞ୍ଚ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱାୱ ଭାସତି।

୮୭।ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିକଞ୍ଚାଣେନାତି ଠାନେ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଞ୍ଚାଣେନ। ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କାରଣେ ତସ୍ସ ତଂ ତଂ ଅୱତ୍ଥାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଞ୍ଚାଣେନ, ଧମ୍ମାନଂ ଯଥାସଭାୱତୋ ଅୱବୁଜ୍ଝନସଭାୱୋତି ଧମ୍ମସଭାୱୋ। ଧମ୍ମେ ସଭାୱଧମ୍ମେ ଅନୱସେସେ ୱା ଯାଥାୱତୋ ଉପଧାରେତୀତି ଧମ୍ମଧାତୁ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତା। ତେନାହ "ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ"ନ୍ତି। ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଞେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ସୁଟ୍ଠୁ ପଟିୱିଜ୍ଝନୱସେନ, ସୁଟ୍ଠୁ ପଟିୱିଦ୍ଧାନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ "ହତ୍ଥଗତଂ ଭଗୱତୋ"ତି। ନେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ପରିନିଟ୍ଠିତାତି କଥାପରିୱିଭାଗେନ ଅଯମେୱ ଦେସନା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାସୀତି।

ଅଭଯରାଜକୁମାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୯। ବହୁୱେଦନିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୮।ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋତି ୱଡ୍ଢକୀକିଚ୍ଚସାଧନେ ୱାସିଆଦିପଞ୍ଚକଂ ଅଙ୍ଗଂ ସଂଧନଂ ଏତସ୍ମିନ୍ତି ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ। ଥମ୍ଭାଦିୱଡ୍ଢନଂ ଥପନଟ୍ଠେନ ଥପତି। ପଣ୍ଡିତୌଦାଯିତ୍ଥେରୋ, ନ କାଠଉଦାଯୀ ଥେରୋ।

୮୯। ପରିଯାଯତି ଅତ୍ତନୋ ଫଲଂ ୱତ୍ତେତୀତି ପରିଯାଯୋ, କାରଣଂ। ୱେଦନାସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ଚ କାଯିକଚେତସିକଭାୱୋ କାରଣଂ। ତେନାହ – "କାଯିକଚେତସିକୱସେନ ଦ୍ୱେ ୱେଦିତବ୍ବା"ତି। ତତ୍ଥ ପସାଦକାଯସନ୍ନିସ୍ସିତା କାଯିକା, ଚେତୋସନ୍ନିସ୍ସିତା ଚେତସିକା। ସୁଖାଦିୱସେନ ତିସ୍ସୋତି ଏତ୍ଥ ସୁଖନଦୁକ୍ଖନୁପେକ୍ଖନାନି ସୁଖାଦିୱେଦନାଯ କାରଣଂ। ତାନି ହି ପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତାନି କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସୁଖାଦିସଦ୍ଦପ୍ପୱତ୍ତି, ଇମିନା ନଯେନ ସେସେସୁପି ଯଥାରହଂ କାରଣଂ ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଉପୱିଚାରୱସେନାତି ଆରମ୍ମଣଂ ଉପେଚ୍ଚ ସୱିସେସପୱତ୍ତିୱସେନ। ଯସ୍ମିଞ୍ହି ଆରମ୍ମଣେ ସୋମନସ୍ସୱେଦନା ପୱତ୍ତତି, ଆରମ୍ମଣତାଯ ତଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଇତରୱେଦନାହି ୱିସିଟ୍ଠତାଯ ସୱିସେସଂ ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତି। ତେନାହ "ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିଯଂ ରୂପଂ ଉପୱିଚରତୀ"ତି। ଏସ ନଯୋ ସେସୱେଦନାସୁ ଗେହସ୍ସିତାନୀତି ଗେହନିସ୍ସିତାନି।

୯୦।ପରିଯାଯେନାତି ‘‘ଇଦମେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତସୁତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋତି କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ସୁତ୍ତେ – ‘‘ଦ୍ୱେପାନନ୍ଦ, ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା’’ତି ଦ୍ୱେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୱେଦନା ଦସ୍ସିତା, ଏକାପି ପନ ଦସ୍ସିତା ଏୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ। ଉପଚ୍ଛେଦେତୁନ୍ତି ଏକାପି ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା ମଯା ପରିଯାଯେନ, ଏୱଂ ସତି ଦ୍ୱେପି ୱତ୍ତବ୍ବାତି ଏୱଂ ତସ୍ସ ୱାଦଂ ଉପଚ୍ଛେଦେତୁଂ। କଥଂ ପନ ଏକା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତାତି? ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ଇଦମେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ୱଦାମୀତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଇତିୱୁତ୍ତକୱଣ୍ଣନାଯଂ (ଇତିୱୁ। ଅଟ୍ଠ। ୫୨ ଆଦଯୋ) ପରମତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କଥଂ ପନେତ୍ଥ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥେ ଅରୂପେସୁ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧେ ସୁଖଂ ଉଦ୍ଧଟନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦି। ସନ୍ତଟ୍ଠେନାତି ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ୱୂପସନ୍ତଭାୱେନ। ପଣୀତଟ୍ଠେନାତି ଭାୱନାୱିସେସୱିସିଟ୍ଠେନ ଅତପ୍ପକଭାୱେନେୱ ସେଟ୍ଠଭାୱେନ ଚ, ପଚ୍ଚଯୱିସେସେନ ପଧାନଭାୱଂ ନୀତନ୍ତିପି ପଣୀତଂ। ୱେଦଯିତସୁଖଂ ନାମ ୱେଦନାଭୂତଂ ସୁଖନ୍ତି କତ୍ୱା। ଅୱେଦଯିତସୁଖଂ ନାମ ଯାୱତା ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତା, ତାୱତା ସୁଖନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।ଅଥ ୱା ନିରୋଧୋ ସୁଟ୍ଠୁ ଖାଦତି ଖନତି କାଯିକଚେତସିକାବାଧନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି ସଭାୱଧମ୍ମ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିରୁଜ୍ଝନତୋ। ତେନାହ ‘‘ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଭାୱସଙ୍ଖାତେନ ସୁଖଟ୍ଠେନା’’ତି।

୯୧।ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ଭଟ୍ଠେ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ, ଅୱତ୍ଥାଯ ୱା ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖଭାୱୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖତା ଅନୁପଲଦ୍ଧେନେନ ଦୁକ୍ଖୱିୱେତ୍ତଂ, ତଂ ସୁଖସ୍ମିଂଯେୱ ପଞ୍ଞପେତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ବହୁୱେଦନୀଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୧୦। ଅପଣ୍ଣକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୩।ନାନାୱିଧାତି ନାନାୱିଧଦିଟ୍ଠିକା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତି ପବ୍ବଜ୍ଜାମତ୍ତେନ ସମଣା, ଜାତିମତ୍ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଚ। ଦସ୍ସନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠି। ଗହିତନ୍ତି ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଗହିତଂ। ଇତି ତେ ଅତ୍ତନୋ ଦସ୍ସନଂ ଗହେତୁକାମା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ୱିନା ଦସ୍ସନେନ ଲୋକୋ ନ ନିଯ୍ୟାତୀତି ୱିମୋକ୍ଖଭାୱନାଯ ଏକେନ ଦସ୍ସନେନ ୱିନା ଲୋକୋ ସଂସାରଦୁକ୍ଖତୋ ନ ନିଗଚ୍ଛତି। ଏକଦିଟ୍ଠିଯମ୍ପି ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ ସଦ୍ଧାକାରାଭାୱତୋ। ତଥା ହି ତେ ଇମାଯ ଦେସନାଯ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ଯସ୍ମା ଅୱିପରୀତେ ସଦ୍ଧେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନସଦ୍ଧା ‘‘ଆକାରୱତୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତା, ତସ୍ମା ଯୋ ଲୋକେ ଅୱିପରୀତଧମ୍ମଦେସନା, ଅଯମେୱେସାତି ପୱତ୍ତା ମଗ୍ଗସାଧନଗତାଯ ସଦ୍ଧାଯ କାରଣଭାୱତୋ ତନ୍ନିସ୍ସଯା ସଦ୍ଧା, ସା ଆକାରୱତୀତି ୱୁତ୍ତା। ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଞ୍ହି ସଦ୍ଧା ଅଯୁତ୍ତକାରଣତାଯ ନ ଆକାରୱତୀ। ଆକାରୱତୀତି ଏତ୍ଥ ୱତୀ-ସଦ୍ଦୋ ନ କେୱଲଂ ଅତ୍ଥିତାମତ୍ତଦୀପକୋ, ଅଥ ଖୋ ଅତିସଯତ୍ଥଦୀପକୋ ପାସଂସତ୍ଥଦୀପକୋ ୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନ ଆକାରୱତୀତି ସଦ୍ଧେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁୱସେନ ଅତିସଯକାରଣୱତୀତି ୱା ପାସଂସକାରଣୱତୀତି ୱା ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଅପଣ୍ଣକୋତି ଏତ୍ଥ ଯଥା କଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତୁଂ ଆରଦ୍ଧସ୍ସ ପଯୋଗୋ ୱିରଦ୍ଧୋ, ତତ୍ଥ ଅକାରକୋ ୱିଯ ହୋତି ପୁନପି ଆରଭିତବ୍ବତାଯ। ଅୱିରଦ୍ଧୋ ପନ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧନତୋ ଅପଣ୍ଣକୋ, ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପୱତ୍ତନତୋ ଏକଂସତୋ ‘‘ଅପଣ୍ଣକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ତେନାହ ‘‘ଅୱିରଦ୍ଧୋ ଅଦ୍ୱେଜ୍ଝଗାମୀ ଏକଂସଗାହିକୋ’’ତି।

୯୪।ତଦ୍ଧିପଚ୍ଚନୀକଭୂତାତି ତସ୍ସା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ପଚ୍ଚନୀକଭୂତା।

୯୫।ନେସନ୍ତି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ। ଅକୁସଲତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଭାୱେତି ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଭାୱେ। ଆନିସଂସୋତି ସୁଦ୍ଧୱିପାକତା। ୱିସୁଦ୍ଧିପକ୍ଖୋତି ୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱୋ ପରିଯୋଦାତତା। ଅଭୂତଧମ୍ମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଭାୱସ୍ସ ସଞ୍ଞାପନା ଆଚିକ୍ଖନା ଅଭୂତଧମ୍ମସଞ୍ଞାପନା। ସାୱଜ୍ଜେସୁ ପରମୱଜ୍ଜେ ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନେ ପଗ୍ଗହଣନ୍ତି କୁତୋ ସୁସୀଲ୍ୟସ୍ସ ପଗ୍ଗହୋତି ଆହ – ‘‘ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱ ସୁସୀଲ୍ୟଂ ପହୀନଂ ହୋତୀ’’ତି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଆଦଯୋତି ଏତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ ପରଲୋକାଭାୱଚିନ୍ତା, ମିଚ୍ଛାୱାଚା ପରଲୋକାଭାୱୱାଦଭୂତୋ ମୁସାୱାଦୋ, ଅରିଯାନଂ ପଚ୍ଚନୀକତାଦଯୋ। ଅପରାପରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱସେନାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱସେନ। ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସଞ୍ଞାପନାଦିକାଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକା ତଥାପୱତ୍ତା ଅକୁସଲଖନ୍ଧା।

କଲିଗ୍ଗହୋତି ଅନତ୍ଥପରିଗ୍ଗହୋ। ସୋ ପନ ଯସ୍ମା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଭିସମ୍ପରାଯଞ୍ଚ ପରାଜଯୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ପରାଜଯଗ୍ଗାହୋ’’ତି। ଦୁସ୍ସମତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ଦୁ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ସମାଦିନ୍ନୋ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଦୁପ୍ପରାମଟ୍ଠୋ’’ତି। ଯଥା ଦୁପ୍ପରାମଟ୍ଠୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନୋ ଦୁସ୍ସମତ୍ତୋ ଦୁସମାଦିନ୍ନୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସକୱାଦମେୱ ଫରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ଥିକୱାଦମେୱ ‘‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୨।୧୮୭; ୩।୨୭-୨୮) ଅୱଧାରେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଓକାସଅଦାନୱସେନ ଫରିତ୍ୱା। ତେନାହ ‘‘ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା’’ତି। ‘‘ସମ୍ମୁଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦି ଅଧିମୁଚ୍ଚନାକାରଦସ୍ସନଂ।

ରିଞ୍ଚତୀତି ୱିୱେଚେତି ଅପନେତି। ତେନାହ ‘‘ୱଜ୍ଜେତୀ’’ତି।

୯୬।କଟଗ୍ଗହୋତି କତଂ ସଦ୍ଧସୋ ସିଦ୍ଧିମେୱ କତ୍ୱା ଗହଣଂ। ସୋ ପନ ଜୟଲାଭୋ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଜୟଗ୍ଗାହୋ’’ତି। ସୁଗ୍ଗହିତୋତି ସୁଟ୍ଠୁକରଣୱସେନ ଗହିତୋ। ସୁପରାମଟ୍ଠୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ପରାପରଂ ଆସେୱନୱସେନ ଆମଟ୍ଠୋ । ଉଭୟେନପି ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତୂପଚିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି, ସୋତ୍ଥିଭାୱାୱହତ୍ତଞ୍ଚ ସଗ୍ଗୂପପତ୍ତିସଂୱତ୍ତନତୋ ପାପସଭାୱପହାନତୋ ଚ।

୯୭।ସହତ୍ଥା କରୋନ୍ତସ୍ସାତି (ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୧।୧୬୬; ସଂ। ନି। ଟୀ। ୨।୩।୨୧୧) ସହତ୍ଥେନେୱ କରୋନ୍ତସ୍ସ। ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଥାୱରାଦୟୋପି ଇଧ ସହତ୍ଥକରଣେନେୱ ସଙ୍ଗହିତା। ପଚନଂ ଦହନଂ ୱିବାଧନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଦଣ୍ଡେନ ପୀଳେନ୍ତସ୍ସା’’ତି। ସୋକଂ ସୟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ପରସ୍ସ ସୋକକାରଣଂ ସୟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ, ସୋକଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ। ପରେହି ଅତ୍ତନୋ ୱଚନକରେହି। ସୟମ୍ପି ଫନ୍ଦତୋତି ପରସ୍ସ ୱିବାଧନପୟୋଗେନ ସୟମ୍ପି ଫନ୍ଦତୋ। ଅତିପାତୟତୋତି ପଦଂ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ହେତୁକତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ଚ ୱତ୍ତତୀତି ଆହ ‘‘ହନନ୍ତସ୍ସପି ହନାପେନ୍ତସ୍ସାପୀ’’ତି।

ଘରସ୍ସ ଭିତ୍ତି ଅନ୍ତୋ ବହି ଚ ସନ୍ଧିତା ହୁତ୍ୱା ଠିତା ଘରସନ୍ଧି। କିଞ୍ଚିପି ଅସେସେତ୍ୱା ନିରୱସେସମେୱ ଲୋପୋତି ନିଲ୍ଲୋପୋ। ଏକାଗାରେ ନିୟୁତ୍ତୋ ୱିଲୋପୋ ଏକାଗାରିକୋ। ପରିତୋ ସଦ୍ଧସୋ ପନ୍ଥେ ହନନଂ ପରିପନ୍ଥୋ। ପାପଂ ନ କରୀୟତି ପୁଞ୍ଞେ ଅସତୋ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା, ତସ୍ମା ନତ୍ଥି ପାପଂ। ଯଦି ଏୱଂ କଥଂ ସତ୍ତା ପାପଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଆହ – ‘‘ସତ୍ତା ପନ କରୋମାତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ହୋତି ‘‘ଇମେସଞ୍ହି ସତ୍ତାନଂ ହିଂସାଦିକିରିୟା ନ ଅତ୍ତାନଂ ଫୁସତି ତସ୍ସ ନିଚ୍ଚତାୟ ନିବ୍ବିକାରତ୍ତା, ସରୀରଂ ପନ ଅଚେତନଂ କଟ୍ଠକଲିଙ୍ଗରୂପମଂ, ତସ୍ମିଂ ୱିକୋପିତେପି ନ କିଞ୍ଚି ପାପ’’ନ୍ତି। ଖୁରନେମିନାତି ନିସିତଖୁରମୟନେମିନା। ଗଙ୍ଗାୟ ଦକ୍ଖିଣଦିସା ଅପ୍ପତିରୂପଦେସୋ, ଉତ୍ତରଦିସା ପତିରୂପଦେସୋତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ‘‘ଦକ୍ଖିଣଞ୍ଚେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଦକ୍ଖିଣତୀରେ ମନୁସ୍ସା କକ୍ଖଳା’’ତିଆଦିମାହ।

ମହାଯାଗନ୍ତି ମହାୱିଜିତୟଞ୍ଞସଦିସଂ ମହାୟାଗଂ। ସୀଲସଂୟମେନାତି କାୟିକୱାଚସିକସଂୱରେନ। ସଚ୍ଚୱଚନେନାତି ସଚ୍ଚୱାଚାୟ। ତସ୍ସ ୱିସୁଂ ୱଚନଂ ଲୋକେ ଗରୁତରପୁଞ୍ଞସମ୍ମତଭାୱତୋ। ଯଥା ହି ପାପଧମ୍ମେସୁ ମୁସାୱାଦୋ ଗରୁ, ଏୱଂ ପୁଞ୍ଞଧମ୍ମେସୁ ସଚ୍ଚୱାଚା। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ଏକଂ ଧମ୍ମମତୀତସ୍ସା’’ତିଆଦି (ଧ। ପ। ୧୭୬)। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି କଣ୍ହପକ୍ଖେ ୱୁତ୍ତନୟେନ। ତତ୍ଥ ହି – ‘‘ନତ୍ଥି ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ’’ତି ଆଗତଂ, ଇଧ ‘‘ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞଂ, ଅତ୍ଥି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗମୋ’’ତି ଆଗତଂ, ଅୟମେୱ ୱିସେସୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱାତି ‘‘ତେସମେତଂ ପାଟିକଙ୍ଖ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି, ତଂ ହେଟ୍ଠା ପୁରିମୱାରସଦିସଂ।

୧୦୦।ଉଭୟେନାତି ହେତୁପଚ୍ଚୟପଟିସେଧୱଚନେନ। ସଂକିଲେସପଚ୍ଚୟନ୍ତି ସଂସାରେ ପରିବ୍ଭମନେନ କିଲିନ୍ନସ୍ସ ମଲିନଭାୱସ୍ସ କାରଣଂ। ୱୁତ୍ତୱିପରିୟାୟେନ ୱିସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚୟନ୍ତି ସଦ୍ଦତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ବଲନ୍ତିଆଦୀସୁ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାୱହଂ ୱୋଦାନାୱହଞ୍ଚ ଉସ୍ସାହସଙ୍ଖାତଂ ବଲଂ ୱା, ସୂରୱୀରଭାୱସଙ୍ଖାତଂ ୱୀରିୟଂ ୱା, ପୁରିସେନ କତ୍ତବ୍ବୋ ପୁରିସଥାମୋ ୱା, ସୋ ଏୱ ପରଂ ପରଂ ଠାନଂ ଅକ୍କମନପ୍ପତ୍ତିୟା ପୁରିସପରକ୍କମୋ ୱା ନତ୍ଥି ନ ଉପଲବ୍ଭତି।

ସତ୍ୱୟୋଗତୋ, ରୂପାଦୀସୁ ସତ୍ତୱିସତ୍ତତାୟ ଚ ସତ୍ତା। ପାଣନତୋ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୱସେନ ପୱତ୍ତିୟା ପାଣା। ତେ ପନ ସୋ ଏକିନ୍ଦ୍ରିୟାଦିୱସେନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଆହ ‘‘ଏକିନ୍ଦ୍ରିୟୋ’’ତିଆଦି। ଅଣ୍ଡକୋସାଦୀସୁ ଭୱନତୋ ଭୂତାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଅଣ୍ଡକୋସ…ପେ… ୱଦନ୍ତୀ’’ତି। ଜୀୱନତୋ ପାଣଂ ଧାରେନ୍ତୋ ୱିୟ ୱଡ୍ଢନତୋ ଜୀୱାତି ଏୱଂ ସତ୍ତପାଣଭୂତଜୀୱେସୁ ସଦ୍ଦତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ସଂକିଲେସୱିସୁଦ୍ଧୀସୁ ୱସୋତି ଅୱସା। ନତ୍ଥି ନେସଂ ବଲଂ ୱୀରିୟଞ୍ଚାତି ଅବଲା ଅୱୀରିୟା। ନିୟତତାତି ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜସୁତ୍ତାୱୁତାଭେଜ୍ଜମଣି ୱିୟ ନିୟତପୱତ୍ତନତାୟ ଗତିଜାତିବନ୍ଧପଜହୱସେନ ନିୟାମୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗମନନ୍ତି ଛନ୍ନଂ ଅଭିଜାତୀନଂ ତାସୁ ତାସୁ ଗତୀସୁ ଉପଗମନଂ ସମୱାୟେନ ସମାଗମୋ। ସଭାୱୋୟେୱାତି ଯଥା କଣ୍ଟକସ୍ସ ତିକ୍ଖତା, କବିଟ୍ଠଫଲାନଂ ପରିମଣ୍ଡଲତା, ମିଗପକ୍ଖୀନଂ ୱିଚିତ୍ତାକାରତା, ଏୱଂ ସଦ୍ଧସ୍ସପି ଲୋକସ୍ସ ହେତୁପଚ୍ଚୟେନ ୱିନା ତଥା ତଥା ପରିଣାମୋ, ଅୟଂ ସଭାୱୋୟେୱ ଅକିତ୍ତିମୋୟେୱ। ତେନାହ ‘‘ୟେନ ହୀ’’ତିଆଦି।

ସକୁଣେ ହନତୀତି ସାକୁଣିକୋ, ତଥା ସୂକରିକୋ। ଲୁଦ୍ଦୋତି ଅଞ୍ଞୋପି ୟୋ କୋଚି ମାଗୱିକୋ ନେସାଦୋ। ପାପକମ୍ମପସୁତତାୟ କଣ୍ହାଭିଜାତି ନାମ। ଭିକ୍ଖୂତି ସାକିୟା ଭିକ୍ଖୂ, ମଚ୍ଛମଂସଖାଦନତୋ ନୀଲାଭିଜାତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଞାୟଲଦ୍ଧେପି ପଚ୍ଚୟେ ଭୁଞ୍ଜମାନା ଆଜୀୱକସମୟସ୍ସ ୱିଲୋମଗାହିତାୟ ‘‘ପଚ୍ଚୟେସୁ କଣ୍ଟକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକେ ପବ୍ବଜିତା, ୟେ ସୱିସେସଂ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତା। ତଥା ହି ତେ କଣ୍ଟକେ ୱତ୍ତେନ୍ତା ୱିୟ ହୋନ୍ତୀତି କଣ୍ଟକୱୁତ୍ତିକାତି ୱୁତ୍ତା। ଠତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନଦାନପଟିକ୍ଖେପାଦିୱତସମାୟୋଗେନ ପଣ୍ଡରତରା। ଅଚେଲକସାୱକାତି ଆଜୀୱକସାୱକେ ୱଦତି। ତେ କିର ଆଜୀୱକଲଦ୍ଧିୟା ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତାୟ ନିଗଣ୍ଠେହିପି ପଣ୍ଡରତରା। ନନ୍ଦାଦୟୋ ହି ତଥାରୂପାୟ ପଟିପତ୍ତିୟା ପତ୍ତଙ୍କା,

ତସ୍ମା ନନ୍ଦାଦଯୋ ନିଗଣ୍ଠେହି ଆଜୀୱକସାୱକେହି ଚ ପଣ୍ଡରତରାତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ସୁକ୍କାଭିଜାତୀ’’ତି।

ଅଯମେତେସଂ ଲଦ୍ଧୀତି ସାକୁଣିକାଦିଭାୱୂପଗମନେନ କଣ୍ହାଭିଜାତିଆଦୀସୁ ଦୁକ୍ଖଂ ସୁଖଞ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତା ଅନୁକ୍କମେନ ମହାକପ୍ପାନଂ ଚୁଲ୍ଲାସୀତିସହସ୍ସାନି ଖେପେତ୍ୱା ଆଜୀୱକଭାୱୂପଗମନେନ ପରମସୁକ୍କାଭିଜାତିଯଂ ଠତ୍ୱା ସଂସାରତୋ ସୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଅଯଂ ତେସଂ ନିଯତି ଆଜୀୱକାନଂ ଲଦ୍ଧି।

‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ନତ୍ଥିକୋ ଦାନସ୍ସ ଫଲଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀତି ଆହ – ‘‘ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠି ୱିପାକଂ ପଟିବାହତୀ’’ତି। ତଥା ଚେୱ ହେଟ୍ଠା ସଂୱଣ୍ଣିତଂ ‘‘ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠି ହି ନତ୍ଥିତମାହା’’ତି। ଅହେତୁକଦିଟ୍ଠି ଉଭଯନ୍ତି କମ୍ମଂ ୱିପାକଞ୍ଚ ଉଭଯଂ। ସୋ ହି ‘‘ଅହେତୂ ଅପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ କମ୍ମସ୍ସ ୱିଯ ୱିପାକସ୍ସାପି ସଂକିଲେସୱିସୁଦ୍ଧୀନଂ ପଚ୍ଚଯତ୍ତାଭାୱୱଚନତୋ ତଦୁଭଯଂ ପଟିବାହତି ନାମ। ୱିପାକୋ ପଟିବାହିତୋ ହୋତି ଅସତି କମ୍ମେ ୱିପାକାଭାୱତୋ। କମ୍ମଂ ପଟିବାହିତଂ ହୋତି ଅସତି ୱିପାକେ କମ୍ମସ୍ସ ନିରତ୍ଥକଭାୱାପତ୍ତିତୋ। ଅତ୍ଥତୋତି ସରୂପେନ। ଉଭଯପଟିବାହକାତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ତଂତଂଦିଟ୍ଠିକା ୱୁତ୍ତାପି ସବ୍ବେ ତେ ନତ୍ଥିକାଦଯୋ ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠିଆଦିୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ତିୱିଧଦିଟ୍ଠିକା ଏୱ ଉଭଯପଟିବାହକତ୍ତା। ‘‘ଉଭଯପଟିବାହକା’’ତି ହି ହେତୁୱଚନଂ। ଅହେତୁକୱାଦା ଚାତିଆଦି ପଟିଞ୍ଞାୱଚନଂ। ଯୋ ହି ୱିପାକପଟିବାହନେନ ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠିକୋ, ସୋ ଅତ୍ଥତୋ କମ୍ମପଟିବାହନେନ ଅକିରିଯଦିଟ୍ଠିକୋ, ଉଭଯପଟିବାହନେନ ଅହେତୁକଦିଟ୍ଠିକୋ ଚ ହୋତି। ସେସଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ସଜ୍ଝାଯନ୍ତୀତି ତଂ ଦିଟ୍ଠିଦୀପକଂ ଗନ୍ଥଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଠନ୍ତି। ୱୀମଂସନ୍ତୀତି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ୱିଚାରେନ୍ତି। ତେସନ୍ତିଆଦି ୱୀମଂସନାକାରଦସ୍ସନଂ। ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେତି ଯଥାପରିକପ୍ପିତକମ୍ମଫଲାଭାୱଦୀପକେ ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତାଯ ଲଦ୍ଧିଯା ଆରମ୍ମଣେ। ମିଚ୍ଛାସତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତୀତି ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିୱସେନ ଅନୁସ୍ସୱୂପଲଦ୍ଧେ ଅତ୍ଥେ ତଦାକାରପରିୱିତକ୍କନେହି ସୱିଗ୍ଗହେ ୱିଯ ସରୂପତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ ଚିରକାଲପରିଚଯେନ ‘‘ଏୱମେତ’’ନ୍ତି ନିଜ୍ଝାନକ୍ଖମଭାୱୂପଗମନେନ ନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ତଥା ଗହିତେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଥେୱ ଆସେୱନ୍ତସ୍ସ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କେନ ସମାଦିଯମାନା ମିଚ୍ଛାୱାଯାମୁପତ୍ଥମ୍ଭିତା ଅତଂସଭାୱଂ ‘‘ତଂସଭାୱ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତୀ ମିଚ୍ଛାସତୀତି ଲଦ୍ଧନାମା ତଂଲଦ୍ଧିସହଗତା ତଣ୍ହା ସନ୍ତିଟ୍ଠତି । ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତୱିତକ୍କାଦିପଚ୍ଚଯଲାଭେନ ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଅୱଟ୍ଠିତତାଯ ଅନେକଗ୍ଗଂ ପହାଯ ଏକଗ୍ଗଂ ଅପ୍ପିତଂ ୱିଯ ହୋତି। ମିଚ୍ଛାସମାଧିପି ହି ପଚ୍ଚଯୱିସେସେହି ଲଦ୍ଧଭାୱନାବଲେହି କଦାଚି ସମାଧାନପତିରୂପକିଚ୍ଚକରୋ ହୋତିଯେୱ ୱାଲୱିଜ୍ଝନାଦୀସୁ ୱିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଜୱନାନି ଜୱନ୍ତୀତି ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତେନାକାରେନ ପୁବ୍ବଭାଗିଯେସୁ ଜୱନୱାରେସୁ ପୱତ୍ତେସୁ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମେ ଜୱନୱାରେ ସତ୍ତ ଜୱନାନି ଜୱନ୍ତି। ପଠମଜୱନେ ପନ ସତେକିଚ୍ଛା ହୋନ୍ତି, ତଥା ଦୁତିଯାଦୀସୂତି ଧମ୍ମସଭାୱଦସ୍ସନମେତଂ, ନ ପନ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତେସଂ ସତେକିଚ୍ଛଭାୱାପାଦନଂ କେନଚି ସକ୍କା କାତୁଂ।

ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ତୀସୁ ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନେସୁ। କୋଚି ଏକଂ ଦସ୍ସନଂ ଓକ୍କମତୀତି ଯସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଅଭିନିୱେସୋ ଆସେୱନା ଚ ପୱତ୍ତା, ସୋ ଏକଂଯେୱ ଦସ୍ସନଂ ଓକ୍କମତି। ଯସ୍ସ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ, ତୀସୁପି ୱା ଅଭିନିୱେସନା ପୱତ୍ତା, ସୋ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଓକ୍କମତି। ଏତେନ ଯା ପୁବ୍ବେ ଉଭଯପଟିବାହନତାମୁଖେନ ୱୁତ୍ତା ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧା ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିକତା, ସା ପୁବ୍ବଭାଗିଯା। ଯା ପନ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯାମୋକ୍କନ୍ତି ଭୂତା, ସା ଯଥାସକଂ ପଚ୍ଚଯସମୁଦାଗମସିଦ୍ଧିତୋ ଭିନ୍ନାରମ୍ମଣାନଂ ୱିଯ ୱିସେସାଧିଗମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଏକଜ୍ଝଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଅସଂକିଣ୍ଣା ଏୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଏକସ୍ମିଂ ଓକ୍କନ୍ତେପୀତିଆଦିନା ତିସ୍ସନ୍ନମ୍ପି ଦିଟ୍ଠୀନଂ ସମାନବଲତଂ ସମାନଫଲତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ତିସ୍ସୋପି ଚେତା ଏକସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅବୋକିଣ୍ଣା ଏୱ, ଏକାଯ ୱିପାକେ ଦିନ୍ନେ ଇତରା ଅନୁବଲପ୍ପଦାଯିକା ହୋନ୍ତି। ୱଟ୍ଟଖାଣୁ ନାମାତି ଇଦଂ ୱଚନଂ ନେଯ୍ୟତ୍ଥଂ, ନ ନୀତତ୍ଥନ୍ତି ତଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ କିଂ ପନେସାତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ଅକୁସଲଂ ନାମେତଂ ଅବଲଂ ଦୁବ୍ବଲଂ, ନ କୁସଲଂ ୱିଯ ମହାବଲନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ନିଯତୋ’’ତି। ଅଞ୍ଞଥା ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମୋ ୱିଯ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯାମୋପି ଅଚ୍ଚନ୍ତିକୋ ସିଯା। ଯଦି ଏୱଂ ୱଟ୍ଟଖାଣୁକଜୋତନା କଥନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆସେୱନୱସେନ ପନା’’ତିଆଦି, ତସ୍ମା ଯଥା ‘‘ସକିଂ ନିମୁଗ୍ଗୋ ନିମୁଗ୍ଗୋୱ ହୋତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୭।୧୫) ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ୱଟ୍ଟଖାଣୁକଜୋତନା। ଯାଦିସେ ହି ପଚ୍ଚଯେ ପଟିଚ୍ଚ ଅଯଂ ତଂତଂଦସ୍ସନଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ପୁନ କଦାଚି ତପ୍ପଟିପକ୍ଖେ ପଚ୍ଚଯେ ପଟିଚ୍ଚ ତତୋ ସୀସୁକ୍ଖିପନମସ୍ସ ନ ହୋତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯେଭୁଯ୍ୟେନା’’ତି।

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଏୱଂ ସଂସାରଖାଣୁଭାୱସ୍ସାପି ପଚ୍ଚଯୋ ଅକଲ୍ୟାଣଜନୋ, ତସ୍ମା। ଭୂତିକାମୋତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକପରମତ୍ଥାନଂ ୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହି ୱଡ୍ଢିକାମୋ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ କେଚି ୱଦନ୍ତି ‘‘ଯଥା ଚିରକାଲଭାୱନାଯ ପରିପାକୂପଗମଲଦ୍ଧବଲତ୍ତା ଉପନିସ୍ସଯକୁସଲା ଅକୁସଲେ ସବ୍ବସୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ଏୱଂ ଅକୁସଲଧମ୍ମା ତତୋପି ଚିରକାଲଭାୱନାସମ୍ଭୱତୋ ଲଦ୍ଧବଲା ହୁତ୍ୱା କଦାଚି କୁସଲଧମ୍ମେପି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଦଳ୍ହମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ୱଟ୍ଟଖାଣୁକଭାୱଜୋତନାପି ସମତ୍ଥିତା ହୋତୀ’’ତି ଯଥା ତଂ ‘‘ୱସ୍ସଭଞ୍ଞାନଂ ଦିଟ୍ଠୀ’’ତି, ତଂ ନ,

ମିଚ୍ଛତ୍ତନିୟତଧମ୍ମାନଂ ଚିରକାଲଭାୱନାମତ୍ତେନ ନ ପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ପଜହନସମତ୍ଥତା, ଅଥ ଖୋ ଧମ୍ମତାସିଦ୍ଧେନ ପଚ୍ଚୟୱିସେସାହିତସାମତ୍ଥିୟେନ ଅତ୍ତନୋ ପହାୟକସଭାୱେନ ପହାୟକଭାୱୋ ଭାୱନାକୁସଲାନଂୟେୱ ୱୁତ୍ତୋ, ଅକୁସଲାନଂୟେୱ ଚ ପହାତବ୍ବଭାୱୋ ''ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା''ତିଆଦିନା ନୟେନ, ଅକୁସଲାନଂୟେୱ ଦୁବ୍ବଲଭାୱୋ ''ଅବଲାନଂ ବଲୀୟନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା (ସୁ॰ ନି॰ ୭୭୬; ମହାନି॰ ୫) (ୟୁତ୍ତିନାପି ନାମତୋ ୱା ଅଧିଗମନିୟୋ ଆଲୋକୋ ଆଲୋକଭାୱତୋ ବାହିରାରଣେକା ୱିୟ ନ ଚେତ୍ଥ ପଟିଞ୍ଞତ୍ତେ ଭାୱେସତା ସୋତୁନୋ ଆସଂକିତବ୍ବା ୱିସେସୱସ୍ସ ସାଧେତବ୍ବତୋ ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ସୋତୁଭାୱେନ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା ୱେଦ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପୋ ଦୀପେ ସଭାୱେ ସାଧନେ ୟଥା ତଂ ସଦ୍ଦୟଭାୱସ୍ସ ନାପି ୱିସୁଦ୍ଧକଅନୁମାନାଦିୱିରୋଧସମ୍ଭାୱତୋ। ନ ହି ସକ୍କା ଅନ୍ତରାଲୋକସ୍ସ ବାହିରାଲୋକସ୍ସ ୱିୟ ରୂପକାୟଂ ଉପାଦାୟ ରୂପତା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତାଦିକେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ସକ୍କାତି ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁପି ଅନ୍ତରାଲୋକୋ ଅୱିଗ୍ଗହତ୍ତା ୱେଦନା ୱିୟାତି ସଦ୍ଧେୱ ଞାଣାଲୋକସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରା ୱିୟ ୱିଧମନିୟଭାୱେ ସବ୍ବେସମ୍ପି କୁସଲଧମ୍ମାନଂ କେନଚିପି ଅକୁସଲଧମ୍ମେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନିୟତା ସିଦ୍ଧାୱ ହୋତି)। ୱଚ୍ଛଖାଣୁକଚୋଦନାୟ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱାତି ଚିଟ୍ଠତେସା ବାଲଜନୱିକତ୍ଥନା।

୧୦୩।ଝାନଚିତ୍ତମୟାତି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନଚିତ୍ତେନ ନିବ୍ବତ୍ତା। ତଥା ହି ତେସଂ ୱିସେସେନ ଝାନମନସା ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ''ମନୋମୟା''ତି ୱୁତ୍ତା, ଅୱିସେସେନ ପନ ଅଭିସଙ୍ଖାରମନସା ସବ୍ବେପି ସତ୍ତା ମନୋମୟା ଏୱ। ସଞ୍ଞାମୟାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତେନାହ ''ଅରୂପଜ୍ଝାନସଞ୍ଞାୟା''ତି। ଅୟନ୍ତି ରୂପିତାଭାୱପଟିପଜ୍ଜନକପୁଗ୍ଗଲୋ। ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧଜ୍ଝାନୋତି ଅନଧିଗତରୂପଜ୍ଝାନୋ। ତସ୍ସପୀତି ତକ୍କିନୋପି। ରୂପଜ୍ଝାନେ କଙ୍ଖା ନତ୍ଥି ଅନୁସ୍ସୱୱସେନ ଲଦ୍ଧୱିନିଚ୍ଛୟତ୍ତା।

୧୦୪।ସାରାଗାୟାତି ସରାଗଭାୱାୟ। ସନ୍ତିକେତି ସମୀପେ, ନ ଥାମଗତା ଦିଟ୍ଠିନାତିଦୂରତ୍ତା ସରାଗା, ନ ସମ୍ପୟୁତ୍ତତ୍ତା। ସା ହି ନ ଥାମଗତା ୱଚ୍ଚପରିୟାପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ରଜ୍ଜତୀତି ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ – ''ରାଗୱସେନ ୱତ୍ତେ ରଜ୍ଜନସ୍ସା''ତି। ସବ୍ବେପି ସଂୟୋଜନା ତଣ୍ହାୱସେନେୱ ସମ୍ଭୱନ୍ତୀତି ଆହ – ''ତଣ୍ହାୱସେନ ସଂୟୋଜନଟ୍ଠାୟା''ତି। ଆରୁପ୍ପେ ପନସ୍ସ କଙ୍ଖା ନତ୍ଥୀତି ଅନୁସ୍ସୱୱସେନ ଲଦ୍ଧନିଚ୍ଛୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। କାମଂ ଦୁଗ୍ଗତିଦୁକ୍ଖାନଂ ଏକନ୍ତସଂୱତ୍ତନେନ ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଅପଣ୍ଣକତା ପାକଟା ଏୱ, ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ପନ ଅନୱଜ୍ଜସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଏକନ୍ତସାଧକଂ ଅପଣ୍ଣକନ୍ତି କତ୍ୱା ଚୋଦନା, ସାୱଜ୍ଜସ୍ସପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧନେ ଏକଂସିକଭାୱଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିହାରୋ। ତେନାହ ''ଗହଣୱସେନା''ତିଆଦି। ତେନ ରୁଳ୍ହୀୱସେନ ''ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦୀନି ଅପଣ୍ଣକଙ୍ଗାନି ଜାତାନୀତି ଦସ୍ସେତି।

୧୦୫।ହେଟ୍ଠାତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ପରନ୍ତପୋତି ଇମସ୍ମିଂ ଚତୁକ୍କେ ହେଟ୍ଠା ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି। ୟଥାୱୁତ୍ତା ପଞ୍ଚପି ପୁଗ୍ଗଲା ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନାୱ, ତତୋ ଅତ୍ଥିକୱାଦାଦୟୋ ପଞ୍ଚପୁଗ୍ଗଲା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନତାୟ ଇମସ୍ମିଂ ଚତୁକ୍କେ ଏକୋ ଚତୁତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲୋୱ ହୋତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଇଧ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଚକଦ୍ୱୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଚତୁକ୍କେ ଏୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱିଭାଗେନ ଦୁପ୍ପଟିପତ୍ତିସୁପ୍ପଟିପତ୍ତିୟୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ଭଗୱା ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭୀତି। ୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ଅୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଅପଣ୍ଣକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

ନିଟ୍ଠିତା ଚ ଗହପତିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ଭିକ୍ଖୁୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୭।ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକା ୱୁଚ୍ଚତି ସୁଜାତୋ ତରୁଣମ୍ବରୁକ୍ଖୋ, ତସ୍ସ ପନ ଅୱିଦୂରେ କତୋ ପାସାଦୋ ଇଧ “ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକା”ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତେନାହ “ୱେଳୁୱନୱିହାରସ୍ସା”ତିଆଦି। ପଧାନଘରସଙ୍ଖେପେତି ଭାୱନାଗେହପ୍ପକାରେ ଯୋଗୀନଂ ଗେହେତି ଅତ୍ଥୋ। ତିଖିଣୋୱ ହୋତି, ନ ତସ୍ସ ତିଖିଣଭାୱୋ କେନଚି କାତବ୍ବୋ ସଭାୱସିଦ୍ଧତ୍ତା। ଏୱମେୱ ଅତ୍ତନୋ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନକମ୍ମୁନା ତିକ୍ଖୱିସଦଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ଅଯମ୍ପି ଆଯସ୍ମା…ପେ… ତତ୍ଥ ୱିହାସି। ପକତିପଞ୍ଞତ୍ତମେୱାତି ପକତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପଗମନତୋ ପୁରେତରମେୱ ଚାରିତ୍ତୱସେନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ।

୧୦୮। ଉଦକଂ ଅନେନ ଧୀଯତି, ଠପୀଯତି ୱା ଏତ୍ଥାତି ଉଦକାଧାନଂ। ଉଦକଟ୍ଠାନନ୍ତି ଚ ଖୁଦ୍ଦକଭାଜନଂ। “ଓୱାଦଦାନତ୍ଥଂ ଆମନ୍ତେସୀ”ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ପନସ୍ସ ଓୱାଦଦାନଂ ନ ଇଧେୱ, ଅଥ ଖୋ ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୱତ୍ତିତନ୍ତି ତାନି ତାନି ସଙ୍ଖେପତୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଧ ସଂୱଣ୍ଣନତ୍ଥଂ “ଭଗୱତା ହୀ”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧେହି ଅୱିଜହିତନ୍ତି ଇମିନା ସବ୍ବେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନେ କୁମାରପଞ୍ହା ନାମ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏକେକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଦସକା ପୱତ୍ତା ଦସ ପୁଚ୍ଛା ଏତସ୍ସାତି ଦସପୁଚ୍ଛଂ, ଏକେକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଦସକା ଏକୁତ୍ତରୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚପଣ୍ଣସୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ସାମଣେରପଞ୍ହନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯଂ ଖୁଦ୍ଦକଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଖୁ। ପା। ଅଟ୍ଠ। ୪।କୁମାରପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସିତାଯ ଅଭିଣ୍ହଂ ମୁସା ସମୁଦାଚରଣତୋ “ପିଯମୁସାୱାଦା”ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଉଦକାୱସେସଛଡ୍ଡନୌଦକାଧାନନିକୁଜ୍ଜନୌକ୍କୁଜ୍ଜନଦସ୍ସନସଞ୍ଞିତା ଚତସ୍ସୋ ଉଦକାଧାନୂପମାଯୋ ସଚ୍ଚସ୍ସ ଯୁଦ୍ଧକମ୍ମସ୍ସ ଅକରଣକରଣୱସେନ ଦସ୍ସିତା ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥିଉପମାଯୋ।

ତତ୍ଥରାହୁଲସୁତ୍ତନ୍ତି ସୁତ୍ତନିପାତେ ଆଗତଂ ରାହୁଲସୁତ୍ତଂ (ସୁ। ନି। ୩୩୭ ଆଦଯୋ)। ଅଭିଣ୍ହୋୱାଦୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇମିନା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ତଂ ସୁତ୍ତଂ କଥେତ୍ୱା ଭଗୱା ଥେରଂ ଓୱଦତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦଞ୍ଚ ପନାତି ଇଦଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତୋ ତଂତଂକାଲାନୁରୂପଂ ଅତ୍ତନୋ ଓୱାଦଦାନଂ ସନ୍ଧାଯ। ବୀଜନ୍ତି ଅଣ୍ଡଂ। ପସ୍ସସି ନୂତି ନୁ-ସଦ୍ଦୋ ଅନୁଜାନନେ, ନନୁ ପସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ କିଞ୍ଚିପି ଅକତ୍ତବ୍ବଂ ନାମ ପାପଂ ନତ୍ଥୀତି ଆହ – “ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ସଂୱରରହିତସ୍ସ ଓପମ୍ମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା”ତି। ତଥା ହି –

“ଏକଂ ଧମ୍ମମତୀତସ୍ସ, ମୁସାୱାଦିସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ;

ୱିତିଣ୍ଣପରଲୋକସ୍ସ, ନତ୍ଥି ପାପମକାରିଯ”ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୧୭୬);

ଉରୁଳ୍ହୱାତି ଉରୁଳ୍ହୋ ହୁତ୍ୱା ଉସ୍ସିତୋ। ସୋ ପନ ଦମୱସେନ ଅଭିରୁଯ୍ହ ୱଡ୍ଢିତୋ ଆରୋହନଯୋଗ୍ଗୋ ଚ ହୋତୀତି ଆହ “ଅଭିୱଡ୍ଢିତୋ ଆରୋହସମ୍ପନ୍ନୋ”ତି। ଆଗତାଗତେତି ଅତ୍ତନୋ ଯୋଗ୍ଗପଦେସଂ ଆଗତାଗତେ। ପଟିସେନାଯ ଫଲକକୋଟ୍ଠକମୁଣ୍ଡପାକାରାଦଯୋତି ପଟିସେନାଯ ଅତ୍ତନୋ ଆରକ୍ଖତ୍ଥାଯ ଠପିତେ ଫଲକକୋଟ୍ଠକେ ଚେୱ ଉଦ୍ଧଚ୍ଛଦପାକାରାଦିକେ ଚ। ଏତଂ ପଦେସନ୍ତି ଏତଂ ପରସେନାପଦେସଂ। ଏତ୍ତକେନାତି ଓଲୋକନମତ୍ତେନ। ତସ୍ସ ଓଲୋକନାକାରଦସ୍ସନେନେୱ। ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି ସେନାନୀକଂ ଦ୍ୱେଧା ଭିଜ୍ଜତି, ତୀରପାତିକଂ ମଦ୍ଦିତଂ ହୁତ୍ୱା ପଦାତା ହୁତ୍ୱା ଦ୍ୱେଧା ହୁତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତି। କଣ୍ଣେହି ପହରିତ୍ୱାତି ପଗେୱ ସରାନଂ ଆଗମନସଦ୍ଦଂ ଉପଧାରେତ୍ୱା ଯଥା ୱେଗୋ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତେହି ପହରିତ୍ୱା ପାତନଂ। ପଟିହତ୍ଥିପଟିଅସ୍ସାତିଆଦିନା ପଚ୍ଚେକଂ ପତି-ସଦ୍ଦୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋତି। ଦୀଘାସିଲଟ୍ଠିଯାତି ଦୀଘଲତାଯ ଅସିଲଟ୍ଠିଯା।

କରଣେତି କମ୍ମକରଣେ। ମଞ୍ଞତି ହତ୍ଥାରୋହୋ। ଅଯମୁଗ୍ଗରନ୍ତି ତାଦିସେ କାଲେ ଗହିତମୁଗ୍ଗରଂ। ଓଲୋକେତ୍ୱାତି ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱା, ଅଭିଣ୍ହଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୦୯।ସସକ୍କନ୍ତି ପସ୍ସିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତ୍ୱା ନ କରଣୀଯଂ, ତାଦିସଂ ନିଯମତୋ ଅକତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତୀତି ଆହ “ଏକଂସେନେୱ ନ କାତବ୍ବ”ନ୍ତି। ପଟିସଂହରେଯ୍ଯାସୀତି କରଣତୋ ସଙ୍କୋଚଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯାସି। ଯଥାଭୂତୋ ଅସନ୍ତୋ ନିୱତ୍ତୋ ଅକରୋନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ

‘‘ନିୱତ୍ତେୟ୍ୟାସି ମା କରେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ଅନୁପଦେୟ୍ୟାସୀତି ଅନୁବଲପ୍ପଦାୟୀ ଭୱେୟ୍ୟାସି। ତେନାହ ‘‘ଉପତ୍ଥମ୍ଭେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ତଂ ପନ ଅନୁବଲପ୍ପଦାନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କରଣମେୱାତି ଆହ ‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ କରେୟ୍ୟାସୀ’’ତି । ସିକ୍ଖମାନୋତି ତଂଯେୱ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖଂ ତନ୍ନିସ୍ସୟଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାଦ୍ୱୟଂ ସିକ୍ଖନ୍ତୋ ସମ୍ପାଦେନ୍ତୋ।

୧୧୧।କିଉକେପନ ଠାନେତି କିଉକେ ଠାନେ ପୱତ୍ତାନି। ଅୱିଦୂରେ ଏୱ ପୱତ୍ତାନୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ପୁରେଭତ୍ତେଯେୱ ସୋଧେତବ୍ବାନୀ’’ତି ଆହ। ଏୱଞ୍ହି ତାନି ସୁସୋଧିତାନି ହୋନ୍ତି ସୁପରିସୁଦ୍ଧାନି। ପରେସଂ ଅପ୍ପିୟଂ ଗରୁଂ ଗାରୟ୍ହଂ, ଯଥାୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ପନ ଅଞ୍ଞଂ ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରେନେୱ କାୟକମ୍ମାଦୀନି ପରିସୋଧିତାନି ହୋନ୍ତୀତି ନ ଗହିତଂ। ପଟିଘଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱା-ସଦ୍ଦେନ ଅସମପେକ୍ଖଣେ ମୋହସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୧୧୨। ୱୁତ୍ତନୟେନ କାୟକମ୍ମାଦିପରିସୋଧନଂ ନାମ ଇଧେୱ, ନ ଇତୋ ବହିଦ୍ଧାତି ଆହ ‘‘ବୁଦ୍ଧା…ପେ… ସାୱକା ୱା’’ତି। ତେ ହି ଅତ୍ଥତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ୱାତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ସବ୍ବବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସାୱକେହି ଆରୁଳ୍ହମଗ୍ଗୋ, ରାହୁଲ, ମୟା ତୁୟ୍ହଂ ଆଚିକ୍ଖିତୋ, ତସ୍ମା। ତେନ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତେନ ତୟା ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଓୱାଦଂ ଅଦାସି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟତ୍ତା ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା

ସମତ୍ତା।

୨। ମହାରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୩।ଇରିୟାପଥାନୁବନ୍ଧନେନାତି ଇରିୟାପଥଗମନାନୁବନ୍ଧନେନ, ନ ପଟିପତ୍ତିଗମନାନୁବନ୍ଧନେନ। ଅଞ୍ଞମେୱ ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ ପଟିପତ୍ତିଗମନଂ ଅଞ୍ଞଂ ସାୱକାନଂ। ୱିଲାସିତଗମନେନାତି – ‘‘ଦୂରେ ପାଦଂ ନ ଉଦ୍ଧରତି, ନ ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପତି, ନାତିସୀଘଂ ଗଚ୍ଛତି ନାତିସଣିକ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୪।୨୪୩; ଉଦା। ଅଟ୍ଠ। ୭୬; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୮୫) ୱୁତ୍ତେନ ସଭାୱସୀଲେନ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଚାତୁରିୟଗମନେନ। ତଦେୱ ହି ସନ୍ଧାୟ ‘‘ପଦେ ପଦଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଦାନୁପଦିକୋତି ରାହୁଲତ୍ଥେରସ୍ସପି ଲକ୍ଖଣପାରିପୂରିୟା ତାଦିସମେୱ ଗମନନ୍ତି ଯତ୍ତକଂ ପଦେସଂ ଅନ୍ତରଂ ଅଦତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଗନ୍ତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବତ୍ଥ ତମେୱ ଗମନପଦାନୁପଦଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପଦାନୁପଦିକୋ।

ୱଣ୍ଣନାଭୂମି ଚାୟଂ ତତ୍ଥ ଭଗୱନ୍ତଂ ଥେରଞ୍ଚ ଅନେକରୂପାହି ଉପମାହି ୱଣ୍ଣେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ଥ ଭଗୱା’’ତିଆଦିମାହ। ନିକ୍ଖନ୍ତଗଜପୋତକୋ ୱିୟ ୱିରୋଚିତ୍ଥାତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜନା। ଏୱଂ ତଂ କେସରସୀହୋ ୱିୟାତିଆଦୀସୁପି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତାରକରାଜା ନାମ ଚନ୍ଦୋ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲାନନ୍ତିଆଦି ପରିକପ୍ପୱଚନଂ, ବୁଦ୍ଧାୱେଣିକସନ୍ତକଂ ୱିୟ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆକପ୍ପସୋଭା ଅହୋସି, ଅହୋ ସିରୀସମ୍ପତ୍ତୀତି ଯୋଜନା।

ଆଦିୟମାନାତି ଗଣ୍ହନ୍ତି। ‘‘ପଚ୍ଛା ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ନ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ ନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତେତି ଇଦଂ ପାଣଅତିପାତନଂ ନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଇଦଂ ଦଣ୍ଡେନ ୱା ଲେଡ୍ଡୁନା ୱା ୱିହେଠନଂ ନ କତ୍ତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ପାଣିନା ଦଣ୍ଡକଦାନଞ୍ଚ ଅନ୍ତମସୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଓଲୋକନମତ୍ତମ୍ପି ନ କତ୍ତବ୍ବମେୱାତି ନୟସତେନପି ନୟସହସ୍ସେନପି ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ତଥା ଇଧ ତାୱ ସମ୍ମଜ୍ଜନଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତେପି ତତ୍ଥ ପରିଭଣ୍ଡକରଣଂ ୱିହାରଙ୍ଗଣସମ୍ମଜ୍ଜନଂ କଚୱରଛଡ୍ଡନଂ ୱାଲିକାସମକିରଣନ୍ତି ଏୱମାଦିନା ନୟସତେନ ନୟସହସ୍ସେନ ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ତେନାହ – ‘‘ଇଦଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତେପି ଏସେୱ ନୟୋ’’ତି। ପରିଭାସନ୍ତି ତଜ୍ଜନଂ। ଲଭାମୀତି ପଚ୍ଚାସୀସତି।

ସବ୍ବମେତନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଏତଂ ମୟି ଲଦ୍ଧୁମାନଂ ସିକ୍ଖାକାମତଂ। ଅଭିଞ୍ଞାୟାତି ଜାନିତ୍ୱା। ସହାୟୋତି ରଟ୍ଠପାଲତ୍ଥେରଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ସୋ ହି ଭଗୱତା ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତଭାୱେ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ଧମ୍ମାରକ୍ଖୋତି ସତ୍ଥୁ ସଦ୍ଧମ୍ମରତନାନୁପାଲକୋ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ। ପେତ୍ତିୟୋତି ଚୂଳପିତା। ସଙ୍ଗଂ ମେ ଜିନସାସନନ୍ତି ସବ୍ବମ୍ପି ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ମୟ୍ହମେୱ।

ଛନ୍ଦରାଗଂ ଛତ୍ୱାତି ଛନ୍ଦରାଗଂ ମମ ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଛତ୍ୱା। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେତି ୱିହାରପରିୟନ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଟ୍ଠାନେ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେ।

ତଦାତି ଅଗ୍ଗସାୱକେହି ପସାଦାପନକାଲେ। ଅଞ୍ଞକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଚଙ୍କମନିରିୟାପଥେପି ପିଟ୍ଠିପସାରଣକାଲେପି ସମିଜ୍ଝନ୍ତି, ନ ଏୱମିଦନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଇଦମସ୍ସ ଏତିସ୍ସା ନିସଜ୍ଜାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକ’’ନ୍ତି। ଆନାପାନସ୍ସତିନ୍ତି ଆନାପାନସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ।

ସମସୀସୀ ହୋତୀତି ସଚେ ସମସୀସୀ ହୁତ୍ୱା ନ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି ନୋ ଚେ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞୋତି ଖିପ୍ପଂ ଲହୁଂଯେୱ ପତ୍ତଚ୍ଛଳଅଭିଞ୍ଞୋ।

ପରିପୁଣ୍ଣାତି ସୋଳଅସସୁ ଆକାରେସୁ କସ୍ସଚିପି ଅତାପନେନ ସବ୍ବସୋ ପୁଣ୍ଣା। ସୁଭାୱିତାତି ସମଥଭାୱନାଯ ୱିପସ୍ସନାଭାୱନାଯ ଚ ଅନୁପୁବ୍ବସମ୍ପାଦନେନ ସୁଭାୱିତା। ଗଣନାୱିଧାନାନୁପୁବ୍ବିଯା ଆସେୱିତତ୍ତା ଅନୁପୁବ୍ବଂ ପରିଚିତା।

ଓମାନଂ ୱାତି ଅୱଜାନନଂ ଉଞ୍ଞାତନ୍ତି ଏୱଂୱିଧଂ ମାନଂ ୱା। ଅତିମାନଂ ୱାତି ''କିଂ ଇମେହି, ମମେୱ ଆନୁଭାୱେନ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଅତିମାନଂ ୱା କୁତୋ ଜନେସ୍ସତୀତି।

୧୧୪।ୱିସଙ୍ଖରିତ୍ୱାତି ୱିସଂଯୁତ୍ତେ କତ୍ୱା, ଯଥା ସଙ୍ଖାକାରେନ ଗହଣଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ୱିନିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାଭୂତାନି ତାୱ ୱିତ୍ଥାରେତୁ, ସମ୍ପସନୂପଗତ୍ତା, ଅସମ୍ପସନୂପଗଂ ଆକାସଧାତୁଂ ଅଥ କସ୍ମା ୱିତ୍ଥାରେସୀତି ଆହ ''ଉପାଦାରୂପଦସ୍ସନତ୍ଥ''ନ୍ତି। ଆପୋଧାତୁ ସୁଖୁମରୂପଂ। ଇତରାସୁ ଓଳଆରିକସୁଖୁମତାପି ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ''ଉପାଦାରୂପଦସ୍ସନତ୍ଥ''ନ୍ତି। ହେଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନେୱ କଥିତାନି, ନ ଉପାଦାରୂପନ୍ତି ତସ୍ସ ପନେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣହାରନଯେନ ଆକାସଦସ୍ସନେନ ଦସ୍ସିତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନାହ ''ଇମିନା ମୁଖେନ ତଂ ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି। ନ କେୱଲଂ ଉପାଦାରୂପଗ୍ଗହଣଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱ ଆକାସଧାତୁ ୱିତ୍ଥାରିତା, ଅଥ ଖୋ ପରିଗ୍ଗହସୁଖତାଯପୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅପିଚା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ନିରୱସେସପରିଯାଦାନତ୍ଥଂ ''ଅଚ୍ଛଉିକେନା''ତି ୱିସେସନମାହ। ଆକାସେନାତି ଆକାସଧାତୁଯା ଗହିତାଯ। ପରିଚ୍ଛିନ୍ନରୂପନ୍ତି ତାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତକଲାପଗତମ୍ପି ପାକଟଂ ହୋତି ୱିଭୂତଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି।

ଇଦାନି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ଗାଥାଯ ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ସାତି ଉପାଦାଯରୂପସ୍ସ। ଏୱଂ ଆୱିଭାୱତ୍ଥନ୍ତି ଏୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତାଯ ଆକାସସ୍ସ ୱସେନ ୱିଭୂତଭାୱତ୍ଥଂ। ତନ୍ତି ଆକାସଧାତୁଂ।

୧୧୮।ଆକାସଭାୱଂ ଗତନ୍ତି ଚତୂହି ମହାଭୂତେହି ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠାନଂ ତେସଂ ପରିଚ୍ଛେଦକଭାୱେନ ଆକାସନ୍ତି ଗହେତବ୍ବତଂ ଗତଂ, ଆକାସମେୱ ୱା ଆକାସଗତଂ ଯଥା ''ଦିଟ୍ଠିଗତଂ (ଧ। ସ। ୩୮୧; ମହାନି। ୧୨), ଅତ୍ଥଙ୍ଗତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୧୩୦) ଚ। ଆଦିନ୍ନନ୍ତି ଇମନ୍ତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଆଦିନ୍ନଂ। ତେନାହ ''ଗହିତଂ ପରାମଟ୍ଠ''ନ୍ତି। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ କମ୍ମଜଂ ''ଉପାଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ତଥା ଇଧାତି ଆହ ''ସରୀରଟ୍ଠକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ପଥୱୀଧାତୁଆଦୀସୁୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ମହାହତ୍ଥିପଦୋପମେ (ମ। ନି। ୧।୩୦୦ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତନଯଦସ୍ସନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି।

୧୧୯।ତାଦିଭାୱୋ ନାମ ନିଟ୍ଠିତକିଚ୍ଚସ୍ସ ହୋତି, ଅଯଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି, ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ତାଦିଭାୱତା ୱୁତ୍ତାତି? ପଥୱୀସମତାଦିଲକ୍ଖଣାଚିକ୍ଖଣାହି ୱିପସ୍ସନାଯ ସୁଖପ୍ପୱତ୍ତିଅତ୍ଥଂ। ତେନାହ ''ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୂ''ତିଆଦି। ଗହେତ୍ୱାତି କୁସଲପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଓକାସଦାନୱସେନ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ନ ପତିଟ୍ଠିତୋତି ନ ନିସ୍ସିତୋ ନ ଲଗ୍ଗୋ।

୧୨୦। ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନା ଅସୁଭଭାୱନା ଆନାପାନସ୍ସତିଭାୱନା ଚ ଉପଚାରଂ ୱା ଅପ୍ପନଂ ୱା ପାପେନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନାଯ ପାଦକଭାୱାଯ ଅନିଚ୍ଚାଦିସଞ୍ଞାଯ ୱିପସ୍ସନାଭାୱେନ ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ଅରହତ୍ତାଧିଗମାଯ ହୋତୀତି ''ମେତ୍ତାଦିଭାୱନାଯ ପନ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସତ୍ତେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଚ ପଟିହଞ୍ଞନକିଲେସୋତି ଆଘାତଭାୱମେୱ ୱଦତି ଛାଯଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି। ଅସ୍ମିମାନୋତି ରୂପାଦିକେ ପଚ୍ଚେକଂ ଏକଜ୍ଝଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଅଯମହମସ୍ମୀ''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତମାନୋ।

୧୨୧।ଇଦଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଗଣନାଦିୱସେନ ଆସେୱିଯମାନା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଯୋଗକମ୍ମସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନତାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ। ତତ୍ଥ ପନ ତଥାପୱତ୍ତୋ ମନସିକାରୋ ଭାୱନା। ଏତ୍ଥ ଚ ତସ୍ସେୱ ଥେରସ୍ସ ଭଗୱତା ବହୂନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନଂ ଦେସିତତ୍ତା ଚରିତଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ସବ୍ବେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସପ୍ପାଯାନୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋ, ଅତିସପ୍ପାଯୱସେନ ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ୱିଭାଗକଥା କଥିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ମହାରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୩। ଚୂଳଅମାଲୁକ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୨। ଏୱଂଠପିତାନୀତି ''ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଅନିୟ୍ୟାନିକତାଯ ନ ବ୍ୟାକାତଞ୍ଚାନି ନ କଥେତଞ୍ଚାନି, ଏୱଂ ଠପନୀଯପକ୍ଖେ ଠପିତାନି ଚେୱ ନିୟ୍ୟାନିକସାସନେ ଛଡ୍ଡନୀଯତାଯ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନି ଚ, ଅପିଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତତୋ ପଟିକ୍ଖେପୋ ଏୱ ବ୍ୟାକାତଞ୍ଚତୋ। ଯଥା ଏକୋ କମ୍ମକିଲେସୱସେନ ଇତ୍ଥତ୍ତଂ ଆଗତୋ, ତଥା ଅପରୋପି ଅପରୋପୀତି ସତ୍ତୋ ତଥାଗତୋ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ – ''ତଥାଗତୋତି ସତ୍ତୋ''ତି। ତଂ ଅବ୍ୟାକରଣଂ ମୟ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀତି ଯଦି ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ, ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ, ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ଜାନାମାତି ବ୍ୟାକାତଞ୍ଚମେୱ, ଯଂ ପନ ଉଭଯଥା ଅବ୍ୟାକରଣଂ, ତଂ ମେ ଚିତ୍ତଂ ନ ଆରାଧେତି ଅଜାନନହେତୁକତ୍ତା ଅବ୍ୟାକରଣସ୍ସ। ତେନାହ – ''ଅଜାନତୋ ଖୋ ପନ ଅପସ୍ସତୋ ଏତଦେୱ ଉଜୁକଂ, ଯଦିଦଂ ନ ଜାନାମି ନ ପସ୍ସାମୀ''ତି। ସସ୍ସତୋତିଆଦୀସୁ ସସ୍ସତୋତି ସଞ୍ଚକାଲିକୋ, ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ହି ଦିଟ୍ଠିଗତିକେହି ଲୋକୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପୁଞ୍ଞପାପତଞ୍ଚିପାକା, ସଯଂ ୱା ତଞ୍ଚିପାକାକରାଦିଭାୱେନ ଅୱିଯୁତ୍ତେହି ଲୋକୀଯତୀତି ଲୋକୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଏତେନ ଚତ୍ତାରୋପି ସସ୍ସତୱାଦା ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି। ଅସସ୍ସତୋତି ନ ସସ୍ସତୋ, ଅନିଚ୍ଚୋ ଅଦ୍ଧୁୱୋ ଭେଦନଧମ୍ମୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଅସସ୍ସତୋତି ଚ ସସ୍ସତଭାୱପଟିକ୍ଖେପେନ ଉଚ୍ଛେଦୋ ଦୀପିତୋତି ସତ୍ତପି ଉଚ୍ଛେଦୱାଦା ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି। ଅନ୍ତୱାତି ପରିୱଟୁମୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନପରିମାଣୋ, ଅସଞ୍ଚଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ''ସରୀରପରିମାଣୋ, ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠପରିମାଣୋ, ଯୱପରିମାଣୋ ପରମାଣୁପରିମାଣୋ ଅତ୍ତା''ତି (ଉଦା। ଅଟ୍ଠ। ୫୪; ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୧।୭୬-୭୭) ଏୱମାଦିୱାଦା ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି।

ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣାତି ତଥାଗତୋ ଜୀୱୋ ଅତ୍ତା ମରଣତୋ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଭେଦତୋ ପରଂ ଉଦ୍ଧଂ ହୋତି ଅତ୍ଥି ସଂୱିଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ସସ୍ସତଭାୱମୁଖେନ ସୋଳସ ସଞ୍ଞୀୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ଅସଞ୍ଞୀୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ଚ ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀୱାଦା ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି। ନ ହୋତୀତି ନତ୍ଥି ନ ଉପଲବ୍ଭତି। ଏତେନ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। ଅପିଚ ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥି ଚାତି। ଏତେନ ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତୱାଦୋ ଦସ୍ସିତୋ। ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତୀତି ପନ ଇମିନା ଅମରାୱିକ୍ଖେପୱାଦୋ ଦସ୍ସିତୋତି ୱେଦିତଞ୍ଚଂ। ଭଗୱତା ପନ ଅନିୟ୍ୟାନିକତ୍ତା ଅନତ୍ଥସଂହିତାନି ଇମାନି ଦସ୍ସନାନୀତି ତାନି ନ ବ୍ୟାକତାନି, ତଂ ଅବ୍ୟାକରଣଂ ସନ୍ଧାଯାହ ଅଯଂ ଥେରୋ ''ତଂ ମେ ନ ରୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ସିକ୍ଖଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯଥାସମାଦିନ୍ନସିକ୍ଖଂ ପହାଯ।

୧୨୫। ଦ୍ୱଂନେୱଯାଚକୋତି ଅହଂ ଭନ୍ତେ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିସ୍ସାମୀତିଆଦିନା। ନ ଯାଚିତକୋତି ତ୍ୱଂ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ ମଯି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରାତିଆଦିନା।

୧୨୬। ପରସେନାଯ ଠିତେନ ପୁରିସେନ। ବହଲଲେପନେନାତି ବହଲୱିଲେପନେନ। ମହାସୁପିଯାଦି ସଞ୍ଚୋ ମୁଦୁହିଦକୋ ୱେଣୁୱିସେସୋ ସଣ୍ହୋ। ମରୁୱାତି ମକଚି। ଖୀରପଣ୍ଣିନୋତି ଖୀରପଣ୍ଣିଯା, ଯସ୍ସା ଛିନ୍ଦନମତ୍ତେ ପଣ୍ଣେ ଖୀରଂ ପଗ୍ଘରତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଗଚ୍ଛତୋ ଜାତଂ ସଯଂଜାତଗୁମ୍ବତୋ ଗହିତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସିଥିଲହନୁ ନାମ ଦତ୍ତା କଣ୍ଠୋ ପତଙ୍ଗୋ। ଏତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ନ ହୋତୀତି ''ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ''ତି ଏତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତି, ତଂ ପହାଯ ଏୱ ପତ୍ତଞ୍ଚତୋ।

୧୨୭। ଅତ୍ଥେୱ ଜାତୀତିଆଦିନା ଏତା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ପଚ୍ଚେକମ୍ପି ସଂସାରପରିବ୍ରୂହନା କଟସିୱଡ୍ଢନା ନିଞ୍ଚାନୱିବନ୍ଧନାତି ଦସ୍ସେତି।

୧୨୮। ତସ୍ମାତିହାତି ଇଦଂ ଅଟ୍ଠାନେ ଉଦ୍ଧଟଂ, ଠାନେଯେୱ ପନ ''ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନ ୱେଦିତଞ୍ଚ''ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ପରତୋ କତ୍ୱା ସଂୱଣ୍ଣେତଞ୍ଚଂ। ଅତ୍ତନୋ ଫଲେନ ଅରଣୀଯତୋ ଅନୁଗନ୍ତଞ୍ଚତୋ କାରଣମ୍ପି ''ଅତ୍ଥୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ''କାରଣନିସ୍ସିତ''ନ୍ତି। ତେନାହ ''ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦିମତ୍ତମ୍ପୀ''ତି। ପୁଞ୍ଚପଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ପଠମାରମ୍ଭୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଚୂଳମାଲୁକ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୪। ମହାମାଲୁକ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୯। ଓରଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାମଧାତୁ, ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନତୋ ଓରଂ ଭଜନ୍ତୀତି ଓରମ୍ଭାଗିଯାନି, ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗୱଜ୍ଝତାଯ ଓରମ୍ଭାଗେ ହେଟ୍ଠାକୋଟ୍ଠାସେ ଭଜନ୍ତୀତି ଓରମ୍ଭାଗିଯାନି କ-କାରସ୍ସ ଯ-କାରଂ କତ୍ୱା। ତେନାହ ''ହେଟ୍ଠାକୋଟ୍ଠାସିକାନୀ''ତିଆଦି। କମ୍ମୁନା ହି ୱଟ୍ଟେନ ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ସଂଯୋଜେନ୍ତୀତି ସଂଯୋଜନାନି, ଓରମ୍ଭାଗିଯସଞ୍ଞିତାନି ସଂଯୋଜନାନି ଯସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନାନି, ତସ୍ସେୱ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ। ଯସ୍ସ ପନ ତାନି ପହୀନାନି, ତସ୍ସ ତଂ ନତ୍ଥୀତି। ଅପ୍ପହୀନତାଯ ଅନୁସେତୀତି ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତାଯ କାରଣଲାଭେ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅପ୍ପହୀନଭାୱେନ ଅନୁସେତି। ଅନୁସଯମାନୋ ସଂଯୋଜନଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅନୁସଯତ୍ତଂ ଫରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନୋ ପାପଧମ୍ମୋ ଯଥାୱୁତ୍ତେନଟ୍ଠେନ ସଂଯୋଜନଂ ନାମ ହୋତି। ଏତେନ ଯଦି ପନ

ଅନୁସଯତୋ ସଂଯୋଜନଂ ପଓତ୍ତଂ, ତଥାପି ଯେ ତେ କାମରାଗାଦଯୋ ''ଅନୁସଯା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେଯେୱ ବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ସଂଯୋଜନାନୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀତି ଯଦେୱ ଓରମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନଂ ଭଗୱତା ପୁଚ୍ଛିତଂ, ତଦେୱ ଥେରେନପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ, ତଥାପି ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି ସନ୍ନିସ୍ସଯା। ତତ୍ଥ ଦୋସାରୋପନାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତସ୍ସ ୱାଦେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସମୁଦାଚାରକ୍ଖଣେଯେୱାତି ପଓତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ। ନ ହି ସବ୍ବେ ୱତ୍ତମାନା କିଲେସା ସଂଯୋଜନତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାତି ତେନ କାରଣେନ, ତଥାଲଦ୍ଧିକଭାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିନ୍ତେସି ''ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତି ଯୋଜନା। ଅଭନୋ ଧମ୍ମତାଯେୱାତି ଅଜ୍ଝାସଯେନେୱ। ୱିସଂୱାଦିତାତି ସଭ୍ଭୁ ଚିଭସ୍ସ ଅନାରାଧନେନ ୱିୱେଚିତା। ଏୱମକାସି ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସାପେସି।

୧୩୦।ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିପରିଯୁଟ୍ଠିତେନାତି ପରିଯୁଟ୍ଠାନସମତ୍ଥସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିକେନ। ତଥାଭୂତଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ୱିଗଯ୍ହିତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟଞ୍ଚ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ''ଗହିତେନ ଅଭିଭୂତେନା''ତି। ଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସରଣଂ ନାମ ଦସ୍ସନମଗ୍ଗୋ ତେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବତୋ, ସୋ ପନ ନିବ୍ବାନଂ ଆଗମ୍ମ ତଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସରଣଂ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି। ଅୱିନୋଦିତା ଅନୀହଟାତି ପଦଦ୍ୱଯେନପି ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ଅପ୍ପହୀନଭାୱଂଯେୱ ୱଦତି। ଅଞ୍ଞଂ ସଂଯୋଜନଂ ଅଞ୍ଞୋ ଅନୁସଯୋତି ୱଦନ୍ତି, ସହଭାୱୋ ନାମ ଅଞ୍ଞେନ ହୋତି। ନ ହି ତଦେୱ ତେନ ସହାତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଞ୍ଞେନାତି ଅତ୍ଥତୋ ଅଞ୍ଞେନ। ଅୱତ୍ଥାମଭତୋ ଯଦିପି ଅୱଯୱୱିନିମୁତ୍ତୋ ସମୁଦାଯୋ ନତ୍ଥି, ଅୱଯୱୋ ପନ ସମୁଦାଯୋ ନ ହୋତୀତି ସୋ ସମୁଦାଯତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଏୱାତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ପରିହାରସ୍ସ ଅପ୍ପାଟିହୀରକତଂ ଆସଙ୍କିତ୍ୱା ପକ୍ଖନ୍ତରଂ ଆସଲ୍ଲିତଂ ''ଅଥାପି ସିଯା''ତିଆଦିନା। ପକ୍ଖନ୍ତରେହି ପରିହାରା ହୋନ୍ତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତାଯେନପି ଅଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ ଅଥାପି ସିଯା, ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞୋ ଦୋସୋତି ଆହ ''ଯଦି ତଦେୱା''ତିଆଦି। ଅଥାପି ସିଯା ତୁଯ୍ହଂ ଯଦି ପରିୱିତକ୍କୋ ଇଦିସୋ ଯଦି ତଦେୱ ସଂଯୋଜନନ୍ତିଆଦି। ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯାତି ପରମତ୍ଥତୋ ସୋ ଏୱ କିଲେସୋ ସଂଯୋଜନମନୁସଯୋ ଚ, ବନ୍ଧନତ୍ଥଅପ୍ପହୀନତ୍ଥାନଂ ପନ ଅତ୍ଥେୱ ଭେଦୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ।

୧୩୨।ତଚଚ୍ଛେଦୋ ୱିଯ ସମାପତ୍ତି କିଲେସାନଂ ସମାପତ୍ତିୱିକ୍ଖମ୍ଭନସ୍ସ ସାରଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଅନୁସଯସ୍ସ ଦୂରଭାୱତୋ। ଫେଗ୍ଗୁଚ୍ଛେଦୋ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନା ତସ୍ସ ଆସନ୍ନଭାୱତୋ। ଏୱରୂପା ପୁଗ୍ଗଲାତି ଅଭାୱିତସଦ୍ଧାଦିବଲତାଯ ଦୁବ୍ବଲନାମକାଯା ପୁଗ୍ଗଲା, ଯେସଂ ସକ୍କାଯନିରୋଧାଯ…ପେ… ନାଧିମୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବାତି ଯଥା ସୋ ଦୁବ୍ବଲକୋ ପୁରିସୋ, ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଗଙ୍ଗାପାରଂ ୱିଯ ସକ୍କାଯପାରଂ ଗନ୍ତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭା। ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ସୁକ୍କପକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୩୩।ଉପଧିୱିୱେକେନାତି ଇମିନା ଉପଧିୱିୱେକାତି କରଣେ ନିସ୍ସକ୍କନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି, ଉପଧିୱିୱେକାତି ୱା ହେତୁମ୍ହି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନସ୍ସ ଉପଧିୱିୱେକେନାତି ହେତୁମ୍ହି କରଣୱଚନେନ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣୱିୱେକୋ କଥିତୋ। କାମଗୁଣାପି ହି ଉପଧୀଯତି ଏତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଉପଧୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି। ଥିନମିଦ୍ଧପଚଯା କାଯୱିଜମ୍ଭିତାଦିଭେଦଂ କାଯାଲସିଯଂ। ତତ୍ଥାତି ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିଯଂ ସମାପତ୍ତିଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଜାତଂ। ତଂ ପନ ସମାପତ୍ତିପରିଯାପନ୍ନମ୍ପି ଅପରିଯାପନ୍ନମ୍ପୀତି ତଦୁଭଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିକ୍ଖଣେଯେୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ରୂପାଦଯୋ ଧମ୍ମେତି ରୂପୱେଦନାଦିକେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଧମ୍ମେ। ନ ନିଚ୍ଚତୋତି ଇମିନା ନିଚ୍ଚପଟିକ୍ଖେପତୋ ତେସଂ ଅନିଚ୍ଚତମାହ। ତତୋ ଏୱ ଉଦଯୱଯନ୍ତତୋ ୱିପରିଣାମତୋ ତାୱକାଲିକତୋ ଚ ତେ ଅନିଚ୍ଚାତି ଜୋତିତଂ ହୋତି। ଯଞ୍ହି ନିଚ୍ଚଂ ନ ହୋତି, ତଂ ଉଦଯବ୍ବଯପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଜରାଯ ମରଣେନ ଚାତି ଦ୍ୱେଧା ୱିପରିଣତଂ ଇଭରଖଣମେୱ ଚ ହୋତି। ନ ସୁଖତୋତି ଇମିନା ସୁଖପଟିକ୍ଖେପତୋ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖତମାହ, ଅତୋ ଏୱ ଅଭିଣ୍ହଂ ପଟିପୀଳନତୋ ଦୁକ୍ଖୱତ୍ଥୁତୋ ଚ ତେ ଦୁକ୍ଖାତି ଜୋତିତଂ ହୋତି। ଉଦଯବ୍ବଯୱନ୍ତତାଯ ହି ତେ ଅଭିଣ୍ହଂ ପଟିପୀଳନତୋ ନିରନ୍ତରଦୁକ୍ଖତାଯ ଦୁକ୍ଖସ୍ସେୱ ଚ ଅଧିଟ୍ଠାନଭୂତାତି। ପଚଯଯାପନୀଯତାଯ ରୋଗମୂଲତାଯ ଚ ରୋଗତୋ। ଦୁକ୍ଖତାସୂଲଯୋଗିତାଯ କିଲେସାସୁଚିପଗ୍ଘରଣତୋ ଉପ୍ପାଦଜରାଭଙ୍ଗେହି ଉଦ୍ଧୁମାତପକ୍କଭିଜ୍ଜନତୋ ଚ ଗଣ୍ଡତୋ। ପୀଳାଜନନତୋ ଅନ୍ତୋତୁଦନତୋ ଦୁନ୍ନୀହରଣତୋ ଚ ଅୱଦ୍ଧିଆୱହତୋ ଅଘୱତ୍ଥୁତୋ ଚ ଅସେରୀଭାୱତୋ ଆବାଧପଦଟ୍ଠାନତାଯ ଚ ଆବାଧତୋ। ଅୱସୱଭନତୋ ଅୱିଧେଯ୍ୟତାଯ ପରତୋ। ବ୍ୟାଧିଜରାମରଣେହି ପଲୁଜ୍ଜନୀଯତାଯ ପଲୋକତୋ। ସାମୀନିୱାସୀକାରକୱେଦକଅଧିଟ୍ଠାଯକୱିରହତୋ ସୁଞ୍ଞତୋ। ଅଭପଟିକ୍ଖେପଟ୍ଠେନ ଅନଭତୋ, ରୂପାଦିଧମ୍ମାପି ନ ଏତ୍ଥ ଅଭା ହୋନ୍ତୀତି ଅନଭା, ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ନ ଅଭା ହୋତୀତି ଅନଭା। ତେନ ଅବ୍ଯାପାରତୋ ନିରୀହତୋ ତୁଚ୍ଛତୋ ଅନଭାତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ଲକ୍ଖଣଭଯମେୱ ଅୱବୋଧତ୍ଥଂ ଏକାଦସହି ପଦେହି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଗହିତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିଯନ୍ତି ସମାପତ୍ତୀନଂ ସହଜାତତାଯ ସମାପତ୍ତୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ। ଚିତ୍ତଂ ପଟିସଂହରତୀତି ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧଛନ୍ଦରାଗାଦିଉପକ୍କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ପଟିସଂହରତି। ତେନାହ ''ମୋଚେତୀ''ତି। ସୱନୱସେନାତି ''ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋ''ତିଆଦିନା ସୱନୱସେନ। ଥୁତିୱସେନାତି ତଥେୱ ଥୋମନାୱସେନ ଗୁଣତୋ ସଂକିଭନୱସେନ। ପରିଯଭିୱସେନାତି ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପରିଯାପୁଣନୱସେନ। ପଞ୍ଞଭିୱସେନାତି ତଦତ୍ଥସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନୱସେନ। ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନେୱ ଉପସଂହରତି ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ। ଏତଂ ସନ୍ତନ୍ତିଆଦି ପନ ଅୱଧାରଣନିୱତ୍ତିତତ୍ଥଦସ୍ସନଂ। ଯଥା ୱିପସ୍ସନା

‘‘ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଅସଙ୍ଖତାୟ ଧାତୁୟା ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତି, ଏୱଂ ମଗ୍ଗୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟାଭିସମୟୱସେନ ଅଭିସମେନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣାନେ ସବ୍ବେ ୱିସେସେ ଅସମ୍ମୋହତୋ ପଟିୱିଜାନନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତି। ତେନାହ ‘‘ଇମିନା ପନ ଆକାରେନା’’ତିଆଦି। ସୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋତି ସୋ ଅଦନ୍ଧୱିପସ୍ସନୋ ଯୋଗୀ ତତ୍ଥ ତାୟ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣଉଯାରମ୍ମଣାୟ ୱିପସ୍ସନାୟ ଠିତୋ। ସବ୍ବସୋତି ତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ନିବ୍ବତ୍ତିତସମଥୱିପସ୍ସନାସୁ। ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅନାଗାମୀ ହୋତୀତି ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗୱହାସୁ ଏୱ ସମଥୱିପସ୍ସନାସୁ ଛନ୍ଦରାଗଂ ପହାୟ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗୱହାସୁ ତାସୁ ନିକନ୍ତିଂ ପରିୟାଦାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅନାଗାମିତାୟମେୱ ସଣ୍ଠାତି।

ସମତିକ୍କନ୍ତତ୍ତାତି ସମଥୱସେନ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଚାତି ସବ୍ବଥାପି ରୂପସ୍ସ ଅତିକ୍କନ୍ତତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ଅୟଞ୍ହୀ’’ତିଆଦି। ଅନେନାତି ଯୋଗିନା। ତଂ ଅତିକ୍କମ୍ମାତି ଇଦଂ ଯୋ ୱା ପଠମଂ ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱପରିୟାପନ୍ନେ ଧମ୍ମେ ସମ୍ମଦେୱ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ତେ ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତତୋ ଅରୂପସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅରୂପଧମ୍ମେ ସମ୍ମସତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଇଦାନି ଅରୂପଂ ସମ୍ମସତୀ’’ତି।

ସମଥୱସେନଗଚ୍ଛତୋତି ସମଥପ୍ପଧାନଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ। ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଧୁରଂ ହୋତୀତି ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାଭାୱନାୟ ତଥା ପୁବ୍ବେ ପୱତ୍ତତ୍ତା ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିୱିପସ୍ସନା ସମାଧିପ୍ପଧାନା ହୋତି, ମଗ୍ଗେପି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଧୁରଂ ହୋତି, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ବଲୱଂ ହୋତି। ସୋ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୋ ନାମାତି ସୋ ଅରିୟୋ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଗଚ୍ଛତୋତି ‘‘ସମଥୱସେନ ଗଚ୍ଛତୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୱିଭାଗୋ ସୁତ୍ତନ୍ତନୟେନ ଇଧାଭିହିତୋ ପରିୟାୟୋ ନାମ, ଅଭିଧମ୍ମନୟେନ ପରତୋ କୀଟାଗିରିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟଂ ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମ। ଅୟଂ ସଭାୱଧମ୍ମୋୟେୱାତି ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦା ସମଥପ୍ପଧାନା ଚେ ସମାଧି ଧୁରଂ, ୱିପସ୍ସନାପଧାନା ଚେ ପଞ୍ଞା ଧୁରନ୍ତି ଅୟଂ ଧମ୍ମସଭାୱୋୟେୱ, ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ନ ଆସଙ୍କିତବ୍ବଂ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରୋପରିୟତ୍ତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟୱେମତ୍ତତା। ତେନାହ ‘‘ଇନ୍ଦ୍ରିୟନାନତ୍ତଂ ୱଦାମୀ’’ତି। ଇନ୍ଦ୍ରିୟନାନତ୍ତତା କାରଣନ୍ତି ଇଦଂ ଦସ୍ସେତି – ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ୱିପସ୍ସନାଭିନିୱେସୋ ୱିୟ ସମଥୱସେନ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଚ ଯଂ ପୁବ୍ବଭାଗଗମନଂ, ତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ତଂ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିୱିପସ୍ସନଂ, ଯସ୍ସ ସମାଧି ଧୁରଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ସୋ ଅରିୟୋ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନାମ ହୋତି। ଯସ୍ସ ପଞ୍ଞା ଧୁରଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ବଲୱଂ ହୋତି ସୋ ଅରିୟୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧିୱିସିଟ୍ଠେନ ନିଦସ୍ସନେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା’’ତିଆଦିମାହ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ମହାମାଲୁକ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୫। ଭଦ୍ଦାଲିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୪। ଅସିୟତୀତି ଅସନଂ, ଭୁଞ୍ଜନଂ ଭୋଜନଂ, ଅସନସ୍ସ ଭୋଜନଂ ଅସନଭୋଜନଂ, ଆହାରପରିଭୋଗୋ, ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ଅସନଭୋଜନଂ ଏକାସନଭୋଜନଂ। ସୋ ପନ କାଲୋ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ସବ୍ବପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଆଚିଣ୍ଣସମାଚିଣ୍ଣୱସେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହୋ ଏୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ପୁରେଭତ୍ତେ ଅସନଭୋଜନ’’ନ୍ତି। ୱିପ୍ପଟିସାରକୁକ୍କୁଚ୍ଚନ୍ତି ‘‘ଅଯୁତ୍ତଂ ୱତ ମୟା କତଂ, ଯୋ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରପକତିଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଏକାସନଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିଂ, ଯେନ ମେ ଇଦଂ ସରୀରଂ କିସଂ ଜାତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନୁଗ୍ଗହୋ ନାହୋସୀ’’ତି ଏୱଂ ୱିପ୍ପଟିସାରକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ଏତଂ ସନ୍ଧାୟ ସତ୍ଥା ଆହ, ନ ଭଦ୍ଦାଲିମେୱ ତାଦିସଂ କିରିୟଂ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ। ଇତରଥାତି ଯଦି ଏକଂୟେୱ ଭତ୍ତଂ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ତତୋ ଏକସ୍ସ ଭାଗସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜନଂ ଏକଦେସଭୁଞ୍ଜନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। କୋ ସକ୍କୋତୀତି କୋ ଏୱଂ ଯାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଅତୀତଜାତିପରିଚୟୋପି ନାମ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂୟେୱ ଅନୁବନ୍ଧତୀତି ଆହ ‘‘ଅତୀତେ’’ତିଆଦି। ୱିରଦ୍ଧନ୍ତସ୍ସେୱାତି ଅନାଦରେ ସାମିୱଚନଂ। ତଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱାତି ‘‘ଅୟଂ ସିକ୍ଖା ସବ୍ବେସମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନେ ଆଚିଣ୍ଣଂ, ଅୟଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ସିକ୍ଖତେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ଭଦ୍ଦାଲିଂ ତସ୍ସ ୱା ଅନୁସ୍ସାହପୱେଦନଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା। ଭିକ୍ଖାଚାରଗମନତ୍ଥଂ ନ ୱିତକ୍କମାଳଅକଂ ଅଗମାସି, ୱିହାରଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଭଗୱା ଗଚ୍ଛତି।

୧୩୫। ଦୂସୟନ୍ତି ଗରହନ୍ତି ଏତେନାତି ଦୋସୋ, ଅପରାଧୋ, ସୋ ଏୱ କୁଚ୍ଛିତଭାୱେନ ଦୋସକୋ। ଗରହାୟ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନତୋ ଓକାସୋ। ତେନାହ – ‘‘ଏତଂ ଓକାସଂ ଏତଂ ଅପରାଧ’’ନ୍ତି। ଦୁକ୍କରତରନ୍ତି ପଟିକାରୱସେନ ଅତିସୟେନ ଦୁକ୍କରଂ। ଅପରାଧୋ ହି ନ ଖମାପେନ୍ତଂ ଯଥାପଚ୍ଚୟଂ ୱିହାରିତୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁପ୍ପଟିକାରୋ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ୱସ୍ସଞ୍ହୀ’’ତିଆଦି।

ଅଲଗ୍ଗିତ୍ୱାତି ଇମମ୍ପି ନାମ ଅପନୀତଂ ଅକାସୀତି ଏୱଂ ଅୱିନେତ୍ୱା, ତଂ ତଂ ତସ୍ସ ହିତପଟିପତ୍ତିଂ ନିୱାରଣଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଞାୟପଟିପତ୍ତିଂ ଅତିଚ୍ଚ ଏତି ପୱତ୍ତତୀତି ଅଚ୍ଚୟୋ, ଅପରାଧୋ, ପୁରିସେନ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୋ ଅପରାଧୋ ଅତ୍ଥତୋ ପୁରିସଂ ଅତିଚ୍ଚ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପୱତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ତେନାହ

‘‘ଅଚ୍ଛଯୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଚ୍ଚଗମା’’ତି। ଅୱସେସପଚ୍ଚଯାନଂ ସମାଗମେ ଏତି ଫଲଂ ଏତସ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୱତ୍ତତି ଚାତି ସମଯୋ, ହେତୁ ଯଥା ‘‘ସମୁଦାଯୋ’’ତି ଆହ ‘‘ଏକଂ କାରଣ’’ନ୍ତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଭଦ୍ଦାଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ଅପରିପୂରକାରିତାଯ ଭିକ୍ଖୁଆଦୀନଂ ଜାନନଂ, ତମ୍ପି କାରଣଂ କତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନ ଉସ୍ସହାମୀ’’ତିଆଦିନା ୱତ୍ତଜ୍ଜନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

୧୩୬।ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକାତି ପଠମମଗ୍ଗଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକା। ଏୱଂ ଆଣାପେତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ସଙ୍କମନ୍ତାଯ ଆଣାପେତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ପଯୋଜନାଭାୱତୋ। ଅନାଚିଣ୍ଣଞ୍ଚେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଯଦିଦଂ ପଦସା ଅକ୍କମନଂ। ତଥା ହି –

‘‘ଅକ୍କମିତ୍ୱାନ ମଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ସହ ସିସ୍ସେହି ଗଚ୍ଛତୁ;

ମା ନଂ କଲଲଂ ଅକ୍କମିତ୍ଥ, ହିତାଯ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। (ବୁ। ୱଂ। ୨।୫୩);

ସୁମେଧପଣ୍ଡିତେନ ପଚ୍ଚାସୀସିତଂ ନ କତଂ। ଯଥାହ –

‘‘ଦୀପଙ୍କରୋ ଲୋକୱିଦୂ, ଆହୁତୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ;

ଉସ୍ସୀସକେ ମଂ ଠତ୍ୱାନ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱୀ’’ତି। (ବୁ। ୱଂ। ୨।୬୦);

ଭଗୱତା ଆଣତ୍ତେ ସତି ତେସମ୍ପି ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତେସଂ ପଟିବାହିତୁଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ଅଟ୍ଠାନପରିକପ୍ପନୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ କାତୁଂ ଆରଦ୍ଧଂ ନାମ କିଞ୍ଚି କେହିଚି ପଟିବାହିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ନାମ ଅତ୍ଥି ପଟିବାହିତୁଂଯେୱ ଅକରଣତୋ। ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମସ୍ସ ଅନୋକ୍କନ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ବାହିରକୋ’’ତି।

୧୩୭।ନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଲ୍ଲୀଯତୀତି ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ଓତରତି।

୧୪୦।ପୁନପ୍ପୁନଂ କାରେନ୍ତୀତି ଦଣ୍ଡକମ୍ମପଣାମନାଦିକାରଣଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କାରେନ୍ତି। ସମ୍ମାୱତ୍ତମ୍ହି ନ ୱତ୍ତତୀତି ତସ୍ସା ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠାନତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତସମ୍ମାୱତ୍ତମ୍ହି ନ ୱତ୍ତତି। ଅନୁଲୋମୱତ୍ତେ ନ ୱତ୍ତତୀତି ଯେନ ଯେନ ୱତ୍ତେନ ସଙ୍ଘୋ ଅନୁଲୋମିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଅନୁଲୋମୱତ୍ତେ ନ ୱତ୍ତତି ୱିଲୋମମେୱ ଗଣ୍ହାତି, ପଟିଲୋମେନ ହୋତି। ନିତ୍ଥାରଣକୱତ୍ତମ୍ହୀତି ଯେନ ୱତ୍ତେନ ସଙ୍ଘୋ ଅନୁଲୋମିକୋ ହୋତି, ସାପତ୍ତିକଭାୱତୋ ନିତ୍ଥିଣ୍ଣୋ ହୋତି, ତମ୍ହି ନିତ୍ଥାରଣୱତ୍ତସ୍ମିଂ ନ ୱତ୍ତତି। ତେନାହ ‘‘ଆପତ୍ତୀ’’ତିଆଦି। ଦୁବ୍ବଚକରଣେତି ଦୁବ୍ବଚସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କରଣେ।

୧୪୪।ଯାପେତୀତି ୱତ୍ତତି, ସାସନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଞ୍ଞାତପଞ୍ଞାତି ‘‘ଅସୁକୋ ଅସୁକୋ ଚ ଥେରୋ ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ’’ତିଆଦିନା ଅଭିଞ୍ଞାତଭାୱଂ ପତ୍ତା ଅଧିଗତଅଭିଞ୍ଞାତା।

୧୪୫।ସତ୍ତେସୁ ହାଯମାନେସୂତି କିଲେସବହୁଲତାଯ ପଟିପଜ୍ଜନକସତ୍ତେସୁ ପରିହାଯନ୍ତେସୁ ପଟିପଥେସୁ ଜାଯମାନେସୁ। ଅନ୍ତରଧାଯତି ନାମ ତଦାଧାରତାଯ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ପରୂପୱାଦାଦଯୋ। ସମ୍ପରାଯିକା ଅପାଯଦୁକ୍ଖୱିସେସା। ଆସୱନ୍ତି ତେନ ତେନ ପଚ୍ଚଯେନ ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଆସୱା। ନେସନ୍ତି ପରୂପୱାଦାଦିଆସୱାନଂ। ତେତି ୱୀତିକ୍କମଧମ୍ମା।

ଅକାଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅକାଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା। ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଆସୱଟ୍ଠାନିଯାନଂ ଧମ୍ମାନମୁପ୍ପତ୍ତିଂ। ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା କାଲଂ, ତାୱସେନାସନାନି ପହୋନ୍ତି, ତେନ ଆୱାସମଚ୍ଛରିଯାଦିହେତୁନା ସାସନେ ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱଟ୍ଠାନିଯା ଧମ୍ମା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମିନା ନଯେନାତି ଇମିନା ପନ ହେତୁନା ପଦସୋଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଯସନ୍ତି କିତ୍ତିସଦ୍ଦଂ ପରିୱାରଞ୍ଚ। ସାଗତତ୍ଥେରସ୍ସ ନାଗଦମନକିତ୍ତିଯସାଦିୱସେନ ସୁରାପାନସଙ୍ଖାତୋ ଆସୱଟ୍ଠାନିଯୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି।

ରସେନ ରସଂ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱାତି ଉପାଦିନ୍ନକଫସ୍ସରସେନ ଅନୁପାଦିନ୍ନକଫସ୍ସରସଂ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା।

୧୪୬। ନ ଖୋ, ଭଦ୍ଦାଲି, ଏସେୱ ହେତୁ, ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦିମାହ। ତେନ ଧମ୍ମସ୍ସ ସକ୍କଚ୍ଚସୱନେ

ଥେରଂ ନିୟୋଜେତି।

୧୪୭।ୱିସେୱନାଚାରନ୍ତି ଅଦନ୍ତକିରିୟଂ। ପରିନିଢ୍ଢାୟତୀତି ୱୂପସମ୍ମତି। ତତ୍ଥ ଅଦନ୍ତକିରିୟଂ ପହାୟ ଦନ୍ତୋ ହୋତି। ୟୁଗସ୍ସାତି ରଥଧୁରସ୍ସ।

ଅନୁକ୍କମେତି ଅନୁରୂପପରିଗମେ। ତଦୱତ୍ଥାନୁରୂପଂ ପାଦାନଂ ଉକ୍ଖିପନେ ନିକ୍ଖିପନେ ଚ। ତେନାହ ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ପାଦେ’’ତିଆଦି। ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନୱିଧାନେନାତି ପାଦତୋ ଭୂମିୟା ମୋଚନୱିଧାନେନ। ଏୱଂ କରଣହେତୁ ଯଥା ଅସ୍ସେ ନିସିନ୍ନସ୍ସେୱ ଭୂମିଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍କା, ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋ ପାଦେ ତଥା କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିଚ୍ଚଲଭାୱକରଣତ୍ଥଂ। ମଣ୍ଡଲେତି ମଣ୍ଡଲଧାୱିକାୟଂ। ପଥୱୀକମନେତି ପଥୱିଂ ଫୁଟ୍ଟମତ୍ତେନ ଗମନେ। ତେନାହ ‘‘ଅଗ୍ଗଗ୍ଗଖୁରେହୀ’’ତି। ଓକ୍କନ୍ତକରଣସ୍ମିନ୍ତି ଓକ୍କନ୍ତେତ୍ୱା ପରସେନାସମ୍ମଦ୍ଦନ ଓକ୍କନ୍ତକରଣେ। ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେତି ଚତୂସୁ ପାଦେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଗମନଂ ଚୋଦେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ସୋ ପନେତ୍ଥ ସୀଘତରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଦଣ୍ଡତେତି ମରିୟାଦାକୋପନେହି ନାନପ୍ପୟୋଜନେ, ପରସେନାୟ ପୱତ୍ତମହାନାଦପହରଣେହି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ୟୁଦ୍ଧକାଲସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦି।

ରଞ୍ଞୋ ଜାନିତଢ୍ଢଗୁଣେତି ଯଥା ରାଜା ଅସ୍ସସ୍ସ ଗୁଣେ ଜାନାତି, ଏୱଂ ତେନ ଜାନିତଢ୍ଢଗୁଣକାରଣଂ କାରେତି। ଅସ୍ସରାଜୱଂସେତି ଦୁସ୍ସହଂ ଦୁକ୍କଂ ପତ୍ୱାପି ଯଥା ଅୟଂ ରାଜୱଂସାନୁରୂପକିରିୟଂ ନ ଜହିସ୍ସତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପନେ। ସିକ୍ଖାପନମେୱ ହି ସନ୍ଧାୟ ସବ୍ବତ୍ଥ ‘‘କାରଣଂ କାରେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ସ କରଣକାରାପନପରିୟାୟତ୍ତା।

ୟଥାଉତ୍ତମଜୱୋ ହୋତୀତି ଜୱଦସ୍ସନଟ୍ଠାନେ ୟଥା ହୟୋ ଉତ୍ତମଜୱଂ ନ ହାପେସି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପେତି। ଉତ୍ତମହୟଭାୱେ, ୟଥା ଉତ୍ତମହୟୋ ହୋତୀତି କମ୍ମକରଣକାଲେ ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତମସଭାୱଂ ଅନିଗୁହିତ୍ୱା ଅୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ୟଥା ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି ହୋତି, ଏୱଂ ପରମଜୱେନ ସିକ୍ଖାପେତି। ୟଥା କିରିୟା ୱିନା ଦଢ୍ଢମ୍ପି ୱିନା କିରିୟଂ ନ ଭୱତି, ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ ପକତିୟା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ପକତିୟା ଉତ୍ତମହୟସ୍ସେୱ ଉତ୍ତମହୟକାରଣାରହତ୍ତା ଉତ୍ତମଜୱପଟିପଜ୍ଜନେ। ମାସଖାଦକଘୋଟକାନନ୍ତି ମାସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ୟଥା ତଥା ୱିଗୁଣଖଲୁଙ୍ଗକାନଂ। ୱଲଞ୍ଜକଦଣ୍ଡନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ଗହେତବ୍ବସୁୱଣ୍ଣଦଣ୍ଡଂ। ଧାତୁପଚ୍ଚତ୍ଥୋତି ଅତ୍ତନାୱ ସମୁପ୍ପାଦିତଧାତୁୟା ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତୋ ହୁତ୍ୱା।

ଉତ୍ତମେ ସାଖଲ୍ୟେତି ପରମସଖିଲଭାୱେ ସଖିଲୱାଚାୟ ଏୱ ଦମେତବ୍ବତାୟ। ତେନାହ ‘‘ମୁଦୁୱାଚାୟ ହୀ’’ତିଆଦି।

ଅରହତ୍ତଫଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟାତି ଫଲସମାପତ୍ତିକାଲେ ପୱତ୍ତସମ୍ମାଞାଣଂ। ସମ୍ମାଞାଣଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟେୱାତି ପନ ଇଦଂ ଫଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ୟୁଜ୍ଜତି ‘‘ଅସେକ୍ଖେନା’’ତି ୱିସେସିତତ୍ତା। ତମ୍ପି ଅସେକ୍ଖଞାଣନ୍ତି ଚେ? ଏୱମ୍ପି ନିପ୍ପରିୟାୟ ସେକ୍ଖଗ୍ଗହଣେ ପରିୟାୟସେକ୍ଖଗ୍ଗହଣଂ ନ ୟୁତ୍ତମେୱ, କିଚ୍ଚଭେଦେନ ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏକା ଏୱ ହି ସା ପଞ୍ଞା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖକିରିୟାୟ ସମ୍ମାଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ ଉପାଦାୟ ‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା, ସମ୍ମାଜାନନକିଚ୍ଚଂ ଉପାଦାୟ ‘‘ସମ୍ମାଞାଣ’’ନ୍ତି। ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିୟୱସେନ ୱା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟୱସେନ ସମ୍ମାଞାଣନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ମଗ୍ଗଫଲାୱହାୟ ଦେସନାୟ ସଙ୍ଖେପତୋୱ ଆଗତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନା’’ତି।

ଭଦ୍ଦାଲିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୬। ଲଟୁକିକୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୮।ମହାଉଦାୟିତ୍ଥେରୋତି କାଠଉଦାୟିଲାଠଉଦାୟିତ୍ଥେରେହି ଅଞ୍ଞୋ ମହାଦେହତାୟ ମହାଉଦାୟୀତି ସାସନେ ପଞ୍ଞାତୋ ଥେରୋ। ଅପହରି ଅପହରତି ଅପହରିସ୍ସତୀତି ଅପହତ୍ତା। ତେକାଲିକୋ ହି ଅୟଂ ସଦ୍ଦୋ। ଉପହତ୍ତାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅପହାରକୋତି ଅପନେତା। ଉପହାରକୋତି ଉପନେତା।

୧୪୯।ୟନ୍ତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ, ତେନ ଚ ଅନନ୍ତରନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସମୟୋ ପଚ୍ଚାମଟ୍ଠୋତି ଆହ ‘‘ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ’’ତି। ନ ଭଗୱନ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କତ୍ୱା।

କମ୍ମନିପ୍ଫନ୍ନତ୍ଥନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଆୟାଚିୟମାନକମ୍ମସିଦ୍ଧିଅତ୍ଥଂ। ଭୱତୀତି ଭୂ, ନ ଭୂତି ଅଭୂ, ଭୟୱସେନ ପନ ସା ଇତ୍ଥୀ ‘‘ଅଭୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ଆତୁ ମାତୂତି ଏତ୍ଥ

ଯଥା –

''ଅଙ୍ଗା ଅଙ୍ଗା ସମ୍ଭୱସି, ହଦଯା ଅଧିଜାଯସେ;

ଅତ୍ତା ଏୱ ପୁତ୍ତ ନାମାସି, ସ ଜୀୱ ସରଦୋସତ''ନ୍ତି। –

ଆଦୀସୁ ପୁତ୍ତୋ ''ଅତ୍ତା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି କୁଲୱସେନ ସନ୍ତାନେ ପୱତ୍ତନତୋ। ଏୱଂ ପିତାପି ''ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ମା ''ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅତ୍ତା ମାତା''ତି ୱତ୍ତୁକାମା ଭଯୱସେନ ''ଆତୁ ମାତୂ''ତି ଆହ। ତେନାହ ''ଆତୂତି ପିତା''ତିଆଦି।

୧୫୦।ଏୱମେୱନ୍ତି ଇଦଂ ଗରହତ୍ଥଜୋତନନିପାତପଦନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ''ଗରହନ୍ତୋ ଆହା''ତି। ତଥା ହି ନଂ ୱାଚକସଦ୍ଦେନେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇଧେକଚ୍ଚେ ମୋଘପୁରିସା''ତି ଆହ। ଆହଂସୂତି ତେସଂ ତଥା ୱଚନସ୍ସ ଅୱିଚ୍ଛେଦେନ ପୱତ୍ତିଦୀପନନ୍ତି ଆହ ''ୱଦନ୍ତୀ''ତି। କିଂ ପନିମସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସାତି ପହାତବ୍ବୱତ୍ଥୁଂ ଅୱମଞ୍ଞମାନେହି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ''କିଂ ପନା''ତି। ହେତୁମ୍ହି ଜୋତେତବ୍ବେ ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ ଯଥା ''ଅନୁସ୍ସୱସ୍ସ ହେତୁ, ଅଜ୍ଝେନସ୍ସ ହେତୂ''ତି। ତେନାହ ''ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସ ହେତୂ''ତି। ନନୁ ଅପସ୍ସନ୍ତେନ ୱିଯ ଅସୁଣନ୍ତେନ ୱିଯ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି? ସତ୍ଥାରା ନାମ ଅପ୍ପମତ୍ତକେସୁ ଦୋସେସୁ ଅପସ୍ସନ୍ତେନ ୱିଯ ଚ ଅସୁଣନ୍ତେନ ୱିଯ ଚ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱିୱରଣଂ। ତେସୁ ଚାତି ସିକ୍ଖାକାମେସୁ ଚ। ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ଉପଟ୍ଠାପେନ୍ତୀତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତେସନ୍ତି ଯେ ''ମୋଘପୁରିସା''ତି ୱୁତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲା, ତେସଂ। ଗଲେ ବଦ୍ଧଂ ମହାକଟ୍ଠନ୍ତି ଗଲେ ଓଲମ୍ବେତ୍ୱା ବଦ୍ଧଂ ରୁକ୍ଖଦଣ୍ଡମାହ। ପୂତିଲତାଯାତି ଗଲୋଚିଯା। ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ୱିଯ ଦୁପ୍ପଜହଂ ହୋତୀତି ଛନ୍ଦକପ୍ପହାନୱସେନ ତଂ ପଜହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

୧୫୧।ଅନୁସ୍ସୁକ୍କାତି ତସ୍ସ ପହାତବ୍ବସ୍ସ ପହାନେ ଉସ୍ସୁକ୍କରହିତା। ଅପଚ୍ଚାସୀସନପକ୍ଖେତି ତାଯ ପରଦତ୍ତୱୁତ୍ତିତାଯ କସ୍ସଚି ପଚ୍ଚଯସ୍ସ କୁତୋଚି ଅପଚ୍ଚାସୀସକପକ୍ଖେ ଠିତା ହୁତ୍ୱା ସୁପ୍ପଜହଂ ହୋତି, ନ ତସ୍ସ ପହାନେ ଭାରିଯଂ ଅତ୍ଥି।

୧୫୨।ଦଲିଦ୍ଦୋ ଦୁଗ୍ଗତୋ। ଅସ୍ସକୋତି ଅସାପତେଯ୍ୟୋ। ଗେହଯଟ୍ଠିଯୋତି ଗେହଚ୍ଛଦନସ୍ସ ଆଧାରା, ତା ଉଜୁକଂ ତିରିଯଂ ଠପେତବ୍ବଦଣ୍ଡା। ସମନ୍ତତୋ ଭିତ୍ତିପାଦେସୁ ଠପେତବ୍ବଦଣ୍ଡା ମଣ୍ଡଲା। କାକାତିଦାଯିନ୍ତି ଇତୋ ଚିତୋ କାକେହି ଅତିପାତୱସେନ ଉଡ୍ଡେତବ୍ବଂ। ତେନାହ ''ଯତ୍ଥ କିଞ୍ଚିଦେୱା''ତିଆଦି। ସୂରକାକାତି କାକାନଂ ଉଡ୍ଡେପନାକାରମାହ। ନପରମରୂପନ୍ତି ହୀନରୂପଂ। ୱିଲୀୱମଞ୍ଚକୋତି ତାଲୱେତ୍ତକାଦୀହି ୱୀତମଞ୍ଚକୋ। ସା ପନସ୍ସ ସନ୍ତାନାନଂ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନତାଯ ଓଲୁଗ୍ଗୱିଲୁଗ୍ଗତା, ତଥା ସତି ସା ୱିସମରୂପା ହୋତୀତି ଆହ ''ଓଣତା''ତିଆଦି। ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୂଖଭୋଜୀ ହୋତୀତି ଆହ ''ଧଞ୍ଞଂ ନାମ କୁଦ୍ରୂସକୋ''ତି। ସମକାଲଂ ୱପିତବ୍ବତାଯ ସମୱାପକଂ, ଯଥାଉତୁ ୱପିତବ୍ବବୀଜଂ। ଜାଯିକାତି କୁଚ୍ଛିତା ଭରିଯା, ସଦ୍ଦତ୍ଥ ଗରହାଯଂ କ-ସଦ୍ଦୋ। ସୋ ୱତାହଂ ପବ୍ବଜେଯ୍ୟନ୍ତି ସୋହଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା ପବ୍ବଜେଯ୍ୟଂ, ଯୋହଂ ପୁରିସୋ ନାମ ଅସ୍ସଂ ୱତାତି ପଚ୍ଚାୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ପୁରିସଂ ବୋଧେଯ୍ୟ। ତଂସଭାୱେ ଠିତସ୍ସ ବୋଧା ନ ତୁ ଦୁକ୍କରା, ସା ଖଟୋପିକା। ସା କୁମ୍ଭୀ। ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିନୋ ଅଡ୍ଢତେଢଅସାନି କୋଟ୍ଠାଗାରସତାନି ୱିଯ।

୧୫୩।ସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସତାନନ୍ତି ଅନେକେସଂ ସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସତାନଂ। ଚଯୋତି ସନ୍ତାନେହି ନିଚଯୋ ଅୱୀଚି ନିଚ୍ଚପ୍ପବନ୍ଧନିଚଯୋ। ତେନାହ ''ସନ୍ତାନତୋ କତସନ୍ନିଚଯୋ''ତି।

୧୫୪। ହେଟ୍ଠା କିଞ୍ଚାପି ଅପ୍ପଜହନକା ପଠମଂ ଦସ୍ସିତା, ପଜହନକା ପଧାନା, ତେସଞ୍ଚ ୱସେନେତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲଚତୁକ୍କଂ ଦସ୍ସିତଂ। ତେ ତଞ୍ଚେୱ ପଜହନ୍ତୀତି ପଜହନକା ପଠମଂ ଗହିତା। ରାସିୱସେନାତି ''ଇଧୁଦାଯି ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତିଆଦିନା ଚତୁକ୍କେ ଆଗତୱିଭାଗଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ''ତେ ତେ''ତି ପଚୁରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ''ନ ପାଟିଯେକ୍କଂ ୱିଭତ୍ତା''ତି। ଅୱିଭାଗେନ ଗହିତୱତ୍ଥୂସୁ ୱିଭାଗତୋ ଗହଣଂ ଲୋକସିଦ୍ଧମେତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଥା ନାମା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପଜହନକପୁଗ୍ଗଲାତି ''ତେ ତଞ୍ଚେୱ ପଜହନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ପଜହନକପୁଗ୍ଗଲା ଏୱ।

ଉପଧିଅନୁଧାୱନକାତି ଉପଧୀସୁ ଅନୁଅନୁଧାୱନକା ଉପଧିଯୋ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତନକା। ୱିତକ୍କାଯେୱାତି କାମସଙ୍କପ୍ପାଦିୱିତକ୍କାଯେୱ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯନାନତ୍ତତାତି ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚକାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରୋପରିଯତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ହି ୱସେନେୱ ତେ ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଜାତା। ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗତ୍ଥାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଯାୱ ନ ତଂ ମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାତେନ୍ତି, ତାୱ ନପ୍ପଜହନ୍ତି ନାମ। ଇତି ହେଟ୍ଠିମା ତଯୋପି ଅରିଯା ଅପ୍ପହୀନସ୍ସ କିଲେସସ୍ସ ୱସେନ ''ନପ୍ପଜହନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତା, ପଗେୱ ପୁଥୁଜ୍ଜନା। ୱୁତ୍ତନଯେନ ପନ ୱିପସ୍ସନଂ ମଗ୍ଗେନ ଘଟେନ୍ତା ତେ ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପଜହନ୍ତି ନାମ। ତେ ଏୱ ତତ୍ଥ ସୀଘକାରିନୋ ଖିପ୍ପଂ ପଜହନ୍ତି ନାମ, ତେନାହ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦି।

ସଂୱେଗଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଅକ୍କନ୍ତପୁରିସୋ ୱିଯ। ମଗ୍ଗେନାତି ଅନୁକ୍କମାଗତେନ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ। ମହାହତ୍ଥିପଦୋପମେତି ମହାହତ୍ଥିପଦୋପମସୁତ୍ତେ (ମ।

ନି। ୧।୩୦୦ ଆଦଯୋ)। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ତସ୍ସ ଧାତାରମ୍ମଣମେୱ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୦୨) ଏତ୍ଥ ଅତିତିକ୍ଖନାତିତିକ୍ଖ-ନାତିମନ୍ଦଅତିମନ୍ଦ-ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୦୨) ତଯୋ ୱାରା ଉଦ୍ଧଟା, ତତ୍ଥ ମଜ୍ଝିମୱସେନେୱ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନେତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନାସୁତ୍ତେ, ତତ୍ଥାପି ମଜ୍ଝିମନଯେନେୱ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋ। ତେନାହ ‘‘ଇମେସୂ’’ତିଆଦି।

ତନ୍ତି ‘‘ଉପଧୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲନ୍ତି ସଦ୍ଦସ୍ସପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ କାରଣଂ। ନିଗ୍ଗହଣୋତି ନିରୁପାଦାନୋ। ତେନାହ ‘‘ନିରୁପଧୀ’’ତି।

୧୫୫।ଯେ ପଜହନ୍ତୀତି ‘‘ତେ ତଞ୍ଚେୱ ପଜହନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲା। ତେ ଇମେ ନାମ ଏତ୍ତକେ କିଲେସେ ପଜହନ୍ତୀତି ଯେ ତେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଲାଭିନୋ ଚ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଏତ୍ତକେ ତଂତଂଝାନାଦିୱଜ୍ଝକେ ଚ ତଂତଂମଗ୍ଗୱଜ୍ଝତାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଏତ୍ତକେ କିଲେସେ ପଜହନ୍ତି। ଯେ ନପ୍ପଜହନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅସୁଚିସୁଖଂ କାଯାସୁଚିସନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ତା। ଅନରିଯେହୀତି ଅପରିସୁଦ୍ଧେହି। ପଟିଲାଭତୋ ଭାୟିତବ୍ବଂ କିଲେସଦୁକ୍ଖଗତିକତ୍ତା। ୱିପାକତୋ ଭାୟିତବ୍ବଂ ଅପାଯଦୁକ୍ଖଗତିକତ୍ତା। ଗଣତୋପି କିଲେସତୋପି ୱିୱିତ୍ତସୁଖନ୍ତି ଗଣସଙ୍ଗଣିକତୋ ଚ କିଲେସସଙ୍ଗଣିକତୋ ଚ ୱିୱିତ୍ତସୁଖଂ। ରାଗାଦିୱୂପସମତ୍ଥାଯାତି ରାଗାଦିୱୂପସମାୱହଂ ସୁଖଂ। ନ ଭାୟିତବ୍ବଂ ସମ୍ପତି ଆଯତିଞ୍ଚ ଏକନ୍ତହିତଭାୱତୋ।

୧୫୬।ଇଞ୍ଜିତସ୍ମିନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଭୁମ୍ମୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଇଞ୍ଜନ’’ନ୍ତିଆଦି। ଇଞ୍ଜତି ତେନାତି ଇଞ୍ଜିତଂ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଖୋଭକରଂ ଓଳାରିକଂ ଝାନଙ୍ଗଂ। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ଅନିଞ୍ଜନଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାଭାୱତୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୪୪-୨୪୫; ମ। ନି। ୧।୩୮୪-୩୮୬; ପାରା। ୧୨-୧୩)।

ଅଲଂ-ସଦ୍ଦୋ ଯୁତ୍ତତ୍ଥୋପି ହୋତି – ‘‘ଅଲମେୱ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ, ଅଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୨୭୨; ସଂ। ନି। ୨।୧୨୪, ୧୨୮, ୧୩୪, ୧୪୩), ତସ୍ମା ଅନଲଂ ଅନୁସଙ୍ଗଂ କାତୁଂ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଅକତ୍ତବ୍ବଆଲଯନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତି ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯଂ ଅଲଂ ଏତ୍ତାୱତାତି ଉସ୍ସାହପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନୱସେନ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା। ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯସଞ୍ଞିତଂ ଅଣୁଂ ୱା ଓରମ୍ଭାଗିଯସଞ୍ଞିତଂ ଥୂଲଂ ୱା, ରୂପରାଗୋତି ଏୱରୂପଂ ଅଣୁଂ ୱା କାମାସୱୋ ପଟିଘନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଥୂଲଂ ୱା, ମୁଦୁନା ପୱତ୍ତିଆକାରୱିସେସେନ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ, କମ୍ମବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ୱା ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ, ତବ୍ବିପରିଯାଯତୋ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନାତିତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ୱସେନ ଦେସନାଯ ପୱତ୍ତତ୍ତା ‘‘ନେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବସୋ ହି ପରିଯାଦିନ୍ନନିକନ୍ତିକସ୍ସ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସ୍ସ ଆଗତତ୍ତା ‘‘ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନେୱ ନିଟ୍ଠାପିତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ନ ୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଲଟୁକିକୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୭। ଚାତୁମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୭।ଯଥାଉପନିସ୍ସଯେନାତି ଯୋ ଯୋ ଉପନିସ୍ସଯୋ ଯଥାଉପନିସ୍ସଯୋ, ତେନ ଯଥାଉପନିସ୍ସଯେନ ସମ୍ମାପଯୋଗେନ। ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସନ୍ତି ସାସନେ ପତିଟ୍ଠଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତି। ୱସନଟ୍ଠାନାନୀତି ୱସ୍ସଗ୍ଗାଦିୱସେନ ୱସନଟ୍ଠାନାନି। ସଣ୍ଠାପଯମାନାତି ସୁୱିଭତ୍ତଭାୱେନ ଠପେନ୍ତା।

ଅୱିନିବ୍ଭୋଗସଦ୍ଦନ୍ତି ୱିନିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟସଦ୍ଦଂ। ୱଚୀଘୋସୋପି ହି ବହୂହି ଏକଜ୍ଝଂ ପୱତ୍ତିତୋ ଠାନତୋ ଚ ଦୂରତରୋ କେୱଲଂ ମହାନିଗ୍ଘୋସୋ ଏୱ ହୁତ୍ୱା ସୋତପଥମାଗଚ୍ଛତି। ମଚ୍ଛୱିଲୋପେତି ମଚ୍ଛେ ୱିଲୁମ୍ପିତ୍ୱା ୱିଯ ଗହଣେ, ମଚ୍ଛାନଂ ୱା ନଯନେ।

୧୫୮।ୱୁସ୍ସଗ୍ଗହେତି ନିଚ୍ଛୟତ୍ଥେ, ଇଦଂ ତାୱ ଅମ୍ହେହି ୱୁଚ୍ଚମାନୱଚନଂ ଏକନ୍ତସୋତବ୍ବଂ, ପଚ୍ଛା ତୁମ୍ହେହି କାତବ୍ବଂ କରୋଥାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱଚନପରିହାରୋତି ତେହି ସକ୍ୟରାଜୂହି ୱୁତ୍ତୱଚନସ୍ସ ପରିହାରୋ। ଲେସକପ୍ପନ୍ତି କପ୍ପିଯଲେସଂ। ଧୁରୱହାତି ଧୁରୱାହିନୋ, ଧୋରଯ୍ହାତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଦମୂଲନ୍ତି ଉପଚାରଂ ୱଦତି। ୱିଗଚ୍ଛିସ୍ସତୀତି ହାଯିସ୍ସତି। ପଟିପ୍ଫରିତୋତି ନ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖାୱ, ସକ୍ୟରାଜୂନଂ ପୁରତୋପି ୱିପ୍ଫରିତୋୱ ହୋତି।

୧୫୯।ଅଭିନନ୍ଦତୂତି ଅଭିମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ପମୋଦତୁ। ଅଭିୱଦତୂତି ଅଭିରୂପୱସେନ ୱଦତୁ। ପସାଦଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ଅପ୍ପସାଦସ୍ସ ୱିପରିଣାମୋ ହୀନାଯାୱତ୍ତନସଙ୍ଖାତଂ ପରିୱତ୍ତନଂ, ତେନାହ ‘‘ୱିବ୍ଭମନ୍ତାନଂ। ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥତ୍ତ’’ନ୍ତି। କାରଣୂପଚାରେନ ସସ୍ସେସୁ ବୀଜପରିଯାଯୋତି ଆହ ‘‘ବୀଜାନଂ ତରୁଣାନନ୍ତି ତରୁଣସସ୍ସାନ’’ନ୍ତି। ତରୁଣଭାୱେନେୱ ତସ୍ସ ଭାୱିନୋ ଫଲସ୍ସ ଅଭାୱେନ ୱିପରିଣାମୋ।

୧୬୦। କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ସରସେନେୱ କରଣଂ ଚିତ୍ତରୁଚିଯଂ, ନ ତଥା ପରସ୍ସ ଉସ୍ସାଦନେନାତି ଆହ – ‘‘ପକ୍କୋସିଯମାନାନଂ ଗମନଂ ନାମ ନ ଫାସୁକ’’ନ୍ତି।

ମଯମ୍ପି ଭଗୱା ୱିଯ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରେନେୱ ୱିହରିସ୍ସାମାତି ଦୀପେତି ପକତିଯା ୱିୱେକଜ୍ଝାସଯଭାୱତୋ ୱିରଦ୍ଧୋ ଆଗତସ୍ସ ଭାରସ୍ସ ଅୱହନତୋଯେୱ। ତେନାହ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭାୱଂ ନ ଅଜ୍ଝଗାସୀ’’ତି।

୧୬୧।କସ୍ମାଆରଭୀତି? ସପ୍ପାଯତୋ। ପଞ୍ଚସତା ହି ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିନୱା, ତସ୍ମା ତେସଂ ଓୱାଦଦାନତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭୀତି।

୧୬୨।କୋଧୁପାଯାସସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ କୁଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ କୋଧୋ, ସ୍ୱେୱ ଚିତ୍ତସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଚ ଅତିପ୍ପମଦ୍ଦନମଥନୁପ୍ପାଦନେହି ଦଳ୍ହଂ ଆଯାସଟ୍ଠେନ ଉପାଯାସୋ। ଅନେକୱାରଂ ପୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ସମୱେତଂ ସତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନପାପନେନ କୋଧୁପାଯାସସ୍ସ ଊମିସଦିସତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତେନାହ ‘‘କୋଧୁପାଯାସେ’’ତିଆଦି।

୧୬୩।ଓଦରିକତ୍ତେନ ଖାଦିତୋତି ଓଦରିକଭାୱେନ ଆମିସଗେଧେନ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକାକପ୍ପନେନ ନାସିତସୀଲାଦିଗୁଣତାଯ ଖାଦିତଧମ୍ମସରୀରୋ।

୧୬୪।ପଞ୍ଚକାମଗୁଣାୱଟ୍ଟେନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ କାମରାଗାଭିଭୂତେ ସତ୍ତେ ଇତୋ ଚ ଏତ୍ତୋ, ଏତ୍ତୋ ଚ ଇତୋତି ଏୱଂ ମନାପିଯରୂପାଦିୱିସଯସଙ୍ଖାତେ ଆୱଟ୍ଟେ ଅତ୍ତାନଂ ସଂସାରେତ୍ୱା ଯଥା ତତୋ ବହିଭୂତେ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପାଦେତି, ଏୱଂ ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ବ୍ୟସନାପାଦନେନ କାମଗୁଣାନଂ ଆୱଟ୍ଟସଦିସତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତେନାହ ‘‘ଯଥା ହୀ’’ତିଆଦି।

୧୬୫।ରାଗାନୁଦ୍ଧଂସିତେନାତି ରାଗେନ ଅନୁଦ୍ଧଂସିତେନ। ଚଣ୍ଡମଚ୍ଛଂ ଆଗମ୍ମାତି ସୁସୁକାଦିଚଣ୍ଡମଚ୍ଛଂ ଆଗମ୍ମ। ମାତୁଗାମଂ ଆଗମ୍ମାତି ମାତୁଗାମୋ ହି ଯୋନିସୋମନସିକାରରହିତଂ ଅଧୀରପୁରିସଂ ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତଭୂତେହି ଅତ୍ତନୋ ହାୱଭାୱୱିଲାସେହି ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଗହେତ୍ୱା ଧୀରଜାତିଯମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ରୂପାଦୀହି ପଲୋଭନୱସେନ ଅନୱସେସଂ ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରଧମ୍ମେ ସୀଲାଦିକେ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ଅସମତ୍ଥଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେତି। ତେନାହ – ‘‘ମାତୁଗାମଂ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପନ୍ନକାମରାଗୋ ୱିବ୍ଭମତୀ’’ତି।

ଭଯଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଭାଯିତବ୍ବୱତ୍ଥୁ, ତତ୍ଥ ଓତରନ୍ତସ୍ସେୱ ହୋତି, ନ ଅନୋତରନ୍ତସ୍ସ, ତଂ ଓତରିତ୍ୱା ଭଯଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ତତ୍ଥ କିଚ୍ଚଂ ସାଧେତବ୍ବଂ, ଇତରଥା ଚତ୍ଥସିଦ୍ଧି ନ ହୋତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଉପମୋପମିତବ୍ବସରୂପୱସେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଥା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଉଦକଂ ନିସ୍ସାଯ ଆନିସଂସୋ ପିପାସୱିନଯନଂ ସରୀରସୁଦ୍ଧି ପରିଳାହୂପସମୋ କାଯୋତୁଗ୍ଗାହାପନନ୍ତି ଏୱମାଦି। ସାସନଂ ନିସ୍ସାଯ ଆନିସଂସୋ ପନ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖୂପସମୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ସୀଲାନିସଂସାଦିୱସେନ ଅନେକୱିଧୋ, ସୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୯) ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ଆନିସଂସୋ ହୋତି ତାନି ଭଯାନି ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ପୱତ୍ତସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇମାନି ଅଭାଯିତ୍ୱାତି ଇମାନି କୋଧୁପାଯାସାଦିଭଯାନି ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ପୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅଭାଯିତ୍ୱା। କୋଧୂପାଯାସାଦଯୋ ହି ଭାଯତି ଏତସ୍ମାତି ଭଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ଥେରୋତି ମହାଧମ୍ମରକ୍ଖିତତ୍ଥେରୋ। କାମଂ ପହାନାଭିସମଯକାଲୋ ଏୱ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ପନ ସଂକିଲେସୱୋଦାନଧମ୍ମେସୁ କିଚ୍ଚଂ ଅସଂକିଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ସମାନକାଲିକମ୍ପି ଅସମାନକାଲିକଂ ୱିଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତଣ୍ହାସୋତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନପାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଚାତୁମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୮। ନଳକପାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୬। ଯତ୍ଥ ବୋଧିସତ୍ତପମୁଖୋ ୱାନରୋ ନଳକେନ ପାନୀଯଂ ପିୱି, ସା ପୋକ୍ଖରଣୀ, ତସ୍ସାମନ୍ତୋ ଭୂମିପ୍ପଦେସୋ, ତତ୍ଥ ନିୱିଟ୍ଠଗାମୋ ଚ ‘‘ନଳକପାନ’’ନ୍ତେୱ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ଇଧ ପନ ଗାମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ନଳକପାନେତି ଏୱଂନାମକେ ଗାମେ’’ତି। ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଆଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପୁବ୍ବେ କିରା’’ତି ଆରଦ୍ଧଂ। ପଞ୍ଞତ୍ତୱାତି ଇତିକତ୍ତବ୍ବତାଯ ପଞ୍ଞାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତୱା।

ଥୂଲଦୀଘବହୁଲଭାୱେନ ମହତୀହି ଦାଠିକାହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମହାଦାଠିକୋ। ‘‘ଉଦକରକ୍ଖସୋ ଅହ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱାନରାନଂ କଞ୍ଚି ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବେ ତୁମ୍ହେ ମମ ହତ୍ଥଗତା’’ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ ସବ୍ବେ ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଧମି…ପେ… ପିୱିଂସୂତି ବୋଧିସତ୍ତେନ ଗହିତନଳଓ ଅନୱସେସୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ସବ୍ବସନ୍ଧୀନଂ ନିବ୍ବାଧେନ ଏକଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ଅହୋସି। ନେୱ ମଂ ତ୍ୱଂ ୱଧିସ୍ସସୀତି ଉଦକରକ୍ଖସ ତ୍ୱଂ ୱଧିତୁକାମୋପି ମମ ପୁରିସଥାମେନ ନ ୱଧିସ୍ସସି।

ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱା ମହାସତ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ପାପୋ ଏତ୍ଥ ପାନୀଯଂ ପିୱନ୍ତେ ଅଞ୍ଞେପି ସତ୍ତେ ମା ବାଧଯିତ୍ଥା’’ତି କରୁଣାଯମାନୋ ‘‘ଏତ୍ଥ ଜାଯନ୍ତା ନଳଆ ସବ୍ବେ ଅପବ୍ବବନ୍ଧା ଏକଚ୍ଛିଦ୍ଦାୱ ହୋନ୍ତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗତୋ। ତେନାହ ‘‘ତତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତିଆଦି।

୧୬୭। ଅନୁରୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖା ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତା ‘‘କଚ୍ଚି ତୁମ୍ହେ ଅନୁରୁଦ୍ଧା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତାତି ଥେରୋ ‘‘ତଗ୍ଘ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ।

ସଚେ ପବ୍ବଜତି, ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥାତି ରଞ୍ଞା ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଅଭିନୀତାତି ରାଜାଭିନୀତା। ଚୋରାଭିନୀତାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଚୋରାନଂ ମୂଲଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ‘‘କଣ୍ଟକସୋଧନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଆଜୀୱିକାଯାତି ଆଜୀୱେନ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଯା। ଇମେସୁ ପନ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରାଦୀସୁ।

ୱିୱେକନ୍ତି ପୁବ୍ବକାଲିକକିରିଯପ୍ପଧାନଂ ‘‘ଅକ୍ଖାପଜ୍ଜଂ ଉପେତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯାତି ଆହ – ‘‘ୱିୱିଚ୍ଚା’’ତି, ୱିୱିଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିୱିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିନା ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚନ୍ତି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ସାରୁପ୍ପକିଚ୍ଚଂ। ସମଣକିଚ୍ଚନ୍ତି ସମଣଭାୱକରଣକିଚ୍ଚଂ। ଯଦଗ୍ଗେନ ହି ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି ତଦଗ୍ଗେନ ସମଣଭାୱକରମ୍ପି କିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେନାହ ‘‘ସୋ ଯେୱା’’ତିଆଦି।

୧୬୮।ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକେ ତାୱ ଖ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ପୱତ୍ତୀସୁ ଠାନଂ ଅତୀତୋତି କତ୍ୱା ଉପପତ୍ତୀସୁ ଖ୍ୟାକରୋତି ନାମ ତତ୍ଥ ପଟିସନ୍ଧିଯା ଅଭାୱକିତ୍ତନତୋ। ମହନ୍ତତୁଟ୍ଠିନୋତି ୱିପୁଲପମୋଦା।

୧୬୯।ଇମସ୍ସାତି ‘‘ଅସ୍ସା’’ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଚନଂ। ଇମସ୍ସ ଠିତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠୋ ୱା ହୋତି ଅନୁସ୍ସୱସୁତୋ ୱାତି ଯୋଜନା। ସମାଧିପକ୍ଖିକା ଧମ୍ମା ଧମ୍ମାତି ଅଧିପ୍ପେତା, ସମାଧି ପନ ଏୱଂୱିହାରୀତି ଏତ୍ଥ ୱିହାରସଦ୍ଦେନ ଗହିତୋ। ଏୱଂୱିମୁତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱିମୁତ୍ତିସଦ୍ଦେନ ଫଲୱିମୁତ୍ତି ଗହିତା। ଚରତୋପୀତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଚାରେନ ଚରତୋପି ୱିହରନ୍ତସ୍ସପି। ଉପାସକୋପାସିକାଠାନେସୁ ଲବ୍ଭମାନମ୍ପି ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପକଭାୱତୋ ପାଳିଯଂ ଅନୁଦ୍ଧଟନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ନଳକପାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୯। ଗୋଲିଯାନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୩।ପଦସମାଚାରୋତି ତଂତଂପଚ୍ଚଯଭେଦଦସ୍ସନାଯ ୱିଗତତ୍ତା ପକାରେହି ଦଳିଦ୍ଦସମାଚାରୋ ସିଥିଲସମାଚାରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ପନ ତାଦିସୋ ସମାଚାରୋ ଥିରୋ ଦଳ୍ହୋ ନାମ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦୁବ୍ବଲସମାଚାରୋ’’ତି। ‘‘ସାଖସମାଚାରୋ’’ତି ୱା ପାଠୋ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଲଗ୍ଗନଟ୍ଠେନ ସାଖାସଦିସସୀଲୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଓଳାରିକାଚାରୋ’’ତି। ପଚ୍ଚଯେସୁ ସାପେକ୍ଖୋତି ପଚ୍ଚଯେସୁ ସାପେକ୍ଖତାଯ ଏୱ ହିସ୍ସ ଓଳାରିକାଚାରତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଗରୁନା କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତେ ଗାରୱୱସେନ ପତିସ୍ସୱନଂ ପତିସ୍ସୋ, ପତିସ୍ସୱଚନଭୂତଂ ତଂସଭାଗଞ୍ଚ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଗାରୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସହ ପତିସ୍ସେନାତି ସପ୍ପତିସ୍ସେନ, ସପ୍ପତିସ୍ସୱେନ ଓୱାଦସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେନ। ପତିସ୍ସୀଯତୀତି ୱା ପତିସ୍ସୋ, ଗରୁକାତବ୍ବୋ, ତେନ ସହ ପତିସ୍ସେନାତି ସବ୍ବଂ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ। ତେନାହ ‘‘ସଜେଟ୍ଠକେନା’’ତି। ସେରିୱିହାରୋ ନାମ ଅତ୍ତପ୍ପଧାନୱାସୋ। ତେନାହ ‘‘ନିରଙ୍କୁସୱିହାରେନା’’ତି।

ଅନୁପଖଜ୍ଜାତି ଅନୁପକଡ୍ଢିତ୍ୱା। ଗରୁଟ୍ଠାନିଯାନଂ ଅନ୍ତରଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଅନୁପୱିସିତ୍ୱାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ ଯୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଆଭିସମାଚାରିକନ୍ତି ଅଭିସମାଚାରେ ଭୱଂ। କିଂ ପନ ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିମତ୍ତମ୍ପୀ’’ତି। ନାତିକାଲସ୍ସେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁରତୋ ପୱିସିତବ୍ବଂ, ନ ପଚ୍ଛା ପଟିକ୍କମିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଅତିକାଲେ ଚ ଗାମପ୍ପୱେସୋ ଅତିଦିୱା ପଟିକ୍କମନଞ୍ଚ ନିୱାରିତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ ଅତିପାତୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକତିକୋତି ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ। ଅୱଚାପଲ୍ଲେନାତି ଦଳ୍ହୱାତାପହତପଲ୍ଲୱସଦିସେନ ଲୋଲଭାୱେନ।

ପଞ୍ଞୱତାତି ଇମିନା ଭିକ୍ଖୁସାରୁପ୍ପେସୁ ଇତିକତ୍ତବ୍ବେସୁ ଉପାଯପଞ୍ଞା ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ସୁତମଯପଞ୍ଞା। ଅଭିଧମ୍ମେ ଅଭିୱିନଯେ ଯୋଗୋତି ଇମିନା ଭାୱନାପଞ୍ଞାଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ଯୋଗୋ ପକାସିତୋ। ଯୋଗୋତି ଚ ପରିଚଯୋ ଉଗ୍ଗଣ୍ହୱସେନ।

ଆରୁପ୍ପାତି ଇମିନା ଚତସ୍ସୋପି ଅରୂପସମାପତ୍ତିଯୋ ଗହିତା, ତା ପନ ଚତୂହି ରୂପସମାପତ୍ତୀହି ୱିନା ନ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଆହ – ‘‘ଆରୁପ୍ପାତି ଏତ୍ତାୱତା ଅଟ୍ଠପି ସମାପତ୍ତିଯୋ ୱୁତ୍ତା ହୋନ୍ତୀ’’ତି। କସିଣେତି ଦସୱିଧେ କସିଣେ। ଏକଂ ପରିକମ୍ମକମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଏକଭାୱନା ପରିକମ୍ମଦୀପନଂ ଖନ୍ଧକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ। ତେନାହ ‘‘ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା’’ତି। କସିଣପରିକମ୍ମଂ ପନ ତଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତଂ ହୋତି, ଲୋକିଯା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ହେଟ୍ଠା ଗହିତାତି

ଆହ ‘‘ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେତି ଇମିନା ସଙ୍ଖେପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି। ନେୟ୍ୟପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନାତି ଜାନିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଞାତବ୍ବପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନାତି।

ଗୋଲିୟାନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୧୦। କୀଟାଗିରିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୪।ପଞ୍ଚଆନିସଂସେତି ଅପ୍ପାବାଧତାଦିକେ ପଞ୍ଚ ଗୁଣେ। ତତ୍ଥ ଅକ୍ଖିରୋଗକୁଚ୍ଛିରୋଗାଦୀନଂ ଅଭାୱୋ ଅପ୍ପାବାଧତା। ସରୀରେ ତେସଂ କୁପ୍ପନଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଭାୱୋ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ। ସରୀରସ୍ସ ଉଟ୍ଠାନସୁଖତା ଲହୁଟ୍ଠାନଂ। ବଲଂ ନାମ କାଯବଲଂ। ଫାସୁୱିହାରୋ ଇରିଯାପଥସୁଖତା। ଅନୁପକ୍କନ୍ଦାନୀତି ଦୁଚ୍ଚଜନୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଅନୁପଖ୍ୱିଟ୍ଠାନି। ସଞ୍ଜାନିସ୍ସଥାତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଆଦିଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ଇତି ଏୱଂ ଆନିସଂସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୭୫। ଆୱାସେ ନିଯୁତ୍ତାତି ଆୱାସିକା ତସ୍ସ ଅନତିୱତ୍ତନତୋ। ତେନାହ ‘‘ନିବଦ୍ଧୱାସିନୋ’’ତି, ନିଯତୱାସିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତନ୍ନିବନ୍ଧାତି ନିବନ୍ଧଂ ୱୁଚ୍ଚତି ବ୍ଯାପାରୋ, ତତ୍ଥ ବନ୍ଧା ପସୁତା ଉସ୍ସୁକାତି ତନ୍ନିବନ୍ଧା। କଥଂ ତେ ତତ୍ଥ ନିବନ୍ଧାତି ଆହ ‘‘ଅକତଂ ସେନାସନ’’ନ୍ତିଆଦି। ଉପ୍ପଜ୍ଜନକେନ କାଲେନ ପତ୍ତଙ୍କଂ କାଲିକଂ ସୋ ପନ କାଲୋ ଅନାଗତୋ ଏୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅନାଗତେ କାଲେ ପତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

୧୭୮।ଏତ୍ତକା ୱେଦନା ସେୱିତବ୍ବାତି ଅଟ୍ଠାରସପି ନେକ୍ଖମ୍ମନିସ୍ସିତା ୱେଦନା ସେୱିତବ୍ବା, ଗେହସ୍ସିତା ନ ସେୱିତ୍ଟ୍ବା।

୧୮୧।ତଂ କତଂ ସୋଠଅସଓିଧସ୍ସପି କିଚ୍ଚସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତତ୍ତା। ଅନୁଲୋମିକାନୀତି ଉତୁସୁଖଭାୱେନ ଅନୁରୂପାନି। ତେନାହ ‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନସପ୍ପାଯାନୀ’’ତି। ସମାନଂ କୁରୁମାନାତି ଓମତ୍ତଂ ଅଧିମତ୍ତଞ୍ଚ ପହାଯ ସମକିଚ୍ଚଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତା।

୧୮୨।ତେ ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତୀତି ତେ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତା ଦ୍ୱେ।

ଉଭତୋ (ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୭।୧୪) ଉଭଯଥା ଉଭୋହି ଭାଗେହି ୱିମୁତ୍ତୋତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ଏକଦେସସରୂପେକସେସନଯେନ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପୁ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୨୪) ‘‘ଦ୍ୱୀହି ଭାଗେହି ଦ୍ୱେ ୱାରେ ୱିମୁତ୍ତୋତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ’’ତି। ତତ୍ଥ କେଚି ତାୱ ଥେରା – ‘‘ସମାପତ୍ତିଯା ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୋକ୍ଖେନ, ମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛେଦୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁତ୍ତୋତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେ ଥେରା – ‘‘ଅଯଂ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ରୂପତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ନାମଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତୋ ପୁନ ତତୋ ମୁଚ୍ଚନତୋ ନାମନିସ୍ସିତକୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ଚ ସାଧକଂ –

‘‘ଅଚ୍ଚି ଯଥା ୱାତୱେଗେନ ଖିତ୍ତା, (ଉପସିୱାତି ଭଗୱା,)

ଅତ୍ଥଂ ପଲେତି ନ ଉପେତି ସଙ୍ଖଂ;

ଏୱଂ ମୁନି ନାମକାଯା ୱିମୁତ୍ତୋ,

ଅତ୍ଥଂ ପଲେତି ନ ଉପେତି ସଙ୍ଖ’’ନ୍ତି। (ସୁ। ନି। ୧୦୮୦; ଚୂଳନି। ଉପସୀୱମାଣୱପୁଚ୍ଛା ୧୧; ଉପସୀୱମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୪୩) –

ଇମଂ ସୁତ୍ତପଦଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ନାମକାଯତୋ ଚ ରୂପକାଯତୋ ଚ ସୁୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସୁତ୍ତେ ହି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଲାଭିନୋ ଉପସିୱବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଭଗୱତା ନାମକାଯା ୱିମୁତ୍ତୋତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋତି ଅକ୍ଖାତୋତି। ଅପରେ ପନ ‘‘ସମାପତ୍ତିଯା ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୋକ୍ଖେନ ଏକୱାରଂ ୱିମୁତ୍ତୋ, ମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛେଦୱିମୋକ୍ଖେନ ଏକୱାରଂ ୱିମୁତ୍ତୋତି ଏୱଂ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ପଠମୱାଦେ ଦ୍ୱୀହି ଭାଗେହି ୱିମୁତ୍ତୋତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ। ଦୁତିଯୱାଦେ ଉଭତୋଭାଗତୋ ୱିମୁତ୍ତୋତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ। ତତିଯୱାଦେ ପନ ଦ୍ୱୀହି ଭାଗେହି ଦ୍ୱେ ୱାରେ ୱିମୁତ୍ତୋତି ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋ। କିଲେସେହି ୱିମୁତ୍ତୋ କିଲେସା ୱା ୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମୁଚ୍ଛେଦେହି କାଯଦ୍ୱଯତୋ ୱିମୁତ୍ତା ଅସ୍ସାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନାହ ‘‘ଦ୍ୱୀହି ଭାଗେହୀ’’ତିଆଦି।

ସୋତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନମ୍ପି ଅରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନଂ ୱିଯ ଦୁୱଙ୍ଗିକଂ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ପନ ପଦଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ ନ ହୋତି ରୂପକାଯତୋ ଅୱିମୁତ୍ତତ୍ତା। ତଞ୍ହି କିଲେସକାଯତୋୱ ୱିମୁତ୍ତଂ, ନ ରୂପକାଯତୋ, ତସ୍ମା

ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ନ ହୋତୀତି ଆହ – ''ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପ…ପେ… ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହୋତୀ''ତି। ''ରୂପୀ ରୂପାନି ପସ୍ସତୀ''ତିଆଦିକେ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଅନ୍ତେ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ ୱତ୍ୱା – ''ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମେ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତି, ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ''ତି ଯଦିପି ମହାନିଦାନେ (ଦୀ। ନି। ୨। ୧୨୯-୧୩୦) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତସେଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇଧ ସବ୍ବୋଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତସଙ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ''ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ପାଠଇ ପନେତ୍ଥ…ପେ… ଅଭିଧମ୍ମେ ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖଲାଭିନୋ ୱସେନ ଆଗତା''ତି ଆହ। ଇଧାପି ହି କୀଟାଗିରିସୁତ୍ତେ ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ''ତି ଅରୂପସମାପତ୍ତିୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତା, ସେଟ୍ଠୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୂପପତ୍ତିତୋ। ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ହି ପଞ୍ଚସୁ ପୁରିମା ଚତ୍ତାରୋ ନିରୋଧଂ ନ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପରିଯାଯେନ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତା ନାମ। ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ଅନାଗାମୀ ତଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତସେଟ୍ଠୋ ନାମ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋତିଆଦୀସୁ କତମୋତି ପୁଚ୍ଛାୱଚନଂ, ପୁଗ୍ଗଲୋତି ଅସାଧାରଣତୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୱଚନଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ଏକଚ୍ଚୋତି ଏକୋ । ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ସହଜାତନାମକାଯେନ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ୱିହରତି। ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତୀତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ସଙ୍ଖାରଗତଂ, ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ପସ୍ସିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋପି ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋତି ୱିସେସତୋ ପଞ୍ଞାଯ ଏୱ ୱିମୁତ୍ତୋ, ନ ତସ୍ସା ପତିଟ୍ଠାନଭୂତେନ ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖସଙ୍ଖାତେନ ସାତିସଯେନ ସମାଧିନାତି ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ। ଯୋ ଅରିଯୋ ଅନଧିଗତଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖେନ ସବ୍ବସୋ ଆସୱେହି ୱିମୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଧିଗତେପି ହି ରୂପଜ୍ଝାନୱିମୋକ୍ଖେ ନ ସୋ ସାତିସଯସମାଧିନିସ୍ସିତୋତି ନ ତସ୍ସ ୱସେନ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତୋୱାଯମତ୍ଥୋ। ଅରୂପଜ୍ଝାନେସୁ ପନ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ସତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋଯେୱ ନାମ ହୋତି। ତେନ ହି ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖେକଦେସେନ ତଂନାମଦାନସମତ୍ଥେନ ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖଲାଭୀତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ସମୁଦାଯେ ହି ପୱତ୍ତୋ ୱୋହାରୋ ଅୱଯୱେପି ଦିସ୍ସତି ଯଥା ''ସତ୍ତିସଯୋ''ତି। ପାଠଇତି ଅଭିଧମ୍ମପାଠଇ। ଏତ୍ଥାତି ଏତିସ୍ସଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିକଥାଯଂ। ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖପଟିକ୍ଖେପୱସେନେୱାତି ଅୱଧାରଣେନ ଇଧାପି ପଟିକ୍ଖେପୱସେନେୱ ଆଗତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତୀ''ତି।

ଫୁଟ୍ଠନ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ଫୁଟ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତୋ ଫୁଟ୍ଠନ୍ତୋ, ଫୁଟ୍ଠାନଂ ଅରୂପଜ୍ଝାନାନଂ ଅନନ୍ତରୋ କାଲୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ଚେତଂ ଉପଯୋଗୱଚନଂ, ଫୁଟ୍ଠାନନ୍ତରକାଲମେୱ ସଚ୍ଛିକରୋତି ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବୋପାଯେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭାୱନପୁଂସକଂ ୱା ଏତଂ ''ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦୀ''ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୨) ୱିଯ। ଯୋ ହି ଅରୂପଜ୍ଝାନେନ ରୂପକାଯତୋ ନାମକାଯେକଦେସତୋ ଚ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁତ୍ତୋ, ତେନ ନିରୋଧସଙ୍ଖାତୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ ଆଲୋଚିତୋ ପକାସିତୋ ୱିଯ ହୋତି, ନ ପନ କାଯେନ ସଚ୍ଛିକତୋ, ନିରୋଧଂ ପନ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେସୁ ଆସୱେସୁ ଖେପିତେସୁ ତେନ ସୋ ସଚ୍ଛିକତୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୋ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ନିରୋଧଂ ଯଥାଆଲୋଚିତଂ ନାମକାଯେନ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ''କାଯସକ୍ଖୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ତୁ ''ୱିମୁତ୍ତୋ''ତି ଏକଚ୍ଚାନଂ ଆସୱାନଂ ଅପରିକ୍ଖୀଣତ୍ତା। ତେନାହ – ''ଝାନଫସ୍ସଂ ପଠମଂ ଫୁସତି, ପଚ୍ଛା ନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ''ତି। ଅଯଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପସମାପତ୍ତୀନଂ ଏକେକତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା କାଯସକ୍ଖିଭାୱଂ ପତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ, ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଅନାଗାମିନୋ ଚ ୱସେନ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ୱିଯ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ନାମ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଭିଧମ୍ମଟୀକାଯଂ ''କାଯସକ୍ଖିମ୍ହିପି ଏସେୱ ନଯୋ''ତି।

ଦିଟ୍ଠନ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ଦସ୍ସନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଞାଣସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ପତ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ''ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ପତ୍ତୋ''ତିପି ପାଠୋ। ଏତେନ ଚତୁସଚ୍ଚଦସ୍ସନସଙ୍ଖାତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ନିରୋଧସ୍ସ ପତ୍ତତଂ ଦୀପେତି। ତେନାହ ''ଦୁକ୍ଖା ସଙ୍ଖାରା, ସୁଖୋ ନିରୋଧୋତି ଞାତଂ ହୋତୀ''ତି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯାତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ। ପଠମଫଲଟ୍ଠତୋ ଯାୱ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଟ୍ଠା, ତାୱ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ। ତେନାହ ''ସୋପି କାଯସକ୍ଖି ୱିଯ ଛବ୍ବିଧୋ ହୋତୀ''ତି। ଯଥା ପନ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋ, ଚତୂହି ରୂପଜ୍ଝାନେହି ୱୁଟ୍ଠାଯ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତଭାୱପ୍ପତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଚାତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି। ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ଠପେତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଯାଥାୱତୋ ପଜାନାତି। ଯସ୍ମା ପନ ତଣ୍ହା ଦୁକ୍ଖଂ ଜନେତି ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ତତୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦେତି, ତସ୍ମା ନଂ ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି ଯସ୍ମା ପନ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦଯୋ ଚ ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି ଅପ୍ପୱତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅରିଯୋ ପନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ତେନ ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏତ୍ତାୱତା ନାନକ୍ଖଣେ ସଚ୍ଚୱବତ୍ଥାନଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଇଦାନି ତଂ ଏକକ୍ଖଣେ ଦସ୍ସେତୁଂ

‘‘ତଥାଗତପ୍ପବେଦିତା’’ତିଆଦି ବୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସତ୍ଥୋ ଆଗମିସ୍ସତି।

ସଦ୍ଧାୟ ଵିମୁତ୍ତୋତି ଏତେନ ସବ୍ବଥା ଅଵିମୁତ୍ତସ୍ସାପି ସଦ୍ଧାମତ୍ତେନ ଵିମୁତ୍ତଭାଵୋ ଦୀପିତୋ ହୋତି। ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋତି ଵା ସଦ୍ଧାୟ ଅଧିମୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଵୁତ୍ତନୟେନେଵାତି ‘‘ସୋତାପତ୍ତିଫଲ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଵୁତ୍ତନୟେନ। ସଦ୍ଦହନ୍ତସ୍ସାତି ‘‘ଏକଂସତୋ ଅୟଂ ପଟିପଦା କିଲେସକ୍ଖୟଂ ଆଵହତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଭାସିତତ୍ତା’’ତି ଏଵଂ ସଦ୍ଦହନ୍ତସ୍ସ। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଦୀହି ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାପହାନଵସେନ ଭାଵନାୟ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଵିସେସଂ ପସ୍ସତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚକ୍ଖତାପି ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ସଦ୍ଦହନ୍ତସ୍ସ ଵିୟା’’ତି। ସେସପଦଦ୍ୱୟଂ ତସ୍ସେଵ ଵେଵଚନଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ପୁବ୍ବଭାଗମଗ୍ଗଭାଵନାତି ଵଚନେନ ଆଗମନୀୟପଟିପଦାନାନତ୍ତେନ ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସିତଂ। ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (ପୁ॰ ପ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨୮) ‘‘ନେସଂ କିଲେସପ୍ପହାନେ ନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ପଞ୍ଞାୟ ନାନତ୍ତଂ ଅତ୍ଥିୟେଵା’’ତି ଵତ୍ୱା – ‘‘ଆଗମନୀୟନାନତ୍ତେନେଵ ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତଂ ନ ପାପୁଣାତୀତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତଂ ଧମ୍ମଂ ଅଧିମତ୍ତତାୟ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ହୁତ୍ୱା ପଵତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରତୀତି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ। ତେନାହ ‘‘ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦି। ସଦ୍ଧଂ ଅନୁସ୍ସରତି ସଦ୍ଧାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ‘‘ଏସେଵ ନୟୋ’’ତି ଅତିଦିସତି। ପଞ୍ଞଂ ଵାହେତୀତି ପଞ୍ଞାଵାହୀ, ପଞ୍ଞଂ ସାତିସୟଂ ପଵତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତୀ’’ତି। ସଦ୍ଧାଵାହିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଵୁତ୍ତନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତାଦିକଥାତି ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତାଦୀସୁ ଆଗମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଵତ୍ତବ୍ବକଥା। ଏତେସନ୍ତି ଯଥାଵୁତ୍ତାନଂ ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତାଦୀନଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ କୀଟାଗିରିସୁତ୍ତେ। ନନୁ ଚ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭିଵସେନ ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋ କାୟସକ୍ଖୀଆଦୟୋ ଚ ଅଭିଧମ୍ମେ ଆଗତା, କଥମିଧ ଅରୂପଜ୍ଝାନଲାଭୀଵସେନେଵ ଉଦ୍ଧଟାତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ଯସ୍ମା’’ତିଆଦି।

ଫୁସିତ୍ୱା ପତ୍ୱା। ପଞ୍ଞାୟ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତୀତି ନ ଆସଵା ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସୀୟନ୍ତି, ଦସ୍ସନକାରଣା ପଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖୀଣା ‘‘ଦିସ୍ୱା ପଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖୀଣା’’ତି ଵୁତ୍ତା। ଦସ୍ସନାୟତ୍ତପରିକ୍ଖୟତ୍ତା ଏଵ ହି ଦସ୍ସନଂ ଆସଵାନଂ ଖୟସ୍ସ ପୁରିମକିରିୟା ହୋତୀତି। ତଥାଗତେନ ପଵେଦିତାତି ବୋଧିମଣ୍ଡେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଥାଗତେନ ପଟିଵିଦ୍ଧା ଵିଦିତା ପଚ୍ଛା ପରେସଂ ପାକଟୀକତା। ‘‘ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମା’’ତି ଵତ୍ୱା ତଦନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ସୀଲାଦୀନଂ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୀଲଂ କଥିତ’’ନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥେନାତି ଅଵିପ୍ପଟିସାରାଦିପୟୋଜନେନ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ପୀତିଆଦିକେନ ଅତ୍ଥେନ। କାରଣେନାତି ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟାଦିନା କାରଣେନ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସମାଧିଆଦିପଦଟ୍ଠାନତାୟ ସୀଲାଦି କାରଣେ। ଚିଣ୍ଣଚରିତତ୍ତାତି ସଦ୍ଧାଚିଣ୍ଣଭାଵେନ ସମ୍ମୋଧାଵହଭାଵେ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଵିଚରିତା ଵିସେସେନ ଚରିତା, ତେସୁ ତେନ ପଞ୍ଞା ସୁଟ୍ଠୁ ଚରାପିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପତିଟ୍ଠିତା ହୋତି ମଗ୍ଗେନ ଆଗତତ୍ତା। ମତ୍ତାୟ ପରିତ୍ତପ୍ପମାଣେନ। ଓଲୋକନଂ ଖମନ୍ତି, ପଞ୍ଞାୟ ଗହେତବ୍ବତଂ ଉପେନ୍ତି।

ତୟୋତି କାୟସକ୍ଖିଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତା। ଯଥାଠିତୋଵ ପାଠଇଅତ୍ଥୋ, ନ ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ଵତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀତି ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ଅଵୁତ୍ତଂ ଵଦତି। ତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସାତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଯଂ କାତବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ଅଧିଗତତ୍ତା। ଉପରି ପନ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ସେଵମାନା ଅନୁଲୋମସେନାସନଂ, ଭଜମାନା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ, ସମନ୍ନାନୟମାନା ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଭାଵନାମଗ୍ଗପ୍ପଟିପାଟିୟା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନେକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକତାୟାତି ଅୟମେତ୍ଥ ସୁତ୍ତପଦେସେ ପାଠଇୟା ଅତ୍ଥୋ।

ଇମମେଵପାଠଇଂ ଗହେତ୍ୱାତି ‘‘କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ’’ତି ମଗ୍ଗଟ୍ଠେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଵତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ’’ତିଆଦିନା ତେସଂ ଵସେନ ଅନୁଲୋମସେନାସନସେଵନାଦୀନଂ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଇମମେଵ ଯଥାଵୁତ୍ତଂ ପାଠଇପଦେସଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ବହୁଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ’’ତି ଵଦତି। ସୋ ଵତ୍ତବ୍ବୋତି ସୋ ଵିତଣ୍ଡଵାଦୀ ଏଵଂ ଵତ୍ତବ୍ବୋ। ଯଦି ମଗ୍ଗଟ୍ଠପୁଗ୍ଗଲେ ଵତ୍ୱା ଅନୁଲୋମିକସେନାସନସେଵନାଦି ପାଠଇୟଂ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ଏଵ ହୁତ୍ୱା ତେ ତଥା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଏଵଂ ସନ୍ତେ ସେନାସନପଟିସଂଯୁତ୍ତରୂପାଦିଵିପସ୍ସନଗ୍ଗହଣସ୍ମିଂ ତଵ ମତେନ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ଏଵ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ନ ଚେତଂ ଏଵଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୁତ୍ତଂ ମେ ଲଦ୍ଧନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ମା କଥେହୀତି ଵାରେତବ୍ବୋ। ତେନାହ ‘‘ଯଦି ଅଞ୍ଞେନ ଚିତ୍ତେନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଏଵଂ ସନ୍ତେତି ନାନାଚିତ୍ତେନେଵ ସେନାସନପଟିସେଵନାଦିକେ ସତି। ତତ୍ଥ ପାଠଇୟଂ ଯଦି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସମଙ୍ଗିନୋ ଏଵ ପଞ୍ଚଵିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିକାଲେପି ଲୋକୁତ୍ତରସମଙ୍ଗିତଂ ସଚେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛସି, ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ପଟିଵିରୁଜ୍ଝସି ସୁତ୍ତଵିରୋଧଦୀପନତୋ। ତେନାହ ‘‘ସତ୍ଥାରା ହୀ’’ତିଆଦି। ଧମ୍ମଵିଚାରଣା ନାମ ତୁୟ୍ହଂ ଅଵିସୟୋ, ତସ୍ମା ଯାଗୁଂ ପିଵାହୀତି ଉୟ୍ୟୋଜେତବ୍ବୋ।

୧୮୩।ଆଦିକେନେଵାତି ପଠମେନେଵ। ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖାତି ଅନୁପୁବ୍ବେନେଵ ପଵତ୍ତସିକ୍ଖାୟ। ତେନାହ ‘‘କରଣତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତଵଚନ’’ନ୍ତି। ସଦ୍ଧା ଜାତା ଏତସ୍ସାତି ସଦ୍ଧାଜାତୋ, ଅଗ୍ୟାହିତାତିପକ୍ଖେପେନ ଜାତ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଛାଵଚନଂ । ଏଵମେତନ୍ତି ଅଧିମୁଚ୍ଚନଂ ଓକପ୍ପନିୟସଦ୍ଧା। ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦତି ଉପଟ୍ଠାନଵସେନ। ସାଧୁକଂ କତ୍ୱା ଧାରେତୀତି ଯଥାସୁତଂ ଧମ୍ମଂ ଵାଚୁଗ୍ଗତକରଣଵସେନ ତଂ ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା ସାରଵସେନ ଧାରେତି। ଛନ୍ଦୋ ଜାୟତୀତି

ଧମ୍ମେସୁ ନିଜ୍ଝାନକ୍ଖମେସୁ ଇମେ ଧମ୍ମେ ଭାଵନାପଞ୍ଞାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଉସ୍ସାମୀତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାକୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି। ଉସ୍ସହତୀତି ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପାଦମତ୍ତେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ତତୋ ଭାଵନାରମ୍ଭଵସେନ ଉସ୍ସହତି। ତୁଲଯତିତି ସମ୍ମସନଵସେନ ସଙ୍ଖାରେ। ତୀରଣଵିପସ୍ସନାଯ ତୁଲଯନ୍ତୋତି ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ଜାନିତ୍ୱା ଉପରି ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ ଵସେନ ପରିତୁଲଯନ୍ତୋ ପଟିଜାନନ୍ତୋ। ମଗ୍ଗପଧାନଂ ପଦହତୀତି ମଗ୍ଗଲକ୍ଖଣଂ ପଧାନିକଂ ମଗ୍ଗଂ ପଦହତି। ପେସିତଚିତ୍ତୋତି ନିବ୍ବାନଂ ପତି ପେସିତଚିତ୍ତୋ। ନାମକାଯେନାତି ମଗ୍ଗଫଟିପାଟିଯା ତଂତଂମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତନାମକାଯେନ। ନ ପନ କିଞ୍ଚି ଆହାତି ଦୂରତାଯ ସମାନଂ ନ କିଞ୍ଚି ଵଚନଂ ଭଗଵା ଆହ ତେ ଦଳ୍ହତରଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ।

୧୮୪। ପଣେନ ଵୋହାରେନ ବ୍ୟାକରଣଂ ପଣଵିଯା, ପଣଵିଯା ଅଭାଵେନ ଓପଣଵିଯା, ନ ଉପେତୀତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ତନ୍ତି ଇଦଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ ପଣୋ ପଣଵିଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ। ତଯିଦଂ ସବ୍ବଂ ଭଗଵା ‘‘ମଯଂ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ସାଯଞ୍ଚେଵ ଭୁଞ୍ଜାମା’’ତି ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକେହି ଵୁତ୍ତଂ ସିକ୍ଖାଯ ଅଵତ୍ତନଭାଵଦୀପନଵଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ଵଦତି।

ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ସୀସେନ ଗହେତ୍ୱା ଵିଯ ସମାଦାଯ। ଅନୁଧମ୍ମୋତି ଅନୁରୂପୋ ସଭାଵୋ, ସାଵକଭାଵସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛଵିକା ପଟିପତ୍ତି। ରୋହନୀଯନ୍ତି ଵିରୁଳ୍ହିଭାଵଂ। ସିନିଯ୍ହତି ଏତ୍ଥ, ଏତେନ ଵାତି ସିନେହୋ, କାରଣଂ। ତଂ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ସିନେହଵନ୍ତଂ, ପାଦକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ଏକଂ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ତତୋ ଵୀରପକ୍ଖଭାଵେ ଏକମଙ୍ଗଂ। ପଧାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ହି ତଚେ ପଲୁଜ୍ଜମାନେପି ତଂନିମିତ୍ତଂ ଅଵୋସାନଂ ଅନାପଜ୍ଜନକସ୍ସେଵ ଵୀରିଯସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଏକଂ କାରଣଂ। ଏଵଂ ସେସେସୁ ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ତେନାହ – ‘‘ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ନ ଵୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀତି ଏଵଂ ପଟିପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ସେସଂ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଵ।

କୀଟାଗିରିସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

ନିଟ୍ଠିତା ଚ ଭିକ୍ଖୁଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ପରିବ୍ବାଜକଵଗ୍ଗୋ

୧। ତେଵିଜ୍ଜଵଚ୍ଛସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୮୫।ତଙ୍ଖାତି ଏକପୁଣ୍ଡରୀକସଞ୍ଞିତେ ପରିବ୍ବାଜକାରାମେ। ଅନାଗତପୁବ୍ବୋ ଲୋକିଯସମୁଦାହାରଵସେନ ‘‘ଚିରସ୍ସଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିନା ଵୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଆଗତପୁବ୍ବତଂ ଉପାଦାଯ ତଥା ଵୁତ୍ତୋ। ଭଗଵା ହି କେସଞ୍ଚି ଵିମୁତ୍ତିଜନନତ୍ଥଂ, କେସଞ୍ଚି ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରିପାକତ୍ଥଂ, କେସଞ୍ଚି ଵିସେସାଧିଗମତ୍ଥଂ କଦାଚି ତିତ୍ଥିଯାରାମଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଅନନୁଞ୍ଞାଯ ଠତ୍ଵାତି ଅନନୁଜାନିତବ୍ବେ ଠତ୍ଵା। ଅନୁଜାନିତବ୍ବଂ ସିଯା ଅନଞ୍ଞାତସ୍ସ ଞେଯ୍ଯସ୍ସ ଅଭାଵତୋ। ଯାଵତକଞ୍ହି ଞେଯ୍ଯଂ, ତାଵତକଂ ଭଗଵତୋ ଞାଣଂ, ଯାଵତକଞ୍ଚ ଭଗଵତୋ ଞାଣଂ ତାଵତକଂ ଞେଯ୍ଯଂ। ତେନେଵାହ – ‘‘ନ ତସ୍ସ ଅଦିଟ୍ଠମିଧତ୍ଥି କିଞ୍ଚି, ଅଥୋ ଅଵିଞ୍ଞାତମଜାନିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି (ମହାନି। ୧୫୬; ଚୂଳନି। ଧୋତକମାଣଵପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୩୨; ପଟି। ମ। ୧।୧୨୧)। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ହି ଭଗଵା ଆଵଜ୍ଜେତ୍ଵା ପଜାନାତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଆଵଜ୍ଜନପଟିବଦ୍ଧଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଞାଣ’’ନ୍ତି (ମି। ପ। ୪।୧।୨)। ଯଦି ଏଵଂ ‘‘ଚରଂ ସମାହିତୋ ନାଗୋ, ତିଟ୍ଠଂ ନାଗୋ ସମାହିତୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୬।୪୩) ଇଦଂ ସୁତ୍ତପଦଂ କଥନ୍ତି? ଵିକ୍ଖେପାଭାଵଦୀପନପଦମେତଂ, ନ ଅନାଵଜ୍ଜନେନପି ଞାଣାନଂ ପଵତ୍ତିପରିଦୀପନଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଵତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ଵିତ୍ଥାରତୋ ଵୁତ୍ତମେଵ।

୧୮୬।ଯାଵଦେଵାତି ଇଦଂ ଯଥାରୁଚି ପଵତ୍ତି ଵିଯ ଅପରାପରୁପ୍ପତ୍ତିପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ତଦଭାଵଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ସକିଂ ଖୀଣାନଂ ଆସଵାନଂ ପୁନ ଖେପେତବ୍ବାଭାଵା’’ତି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଜାନନଗୁଣନ୍ତି ଇଦଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣସ୍ସ ପରିଭଣ୍ଡଞାଣଂ ଅନାଗତଂସଞାଣଂ ଅନାଦିଯିତ୍ଵା ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ପନ ଵସେନ ଅନାଗତଂସଞାଣଗୁଣଂ ଦସ୍ସେତୀତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା।

ଗିହିପରିକ୍ଖାରେସୂତି ଵତ୍ଥାଭରଣାଦିଧନଧଞ୍ଞାଦିଗିହିପରିକ୍ଖାରେସୁ। ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ପନ ଅପ୍ପମାଣଂ, ତସ୍ମା ଗିହିବନ୍ଧନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରା ହୋନ୍ତିଯେଵ। ସତି ପନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକିରିଯାଯ ଗିହିଲିଙ୍ଗେ ତେ ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତିଯେଵାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯେପୀ’’ତିଆଦିମାହ। ସୁକ୍ଖାପେତ୍ଵା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା। ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତଦିଵସେଯେଵ ପବ୍ବଜନଂ ଵା ପରିନିବ୍ବାନଂ ଵାତି ଅଯଂ ନଯୋ ନ ସବ୍ବସାଧାରଣୋତି ଆହ ‘‘ଭୂମଦେଵତା ପନ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ କାରଣଵଚନଂ ‘‘ନିଲୀଯନୋକାସସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯା’’ତି। ଅରଞ୍ଞପବ୍ବତାଦିପଵିଵେକଟ୍ଠାନଂ ନିଲୀଯନୋକାସୋ। ସେସକାମଭଵେତି କାମଲୋକେ। ଲଳିତଜନସ୍ସାତି ଆଭରଣାଲଙ୍କାରନଚ୍ଚଗୀତାଦିଵସେନ ଵିଲାସଯୁତ୍ତଜନସ୍ସ।

ସୋପୀତି ‘‘ସୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନା’’ତି ଵୁତ୍ତୋ ସୋପି। କରତୋ ନ କରୀଯତି ପାପନ୍ତି ଏଵଂ ନ କିରିଯଂ ପଟିବାହତି। ଯଦି ଅତ୍ତାନଂଯେଵ ଗହେତ୍ଵା କଥେତି, ଅଥ କସ୍ମା ମହାସତ୍ତୋ ତଦା ଆଜୀଵକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗଚ୍ଛୀତି ଆହ ‘‘ତଦା କିରା’’ତିଆଦି। ତସ୍ସପୀତି ନ କେଵଲଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଏଵ ପାସଣ୍ଡାନଂ, ତସ୍ସପି। ଵୀରିଯଂ ନ ହାପେସୀତି ତପୋଜିଗୁଚ୍ଛଵାଦଂ ସମାଦିଯିତ୍ଵା ଠିତୋ ଵିରାଗତ୍ଥାଯ ତଂ ସମାଦିଣ୍ଣଵତ୍ତଂ ନ ପରିଚ୍ଚଜି, ସତ୍ଥୁସାସନଂ ନ ଛଡ୍ଡେସି। ତେନାହ – ‘‘କିରିଯଵାଦୀ ହୁତ୍ଵା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତୀ’’ତି।

ତେଵିଜ୍ଜଵଚ୍ଛସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୨। ଅଗ୍ଗିଵଚ୍ଛସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୮୭। ଲୋକସ୍ସ ସସ୍ସତତାପଵତ୍ତିପଟିକ୍ଖେପଵସେନ ପଵତ୍ତୋ ଵାଦୋ ଉଚ୍ଛେଦଵାଦୋ ଏଵ ହୋତୀତି ସସ୍ସତଗ୍ଗାହାଭାଵେ ଉଚ୍ଛେଦଗ୍ଗାହଭାଵତୋ ପୁନ ପରିବ୍ବାଜକେନ ‘‘ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’ତି ଵଦନ୍ତେନ ଉଚ୍ଛେଦଗ୍ଗାହୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ଭଗଵତାପି ସୋ ଏଵ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଆହ ‘‘ଦୁତିଯେ ନାହଂ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିକୋ’’ତି। ଅନ୍ତାନନ୍ତିକାଦିଵସେନାତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତାନନ୍ତିକଗ୍ଗହଣେନ ଅନ୍ତଵା ଲୋକୋ ଅନନ୍ତଵା ଲୋକୋତି ଇମଂ ଵାଦଦ୍ଵଯମାହ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ‘‘ତଂ ଜୀଵଂ ତଂ ସରୀର’’ନ୍ତିଆଦିଵାଦଚତୁକ୍କଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ଇତରଂ ପନ ଦ୍ଵଯଂ ସରୂପେନେଵ ଗହିତନ୍ତି। ପଟିକ୍ଖେପୋ ଵେଦିତବ୍ବୋତି ‘‘ତତିଯେ ନାହଂ ଅନ୍ତଵାଦିଟ୍ଠିକୋ, ଚତୁତ୍ଥେ ନାହଂ ଅନନ୍ତଵାଦିଟ୍ଠିକୋ’’ତି ଏଵମାଦିନା ପଟିକ୍ଖେପୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି ଅଯମ୍ପି ସସ୍ସତଵାଦୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକଵସେନ, ‘‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’ତି ପନ ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକଵସେନାତି ଅଯମେତେସଂ ଵିସେସୋ। ‘‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି ଅଯମ୍ପି ଉଚ୍ଛେଦଵାଦୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ସତ୍ତଵସେନ, ‘‘ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’’ତି ପନ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରଵସେନାତି ଵଦନ୍ତି।

୧୮୯। ସପ୍ପଟିଭୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ସହ ଦୁକ୍ଖେନାତି ସଦୁକ୍ଖଂ। ତେନାହ ‘‘କିଲେସଦୁକ୍ଖେନା’’ତିଆଦି। ତେସଂୟେୱାତି କିଲେସଦୁକ୍ଖୱିପାକଦୁକ୍ଖାନଂୟେୱ। ସୌପଘାତକନ୍ତି ସବାଧଂ। ସୌପାୟାସନ୍ତି ସପରିସ୍ସମଂ ସୌପତାପଂ ସପୀଳଂ। ସପରିଳାହନ୍ତି ସଦରଥଂ।

କିଞ୍ଚି ଦିଟ୍ଠିଗତନ୍ତି ଇମା ତାୱ ଅଟ୍ଠ ଦିଟ୍ଠିୟୋ ମା ହୋନ୍ତୁ, ଅଞ୍ଞ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ୟଂ କିଞ୍ଚି ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଗହିତଂ। ନ ହି ତାୟ ଦିଟ୍ଠିୟା ୱିନା କଞ୍ଚି ସମୟଂ ପୱତ୍ତେତୁଂ ୟୁଜ୍ଜତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ପୁଚ୍ଛତି। ଅପନୀତନ୍ତି ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନୱସେନ ଛଡ୍ଡିତଂ। ପଞ୍ଞାୟ ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସହିତାୟ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ଭଗୱତା ପଟିୱିଦ୍ଧଂ। ୟଥା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଂ ସଭ୍ଭଂ ମଥେନ୍ତି ସମ୍ମଦ୍ଦନ୍ତୀତି ମଥିତାତି ଆହ ‘‘ମଥିତାନନ୍ତି ତେସଂୟେୱ ୱେୱଚନ’’ନ୍ତି। କଞ୍ଚି ଧମ୍ମନ୍ତି ରୂପଧମ୍ମଂ ଅରୂପଧମ୍ମଂ ୱା। ଅନୁପାଦିୟିତ୍ୱାତି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା।

୧୯୦।ନ ଉପେତୀତି ସଙ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ନ ୟୁଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଅନୁଜାନିତବ୍ବଂ ସିୟା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତସ୍ସ କଞ୍ଚିପି ଉପ୍ପତ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ। ‘‘ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ନ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି କାମଞ୍ଚେତଂ ସଭାୱପୱେଦନଂ ପରିନିବ୍ବାନଂ, ଏକେ ପନ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦିନୋ ‘‘ମୟମ୍ପି ‘ସତ୍ତୋ ଆୟତିଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତୀ’ତି ୱଦାମ, ସମଣୋ ଗୋତମୋପି ତଥା ୱଦତୀ’’ତି ଉଚ୍ଛେଦଭାୱେୟେୱ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭଗୱା ‘‘ନ ଉପପଜ୍ଜତୀତି ଖୋ ୱଚ୍ଛ ନ ଉପେତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତି ପନ ୱୁତ୍ତେ ସସ୍ସତମେୱ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାତି ୟୋଜନା। ସେସପଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅପ୍ପତିଟ୍ଠୋତି ଉଚ୍ଛେଦୱାଦାଦିୱସେନ ପତିଟ୍ଠାରହିତୋ। ଅନାଲମ୍ବୋତି ତେସଂୟେୱ ୱାଦାନଂ ଓଲମ୍ବାରମ୍ମଣସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅନାଲମ୍ବୋ। ସୁଖପୱେସନଟ୍ଠାନନ୍ତି ତେସଞ୍ଞେୱ ୱାଦାନଂ ସୁଖପୱେସନୋକାସଂ ମା ଲଭତୂତି। ଅନନୁଞ୍ଞାୟ ଠତ୍ୱାତି ‘‘ନ ଉପପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ଅନୁଜାନିତବ୍ବାୟ ପଟିଞ୍ଞାୟ ଠାନହେତୁ। ଅନୁଞ୍ଞମ୍ପୀତି ଅନୁଜାନିତବ୍ବମ୍ପି ଦୁତିୟପଞ୍ହଂ ପଟିକ୍ଖିପି। ପରିୟତ୍ତୋ ପନ ଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥତୋ ପଚ୍ଚୟାକାରୋ ଏୱାତି ଆହ ‘‘ଧମ୍ମୋତି ପଚ୍ଚୟାକାରଧମ୍ମୋ’’ତି। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପୟୋଗେନାତି ଇମମ୍ହା ନିୟ୍ୟାନିକସାସନା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ମିଚ୍ଛାସମୟେ ପୱତ୍ତପ୍ପୟୋଗେନ, ଅନିୟ୍ୟାନିକଂ ୱିୱିଧଂ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ତୱାଦିୟକେନା’’ତିପି ପାଠୋ, ପଚ୍ଚୟାକାରତୋ ଅଞ୍ଞାକାରଦୀପକଆଚରିୟୱାଦଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ତିଟ୍ଠନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୯୧।ଅପ୍ପଚ୍ଚୟୋତି ଅନୁପାଦାନୋ, ନିରିନ୍ଧନୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୯୨।ୟେନ ରୂପେନାତି ୟେନ ଭୂତୁପାଦାଦିଭେଦେନ ରୂପଧମ୍ମେନ। ତଂ ରୂପଂ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧସଂୟୋଜନପ୍ପହାନେନ ଖୀଣାସୱ-ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତଂ ଆପନ୍ନଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ପାଳିୟଂ ‘‘ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦି। ଅଞ୍ଞେସଂ ଜାନନାୟ ଅଭାୱଗୁଣତାୟ ଗୁଣଗମ୍ଭୀରୋ। ‘‘ଏତ୍ତକା ଗୁଣା’’ତି ପମାଣଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୋ। ‘‘ଇଦିସା ଏତସ୍ସ ଗୁଣା’’ତି ପରିୟୋଗାହିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତାୟ ଦୁପ୍ପରିୟୋଗାଳ୍ହୋତି। ଦୁଜ୍ଜାନୋତି ଅଗାଧତାୟ ଗମ୍ଭୀରୋ ‘‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକଳ୍ହକସତାନୀ’’ତିଆଦିନା ପମେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ, ତତୋ ଏୱ ଦୁଜ୍ଜାନୋ। ଏୱମେୱାନ୍ତି ୟଥା ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ଦୁଜ୍ଜାନୋ, ଏୱମେୱ ଖୀଣାସୱୋପି ଗୁଣୱସେନ, ତସ୍ମା ଅୟଂ ରୂପାଦିଂ ଗହେତ୍ୱା ରୂପୀତିଆଦିୱୋହାରୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ପନ ତଦଭାୱା ତଥା ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତତୋ ତଂ ଆରବ୍ଭ ଉପପଜ୍ଜତୀତିଆଦି ନ ୟୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ୟଥା ପନ ୱିଜ୍ଝମାନୋ ଏୱ ଜାତୱେଦୋ ବ୍ୟତ୍ତେନ ପୁରିସେନ ନୀୟମାନୋ ପୁରତ୍ଥିମାଦିଦିସଂ ଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ, ନ ନିବ୍ବୁତୋ, ଏୱଂ ଖୀଣାସୱୋପୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱମେୱା’’ତିଆଦିମାହ।

ଅନିଚ୍ଚତାତି ଏତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚତାଗହଣଂ ଅସାରନିଦସ୍ସନଂ। ତେନ ୟଥା ସୋ ସାଲରୁକ୍ଖୋ ସାଖାପଲାସାଦିଅସାରାପଗମେନ ସୁଦ୍ଧୋ ସାରେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଏୱମୟଂ ଧମ୍ମୱିନୟୋ ସାସୱସଙ୍ଖାତଅସାରୱିଗମେନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସାରେ ପତିଟ୍ଠିତୋତି ଦସ୍ସେତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଅଗ୍ଗିୱଚ୍ଛସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୩। ମହାୱଚ୍ଛସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୩। ସହ କଥା ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସହକଥୀ, ‘‘ମୟଂ ପୁଚ୍ଛାୱସେନ ତୁମ୍ହେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନା’’ତି ଏୱଂ ସହପୱତ୍ତକଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତସ୍ସେୱ କଥିତାନି, ତତ୍ଥ ପଠମେ ୱିଜ୍ଜାତ୍ତୟଂ ଦେସିତଂ, ଦୁତିୟେ ଅଗ୍ଗିନା ଦସ୍ସିତନ୍ତି ତେୱିଜ୍ଜୱଚ୍ଛସୁତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିୱଚ୍ଛସୁତ୍ତନ୍ତି ନାମଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ସୀଘଂ ଲଦ୍ଧିଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ୟସ୍ମା ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିୟତୋୟଂ ୱିନାସୋ ଅନଞ୍ଞସମୁପ୍ପାଦୋ, ହେତୁସମୁପ୍ପନ୍ନାପି ନ ଚିରେନ ନିଚ୍ଚାନଂ ଖମନ୍ତି, ନ ଲହୁଂ। ତେନାହ ‘‘ୱସାତେଲ…ପେ… ସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି। ପଚ୍ଛିମଗମନଂ ଞାଣସ୍ସ ପରିପାକଂ ଗତତ୍ତା। ୟଟ୍ଠିଂ ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ଉଦକଂ ତରିତୁଂ ଓତରନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ‘‘ୟଟ୍ଠିଂ ଓତରିତ୍ୱା ଉଦକେ ପତମାନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। କମ୍ମପଥୱସେନ ୱିତ୍ଥାରଦେସନନ୍ତି ସଂଖିତ୍ତଦେସନଂ ଉପାଦାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ମୂଲୱସେନ

ଚେତ୍ଵା’’ତିଆଦି। ୱିତ୍ଥାରସଦିସାତି କମ୍ମପଥୱସେନ ଇଧ ଦେସିତଦେସନାୱ ମୂଲୱସେନ ଦେସିତଦେସନଂ ଉପାଦାଯ ୱିତ୍ଥାରସଦିସା। ୱିତ୍ଥାରଦେସନା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ନ କେୱଲଂ ଅଯମେୱ, ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବାପି ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ଉକ୍କଂସେନ ନିରୱସେସତୋ ୱିତ୍ଥାରଦେସନା ନାମ ନତ୍ଥି ଦେସନାଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମହାୱିସଯତାଯ କରଣସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ତଞ୍ଞାଯ ମହାନୁଭାୱତ୍ତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିତାଯ ହି ଅୱସେସପଟିସମ୍ଭିଦାନୁଭାୱିତାଯ ଅପରିମିତକାଲସମ୍ଭତଞାଣସମ୍ଭାରସମୁଦାଗତାଯ କଦାଚିପି ପରିକ୍ଖଯାନରହାଯ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣାଯ ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାଯ ପହୂତଜିୱ୍ହାଦିତଦନୁରୂପରୂପକାଯସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ୱିତ୍ଥାରିଯମାନା ଭଗୱତୋ ଦେସନା କଥଂ ପରିମିତା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା ଭୱେୟ୍ଯ, ମହାକାରୁଣିକତାଯ ପନ ଭଗୱା ୱେନେୟ୍ଯଜ୍ଝାସଯାନୁରୂପଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିମିତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ କତ୍ୱା ନିଟ୍ଠପେତି। ଅଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ ମହାସୀହନାଦସୁତ୍ତେନ (ମ॰ ନି॰ ୧।୧୪୬ ଆଦଯୋ) ଦୀପେତବ୍ବୋ। ସବ୍ବଂ ସଂଖିତ୍ତମେୱ ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯୱସେନ ଅକଥେତ୍ୱା ବୋଧନେୟ୍ଯପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯୱସେନ ଦେସନାଯ ନିଟ୍ଠାପିତତ୍ତା। ନ ଚେତ୍ଥ ଧମ୍ମସାସନୱିରୋଧୋ ପରିଯାଯଂ ଅନିସ୍ସାଯ ଯଥାଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମାନଂ ବୋଧିତତ୍ତା ସବ୍ବଲହୁତ୍ତା ଚାତି।

୧୯୪।ସତ୍ତ ଧମ୍ମା କାମାୱଚରା ସମ୍ପତ୍ତସମାଦାନୱିରତୀନଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା।

ଅନିଯମେତ୍ୱାତି ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସାୱକୋ’’ତି ୱା ନିଯମଂ ୱିସେସେନ ଅକତ୍ୱା। ଅତ୍ତାନମେୱ…ପେ… ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତଥା ହି ପରିବ୍ବାଜକୋ ‘‘ତିଟ୍ଠତୁ ଭୱଂ ଗୋତମୋ’’ତି ଆହ।

୧୯୫।ସତ୍ଥାୱଅରହା ହୋତି ପଟିପତ୍ତିଯା ପାରିପୂରିଭାୱତୋ। ତସ୍ମିଂ ଠ୍ଠାକତେତି ତସ୍ମିଂ ‘‘ଏକଭିକ୍ଖୁପି ସାୱକୋ’’ତିଆଦିନା ସୁଟ୍ଠୁ ପଞ୍ହେ କଥିତେ।

୧୯୬।ସମ୍ପାଦକୋତି ପଟିପତ୍ତିସମ୍ପାଦକୋ।

୧୯୭।ସେଖାଯୱିଜ୍ଜାଯାତି ସେଖଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ସାତିସଯଂ କତ୍ୱା କରଣୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ଫଲପଞ୍ଞା ପନ ତାଯ ପତ୍ତବ୍ବା କମ୍ମଭାୱେନ ୱୁତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ହେଟ୍ଠିମଫଲତ୍ତଯଂ ପତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଇମଂ ପନେତ୍ଥ ଅୱିପରୀତମତ୍ଥଂ ପାଠଇତୋ ଏୱ ୱିଞ୍ଞାଯମାନଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନତୋ ୱିତଣ୍ଡୱାଦୀ ‘‘ଯାୱତକଂ ସେଖେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ, ଅନୁପ୍ପତ୍ତଂ ତଂ ମଯା’’ତି ୱଚନଲେସଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋପି ଅନେନ ପତ୍ତୋଯେୱା’’ତି ୱଦତି। ଏୱନ୍ତି ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନାଯ ଗାଥାଯ।

କିଲେସାନି ପହାଯ ପଞ୍ଚାତି ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନସଙ୍ଖାତେ ସଂକିଲେସେ ପହାଯ ପଜହିତ୍ୱା, ପହାନହେତୁ ୱା। ପରିପୁଣ୍ଣସେଖୋତି ସବ୍ବସୋ ୱଡ୍ଢିତସେଖଧମ୍ମୋ। ଅପରିହାନଧମ୍ମୋତି ଅପରିହାନସଭାୱୋ। ନ ହି ଯସ୍ସ ଫାତିଗତେହି ସୀଲାଦିଧମ୍ମେହି ପରିହାନି ଅତ୍ଥି, ସମାଧିମ୍ହି ପରିପୂରକାରିତାଯ ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତୋ। ତେନାହ ‘‘ସମାହିତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ’’ତି। ଅପରିହାନଧମ୍ମତ୍ତାୱ ଠିତତ୍ତୋ।

ଅନାଗାମିନା ହି ଅସେଖଭାୱାୱହା ଧମ୍ମା ପରିପୂରେତବ୍ବା, ନ ସେଖଭାୱାୱହାତି ସୋ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣେ ସେଖୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏତଂ ନ ବୁଦ୍ଧୱଚନନ୍ତି ‘‘ମଗ୍ଗୋ ବହୁଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ’’ତି ଏତଂ ୱଚନଂ ନ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଅନନ୍ତରେକନ୍ତୱିପାକଦାନତୋ, ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୱତ୍ତନେ ପଯୋଜନାଭାୱତୋ ଚ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲସ୍ସ, ‘‘ସମାଧିମାନନ୍ତରିକଞ୍ଞମାହୁ (ଖୁ॰ ପା॰ ୬।୫; ସୁ॰ ନି॰ ୨୨୮), ନ ପାରଂ ଦିଗୁଣଂ ଯନ୍ତୀ’’ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୭୧୯) ଏୱମାଦୀନି ସୁତ୍ତପଦାନି ଏତସ୍ସତ୍ଥସାଧକାନି। ଓରମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନପ୍ପହାନେନ ସେକ୍ଖଧମ୍ମପରିପୂରିଭାୱସ୍ସ ୱୁତ୍ତତାଯ ଅତ୍ଥୋ ତୱ ୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି। ଅସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ୱଚ୍ଛସ୍ସ।

୧୯୮।ଅଭିଞ୍ଞା ୱା କାରଣନ୍ତି ଯଞ୍ହି ତଂ ତତ୍ର ତତ୍ର ସକ୍ଖିଭବ୍ବତାସଙ୍ଖାତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧପଚ୍ଚନୁଭୱନାଦି, ତସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞା କାରଣଂ। ଅଥ ଇଦ୍ଧିୱିଧପଚ୍ଚନୁଭୱନାଦି ଅଭିଞ୍ଞା, ଏୱଂ ସତି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନଂ କାରଣଂ। ଅୱସାନେ ଛଟ୍ଠାଭିଞ୍ଞାଯ ପନ ଅରହତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ପଠମସୁତ୍ତେ ଆସୱକ୍ଖଯୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ଆସୱା ଖୀଣା ଏୱ, ନ ପୁନ ଖେପେତବ୍ବା, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ‘‘ଯାୱଦେୱା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଫଲସମାପତ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା, ସା ଚ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସମାପଜ୍ଜୀଯତି, ତସ୍ମା ‘‘ଯାୱଦେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ଏୱ ହି ‘‘ଅରହତ୍ତଂ ୱା କାରଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ‘‘କୁଦାସ୍ସୁ ନାମାହଂ ତଦାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମି, ଯଦରିଯା ଏତରହି ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୧।୪୬୫; ୩।୩୦୭) ଅନୁତ୍ତରେସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ କାରଣଂ, ତଯିଦଂ ସବ୍ବସାଧାରଣଂ ନ ହୋତୀତି ସାଧାରଣୱସେନ ନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅରହତ୍ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନା ୱା’’ତି ଆହ।

୨୦୦।ପରିଚରନ୍ତି ନାମ ୱିପ୍ପକତବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସତ୍ତା। ପରିଚିଣ୍ଣୋ ହୋତି ସାୱକେନ ନାମ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମେ କତ୍ତବ୍ବା ପରିଚରିଯା ସମ୍ପଦେୱ ନିଟ୍ଠାପିତତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ଇତି…ପେ… ଥେରୋ ଏୱମାହା’’ତି। ତେସଂ ଗୁଣାନନ୍ତି ତେସଂ ଅସେକ୍ଖଗୁଣାନଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ଯମେୱ।

ମହାୱଚ୍ଛସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୪। ଦୀଘନଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୧। ଖନନଂ ଖତଂ, ସୂକରସ୍ସ ଖତଂ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ସୂକରଖତା, ସୂକରସ୍ସ ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ପଠମଂ ଖତଂ ଉପାଦାୟ ସୂକରଖତା, ତାୟ। ଏୱଂନାମକେତି ଏୱଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମକେ। ପଂସୁଧୋତେତି ଧୋତପଂସୁକେ। ଓତରିତ୍ୱା ଅଭିରୁହିତବ୍ବନ୍ତି ପକତିଭୂମିତୋ ଅନେକେହି ସୋପାନଫଲକେହି ଓତରିତ୍ୱା ପୁନ ଲେଣଦ୍ୱାରଂ କତିପଯେହି ଅଭିରୁହିତବ୍ବଂ।

ଠିତକୋୱାତି ମାତୁଲସ୍ସ ଠିତତ୍ତା ତତ୍ଥ ସଗାରୱସପତିସ୍ସୱସେନ ଠିତକୋୱ। କିଞ୍ଚାପି ସବ୍ବ-ସଦ୍ଦୋ ଅୱିସେସତୋ ଅନୱସେସପରିୟାଦାୟକୋ, ୱତ୍ଥୁଅଧିପ୍ପାୟାନୁରୋଧୀ ପନ ସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋତି ତମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ପରିବ୍ବାଜକୋ ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ଆହ। ଯା ଲୋକେ ମନୁସ୍ସୋପପତ୍ତିଯୋତିଆଦିକା ଉପପତ୍ତିଯୋ, ତା ଅନତ୍ଥସମୁଦାଗତା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ସତ୍ତାନଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନତୋ, ତସ୍ମା ସମୟୱାଦୀହି ୱୁଚ୍ଚମାନା ସବ୍ବା ଆୟତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନୌପପତ୍ତି ନ ହୋତି। ଜଲବୁବ୍ବୁଳଅକା ୱିୟ ହି ଇମେ ସତ୍ତା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସମଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ତତ୍ଥ ପଟିସନ୍ଧି ନତ୍ଥୀତି ଅସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ ‘‘ପଟିସନ୍ଧିଯୋ’’ତିଆଦି। ଅସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ଯେନାଧିପ୍ପାଯେନ ପରିବ୍ବାଜକୋ ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ଆହ, ତଂ ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଜାନନ୍ତୋପି ଅଜାନନ୍ତୋ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅକ୍ଖରେ ତାୱ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋତି ପଦେସସବ୍ବଂ ସନ୍ଧାୟ ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବସବ୍ବୱିସୟଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଦୋସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ। ଯଥା ଲୋକେ କେନଚି ‘‘ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ମୁସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ସବ୍ବନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ମୁସାଭାୱୋ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ଇମସ୍ସପି ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ୱଦତୋ ତଥା ପୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠିପି ନକ୍ଖମତୀତି ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନମେୱ ହୋତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ଏସାପି ତେ ଦିଟ୍ଠି ନକ୍ଖମତୀ’’ତି। ଯଥା ପନ କେନଚି ‘‘ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତଂ ମୁସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଧିପ୍ପାୟାନୁରୋଧିନୀ ସଦ୍ଦପ୍ପୱତ୍ତି, ତସ୍ସ ୱଚନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତଦଞ୍ଞେସମେୱ ମୁସାଭାୱୋ ଞାୟାଗତୋ, ଏୱମିଧାପି ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଯସ୍ସା ଦିଟ୍ଠିୟା ୱସେନ ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତଦଞ୍ଞମେୱ ଯଥାଧିପ୍ପେତଂ ସବ୍ବଂ ନକ୍ଖମତୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଞାୟାଗତୋ, ଭଗୱା ପନ ୱାଦୀୱରୋ ସୁଖୁମାୟ ଆଣିୟା ଥୂଲଂ ଆଣିଂ ନୀହରନ୍ତୋ ୱିୟ ଉପାଯେନ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ନୀହରିତୁଂ ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଅୱତ୍ୱା ସଦ୍ଦୱସେନ ତାୱ ଲବ୍ଭମାନଂ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯାପି ଖୋ ତେ’’ତିଆଦିମାହ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅକ୍ଖରେ ତାୱ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ’’ତି।

ପରିବ୍ବାଜକୋ ପନ ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ମୟା ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଅୟଂ ସୋ’’ତି ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋସପରିହରଣତ୍ଥଂ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଏସ ଦୋସୋ ସବ୍ବୋ ନ ହୋତି, ଏୱମ୍ପି ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମମ ୱାଦେ ଦୋସମେୱ ଆରୋପେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ନିଗୁହିତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋସଂ ପରିହରିତୁକାମୋ ‘‘ଏସା ମେ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତମ୍ପସ୍ସ ତାଦିସମେୱାତି ଯଂ ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ଗହିତଂ ୱତ୍ଥୁ, ତମ୍ପି ତାଦିସମେୱ ଭୱେୟ୍ୟାତି। ଅୟଞ୍ଚ ସବ୍ବନ୍ତୋଗଧଦିଟ୍ଠି ମୟ୍ହମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ, ତଂ ମେ ଖମେୟ୍ୟୱାତି। ଯସ୍ମା ପନ ‘‘ଏସାପି ଦିଟ୍ଠି ତୁୟ୍ହଂ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ଯାପି ଦିଟ୍ଠି ୱୁତ୍ତା ଭୱତା ଗୋତମେନ, ସାପି ମୟ୍ହଂ ନକ୍ଖମତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତେୱାତି ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ – ‘‘ତଂ ପରିହରାମୀତି ସଞ୍ଞାୟ ୱଦତୀ’’ତି। ତଥା ଚ ୱକ୍ଖତି ‘‘ତସ୍ମାପି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ମୟ୍ହଂ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି। ‘‘ଏସା ମେ ଦିଟ୍ଠୀ’’ତି ଯା ଠିତିଭୂତା ଦିଟ୍ଠି, ତାୟ ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ପନେତ୍ଥ ସବ୍ବଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା ଆହ – ‘‘ଅତ୍ଥତୋ ପନସ୍ସ ଏସା ଦିଟ୍ଠି ନ ମେ ଖମତୀତି ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଅୟଂ ଦୋସୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଯସ୍ସ ପନା’’ତିଆଦି। ଏସାତି ଦିଟ୍ଠି। ରୁଚିତନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିଦସ୍ସନେନ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ରୋଚେତ୍ୱା ଗହିତଂ। ତେନ ହି ଦିଟ୍ଠିଅକ୍ଖମେନ ଅରୁଚିତେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ସତି ଦିଟ୍ଠିୟା ଅକ୍ଖମଭାୱେ ତତୋ ତାୟ ଗହିତାୟ ଖମେୟ୍ୟ ରୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ ଯଥା, ଏୱଂ ସବ୍ବସ୍ସ ଅକ୍ଖମଭାୱେତି ଅପରଭାଗେ ସବ୍ବଂ ଖମତି ରୁଚ୍ଚତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ନ ପନେସ ତଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୀତି ଏସ ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୋ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀ ତଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସବ୍ବସ୍ସ ଖମନଂ ରୁଚ୍ଚନଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି। ଞାଯେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ କଥଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୀତି ଆହ ‘‘କେୱଲଂ ତସ୍ସାପି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟା ଉଚ୍ଛେଦମେୱ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି। ସବ୍ବେସଞ୍ହି ଧମ୍ମାନଂ ଆୟତିଂ ଉପ୍ପାଦଂ ଅରୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଅୟଂ ‘‘ସବ୍ବଂ ମେ ନକ୍ଖମତୀ’’ତି ୱଦତି, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିକେସୁ ଚ ଉଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ କୁତୋ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସଭାୱୋତି।

ତେନାତି ତେନ କାରଣେନ, ଯସ୍ମା ଇଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଈଦିସଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତସ୍ମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପଜହନକେନ ୱା ଚିତ୍ତେନ ଏକଚ୍ଚଂ ଗହେତ୍ୱା ପଜହନକେହି ଅପ୍ପଜହନକେ ନିଦ୍ଧାରେତୁଂ ଭଗୱା ‘‘ଅତୋ…ପେ… ବହୁତରା’’ତି ଅୱୋଚାତି ଆହ – ‘‘ପଜହନକେସୁ ନିସ୍ସକ୍କ’’ନ୍ତି ଯଥା ‘‘ପଞ୍ଚସୀଲେହି ପଭାୱନା ପଞ୍ଞତ୍ତୱନ୍ତତରା’’ତି। ‘‘ବହୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ନ କେୱଲଂ ବହୂ, ଅଥ ଖୋ ଅତିୱିୟ ବହୂତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ବହୁତରା’’ତି ଆହ। ‘‘ବହୂ ହୀ’’ତି ନୟିଦଂ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ, ଅଥ ଖୋ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ। କଥଂ ହି-ସଦ୍ଦୋତି ଆହ ‘‘ହି-କାରୋ ନିପାତମତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ ତାୱ ତସ୍ସ ପଜହନକାନଂ ବହୁଭାୱତୋ ତେପି ପରତୋ ‘‘ବହୁତରା’’ତି ୱୁଚ୍ଚୀୟନ୍ତି। ମୂଲଦସ୍ସନନ୍ତି ଯେ ତାଦିସଂ ଦସ୍ସନଂ ପଠମଂ ଉପାଦିୟନ୍ତି, ତଜ୍ଜାତିକମେୱ ପଚ୍ଛା ଗହିତଦସ୍ସନଂ। ୱିଜାତିୟଞ୍ହି ପଠମଂ ଗହିତଦସ୍ସନଂ ଅପ୍ପହାୟ ୱିଜାତିୟସ୍ସ ଗହଣଂ ନ ସମ୍ଭୱତି ୱିରୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଭିନିୱେସସ୍ସ ସହ ଅନୱଟ୍ଠାନତୋ ।

ଅୱିରୁଦ୍ଧଂ ପନ ମୂଲଦସ୍ସନଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିସଯାଦିଭେଦଭିନ୍ନଂ ଅପରଦସ୍ସନଂ ଗହେତୁଂ ଲବ୍ଭତି। ତେନାହ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତୱାଦୋ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦାଭିନିୱେସାନଂ ୱସେନ ଯଥାକ୍କମଂ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଗ୍ଗାହନଜାତିକୋ, ଉଚ୍ଛେଦଗ୍ଗାହେନ ପନ ସସ୍ସତାଭିନିୱେସସ୍ସ ଟଂଗାହେନ ଚ ଅସସ୍ସତାଭିନିୱେସସ୍ସ ୱିରୁଜ୍ଝନତୋ ଉଭଯତ୍ଥପି ‘‘ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତଂ ୱା ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ‘‘ସସ୍ସତଂ ୱା ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱା ନ ସକ୍କା ଗହେତୁ’’ନ୍ତି ଚ। ମୂଲସସ୍ସତଞ୍ହି ପଠମଂ ଗହିତଂ। ଆଯତନେସୁପି ଯୋଜେତବ୍ବନ୍ତି ପଠମଂ ଚକ୍ଖାଯତନଂ ସସ୍ସତନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ନ କେୱଲଂ ଚକ୍ଖାଯତନମେୱ ସସ୍ସତଂ, ସୋତାଯତନମ୍ପି ସସ୍ସତଂ, ଘାନାଯତନାଦିପି ସସ୍ସତନ୍ତି ଗଣ୍ହାତୀତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଆଯତନେସୁପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ଧାତୂନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନମ୍ପି ଗାହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯାତି ‘‘ମୂଲେ ସସ୍ସତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପଠମଗ୍ଗାହସ୍ସ ସମାନଜାତିଯଂ ଅପରଗ୍ଗାହଂ ସନ୍ଧାଯ।

ଦୁତିଯୱାରେ ପଠମୱାରେ ୱୁତ୍ତସଦିସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱାତି ‘‘ଯଦି ରୂପଂ ସସ୍ସତଂ ସିଯା, ନଯିଦଂ ଆବାଧାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ଯ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ ଇଦଂ ରୂପଂ ଅସସ୍ସତଂ, ତସ୍ମା ଅଭିଣ୍ହପଟିପୀଳନଟ୍ଠେନ ଉଦଯୱଯୱନ୍ତତାଯ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ, ସସ୍ସତାଭିନିୱେସୋ ମିଚ୍ଛା’’ତିଆଦିନା ତତ୍ଥ ସସ୍ସତୱାଦେ ଆଦୀନୱଂ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା। ଓଳାରିକନ୍ତି ତସ୍ମା ପଟିପୀଳନଟ୍ଠେନ ଅଯାଥାୱଗ୍ଗାହତାଯ ରୂପଂ ନ ସଣ୍ହଂ ଓଳାରିକମେୱ। ୱେଦନାଦୀନମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚାଦିଭାୱଦସ୍ସନଂ ରୂପୱେଦନାଆଦୀନଂ ସମାନଯୋଗକ୍ଖମତ୍ତା। ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀତି ପଜହତି।

ତିସ୍ସୋ ଲଦ୍ଧିଯୋତି ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଏକଚ୍ଚସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯୋ। ଯସ୍ମା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିକା ୱଟ୍ଟେ ରଜ୍ଜନସ୍ସ ଆସନ୍ନା। ତଥା ହି ତେ ଓଲୀଯନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭୱାଭୱଦିଟ୍ଠୀନଂ ୱସେନ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସଂସାରତୋ ସୀସୁକ୍ଖିପନଂ ନତ୍ଥୀତି ଏତାୱ ତିସ୍ସୋ ୱିସେସତୋ ଗହେତବ୍ବା।

ଇଧଲୋକଂ ପରଲୋକଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୀତି ଜାନାତୀତି ଏତ୍ତାୱତା ସସ୍ସତଦସ୍ସନସ୍ସ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜତାକାରଣମାହ, ୱଟ୍ଟଂ ଅସ୍ସାଦେତି, ଅଭିନନ୍ଦତୀତି ଇମିନା ଦନ୍ଧୱିରାଗତାଯ। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ମା’’ତିଆଦି। ଇଧଲୋକଂ ପରଲୋକଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୀତି ଜାନାତୀତି ଇମିନା ତାସୁ ତାସୁ ଗତୀସୁ ସତ୍ତାନଂ ସଂସରଣଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀତି ଦସ୍ସେତି, ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ଅତ୍ଥୀତି ଜାନାତୀତି ଇମିନା କମ୍ମଫଲଂ। କୁସଲଂ ନ କରୋତୀତି ଇମିନା କମ୍ମଂ, ଅକୁସଲଂ କରୋନ୍ତୋ ନ ଭାଯତୀତି ଇମିନା ପୁଞ୍ଞାପୁଞ୍ଞାନି ସଭାୱତୋ ଜାଯନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ୱଟ୍ଟଂ ଅସ୍ସାଦେତି ଅଭିନନ୍ଦତି ତନ୍ନିନ୍ନଭାୱତୋ । ସୀଘଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଜହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି ୱଟ୍ଟୁପଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଅରୁଚ୍ଚନତୋ। ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀ ହି ତସ୍ମିଂ ଭୱେ ଉଚ୍ଛେଦଂ ମଞ୍ଞତି। ତତୋ ପରଂ ଇଧଲୋକଂ ପରଲୋକଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୀତି ଜାନାତି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ ଫଲଂ ଅତ୍ଥୀତି ଜାନାତି କମ୍ମଫଲୱାଦୀଭାୱତୋ। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ହି ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀ ସଭାୱନିଯତିଯଦିଚ୍ଛାଭିନିୱେସେସୁ ଅଞ୍ଞତ୍ରାଭିନିୱେସୋ ହୋତି। ସୀଘଂ ଦସ୍ସନଂ ପଜହତି ୱଟ୍ଟାଭିରତିଯା ଅଭାୱତୋ। ପାରମିଯୋ ପୂରେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା, ଲୋକୱୋହାରମତ୍ତେନେୱ ସୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତୀତି ଯୋଜନା। ଅସକ୍କୋନ୍ତୋତି ବୁଦ୍ଧୋ ହୋତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ। ଅଭିନୀହାରଂକତ୍ୱା ଅଗ୍ଗସାୱକାଦିଭାୱସ୍ସ ଅଭିନୀହାରଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା। ସାୱକୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ମହାସାୱକୋ ହୁତ୍ୱା, ତତ୍ଥାପି ତେୱିଜ୍ଜୋ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତୋ ୱା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋ ଏୱ ୱା ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି। ସବ୍ବମିଦଂ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦିନୋ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତନିସ୍ସଯେନ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମୋକ୍କମନେ ଖିପ୍ପୱିରାଗତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆଗତଂ। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ମା’’ତିଆଦି।

୨୦୨।କଞ୍ଚିଯେନେୱାତି ଆରନାଳେନ। କଞ୍ଜିଯସଦିସେନ ଉଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନେନ। ପୂରିତୋତି ପରିପୁଣ୍ଣଜ୍ଝାସଯୋ। ସୋତି ପରିବ୍ବାଜକୋ। ଅପ୍ପହାଯାତି ଅଭିନ୍ଦିତ୍ୱା। ୱିଗ୍ଗହୋତି କଲହୋ ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞନ୍ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିରୁଦ୍ଧଗ୍ଗାହୋତି କତ୍ୱା। ୱିୱାଦନ୍ତି ୱିରୁଦ୍ଧୱାଦଂ। ୱିଘାତନ୍ତି ୱିରୋଧହେତୁକଂ ଚିତ୍ତୱିଘାତଂ। ୱିହେସନ୍ତି ୱିଗ୍ଗହୱିୱାଦନିମିତ୍ତଂ କାଯିକଂ ଚେତସିକଞ୍ଚ କିଲମଥଂ। ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱାତି ଏତାସଂ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ଏୱରୂପୋ ଆଦୀନୱୋ, ଅନିଯ୍ୟାନିକଭାୱତାଯ ପନ ସମ୍ପତି ଆଯତିଞ୍ଚ ମହାଦୀନୱୋତି ଏୱଂ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା।

୨୦୫। ‘‘ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୨୪୧; ସଂ। ନି। ୩।୮) କାଯଂ ଅନ୍ୱେତୀତି କାଯନ୍ୱଯୋ, ସୋଯେୱ, ତସ୍ସ ୱା ସମୂହୋ କାଯନ୍ୱଯତା, କାଯପଟିବଦ୍ଧୋ କିଲେସୋ। ତେନାହ ‘‘କାଯଂ…ପେ… ଅତ୍ଥୋ’’ତି।

ଅସମ୍ମିସ୍ସଭାୱନ୍ତି ଅସଙ୍କରତୋ ୱୱତ୍ଥିତଭାୱଂ। ତେନ ତାସଂ ଯଥାସକଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିଗମଂ ଦସ୍ସେତି। ଏୱଞ୍ହି ତାସଂ କଦାଚିପି ସଙ୍କରୋ ନତ୍ଥି। ତେନାହ ‘‘ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ’’ତିଆଦି। ସରୂପଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞା ୱେଦନା’’ତି ଅନିଯମେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତମେୱ ୱିଗମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତି ଅନ୍ତରହିତା ୱା’’ତି ଆହ। ସରୂପତୋ ନିଯମେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନେ କାଚି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ୱା ହୋତି, କାଚି ଅନ୍ତରହିତା ୱାତି। ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଖଣେ ଖଣେ ଭିଜ୍ଜମାନଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ।

ନ କେନଚିସଂୱଦତୀତି କେନଚି ପୁଗ୍ଗଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦିଟ୍ଠିରାଗୱସେନ ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ନ ୱଦତି। ତେନାହ ‘‘ସସ୍ସତଂ ଗହେତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ନ ୱିୱଦତୀତି ୱିରୁଦ୍ଧଭାୱୋ ହୁତ୍ୱା ନ ୱିୱଦତି। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାତି ଉଚ୍ଛେଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତଂ ଗହେତ୍ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ତଯୋପି ୱାଦା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବା । ତେନ ୱୋହରତୀତି ତେନ ଲୋକୱୋହାରେନ ଲୋକସମଞ୍ଞଂ ଅନତିଧାୱନ୍ତୋ ସତ୍ତୋ ପୁରିସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋତିଆଦିନା ୱୋହରତି, ନ ପନ ଇତୋ ବାହିରକା ୱିଯ ଅଭିନିୱିସତି। ତେନାହ ‘‘ଅପରାମସନ୍ତୋ’’ତି। କଞ୍ଚି ଧମ୍ମନ୍ତି ରୂପାଦୀସୁ ଏକଂ ଧମ୍ମମ୍ପି। ପରାମାସଗ୍ଗାହେନ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋତି ‘‘ନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତିଆଦିନା, ‘‘ଏତଂ ମମା’’ତିଆଦିନା ଚ ଧମ୍ମସଭାୱଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପରତୋ ଆମସିତ୍ୱା ଗହଣେନ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ।

କତାୱୀତି କତକିଚ୍ଚୋ। ସୋ ୱଦେଯ୍ୟାତି ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରେସୁ ସବ୍ବସୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନେସୁପି ଅହଂ ୱଦାମୀତି ୱଦେଯ୍ୟ। ତତ୍ଥ ଅହନ୍ତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତସନ୍ତାନେ। ମମନ୍ତି ତସ୍ସ ସନ୍ତକଭୂତେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଲୋକନିରୁଳ୍ହେ। ସମଞ୍ଞନ୍ତି ତତ୍ଥ ସୁକୁସଲତାଯ ଲୋକେ ସମଞ୍ଞା କୁସଲୋ ୱିଦିତ୍ୱା। ୱୋହାରମତ୍ତେନାତି କେୱଲଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ମହାବୋଧିପାରମିଯୋ ପୂରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସାୱକୋ ହୁତ୍ୱା ଦେସୱୋହାରମତ୍ତେନ ନ ଅପ୍ପହୀନତଣ୍ହୋ ୱିଯ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅଭିନିୱେସନୱସେନ।

୨୦୬।ସସ୍ସତାଦୀସୂତି ସସ୍ସତାଭିନିୱେସାଦୀସୁ। ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ନିଦ୍ଧାରଣେ ସାମିୱଚନଂ। ସସ୍ସତଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଂ ସମୁଦଯତୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମତୋ ଅସ୍ସାଦତୋ ନିସ୍ସରଣତୋ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଞାଯ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା। ପହାନନ୍ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତପ୍ପହାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦଂ। ରୂପସ୍ସ ପହାନନ୍ତି ରୂପସ୍ସ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧସଞ୍ଞୋଜନପ୍ପହାନେନ ପହାନଂ। ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧେନ ନିରୁଦ୍ଧେହି ଆସୱେହି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି। ‘‘ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚୀ’’ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚିପି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅସେସେତ୍ୱା। ସୋଳସ ପଞ୍ଞାତି ମହାପଞ୍ଞାଦିକା ସୋଳସ ପଞ୍ଞା। ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋତି ପୁଣ୍ଣୋପୋସଥଦିୱସତା, କେନଚି ଅନାମନ୍ତିତମେୱ ଅନେକସତାନଂଯେୱ ଅନେକସହସ୍ସାନଂ ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ନିପତିତତା, ସବ୍ବେସଂ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନତା, ଛଳଭିଞ୍ଞତା ଚାତି। ତେନାହ ‘‘ତତ୍ରିମାନି ଅଙ୍ଗାନୀ’’ତିଆଦି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ଅୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଦୀଘନଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୫। ମାଗଣ୍ଡିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୭।ଦ୍ୱେମାଗଣ୍ଡିଯାତି ଦ୍ୱେ ମାଗଣ୍ଡିଯନାମକା। ଦେୱଗବ୍ଭସଦିସନ୍ତି ଦେୱାନଂ ୱସନଓୱରକସଦିସଂ। ଏତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଭାରଦ୍ୱାଜଗୋତ୍ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଗ୍ଯାଗାରେ ତିଣସନ୍ଥାରକେ’’ତି ଏତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନ କେୱଲଂ ତଂ ଦିୱସମେୱାତି ଯଂ ଦିୱସଂ ମାଗଣ୍ଡିଯୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ତିଣସନ୍ଥାରକଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ନ କେୱଲଂ ତଂ ଦିୱସମେୱ ଭଗୱା ଯେନଞ୍ଞତରୋ ୱନସଣ୍ଡୋ, ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ଯୋଜନା। ଗାମୂପଚାରେତି ଗାମସମୀପେ। ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱାତି ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା ୱିଯ। ନ ହି ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସଞ୍ଞାଣକରଣେ ପଯୋଜନଂ ଅତ୍ଥି।

ସମଣସେଯ୍ୟାନୁରୂପନ୍ତି ସମଣସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା ସେଯ୍ୟା। ପାସଂସତ୍ଥୋ ହି ଅଯଂ ରୂପ-ସଦ୍ଦୋ। ତେନାହ ‘‘ଇମଂ ତିଣସନ୍ଥାରକ’’ନ୍ତିଆଦି। ଅନାକିଣ୍ଣୋତି ୱିଲୁଳିତୋ ଅଘଟ୍ଟିତୋ। ହତ୍ଥପାଦସୀସେହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପହଟେନ ନ ଚଲିତୋ ଅଭିନ୍ନୋ, ଅଚଲିତତ୍ତା ଏୱ ଅଭିନ୍ନଂ ଅତ୍ଥରଣଂ। ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ୱିଯାତି ଅଯଂ ଛେକେନ ଚିତ୍ତକାରେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତୁଲିକାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଲେଖାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଲିଖିତା ଚିତ୍ତକତସେଯ୍ୟା ୱିଯ। ଭୂନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱଡ୍ଢିତଂ, ତଂ ହନ୍ତୀତି ଭୂନହୁନୋ। ତେନାହ ‘‘ହତୱଡ୍ଢିନୋ’’ତି। ତଂ ପନାଯଂ ଚକ୍ଖାଦୀସୁ ସଂୱରୱିଧାନଂ ୱଡ୍ଢିହନନଂ ମଞ୍ଞତି। ତେନାହ ‘‘ମରିଯାଦକାରକସ୍ସା’’ତି। ବ୍ରୂହେତବ୍ବନ୍ତି ଉଳାରୱିସଯୂପହାରେନ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବଂ ପୀଣେତବ୍ବଂ। ତଂ ପନ ଅନନୁଭୂତାନୁଭୱନେନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅଦିଟ୍ଠଂ ଦକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅନୁଭୂତଂ ପନ ଅପଣୀତଂ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦିଟ୍ଠଂ ସମତିକ୍କମିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସେସୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପରମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦୀ କିରେସ ପରିବ୍ବାଜକୋ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ୱଡ୍ଢିଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଯସ୍ମା ଯଂ ଛନ୍ନମ୍ପି ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଯଥାସକଂ ୱିସଯଗ୍ଗହଣଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଲୋକସ୍ସ ଅୱଡ୍ଢିତଂ ୱିନାସମେୱ ପଞ୍ଞପେତି, ତସ୍ମା ସୋ ସଯମ୍ପି ୱଡ୍ଢିହତୋ ହତୱଡ୍ଢିତୋ।

ସଂକିଲେସତୋ ଆରକତ୍ତା ଅରିଯୋ ନିଯ୍ୟାନିକଧମ୍ମଭାୱତୋ ଞାଯୋ ଧମ୍ମୋ। ୱଜ୍ଜଲେସସ୍ସପି ଅଭାୱତୋ କୁସଲୋ। ତେନାହ ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧେ କାରଣଧମ୍ମେ ଅନୱଜ୍ଜେ’’ତି। ଉଗ୍ଗତସ୍ସାତି ଉଚ୍ଚକୁଲୀନତାଦିନା ଉଳାରସ୍ସ। ମୁଖେ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେତ୍ୱାତି ମୁଖେନ ସଂଯତୋ ହୁତ୍ୱା। ଅମ୍ବଜମ୍ବୂଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୱିଯ ଅପୂରଯମାନୋତି ଅମ୍ବଜମ୍ବୂଆଦୀନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିସଦିସାନି ୱିଯ ପୂରଣକଥାନଯେନ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅକଥେତ୍ୱା। ତେନାହ ‘‘ମଯା କଥିତନିଯାମେନା’’ତି।

୨୦୮।ଫଲସମାପତ୍ତିଯାୱୁଟ୍ଠିତୋତି ଦିୱାୱିହାରତୋ ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିୱାୱିହାରୋପି ହି ‘‘ପଟିସଲ୍ଲାନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ

ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦୀ''ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୧୮)। ଭଗୱା ହି ଫଲସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନୁତ୍ତରକାଲଂ ତେସଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ ସୁତ୍ୱା ଦିୱାୱିହାରତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ତତ୍ଥ ଗତୋ। ସଂୱେଗୋ ନାମ ସହୋତ୍ତପ୍ପଞ୍ଞାଣଂ, ତଂ ନିବ୍ବିଦନୱସେନପି ହୋତି, ସଂୱେଗନିସ୍ସିତଂ ସନ୍ଧାୟାହ ''ପୀତିସଂୱେଗେନ ସଂୱିଗ୍ଗୋ''ତି। ସୋ ପନ ଯସ୍ମା ପୁରିମାୱତ୍ଥାୟ ଚଲନଂ ହୋତି ଚିତ୍ତସ୍ସ, ତସ୍ମା ଆହ ''ଚଲିତୋ କମ୍ପିତୋ''ତି। ତିଖିଣସୋତେନ ପୁରିସେନାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ।

୨୦୯।ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି ଯଥା ୱିନେୟ୍ୟଦମନକୁସଲୋ ୱସନଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନାତି ଇଦଂ ଆରମିତବ୍ବଭାୱସ୍ସ ଭାୱଲକ୍ଖଣୱଚନଂ। ଆରମତି ଏତ୍ଥାତି ଆରାମୋ, ରୂପଂ ଆରାମୋ ଏତସ୍ସାତି ରୂପାରାମଂ, ତତୋ ଏୱ ତନ୍ନିନ୍ନଭାୱେନ ରୂପେ ରତନ୍ତି ରୂପରତଂ, ତେନ ସମ୍ମୋ ଦୁସ୍ସତ୍ତିୟା ରୂପେନ ସମ୍ମୁଦିତନ୍ତି ରୂପସମ୍ମୁଦିତଂ, ତଦେତଂ ତଦଭିହତଜୱନକିଚ୍ଚଂ ତତ୍ଥ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଦନ୍ତନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଦନ୍ତଂ ଦମିତଂ। ନିବ୍ବିସେୱନନ୍ତି ୱିଗତୱିସୁକାୟିକଂ। ଗୁତ୍ତନ୍ତି ସତିୟା ଗୁତ୍ତଂ। ରକ୍ଖିତନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ସଂୱୁତନ୍ତି ଅପନୀତଂ ପୱେସନିୱାରଣେନ। ତେନାହ ''ପିହିତ''ନ୍ତି।

୨୧୦।ଉପ୍ପଜ୍ଜନପରିଳାହନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକିଲେସପରିଳାହଂ। କିଂ ୱଚନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅସ୍ସାତି ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ସମୁଦୟାଦିପହାନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବିଦିତ୍ୱା ୱିରଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯୋ ୱିମୁତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ କିଂ ୱୁଦ୍ଧିହତପରିୟାୟୋ ଅୱସ୍ସଂ ଲଭତି ନ ଲଭତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ପରିବ୍ବାଜକୋ ତାଦିସେ ସାରବନ୍ଧୱିମୁତ୍ତିକେ ୱୁଦ୍ଧିହତୋତି ନ ୱଦେୟ୍ୟାତି ଆହ ''ନ କିଞ୍ଚି, ଭୋ, ଗୋତମା''ତି।

୨୧୧।ତେତି ତୟା, ଅୟମେୱ ୱା ପାଠୋ। ୱସ୍ସଂ ୱାସୋ ୱସ୍ସଂ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ, ୱସ୍ସିତୁଂ ଅରହତୀତି ୱସ୍ସିକୋ, ୱସ୍ସକାଲେ ନିୱାସାନୁଚ୍ଛୱିକୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ନାତିଉଚ୍ଚୋ ହୋତି ନାତିନୀଚୋତି ଗିମ୍ହିକୋ ୱିୟ ଉଚ୍ଚୋ, ହେମନ୍ତିକୋ ୱିୟ ନୀଚୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ତଦୁଭୟୱେମଜ୍ଝଲକ୍ଖଣତାୟ ନାତିଉଚ୍ଚୋ ହୋତି ନାତିନୀଚୋ। ନାତିତନୂନୀତି ହେମନ୍ତିକସ୍ସ ୱିୟ ନ ଖୁଦ୍ଦକାନି। ନାତିବହୂନୀତି ଗିମ୍ହିକସ୍ସ ୱିୟ ନ ଅତିବହୂନି। ମିସ୍ସକାନେୱାତି ହେମନ୍ତିକଗିମ୍ହିକେସୁ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୱୋମିସ୍ସକାନି। ଉଣ୍ହପୱେସନତ୍ଥାୟାତି ନିୟୂହେସୁ ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଞ୍ଚ ପତିତସୂରିୟୋଭାସୱସେନ ଉଣ୍ହସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରପୱେସନତ୍ଥାୟ। ଭିତ୍ତିନିୟୂହାନି ନୀହରୀୟନ୍ତୀତି ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ଭିତ୍ତୀସୁ ନିୟୂହାନି ନୀହରିତ୍ୱା କରୀୟନ୍ତି। ୱିପୁଲଜାଲାନୀତି ପୁଥୁଲଛିଦ୍ଦାନି। ଉଦକୟନ୍ତାନୀତି ଉଦକୱାହକୟନ୍ତାନି।

ନୀଲୁପ୍ପଲଗଚ୍ଛକେ କତ୍ୱାତି ୱିକସିତେହି ନୀଲୁପ୍ପଲେହି ଗଚ୍ଛକେ ନଳଇନିକେ କତ୍ୱା। ଗନ୍ଧକଲଲନ୍ତି ଗନ୍ଧମିସ୍ସକକଦ୍ଦମଂ। ଯମକଭିତ୍ତୀତି ଯୁଗଳଅଭିତ୍ତି, ତସ୍ସା ଅନ୍ତରେ ନାଳଇ, ଯତୋ ଉଦକଂ ଅଭିରୁହତି। ଲୋହନାଳଇନ୍ତି ଲୋହମୟୟନ୍ତନାଳଇଂ। ଜାଲନ୍ତି ତମ୍ବଲୋହମୟଂ ଜାଲଂ। ହେଟ୍ଠା ଯନ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତୀତି ହେଟ୍ଠାଭାଗେ ଉଦକୟନ୍ତଂ ଗମେନ୍ତି। ଉଦକଫୁସିତେ ତେମେନ୍ତେ ୱିଣ୍ଡତା ମାହୋସୀତି ନୀଲପଟଂ ନିୱାସେତି। ଦିୱାକାଲେତି ଦିୱସୱେଲାୟ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱିହରାମୀତି ଏତେନ ଅତ୍ତନୋ ଫଲସମାପତ୍ତିୱିହାରୋ ଭଗୱତା ଦସ୍ସିତୋତି ଆହ – ''ତାୟ ରତିୟା ରମମାନୋତି ଇଦଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକଫଲସମାପତ୍ତିରତିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି।

୨୧୨।ମହାଚ ନେସଂ ପପଞ୍ଚୋତି ନେସଂ ରାଜୂନଂ ମହାପପଞ୍ଚୋ ରାଜିଦ୍ଧିୱସେନ ସବ୍ବଦା ସମ୍ପତ୍ତିୱିସୟୋ ଚ, ଅନୁଭୱିତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ମନ୍ତେ ଗୱେସନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି, ନ ଭୋଗସୁଖଂ। ଗଣନା ନାମ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଗଣନା, ନ ୱିଗଣଗଣନା ନ ପଣଗଣନା। ଆୱଞ୍ଚୋତି ଯଥାଧିଗତେ ଦିବ୍ବେ କାମେ ପହାୟ କାମହେତୁ ଆୱଞ୍ଚୋ ନିୱତ୍ତୋ ପରିୱତ୍ତିତୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ଏୱଂ ମାନୁସକା କାମାତି ଯଥା କୋଚି କୁସଗ୍ଗେନ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ମିନେୟ୍ୟ। ତତ୍ଥ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକମେୱ ମହନ୍ତଂ ୱିପୁଲଂ ପଣୀତଞ୍ଚ, ଏୱଂ ଦିବ୍ବାନଂ କାମାନଂ ସମୀପେ ଉପନିଧାୟ ମାନୁସକା କାମା ଅପ୍ପମତ୍ତକା ଓରମତ୍ତକା ନିହୀନା, ଦିବ୍ବାୱ କାମା ମହନ୍ତା ୱିପୁଲା ଉଳାରା ପଣୀତା। ସମଧିଗୟ୍ହାତି ସମ୍ମା ଅଧିଗମନୱସେନ ନିଗ୍ଗୟ୍ହ ଦିବ୍ବମ୍ପି ସୁଖଂ ହୀନଂ କତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି।

୨୧୩। ଆରୋଗ୍ୟହେତୁକଂ ସୁଖଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୁଖୀ, ତଂ ପନସ୍ସ ରୋଗୱିଗମତୋୱାତି ଆହ ''ପଠମଂ ଦୁକ୍ଖିତୋ ପଚ୍ଛା ସୁଖିତୋ''ତି। ସେରୀ ନାମ ଅତ୍ତାଧୀନୱୁତ୍ତୀତି ଆହ ''ସେରୀ ଏକକୋ ଭୱେୟ୍ୟା''ତି। ଅତ୍ତନୋ ୱସୋ ସୟଂୱସୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୟଂୱସୀ। ଅଙ୍ଗାରକପଲ୍ଲଂ ୱିୟ କାମୱତ୍ଥୁପରିଳାହହେତୁତୋ। ତଚ୍ଛେତ୍ୱାତି ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା, କଣ୍ଡୂୟିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୧୪। ଯେନ କାୟୋ ମଧୁରକଜାତୋ ହୋତି, ତଂ କିର କୁଟ୍ଠଂ ଛୱିଂ ୱିନାସେତି, ଚମ୍ମଂ ଛିଦ୍ଦଜାତଂ ୱିୟ ହୋତି। ତେନେୱାହ

‘‘ଉପହତକାଯପ୍ପସାଦୋ’’ତି। ପଛଲକ୍ଖାତି ପଟିଲଭି। ଅୱିଜ୍ଜାଭିଭୂତତାଯ ୱିରୋଧିପଚ୍ଚଯସମାଯୋଗେନ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉପହତତ୍ତା। ଆଯତିଂ ଦୁକ୍ଖଫଲତାଯ ଏତରହି ଚ କିଲେସଦୁକ୍ଖବହୁଲତାଯ କାମାନଂ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସତା, ତଦୁଭଯସଂଯୁତ୍ତେସୁ ତେସୁ ଚ ତଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖିତ୍ୱା ଏକନ୍ତସୁଖାଭିନିୱେସୋ ୱିପରୀତସଞ୍ଞାଯ, ନ କେୱଲାଯ ସୁଖୱେଦନାଯ ସୁଖାତି ପଓତ୍ତସଞ୍ଞୀ।

୨୧୫।ତାନୀତି କୁଟ୍ଠସରୀରେ ୱଣମୁଖାନି। ଅସୁଚୀନୀତି ଅସୁଭାନି। ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧାନୀତି ୱିସ୍ସଗନ୍ଧାନି। ପୂତୀନୀତି କୁଣପଭୂତାନି। ଇଦାନୀତି ଏତରହି। ନଖେହି ୱିପ୍ପତଚ୍ଛନଅଗ୍ଗିପରିତାପନେହି ଅତିନିପ୍ପୀଳଅନକାଲେ ପାଣକା…ପେ… ପଗ୍ଘରନ୍ତି, ତେନ ୱେଦନା ତନୁକା ହୋତି। ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦନାଯ ତନୁକଭାୱତୋ।

ଆରୋଗ୍ଯଭାୱେ ଧନଲାଭାଦିଲାଭୁପ୍ପତ୍ତିତୋ, ଅସତି ଚ ଆରୋଗ୍ଯେ ଲାଭସ୍ସ ନିରତ୍ଥକଭାୱତୋ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ଲାଭସ୍ସ ନିମିତ୍ତଭାୱତୋ ଚ ଆରୋଗ୍ଯପରମା ଲାଭା। ନିବ୍ବାନେ ସୁଖୁପ୍ପତ୍ତିତୋ, ଅସତି ଚ ନିବ୍ବାନାଧିଗମେ ତାଦିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ଅନୁପଲବ୍ଭନତୋ, ସବ୍ବସଙ୍ଖତୱିୱିତ୍ତତ୍ତା ଚ ସବ୍ବସୋ ଚ ସଂସାରଦୁକ୍ଖାଭାୱତୋ, ଅଧିଗତେ ଚ ତସ୍ମିଂ ସକଲୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖାଭାୱତୋ ଚ ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ସୁଖଂ। ପୁବ୍ବଭାଗମଗ୍ଗାନନ୍ତି କାଯାନୁପସ୍ସନାଦିଭେଦଭିନ୍ନାନଂ ଅରିଯମଗ୍ଗସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗିଯାନଂ ମଗ୍ଗାନଂ। ତେସଞ୍ଚ ଅମତଗାମିତା ନାମ ତନ୍ନିନ୍ନତାୱସେନେୱ ସଚ୍ଛିକିରିଯାୱସେନାତି ଆହ ‘‘ପୁବ୍ବଭାଗଗମନେନେୱ ଅମତଗାମିନ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଖେମୋ ସବ୍ବପରିସ୍ସଯସମୁଗ୍ଘାତନେନ ଅନୁପଦ୍ଦୁତତ୍ତା, ତଂସମଙ୍ଗୀନଂ ସବ୍ବସୋ ଅନୁପଦ୍ଦୁତତ୍ତା ତଂସମଙ୍ଗୀନଂ ସବ୍ବସୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱହେତୁତୋ ଚ। ଲଦ୍ଧିୱସେନ ଗହିତାତି ସସ୍ସତୱାଦାଦୀହି କେୱଲଂ ତେସଂ ଲଦ୍ଧିୱସେନ ତଥା ଗହିତା। ଖେମଅମତଗାମିନନ୍ତି ଇମିନା ହି ‘‘ଖେମଂଅମତଗାମିନ’’ନ୍ତି ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପେନ ନିଦ୍ଦେସୋ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ୱିଭତ୍ତିଲୋପେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି।

୨୧୬।ଅନୋମଜ୍ଜତୀତି ଅନୁ ଅନୁ ଓମଜ୍ଜତି। ଅପରାପରଂ ହତ୍ଥଂ ହେଟ୍ଠା ଓତାରେନ୍ତୋ ମଜ୍ଜତି।

୨୧୭।ଛେକନ୍ତି ଘନଭାୱେନ ୱୀତଂ। ଘନମଟ୍ଠଭାୱେନ ସୁନ୍ଦରଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସମ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି। ସାଧୂହି ପରମପ୍ପିଚ୍ଛସନ୍ତୁଟ୍ଠେହି ଲାତୋ ଗହିତୋତି ସାହୁଳଇ। ସଙ୍କାରଚୋଳଅକଂ ନିଚ୍ଚକାଳଅକଂ।

୨୧୮। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ରୁଜନଟ୍ଠେନ ୱିବାଧନଟ୍ଠେନ ରୋଗୋୱ ଭୂତୋ। ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଜାଣେନପି ସିଖାପ୍ପତ୍ତେନ ଆରୋଗ୍ଯଂ ଏକଦେସେନ ପସ୍ସତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ୱଚ୍ଚପଟିପକ୍ଖତୋତି ଆହ ‘‘ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଜାଣଞ୍ଚେୱା’’ତି।

୨୧୯।ଅନ୍ତରାତି ପଠମୁପ୍ପତ୍ତି ଜରାମରଣାନଂ ୱେମଜ୍ଝେ। ଉପହତୋତି ପିତ୍ତସେମ୍ହାଦିଦୋସେହି ଦୂସିତଭାୱେନ କଥିତୋ। ପିତ୍ତାଦିଦୋସେ ପନ ଭେସଜ୍ଜସେୱନାଯ ନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଉପହତଂ ପଟିପାକତିକଂ କରୋନ୍ତୋ ଚକ୍ଖୂନି ଉପ୍ପାଦେତି ନାମ। ୱିନଟ୍ଠାନୀତି ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତଂ ଆପନ୍ନାନି।

୨୨୦।ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତେ ସାହୁଳଇଯଚୀରେ। ୱଟ୍ଟେ ଅନୁଗତଚିତ୍ତେନାତି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସିତାଯ ଅନୁଗାମିଚିତ୍ତେନ।

୨୨୧।ଧମ୍ମସ୍ସାତି ନିବ୍ବାନସ୍ସ। ଅନୁଧମ୍ମନ୍ତି ଅନୁରୂପଂ ନିଯ୍ଯାନଧମ୍ମଂ। ତେନାହ ‘‘ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଟିପଦ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେତି ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱତ, ଭୋ’’ତିଆଦିନା ପାଠଇଯଂ ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସିତଂ। ତେନାହ ‘‘ଉପାଦାନନିରୋଧାତି ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ’’ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ।

ମାଗଣ୍ଡିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୬। ସନ୍ଦକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୩। ଦେୱେନ ୱସ୍ସେନ କତୋ ସୋବ୍ଭୋ ଦେୱକତସୋବ୍ଭୋ। ତେନାହ ‘‘ୱସ୍ସୋ…ପେ… ରହଦୋ’’ତି। ଗୁହାତି ପଂସୁଗୁହା ପାସାଣଗୁହା ମିସ୍ସକଗୁହାତି ତିସ୍ସୋ ଗୁହା। ତତ୍ଥ ପଂସୁଗୁହା ଉଦକମୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅହୋସି ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ପନ ଉଦକେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥତଂ। ଉମଙ୍ଗଂ କତ୍ୱାତି ହେଟ୍ଠା ସୁଦୁଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା। ଅନମତଗ୍ଗିଯଂପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ‘‘ନ ଖୋ ସୋ ସତ୍ତାୱାସୋ ସୁଲଭରୂପୋ, ଯୋ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ଅନାୱୁଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୧୬୦) ଇଦଞ୍ଚ ତଠଆକଂ ମଯା ୱୁତ୍ଥପୁବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତମ୍ପି ଠାନଂ ସୋ ଚ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଅପଞ୍ଞତ୍ତିକଭାୱଂ ଗତୋତି ଏୱଂ ଅନମତଗ୍ଗିଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ତାଦିସଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇମିନା ନଯେନ ସମୁଦ୍ଦପବ୍ବତଦସ୍ସନାଦୀସୁପି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାୱିଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଉଚ୍ଚଂ ନଦମାନାଯାତି ଉଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତିଯା କାମସ୍ସାଦଭଓସ୍ସାଦାଦିୱହୁନ୍ତି ‘‘ଅଯଞ୍ଚ ଅଯଞ୍ଚ କାମୋ ଇଟ୍ଠୋ କନ୍ତୋ ମନାପୋ, ଅସୁକୋ ଭୱୋ ଇଟ୍ଠୋ କନ୍ତୋ ମନାପୋ, ଏୱମଯଂ ଲୋକୋ ପିଯେହି ପିଯତରୋ’’ତି ଏୱଂ କାମସ୍ସାଦଭଓସ୍ସାଦଲୋକସ୍ସାଦାଦିସଞ୍ଞାତଂ ୱହ୍ନଂ। ଦୁଗ୍ଗତିତୋ ସଂସାରତୋ ଚ ନିଯ୍ୟାତି ଏତେନାତି ନିଯ୍ୟାନଂ, ସଗ୍ଗମଗ୍ଗୋ ମୋକ୍ଖମଗ୍ଗୋ ଚ, ତଂ ନିଯ୍ୟାନଂ ଅରହତି, ନିଯ୍ୟାନେ ୱା ନିଯୁତ୍ତାତି ନିଯ୍ୟାନିକା, ନିଯ୍ୟାନଂ ୱା ଫଲଂ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ନିଯ୍ୟାନିକା, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାଦିସଂକିଲେସତୋ ନିଯ୍ୟାତୀତି ୱା ନିଯ୍ୟାନୀଯା, ଈ-କାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ ଯ-କାରସ୍ସ ଚ କ-କାରଂ କତ୍ୱା ନିଯ୍ୟାନିକା, ଚେତନାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣୀ। ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ଅନିଯ୍ୟାନିକା, ତସ୍ସା ଭାୱୋ ଅନିଯ୍ୟାନିକତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅନିଯ୍ୟାନିକତ୍ତା। ତିରଚ୍ଛାନଭୂତାତି ତିରୋକରଣଭୂତା। ଗେହସ୍ସିତକଥାତି କାମପଟିସଂଯୁତ୍ତକଥା। କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱେତି ଅନିଚ୍ଚତାପଟିସଂଯୁତ୍ତଚତୁସଚ୍ଚକମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱେ। ସହ ଅତ୍ଥେନାତି ସାତ୍ଥକଂ, ହିତପଟିସଂଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସିଖାତି ଘରସନ୍ନିୱେସୋ, ୱିସିଖାଗହଣେନ ଚ ତନ୍ନିୱାସିନୋ ଗହିତା ‘‘ଗାମୋ ଆଗତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୧।ଆଚରିଯପରମ୍ପରକଥାୱଣ୍ଣନା) ୱିଯ। ତେନେୱାହ ‘‘ସୂରା ସମତ୍ଥା’’ତି ‘‘ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା’’ତି ଚ। କୁମ୍ଭଟ୍ଠାନପ୍ପଦେସେନ କୁମ୍ଭଦାସିଯୋ ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘କୁମ୍ଭଦାସିକଥା ୱା’’ତି।

୨୨୮। ୱୋହାରୋ ୱିଯ ତେସଂ ତଥା ୱୋହାରମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସେ’’ତି। ଅକତାତି ସମେନ, ୱିସମେନ ୱା କେନଚି ହେତୁନା ନ କତା ନ ୱିହିତା। କତୱିଧୋ କରଣୱିଧି ନତ୍ଥି ଏତେସନ୍ତି ଅକଟୱିଧା। ପଦଦ୍ୱଯେନପି ଲୋକେ କେନଚି ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ନେସଂ ଅନିବ୍ବତ୍ତିତଂ ଦସ୍ସେତି। ଇଦ୍ଧିଯାପି ନ ନିମ୍ମିତାତି କସ୍ସଚି ଇଦ୍ଧିମତୋ ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଦେୱସ୍ସ, ଇସ୍ସରାଦିନୋ ୱା ଇଦ୍ଧିଯାପି ନ ନିମ୍ମିତା। ଅନିମ୍ମାତାତି କସ୍ସଚି ଅନିମ୍ମାପିତା। ରୂପାଦିଜନକଭାୱନ୍ତି ରୂପସଦ୍ଦାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯଭାୱଂ, ରୂପାଦଯୋପି ପଥୱିଯାଦୀହି ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିକାତି ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଥା ପବ୍ବତକୂଟଂ କେନଚି ଅନିବ୍ବତ୍ତିତଂ କସ୍ସଚି ଚ ଅନିବ୍ବତ୍ତକଂ, ଏୱମେତେପୀତି ଆହ ‘‘ପବ୍ବତକୂଟା ୱିଯ ଠିତାତି କୂଟଟ୍ଠା’’ତି। ଯମିଦଂ ବୀଜତୋ ଅଙ୍କୁରାଦି ଜାଯତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ୱିଜ୍ଜମାନମେୱ ତତୋ ନିକ୍ଖମତି ନାୱିଜ୍ଜମାନଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଅଞ୍ଞତୋପି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଉପଲଦ୍ଧି ସିଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏୱଂ ଠିତାତି ଏୱଂ ନିବ୍ବିକାରା ଠିତା। ଉଭଯେନପୀତି ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯେନପୀତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘କୂଟଟ୍ଠା ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତା’’ତି ପଦଦ୍ୱଯେନପି। ତେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ କାଯାନଂ। ଠିତତ୍ତାତି ନିବ୍ବିକାରାଭାୱେନ ଠିତତ୍ତା। ନ ଚଲନ୍ତୀତି ୱିକାରଂ ନାପଜ୍ଜନ୍ତି। ୱିକାରାଭାୱତୋ ହି ତେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ କାଯାନଂ ଏସିକଟ୍ଠାଯିଟ୍ଠିତତା। ଅନିଞ୍ଜନଞ୍ଚ ଅତ୍ତତୋ ପକତିଯା ଅୱଟ୍ଠାନମେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ ୱିପରିଣାମେନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମତ୍ତା ଏୱ ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ବ୍ୟାବାଧେନ୍ତି। ସତି ହି ୱିକାରଂ ଆପାଦେତବ୍ବତାଯ ବ୍ୟାବାଧକତାପି ସିଯା, ତଥା ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବତାଯ ଅନୁଗ୍ଗାହକତାତି ତଦଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପାଳିଯଂ ‘‘ନାଲ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଥୱୀ ଏୱ କାଯେକଦେସତ୍ତା ପଥୱୀକାଯୋ। ହନ୍ତୁଂ ୱା ଘାତେତୁଂ ୱା ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି ଜୀୱସତ୍ତମାନଂ କାଯାନଂ ନିଚ୍ଚତାଯ ନିବ୍ବିକାରଭାୱତୋ, ଏତେନେୱ ନେସମହନ୍ତବ୍ବତା ଅଘାତେତବ୍ବତା ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତାଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସତ୍ତନ୍ନଂତ୍ୱେୱ କାଯାନ’’ନ୍ତିଆଦି। ସୋତୁଂ ୱା ସାୱେତୁଂ ୱା ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ପଚ୍ଚେକଂ ନେସଂ ସୱନେସୁ ଅସମତ୍ଥତ୍ତା ତଦେକଦେସୋଦୀସୁପି ଅସମତ୍ଥତଂ ଦୀପେତି। ଯଦି କୋଚି ହନ୍ତା ନତ୍ଥି, କଥଂ ସତ୍ଥପ୍ପହାରୋତି ଆହ ‘‘ଯଥା ମୁଗ୍ଗରାସିଆଦୀସୂ’’ତିଆଦି। କେୱଲଂ ସଞ୍ଞାମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ହନନଘାତନାଦି ପନ ପରମତ୍ଥତୋ ନତ୍ଥେୱ କାଯାନଂ ଅୱିକୋପନୀଯଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେୱଲଂ ତକ୍କମତ୍ତେନ ନିରତ୍ଥକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଦୀପେତୀତି ଏତେନ ଯସ୍ମା ତକ୍କିକା ନିରଙ୍କୁସତାଯ ପରିକପ୍ପନସ୍ସ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତନା ପରିକପ୍ପିତଂ ସାରତୋ ମଞ୍ଞମାନା ତଥେୱ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ତକ୍କଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ତେସଂ ଦିଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଞ୍ଞୂହି ୱିଚାରଣା କତ୍ତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି। କେଟୀତି ସାରସମାସାଚରିଯା। ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯୱସେନାତି ପଞ୍ଚରୂପିନ୍ଦ୍ରିଯୱସେନ। କମ୍ମନ୍ତି ଲଦ୍ଧି କମ୍ମଭାୱେନ ସୁପାକଟତ୍ତା। ଅୱଙ୍କକଥାତାରଣାଦିକା ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ପଟିପଦା। ଏକସ୍ମିଂ କପ୍ପେତି ଏକସ୍ମିଂ ମହାକପ୍ପେ।

ପୁରିସଭୂମିଯୋତି ପଧାନପୁଗ୍ଗଲେନ ନିଦ୍ଦେସୋ, ଇତ୍ଥୀନମ୍ପେତା ଭୂମିଯୋ ଇଚ୍ଛନ୍ତେୱ। ଭିକ୍ଖୁ ଚ ପନ୍ନକୋତିଆଦି ତେସଂ ପାଳିଯେୱ। ତତ୍ଥ ପନ୍ନକୋତି ଭିକ୍ଖାଯ ୱିଚରଣକୋତି ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ୱା ପଟିପତ୍ତିଂ ପଟିପନ୍ନକୋ। ଜିନୋତି ଜିଣ୍ଣୋ, ଜରାୱସେନ ନିହୀନଧାତୁକୋତି ୱଦନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ୱା ପଟିପତ୍ତିଯା ପଟିପକ୍ଖଂ ଜିନିତ୍ୱା ଠିତୋ। ସୋ କିର ତଥାଭୂତୋ କସ୍ସଚିପି ଧମ୍ମଂ ନ କଥେତି, ତେନାହ ‘‘ନ କିଞ୍ଚି ଆହା’’ତି। ଅଲାଭିନ୍ତି ‘‘ସୋ ନ କୁମ୍ଭିମୁଖା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହତୀ’’ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୩୯୪) ନଯେନ ୱୁତ୍ତଅଲାଭହେତୁସମାଯୋଗେନ ଅଲାଭିଂ। ତତୋ ଏୱ ଜିଘଚ୍ଛାଦୁବ୍ବଲପରେତତାଯ ସଯନପରାଯଣଂ ସମଣଂ ପନ୍ନଭୂମୀତି ୱଦତି।

ଆଜୀୱୱୁତ୍ତିସତାନୀତି ସତ୍ତାନଂ ଆଜୀୱଭୂତାନି ଜୀୱିକାୱୁତ୍ତିସତାନି। ପସୁଗ୍ଗହଣେନ ଏଳକଜାତି ଗହିତା, ମିଗଗ୍ଗହଣେନ ରୁରୁଗୱଯାଦିସବ୍ବମିଗଜାତି। ବହୂ ଦେୱାତି ଚାତୁମହାରାଜିକାଦିବ୍ରହ୍ମକାଯିକାଦିୱସେନ ନେସଂ ଅନ୍ତରଭେଦୱସେନ ବହୂ ଦେୱା। ତତ୍ଥ ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଏକଚ୍ଚୋ ଅନ୍ତରଭେଦୋ ‘‘ମହାସମଯସୁତ୍ତେନ’’ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୧ ଆଦଯୋ) ଦୀପେତବ୍ବୋ। ମାନୁସାପି ଅନନ୍ତାତି ଦୀପଦେସକୁଲୱଂସାଜୀୱାଦିୱିଭାଗୱସେନ ମାନୁସାପି ଅନନ୍ତଭେଦା। ପିସାଚା ଏୱ ପେସାଚା, ତେ ଅପରପେତାଦଯୋ ମହନ୍ତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଛଦ୍ଦନ୍ତଦହମନ୍ଦାକିନିଯୋ କୁଠଈରମୁଚଲିନ୍ଦନାମେନ ୱଦତି। ଗଣ୍ଠିକାତି ପଦ୍ଦଗଣ୍ଠିକା। ପଣ୍ଡିତୋପି…ପେ… ଉଦ୍ଧଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, କସ୍ମା? ସତ୍ତାନଂ ସଂସରଣକାଲସ୍ସ ନିଯତଭାୱତୋ।

ଅପରିପକ୍କଂ ସଂସରଣନିମିତ୍ତଂ ସୀଲାଦିନା ପରିପାଚେତି ନାମ ସୀଘଂଯେୱ ୱିସୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତିୟା। ପରିପକ୍କଂ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ପତ୍ୱା ପତ୍ୱା ପରିପକ୍କଭାୱାପାଦନେନ ବ୍ଯନ୍ତିଂ କରୋତି ନାମ। ସୁତ୍ତଗୁଠଏତି ସୁତ୍ତୱଟ୍ଟିଯଂ। ନିବ୍ବେଠିଯମାନମେୱ ପଲେତୀତି ଉପମାଯ ସତ୍ତାନଂ ସଂସାରୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଖୀଯତେୱ, ନ ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢୀତି ଦସ୍ସେତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନରୂପତ୍ତା।

୨୨୯।ନିଯତିୱାଦେ ପକ୍ଖିପନ୍ତୋତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପଟିଜାନିତ୍ୱାପି ପଦେସଞ୍ଞୁତାଯ ଅସମ୍ପାଯମାନୋ ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ଅଞ୍ଞାଣକିରିଯଂ ପରିହରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଚ ''ଏୱମେସା ନିଯତୀ''ତି ନିଯତିୱାଦେ ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ।

୨୩୦। ଧମ୍ମକଥାଯ ଅପସ୍ସଯଭୂତୋ ଅନୁସ୍ସୱୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅନୁସ୍ସୱୀ, ତେନେୱସ୍ସ ଅପସ୍ସଯୱାଦଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅନୁସ୍ସୱନିସ୍ସିତୋ''ତି ଆହ। ସୱନଂ ସଚ୍ଚତୋତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅନୁସ୍ସୱଂ, ତଂ ସୱନଂ ସଚ୍ଚନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ଠିତୋ। ପିଟକସମ୍ପଦାଯାତି ଗନ୍ଥସମ୍ପାଦନେନ, ତାଦିସଂ ଗନ୍ଥଂ ପଗୁଣଂ ୱାଚୁଗ୍ଗତଂ କତ୍ୱା ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଧମ୍ମଂ କଥେତି। ତେନାହ ''ୱଗ୍ଗପଣ୍ଣାସକାଯା''ତିଆଦି।

୨୩୨।ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋତି ପରିତ୍ତପଞ୍ଞୋ। ମୋମୂହୋତି ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ। ''ଏୱନ୍ତିପି ମେ ନୋ''ତିଆଦିନା ୱିୱିଧୋ ନାନପ୍ପକାରୋ ଖେପୋ ୱାଚାଯ ପରୱାଦାନଂ ଖିପନଂ ୱାଚାୱିକ୍ଖେପୋ, ତଂ ୱାଚାୱିକ୍ଖେପଂ, ନ ମରତି ନ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ଯଥାଓ୍ଵତୋ ୱାଦୱିକ୍ଖେପୋ ଏତାଯାତି ଅମରା, ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି ଅମରାୱିକ୍ଖେପୋ, ତଂ ଅମରାୱିକ୍ଖେପଂ। ଅପରିଯନ୍ତୱିକ୍ଖେପନ୍ତି ''ଏୱମ୍ପି ମେ ନୋ''ତିଆଦିନା ପୁଚ୍ଛିତସ୍ସ ଅପରିଯୋସାପନୱସେନ ୱିକ୍ଖେପଂ। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସନ୍ଧାୱତି ଏକସ୍ମିଂ ସଭାୱେ ଅନୱଟ୍ଠାନତୋ। ଗାହଂ ନ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ମିଚ୍ଛାଗାହତାଯ ଉତ୍ତରୱିଧାନାଯ ପୁରିମପକ୍ଖଂ ଠପେତ୍ୱା ଗାହଂ ନ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଅମରାସଦିସାଯ ଅମରାଯ ୱିକ୍ଖେପୋତି ଅମରାୱିକ୍ଖେପୋ।

ଇଦଂ କୁସଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ପକାରତ୍ଥୋ, ଇମିନା ପକାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକୋ ଯଥା କୁସଲେ, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି କେନଚି ପୁଚ୍ଛିତଂ ଅତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରୁଚ୍ଚନତାଯ ''ଏୱନ୍ତିପି ମେ ନୋ''ତିଆଦିନା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିକ୍ଖେପଞ୍ଞେୱ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ''ଏୱନ୍ତିପି ମେ ନୋ''ତିଆଦି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛିତାକାରପଟିସେଧନୱସେନ ୱିକ୍ଖିପନାକାରଦସ୍ସନଂ। ନନୁ ଚେତ୍ଥ ୱିକ୍ଖେପୱାଦିନୋ ୱିକ୍ଖେପପକ୍ଖସ୍ସ ଅନନୁଜାନନଂ ୱିକ୍ଖେପପକ୍ଖେ ଅୱଟ୍ଠାନଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି? ନ, ତତ୍ଥାପି ତସ୍ସ ସମ୍ମୂଳ୍ହସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପୱସେନେୱ ୱିକ୍ଖେପୱାଦସ୍ସ ପୱତ୍ତନତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ନୋ''ତି। ତଥା ହି ସଞ୍ଚଯୋ ବେଲଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ରଞ୍ଞା ଅଜାତସତ୍ତୁନା ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ପୁଟ୍ଠୋ ପରଲୋକତ୍ଥିକାଦୀନଂ ପଟିସେଧନମୁଖେନ ୱିକ୍ଖେପଂ ବ୍ୟାକାସି।

ଏତ୍ଥାହ – ''ନନୁ ଚାଯଂ ସବ୍ବୋପି ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକୋ କୁସଲାଦଯୋ ଧମ୍ମେ ପରଲୋକତ୍ଥିକାଦୀନି ଚ ଯଥାଭୂତଂ ଅନୱବୁଜ୍ଝମାନୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ପୁଚ୍ଛାଯ ୱିକ୍ଖେପମତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ କଥଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଭାୱୋ। ନ ହି ଅୱତ୍ତୁକାମସ୍ସ ୱିଯ ପୁଚ୍ଛିତମତ୍ଥଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ୱିକ୍ଖେପକରଣମତ୍ତେନ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଗତିକତା ଯୁତ୍ତା''ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ନ ହେୱ ଖୋ ପୁଚ୍ଛାଯ ୱିକ୍ଖେପକରଣମତ୍ତେନ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଗତିକତା, ଅଥ ଖୋ ମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସୱସେନ। ସସ୍ସତାଭିନିୱେସେନ ମିଚ୍ଛାଭିନିୱିଟ୍ଠୋଯେୱ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧିତାଯ କୁସଲାଦିଧମ୍ମେ ପରଲୋକତ୍ଥିକାଦୀନି ଚ ଯାଥାୱତୋ ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜମାନୋ ଅତ୍ତନା ଅୱିଞ୍ଞାତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ପରଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ମୁସାୱାଦଭଯେନ ଚ ୱିକ୍ଖେପଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି। ଅଥ ୱା ପୁଞ୍ଞପାପାନଂ ତବ୍ବିପାକାନଞ୍ଚ ଅନୱବୋଧେନ ଅସଦ୍ଦହନେନ ଚ ତବ୍ବିସଯାଯ ପୁଚ୍ଛାଯ ୱିକ୍ଖେପକରଣଂଯେୱ ସୁନ୍ଦରନ୍ତି ଖନ୍ତିଂ ରୁଚିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅଭିନିୱିସନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ୱିସୁଂଯେୱ ସା ଏକା ଦିଟ୍ଠି ସତ୍ତଭଙ୍ଗଦିଟ୍ଠି ୱିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧତୋ ଚ ତତିଯଟ୍ଠାନଭାୱେ ଦସ୍ସିତୋ।

୨୩୪।ସନ୍ନିଧିକାରକଂକାମେତି ଏତ୍ଥ ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧାନି ଅଧିପ୍ପେତାନୀତି ତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦିଗ୍ଗହଣଂ, ତସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅପ୍ପସାଦପରିହାରତ୍ଥଂ କଦାଚି ତଣ୍ଡୁଲନାଳିଆଦିସଙ୍ଗହଣକରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦଯୋ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀ''ତି।

୨୩୬।ଆଜୀୱକା ମତା ନାମାତି ଇମେ ଆଜୀୱକା ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିରହିତା ମିଚ୍ଛା ଏୱ ଚ ପଟିପଜ୍ଜମାନା ଅଧିସୀଲସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସୀଲଜୀୱିତସ୍ସ ଅଭାୱେନ ମତା ନାମ। ପୁତ୍ତମତାତି ମତପୁତ୍ତା। ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ଅତ୍ଥୀତି ସମଣଂ ଏୱ ଗୋତମଂ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ସୁପରିପୁଣ୍ଣୋ ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାୱହୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ଅତ୍ଥି। ଏତେନେତ୍ଥ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତାଦିଦୀପନେନ ବୁଦ୍ଧସୁବୁଦ୍ଧତଞ୍ଚ ଦୀପେତି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନତ୍ଥୀତି ଇମିନା ବାହିରକେସୁ ତସ୍ସ ଅଭାୱଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ସନ୍ଦକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୭। ମହାସକୁଲୁଦାଯିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୭।ଅଭିଞ୍ଞାତାତି ଏଦିସୋ ଏଦିସୋ ଚାତି ଅଭିଲକ୍ଖଣୱସେନ ଞାତା। ଅପ୍ପସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିନୀତୋ, ଅପ୍ପସଦ୍ଦତାଯ ମନ୍ଦଭାଣିତାଯ ୱିନୀତୋତି ଚ ଅପ୍ପସଦ୍ଦୱିନୀତୋତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅଞ୍ଞେନ ୱିନୀତଭାୱୋ ଦୀପିତୋ ହୋତି, ଭଗୱା ପନ ସଯମ୍ଭୁଞାଣେନ ସଯମେୱ ୱିନୀତୋ। ତସ୍ମା ପାଠଇଯଂ "ଅପ୍ପସଦ୍ଦୱିନୀତୋ"ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ "ନ ହି ଭଗୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱିନୀତୋ"ତି।

୨୩୮।ହିଯ୍ୟୋଦିୱସଂଉପାଦାଯ ତତୋ ଆସନ୍ନାନି କତିପଯାନି ଦିୱସାନି ପୁରିମାନି ନାମ ହୋନ୍ତି, ପୁରିମାନୀତି ଚ ପୁବ୍ବକାନି, ଅତୀତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ପରନ୍ତି ଯଥା ୱୁତ୍ତଅତୀତଦିୱସତୋ ଅନନ୍ତରଂ ପରଂ ପୁରିମତରଂ ଅତିସଯେନ ପୁରିମତ୍ତା। ଇତି ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପୱତ୍ତିତୋ ଯଥାକ୍କମଂ ପୁରିମପୁରିମତରଭାୱୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଯଦେତ୍ଥ "ପୁରିମତର"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ପଭୁତି ଯଂ ଯଂ ଓରଂ, ତଂ ତଂ ପରଂ, ଯଂ ଯଂ ପରଂ, ତଂ ତଂ "ପୁରିମତର"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୁତୁହଲଯୁତ୍ତା ସାଲା କୁତୂହଲସାଲା ଯଥା "ଆଜଞ୍ଞରଥୋ"ତି। ଇମେ ଦସ୍ସନାଦଯୋ।

ଅଯଥାଭୂତଗୁଣେହୀତି ଅଯଥାଭୂତଂ ମିଚ୍ଛାଦୀପିତଅତ୍ଥମତ୍ତେନେୱ ଉଗ୍ଘୋସିତଗୁଣେହି ସମୁଗ୍ଗତୋ ଘୋସିତୋ। ତରନ୍ତି ଅତିକ୍କମନ୍ତି ଏତେନାତି ତିତ୍ଥଂ, ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗୋ। ଦିଟ୍ଠିଗତିକମଗ୍ଗୋ ପନ ଅଯଥାଭୂତୋପି ତେସଂ ତଥା ୱିତରଣଂ ଉପାଦାଯ ତିତ୍ଥନ୍ତି ୱୋହରୀଯତୀତି ତଂ କରୋନ୍ତା ତିତ୍ଥକରା। ଓସରତୀତି ପୱିସତି।

୨୩୯।ସହିତନ୍ତି ପୁବ୍ବାପରାୱିରୁଦ୍ଧଂ। ନ କିଞ୍ଚି ଜାତନ୍ତି ପଟିଞ୍ଞାଦୋସହେତୁଦୋସୌଦାହରଣଦୋସଦୁଟ୍ଠଦୋସତାଯ ନ କିଞ୍ଚି ଜାତଂ। ତେନାହ "ଆରୋପିତୋ ତେ ୱାଦୋ"ତି। ୱଦନ୍ତି ତେନ ପରିଭାସନ୍ତୀତି ୱାଦୋ ଦୋସୋ। ସଭାୱକ୍ଖୋସେନାତି ସଭାୱତୋ ପୱତ୍ତକୋଟ୍ଠାସେନ।

୨୪୦।ପୀଠଏଯ୍ୟାତି ମଧୁଭଣ୍ଡେନ ସହ ଭାଜନେ ପୀଠଏତ୍ୱା ଦଦେଯ୍ୟ। ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ସମ୍ପଯୋଜେତ୍ୱାତି ସହଧମ୍ମିକେହି ୱିହେଠନପଯୋଗଂ କତ୍ୱା, ତେନାହ "ୱିୱାଦଂ କତ୍ୱା"ତି।

୨୪୧।ଇତରୀତରେନାତି ପଣୀତତୋ ଇତରେନ। ତେନାହ "ଲାମକଲାମକେନା"ତି।

୨୪୨।ଭତ୍ତକୋସକେନାତି କୋସକଭତ୍ତେନ, ଖୁଦ୍ଦକସରାୱଭତ୍ତକେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ବେଲୁୱମତ୍ତଭତ୍ତାହାରାତି ବିଲ୍ଲପମାଣଭତ୍ତଭୋଜନା। ଓଟ୍ଠୱଚ୍ଛିଯାତି ମୁଖୱଚ୍ଛିଯା। ସଲ୍ଲକାରେନେୱାତି ସଲ୍ଲପ୍ପକାରେନେୱ। ଅନପ୍ପାହାରୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ କଦାଚି ଅପ୍ପାହାରୋତି କତ୍ୱା। ତତ୍ଥ ଅତିୱିଯ ଅଞ୍ଞେହି ଅୱିସଯ୍ହଂ ଅପ୍ପାହାରତଂ ଭଗୱତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ "ପଧାନଭୂମିଯ"ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ମଯାତି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ। ୱିସେସତରାତି ତେନ ଧମ୍ମେନ ୱିସେସୱନ୍ତତରା।

ୱତସମାଦାନୱସେନେୱ ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରେନ୍ତୀତି ପଂସୁକୂଲିକାତି ଆହ – "ସମାଦିନ୍ନପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗା"ତି, ସଦ୍ଦତ୍ଥୋ ପନ "ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ" (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୪) ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପିଣ୍ଡପାତିକା ସପଦାନଚାରିନୋତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସତ୍ଥେନ ଛିନ୍ଦିତତ୍ତା ସତ୍ଥଲୂଖାନି। ଯଂ ଯଂ ସପ୍ପାଯଂ, ତସ୍ସେୱ ଗହଣଂ ଉଚ୍ଚିନନ୍ତି ଆହ "ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା…ପେ… ଥିରଟ୍ଠାନମେୱ ଗହେତ୍ୱା"ତି। ଅଲାବୁଲୋମସାନୀତି ଅଲାବୁଲୋମାନି ୱିଯ ସୁଖୁମତରାନି ଚୀୱରସୁତ୍ତଂସୂନି ଏତେସଂ ସନ୍ତୀତି ଅଲାବୁଲୋମସାନି। ପାତିତସାଣପଂସୁକୂଲନ୍ତି କଠଏୱରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଛଡ୍ଡିତସାଣମଯଂ ପଂସୁକୂଲଂ, ଯଂ ତୁମ୍ବମତ୍ତେ ପୁଠଅୱେ ଓଧୁନିତ୍ୱା ସକ୍କା ଗଣ୍ହିତୁଂ।

"ଯଥାପି ଭମରୋ ପୁପ୍ଫ"ନ୍ତିଆଦିନା (ଧ। ପ। ୪୯) ୱୁତ୍ତଂ ମଧୁକରଭିକ୍ଖାଚାରୱତଂ "ପିଣ୍ଡିଯାଲୋପଭୋଜନଂ ନିସ୍ସାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜା"ତି (ମହାୱ। ୭୩, ୧୨୮) ୱଚନତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପକତିଭୂତଂ ୱତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ "ଉଞ୍ଛାସକେ ୱତେ ରତା"ତି। ୱତ-ସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ପକତିୱତସଙ୍ଖାତଂ ସକୱତଂ ୱଦତି। ତେନାହ "ଉଞ୍ଛାଚରିଯସଙ୍ଖାତେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପକତିୱତେ"ତି। ଉଚ୍ଚନୀଚଘରଦ୍ୱାରଟ୍ଠାଯିନୋତି ମହନ୍ତଖୁଦ୍ଦକଗେହାନଂ ବହିଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଟ୍ଠାଯିନୋ। କବରମିସ୍ସକଂ ଭତ୍ତଂ ସଂହରିତ୍ୱାତି କଣାଜକମିସ୍ସକଂ ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡିତ୍ୱା। ଉମ୍ମାରତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଘରୁମ୍ମାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ।

ଚୀୱରାନୁଗ୍ଗହତ୍ଥନ୍ତି ଚୀୱରାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧା ନାମ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ, ସା ଚସ୍ସ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତତା ପରମୁକ୍କଂସଗତା, ତସ୍ମା ସତ୍ତାନଂ ତାଦିସଂ ଉପକାରଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତେ ଚ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତା ଗହପତିଚୀୱରଂ ସାଦିଯନ୍ତି, ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେ ପନ ନେ

ପରମୁକ୍କଂସଗତା ଏୱାତି ଦଟ୍ଠଙ୍ଂ।

୨୪୪।ସପ୍ପଚ୍ଚଯନ୍ତି ସହେତୁକଂ ସକାରଣଂ ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଚୋଦକୋ ପନ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘କିଂ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ଇତରୋ ‘‘ନୋ ନ ଦେସେତୀ’’ତିଆଦିନା ଅଧିପ୍ପାଯଂ ୱିୱରତି। ନିଦାନନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଞାପକଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତଞ୍ଚ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖହରଣତୋ ‘‘ସପ୍ପାଟିହାରିଯ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ପୁରିମସ୍ସେୱେତଂୱେୱଚନ’’ନ୍ତି। ରାଗାଦୀନଂ ୱା ପଟିହରଣଂ ପଟିହାରିଯଂ, ତଦେୱ ପାଟିହାରିଯଂ, ସହ ପାଟିହାରିଯେନାତି ସପ୍ପାଟିହାରିଯଂ। ରାଗାଦିପଟିସେଧୱସେନେୱ ହି ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି।

୨୪୫।ତସ୍ସତସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସାତି ଯଂ ଯଂ ପଞ୍ହଂ ପରୋ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ। ଉପରି ଆଗମନୱାଦପଥନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ କତେ ତତୋ ଉପରି ଆଗଚ୍ଛନକଂ ୱାଦମଗ୍ଗଂ। ୱିସେସେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୋତି ୱଉତି, ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ୱତ୍ତୁମରହତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଭେଦନତ୍ଥଂ ଆହଟଂ କାରଣଂ ଅତ୍ତନୋ ମାରଣତ୍ଥଂ ଆୱୁଧଂ ନିଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିଯ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୋ ପହାରକେନ ୱଚନେନ। ଅନ୍ତରନ୍ତରେତି ମଯା ୱୁଚ୍ଚମାନକଥାପବନ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତରନ୍ତରେ। ଦଦେଯ୍ଯ ୱଦେଯ୍ଯ। ଏୱରୂପେସୁ ଠାନେସୂତି ପରୱାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ୱାଦପଟିୱାଦଟ୍ଠାନେସୁ। ତେ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ ମଯା ଦେସିତଂ ସୁତ୍ତପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ମମଯେୱ ଅନୁସାସନିଂ ଓୱାଦଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି।

୨୪୬।ସମ୍ପାଦେମୀତି ମନୋରଥଂ ସମ୍ପାଦେମି। ପରିପୂରେମୀତି ଅଜ୍ଝାସଯଂ ପରିପୂରେମି। ଅଧିସୀଲେତି ଅଧିକେ ଉତ୍ତମସୀଲେ। ସାୱକସୀଲତୋ ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସୀଲତୋ ଚ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସୀଲଂ ଅଧିକଂ ଉକ୍କଟ୍ଠଂ ପରମୁକ୍କଂସତୋ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣଭାୱତୋ। ତେନାହ ‘‘ବୁଦ୍ଧସୀଲଂ ନାମ କଥିତ’’ନ୍ତି। ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିକପଞ୍ଞାତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଠାନସୋ ଉପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଞା। ତେନାହ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦି। ଅୱସେସା ପଞ୍ଞାତି ଇଧ ପାଠଇଯଂ ଆଗତା ଅନାଗତା ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତଞାଣଦ୍ୱଯୱିନିମୁତ୍ତା ପଞ୍ଞା।

୨୪୭।ୱିସେସାଧିଗମାନନ୍ତି ସତିପଟ୍ଠାନାଦୀନଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବୱିସେସାନଂ। ଅଭିଞ୍ଞା ନାମ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା, ତାସୁ ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସେନ ଛଠଅଭିଞ୍ଞାରହତ୍ତୋୱ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ଇଧ ଅଭିଞ୍ଞାତି ଅଧିପ୍ପେତା, ତସ୍ସ ୱୋସାନଂ ପରିଯୋସାନଂ ପାରମୀ ପରମୁକ୍କଂସାତି ଅୱକଂସାତି ଚ ଅଗ୍ଗଫଲଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ଅଭିଞ୍ଞା…ପେ… ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା’’ତି।

ଉପାଯପଧାନେତି ଅରିଯଫଲାଧିଗମନସ୍ସ ଉପାଯଭୂତେ ପଧାନେ। ‘‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନପାପକାନୁପ୍ପାଦାଦିଅତ୍ଥା’’ତି ଗହିତା ତଥେୱ ହୋନ୍ତି, ତଂ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେନ୍ତିଯେୱାତି ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦୀପକୋ ସମ୍ମା-ସଦ୍ଦୋତି ଯଥାଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସ୍ସ ଅନୁପ୍ପନ୍ନପାପକାନୁପ୍ପାଦାଦିନୋ ଉପାଯଭୂତେ, ପଧାନୌପାଯଭୂତେତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମା-ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱା ଯୋନିସୋ ଅତ୍ଥଦୀପକତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଯୋନିସୋ ପଧାନେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଛନ୍ଦଂ ଜନେତୀତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାକୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦଂ ଉପ୍ପାଦେତି ପୱତ୍ତେତି ୱା। ୱାଯମତୀତି ପଯୋଗପରକ୍କମଂ କରୋତି। ୱୀରିଯଂ ଆରଭତୀତି କାଯିକଚେତସିକୱୀରିଯଂ କରୋତି। ଚିତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପତୀତି ତେନେୱ ସହଜାତୱୀରିଯେନ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖତୋ ଚିତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପତି। ପଦହତୀତି ସମ୍ମପ୍ପଧାନଭୂତଂ ୱୀରିଯଂ ପୱତ୍ତେତି। ପଟିପାଟିଯା ପନେତାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଆସେୱନାଭାୱନାବହୁଲୀକମ୍ମସାତଚ୍ଚକିରିଯାହି ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ‘‘ପଦହତୀ’’ତି ୱା ଇମିନା ଆସେୱନାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସିଖାପତ୍ତଂ ଉସ୍ସୋଳ୍ହିୱୀରିଯଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ୱଡ୍ଢିଯା ପରିପୂରଣତ୍ଥନ୍ତି ଯାୱତା ଭାୱନାପାରିପୂରିଯା ପରିପୂରଣତ୍ଥଂ। ଯା ଠିତୀତି ଯା କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଟିପକ୍ଖୱିଗମେନ ଅୱଟ୍ଠିତି। ସୋ ଅସମ୍ମୋସୋତି ସୋ ଅୱିନାସୋ। ଯଂ ୱେପୁଲ୍ଲନ୍ତି ଯୋ ସବ୍ବସୋ ୱିପୁଲଭାୱୋ ମହନ୍ତତା। ଭାୱନାପାରିପୂରୀତି ଭାୱନାଯ ପରିପୂରିତା। ଅତ୍ଥୋତିପି ୱେଦିତବ୍ବଂ ପୁରିମପଚ୍ଛିମପଦାନଂ ସମାନତ୍ଥଭାୱତୋ।

ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦା କଥିତାତଂତଂୱିସେସାଧିଗମସ୍ସ ପଟିପଦାୱିଭାୱନାଯ ଆରଦ୍ଧତ୍ତା। ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନେନ ଅନଭାୱହତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା’’ତି ୱଚନଂ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ରାସନ୍ତରଭାୱେନ ଗହିତତ୍ତା। ତଥା କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନେନାତି ୱୁତ୍ତଂ – ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନାତି ୱଚନଂ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ରାସନ୍ତରଭାୱେନ ଗହିତତ୍ତା। ନିରୁଜ୍ଝମାନାତି ପଟିପକ୍ଖସମାଯୋଗେନ ୱିନସ୍ସମାନା, ନ ଖଣନିରୋଧୱସେନ ନିରୁଜ୍ଝମାନା।

ଲୋଭାଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା, ଯେ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହା। ସକିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ସଭାୱକଥନମତ୍ତମେତଂ। ଏକୱାରମେୱ ହି ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନିରୁଜ୍ଝମାନୋତି ସରସେନେୱ ନିରୁଜ୍ଝମାନୋ। ନ ହି ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖସମାଯୋଗୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଫଲସ୍ସାତି ଅନନ୍ତରକାଲେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଫଲସ୍ସ। ପଚ୍ଚଯଂ ଦତ୍ୱାୱ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ଇମିନା ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ପତି ଆଯତିଞ୍ଚ ଏକନ୍ତେନେୱ ଅତ୍ଥାୱହୋତି ଦସ୍ସେତି। ପୁରିମସ୍ମିମ୍ପୀତି ‘‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ଯୁ’’ନ୍ତି ଏତସ୍ମିଂ ତତିଯୱାରେପି। ‘‘ସମଥୱିପସ୍ସନା ଗହେତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ, ତଂ ପନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନୁପ୍ପନ୍ନତାଯ ସବ୍ଭାୱତୋ, ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନେ ଚ ତସ୍ମିଂ ୱଚ୍ଚାନତ୍ଥସବ୍ଭାୱତୋତି ମଗ୍ଗସ୍ସପି ସାଧାରଣଭାୱତୋ ନ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ଯଦି

ସମଥୱିପସ୍ସନାନମ୍ପି ଅନୁପ୍ପତ୍ତି ଅନତ୍ଥାୱହା, ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି।

ମହନ୍ତଂ, ଗାରୱଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଘଗାରୱେନ ଯଥାରୁଚି ୱନ୍ଦିତୁଂ ନ ଲଭାମୀ’’ତି ସଙ୍ଘେନ ସହ ନ ନିକ୍ଖମି। ଏତ୍ତକଂ ଧାତୂନଂ ନିଧାନଂ ନାମ ଅଞ୍ଞତ୍ର ନତ୍ଥି, ମହାଧାତୁନିଧାନତୋ ହି ନୀହରିତ୍ୱା କତିପଯା ଧାତୁଯୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଚେତିଯେ ଉପନୀତା, ଇଧ ପନ ରାମଗାମଥୂପେ ୱିନଟ୍ଠେ ନାଗଭୱନଂ ପୱିଟ୍ଠା ଦୋଣମତ୍ତା ଧାତୁଯୋ ଉପନୀତା। ଅତିମନ୍ଦାନି ନୋତି ନନୁ ଅତିୱିଯ ମନ୍ଦାନି।

ସଂୱିଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ‘‘କଥଞ୍ହି ନାମ ମାଦିସୋ ଇଦିସଂ ଅନତ୍ଥଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି ସଂୱେଗଂ ଜନେତ୍ୱା। ଇଦିସଂ ନାମ ମାଦିସଂ ଆରବ୍ଭ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି କିଂ ୱଦତୀତି ତଂ ୱଚନଂ ଅନାଦିଯନ୍ତୋ।

ସନ୍ତସମାପତ୍ତିତୋ ଅଞ୍ଞଂ ସନ୍ଥମ୍ଭନକାରଣଂ ବଲୱଂ ନତ୍ଥୀତି ତତୋ ପରିହୀନୋ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯଂ ପତିଟ୍ଠା କଥଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଆହ ‘‘ସନ୍ତାଯ… ପେ… ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି। ନ ହି ମହାରଜ୍ଜୁଯା ଛିନ୍ନାଯ ସୁତ୍ତତନ୍ତୁ ସନ୍ଥମ୍ଭେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି। ସମଥେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେନ ସମାନଗତିକା ଇମସ୍ମିଂ ୱିସଯେ ୱିପସ୍ସନାପୀତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନାହ ‘‘ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନା ସମଥୱିପସ୍ସନା…ପେ… ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି।

କାସାୱନ୍ତି କାସାୱୱତ୍ଥଂ। କଚ୍ଛଂ ପୀଠଏତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥନ୍ତି ପଚ୍ଛିମଂ ଓୱଟ୍ଟିକଂ ପୀଠଏନ୍ତୋ ୱିଯ ଦଠହଂ କତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥଂ ଅଦ୍ଧସଂସୂତି ଯୋଜନା।

ୱୁତ୍ତନଯେନାତି (ଅ। ନି। ଟୀ। ୧।୧।୩୯୪) ‘‘କାମା ନାମେତେ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’’ତିଆଦିନା ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନପୁବ୍ବକନେକ୍ଖମ୍ମପଟିପତ୍ତିଯା ଛନ୍ଦରାଗଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭଯତୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଚ ‘‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମାସୱୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ହେଟ୍ଠା ସବ୍ବାସୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧୫ ଆଦଯୋ; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୫ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତନଯେନ। ଆରମ୍ମଣରସଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧୱିପାକୋତି ତଦାରମ୍ମଣମାହ। ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଭୱିତ୍ୱା ଚ ୱିଗତଂ ଭୂତୱିଗତଂ। ଅନୁଭୂତଭୂତା ହି ଭୂତତାସାମଞ୍ଞେନ ଭୂତ-ସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତା। ସାମଞ୍ଞମେୱ ହି ଉପସଗ୍ଗେନ ୱିସେସୀଯତୀତି। ଅନୁଭୂତସଦ୍ଦୋ ଚ କମ୍ମୱଚନିଚ୍ଛାଯ ଅଭାୱତୋ ଅନୁଭୱକୱାଚକୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱିପାକୋ ଆରମ୍ମଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧୋ ଭୁତ୍ୱାୱିଗତୋତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି, ୱିକପ୍ପଗାହୱସେନ ରାଗାଦୀହି ତବ୍ବିପକ୍ଖେହି ଚ ଅକୁସଲଂ କୁସଲଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ଆରମ୍ମଣରସଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ୱିଗତନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି। ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ପନ ୱିପାକୋ କେୱଲଂ ଆରମ୍ମଣରସାନୁଭୱନୱସେନେୱ ପୱତ୍ତତୀତି ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ୱିଗତତ୍ତା ନିପ୍ପରିଯାଯେନେୱ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଚ ତଥା ୱୁତ୍ତତ୍ତା କମ୍ମଂ ଭୱିତ୍ୱା ୱିଗତପରିଯାଯେନ, ଯଂ ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ତଂସଦିସାନଂ ପହାନଂ, ୱୁଦ୍ଧି ଚ ୱୁତ୍ତା। ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ଓକାସକରଣୱସେନ ଉପ୍ପତିତଂ ଅତୀତକମ୍ମଞ୍ଚ ତତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ ଅନାଗତୋ ୱିପାକୋ ଚ ‘‘ଓକାସକତୁପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନସଦ୍ଦେନ ୱିନାପି ୱିଞ୍ଞାଯମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଚେତନିକାନ’’ନ୍ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୧୭, ୨୧୯) ୱୁତ୍ତଂ।

ତେସୂତି ୱିପସ୍ସନାଯ ଭୂମିଭୂତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ। ଅନୁସଯିତକିଲେସାତି ଅନୁସଯୱସେନ ପୱତ୍ତା ଅପ୍ପହୀନା ମଗ୍ଗେନ ପହାତବ୍ବା କିଲେସା ଅଧିପ୍ପେତା। ତେନାହ ‘‘ଅତୀତା…ପେ… ନ ୱତ୍ତବ୍ବା’’ତି। ତେସଞ୍ହି ଅମ୍ବରୁକ୍ଖୋପମାଯ ୱତ୍ତମାନାଦିତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ମଗ୍ଗେନ ପହାତବ୍ବାନଂ ତାଦିସସ୍ସ ୱିଭାଗସ୍ସ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ଅପ୍ପହୀନାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଇମିନା ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ଅନୁସଯଟ୍ଠୋତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦଂଭୂମିଲଦ୍ଧୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମାତି ଇଦଂ ତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଉପ୍ପତ୍ତିରହକିଲେସଜାତଂ ତାଯ ଏୱ ଉପ୍ପତ୍ତିରହତାଯ ଭୂମିଲଦ୍ଧୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ, ତେଭୂମକଭୂମିଲଦ୍ଧା ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତାସୁ ତାସୁ ଭୂମୀସୂତି ମନୁସ୍ସଦେୱାଦିଅତ୍ତଭାୱସଙ୍ଖାତେସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ। ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଅନାପାଦିତତାଯ ଅସମୁଗ୍ଘାତିତା। ଏତ୍ଥ ଚ ଲଦ୍ଧଭୂମିକଂ ଭୂମିଲଦ୍ଧନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଆହିତୋ ୱିଯ।

ଓକାସକତୁପ୍ପନ୍ନ-ସଦ୍ଦେପି ଚ ଓକାସୋ କତୋ ଏତେନାତି ଓକାସୋ କତୋ ଏତସ୍ସାତି ଚ ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯେପି କତ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ପରନିପାତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଆହତଖୀରରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୱସେନ ଅଧିଗ୍ଗହିତଂ ଆରମ୍ମଣଂ, ଅନାହତଖୀରରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତତାଯ ଅନ୍ତୋଗଧକିଲେସଂ ଆରମ୍ମଣଂ। ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହକାୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସା ୱା ପୁଗ୍ଗଲା ଆହତାନାହତଖୀରରୁକ୍ଖସଦିସା। ପୁରିମନଯେନେୱାତି ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୁପ୍ପନ୍ନେ ୱିଯ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। କସ୍ମା? ଅସମୁଗ୍ଘାତିତତ୍ତା’’ତି ଯୋଜେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ୱୁତ୍ତଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ। ତତ୍ଥ ଚ ମଗ୍ଗେନ ପହୀନକିଲେସାନମେୱ ତିଧା ନୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅପାକଟଂ ସୁପାକଟଂ କାତୁଂ ଅଜାତଫଲରୁକ୍ଖୋ ଉପମାଭାୱେନ ଆଗତୋ। ଅତୀତାଦୀନଂ ଅପ୍ପହୀନତା ଦସ୍ସନତ୍ଥମ୍ପି ‘‘ଜାତଫଲରୁକ୍ଖେନ ଦୀପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ରୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବତ୍ତାରହାନି ଫଲାନି ଛିନ୍ନେ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନାନି ନ କଦାଚି ସସଭାୱାନି ଅହେସୁଂ ହୋନ୍ତି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଚାତି ତାନି ଅତୀତାଦିଭାୱେନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବାନି, ଏୱଂ

ମଗ୍ଗେନ ପହୀନକିଲେସା ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ଛେଦେ ଅସତି ଫଲାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି, ସତି ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ଛେଦସ୍ସ ସାତ୍ଥକତା, ଏୱଂ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ଚ ସାତ୍ଥକତା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ତେପି ପଜହତିଯେୱ କିଲେସପ୍ପହାନେନେୱ ତେସମ୍ପି ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନତୋ। ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାତି ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ। ଉପାଦିନ୍ନଅନୁପାଦିନ୍ନତୋତି ଉପାଦିନ୍ନଖନ୍ଧତୋ ଚେୱ କିଲେସତୋ ଚ। ଉପପତ୍ତିୱସେନ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ – ‘‘ଭୱୱସେନ ପନା’’ତିଆଦି। ଯେ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ସତ୍ତ ଭୱା ଅପ୍ପହୀନା, ତତୋ ପଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଇତରେ ଦ୍ୱେ ‘‘ସୁଗତିଭୱେକଦେସା’’ତି ଅଧିପ୍ପେତା। ସୁଗତିକାମଭୱତୋତି ସୁଗତିଭୱେକଦେସଭୂତକାମଭୱତୋ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ରୂପାରୂପଭୱତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନସମୁଗ୍ଘାତଭାୱତୋ। ଯଦି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଏୱ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ସିଯା, ସୋ ଏୱ ସବ୍ବକିଲେସେ ପଜହେଯ୍ୟ, ସବ୍ବଭୱେହିପି ୱୁଟ୍ଠହେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନ ଓଧିସୋୱ କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ହେଟ୍ଠିମହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗେହି ପହୀନାୱସେସେ କିଲେସେ ସୋ ପଜହତି, ଇତି ଇମଂ ସାମତ୍ଥିଯଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସବ୍ବଭୱେହି ୱୁଟ୍ଠାତିଯେୱାତିପି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ସୋ ଏୱ ‘‘ୱଜିରୂପମୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ।

ହୋତୁ ତାୱ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନସଦିସାନଂ ପହାନାଯ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନାଯ ମଗ୍ଗଭାୱନା, ଅଥ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ କଥଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାନଞ୍ଚ ଠିତିଯା ଭାୱନା ହୋତି ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକତ୍ତା ତସ୍ସାତି ଚୋଦେତି, ଇତରୋ ‘‘ମଗ୍ଗପ୍ପୱତ୍ତିଯାଯେୱା’’ତି ପରିହାରମାହ। ମଗ୍ଗୋ ହି କାମଞ୍ଚେକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ, ତଥାରୂପୋ ପନସ୍ସ ପୱତ୍ତିୱିସେସୋ, ଯଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନା କୁସଲା ଧମ୍ମା ସାତିସଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ ସୱିସେସଂ ପାରିପୂରିଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ମଗ୍ଗୋ ହୀ’’ତିଆଦି। କିଞ୍ଚାପି ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ୱତ୍ତମାନକ୍ଖଣେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ନ ହୋତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବତଂ ଉପାଦାଯ ଉପଚାରୱସେନ ତଥା ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅନାଗତପୁବ୍ବଂ ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମେୱାତି ଅଯଂ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଯଥାପଚ୍ଚଯପୱତ୍ତି ଏୱ ଠିତି ନାମାତି, ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମଗ୍ଗମ୍ପି ଭାୱେନ୍ତୋ ଏୱ ତସ୍ସ ଠିତିଯା ଭାୱେତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଉପସମମାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ କିଲେସେ ଉପସମେନ୍ତଂ ୱତ୍ତତି। ପୁବ୍ବଭାଗିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଏୱ ୱା ଅଧିପ୍ପେତାନି। ତେନେୱାହ ‘‘କିଲେସୂପସମଞ୍ଚ ୱା ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

୨୪୮। ଅଧିମୁଚ୍ଚନଟ୍ଠେନାତି (ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୨।୧୨୯; ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୮।୬୬) ଅଧିକଂ ସୱିସେସଂ ମୁଚ୍ଚନଟ୍ଠେନ, ତେନାହ ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ମୁଚ୍ଚନଟ୍ଠୋ’’ତି। ଏତେନ ସତିପି ସବ୍ବସ୍ସପି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନସ୍ସ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପଟିପକ୍ଖତୋ ୱିମୁତ୍ତଭାୱେ ଯେନ ଭାୱନାୱିସେସେନ ତଂ ଝାନଂ ସାତିସଯଂ ପଟିପକ୍ଖତୋ ୱିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ସୋ ଭାୱନାୱିସେସୋ ଦୀପିତୋ। ଭୱତି ହି ସମାନଜାତିଯୁତ୍ତୋପି ଭାୱନାୱିସେସେନ ପୱତ୍ତିଆକାରୱିସେସୋ। ଯଥା ତଂ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତତୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ, ତଥା ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିମୁତ୍ତତାଯ ଏୱ ଅନିଗ୍ଗହିତଭାୱେନ ନିରାସଙ୍କତାଯ ଅଭିରତିୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଅଧିମୁଚ୍ଚନଟ୍ଠେନପି ୱିମୋକ୍ଖୋ। ତେନାହ ‘‘ଆରମ୍ମଣେ ଚା’’ତିଆଦି। ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋତି ଅଯଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥୋ ପଚ୍ଛିମୱିମୋକ୍ଖେ ନିରୋଧେ ନତ୍ଥି। କେୱଲୋ ୱିମୁତ୍ତତ୍ଥୋ ଏୱ ତତ୍ଥ ଲବ୍ଭତି, ତଂ ସଯମେୱ ପରତୋ ୱକ୍ଖତି।

ରୂପୀତି ଯେନାଯଂ ସସନ୍ତତିପରିଯାପନ୍ନେନ ରୂପେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ତଂ ଯସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ହେତୁଭାୱେନ ୱିସିଟ୍ଠଂ ରୂପଂ ହୋତି। ଯେନ ୱିସିଟ୍ଠେନ ରୂପେନ ‘‘ରୂପୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚେଯ୍ୟ ରୂପୀ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତିସଯତ୍ଥଦୀପନତୋ, ତଦେୱ ସସନ୍ତତିପରିଯାପନ୍ନରୂପନିମିତ୍ତଂ ଝାନମିଧ ପରମତ୍ଥତୋ ରୂପୀଭାୱସାଧକନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି। ରୂପଜ୍ଝାନଂ ରୂପଂ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ। ରୂପାନୀତି ପନେତ୍ଥ ପୁରିମପଦଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନୀଲକସିଣାଦୀନି ରୂପାନୀ’’ତି।

ଅନ୍ତୋଅପ୍ପନାଯଂ ସୁଭନ୍ତି ଆଭୋଗୋ ନତ୍ଥୀତି ଇମିନା ପୁବ୍ବାଭୋଗୱସେନ ଅଧିମୁତ୍ତି ସିଯାତି ଦସ୍ସେତି। ଏୱଞ୍ଚେତ୍ଥ ତଥାୱତ୍ତବ୍ବତାପତ୍ତିଚୋଦନା ଅନୱକାସା ହୋତି। ଯସ୍ମା ସୁୱିସୁଦ୍ଧେସୁ ନୀଲାଦୀସୁ ୱଣ୍ଣକସିଣେସୁ ତତ୍ଥ କତାଧିକାରାନଂ ଅଭିରତିୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଅଧିମୁତ୍ତି ସିଯା, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ତଥା ତତିଯୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ। ଯସ୍ମା ପନ ମେତ୍ତାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତମାନା ଭାୱନା ସତ୍ତେ ଅପ୍ପଟିକୂଲତୋ ଦହତି, ତେ ସୁଭତୋ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱାୱ ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ (ପଟି। ମ। ୧।୨୧୨) ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନା ‘‘ସୁଭୱିମୋକ୍ଖୋ’’ତି ୱୁତ୍ତା, ତଯିଦଂ ଉଭଯମ୍ପି ତେନ ତେନ ପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସବ୍ବସୋତି ଅନୱସେସତୋ। ନ ହି ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଏକଦେସୋପି ତତ୍ଥ ଅୱସିସ୍ସତି। ୱିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତାତି ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ କାଲେ ନିରୋଧିତତ୍ତା। ଉତ୍ତମୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ ନାମ ଅରିଯେହେୱ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ, ଅରିଯଫଲପରିଯୋସାନତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତିଭାୱତୋ ଚ।

୨୪୯। ଅଭିଭଵତୀତି ଅଭିଭୂ (ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୨।୧୭୩; ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୬।୬୧-୬୫) ପରିକମ୍ମଂ, ଞାଣଂ ଵା। ଅଭିଭୂ ଆୟତନଂ ଏତସ୍ସାତି ଅଭିଭାୟତନଂ, ଝାନଂ। ଅଭିଭଵିତବ୍ବଂ ଵା ଆରମ୍ମଣସଙ୍ଖାତଂ ଆୟତନଂ ଏତସ୍ସାତି ଅଭିଭାୟତନଂ, ଝାନଂ। ଆରମ୍ମଣାଭିଭଵନତୋ ଅଭିଭୂ ଚ ତଂ ଆୟତନଞ୍ଚ ଯୋଗିନୋ ସୁଖଵିସେସାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଭାଵତୋ ମନାୟତନଧମ୍ମାୟତନଭାଵତୋ ଚାତିପି ସସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଝାନଂ ଅଭିଭାୟତନଂ। ତେନାହ ''ଅଭିଭଵନକାରଣାନୀ''ତିଆଦି। ତାନୀତି ଅଭିଭାୟତନସଞ୍ଞିତାନି ଝାନାନି। ସମାପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଆଭୋଗୋ ପୁବ୍ବଭାଗଭାଵନାଵସେନ ଝାନକ୍ଖଣେ ପଵତ୍ତଂ ଅଭିଭଵନାକାରଂ ଗହେତ୍ଵା ପଵତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପରିକମ୍ମଵସେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପସଞ୍ଞୀ, ନ ଅପ୍ପନାଵସେନ। ନ ହି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣା ଅପ୍ପନା ଅଜ୍ଝତ୍ତଵିସୟା ସମ୍ଭଵତି। ତଂ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତ ପରିକମ୍ମଵସେନ ଲଦ୍ଧଂ କସିଣନିମିତ୍ତଂ ଅଵିସୁଦ୍ଧମେଵ ହୋତି, ନ ବହିଦ୍ଧା ପରିକମ୍ମଵସେନ ଲଦ୍ଧଂ ଵିୟ ଵିସୁଦ୍ଧଂ।

ପରିତ୍ତାନୀତି ଯଥାଲଦ୍ଧାନି ସୁପ୍ପସରାଵମତ୍ତାନି। ତେନାହ ''ଅଵଡ୍ଢିତାନୀ''ତି। ପରିତ୍ତଵସେନେଵାତି ଵଣ୍ଣଵସେନ ଆଭୋଗେ ଵିଜ୍ଜମାନେପି ପରିତ୍ତଵସେନେଵ ଇଦମଭିଭାୟତନଂ ଵୁତ୍ତଂ। ପରିତ୍ତତା ହେତ୍ଥ ଅଭିଭଵନସ୍ସ କାରଣଂ। ଵଣ୍ଣାଭୋଗେ ସତିପି ଅସତିପି ଅଭିଭାୟତନଭାଵନା ନାମ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସେଵ ସମ୍ଭଵତି, ନ ଇତରସ୍ସାତି ''ଞାଣୁତ୍ତରିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି। ଅଭିଭଵିତ୍ଵା ସମାପଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଭିଭଵନଂ ସମାପଜ୍ଜନଞ୍ଚ ଉପଚାରଜ୍ଝାନାଧିଗମସମନନ୍ତରମେଵ ଅପ୍ପନାଝାନୁପ୍ପାଦନନ୍ତି ଆହ ''ସହ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନେଵେତ୍ଥ ଅପ୍ପନଂ ପାପେତୀ''ତି। ସହ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନାତି ଚ ଅପ୍ପନାପରିଵାସାଭାଵସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଵଚନମେତଂ। ଯୋ ''ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞୋ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି , ତତୋପି ଞାଣୁତ୍ତରସ୍ସେଵ ଅଭିଭାୟତନଭାଵନା। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତେ। ଅପ୍ପନଂ ପାପେତୀତି ଭାଵନା ଅପ୍ପନଂ ନେତି।

ଏତ୍ଥ ଚ କେଚି ''ଉପ୍ପନ୍ନେ ଉପଚାରଜ୍ଝାନେ ତଂ ଆରବ୍ଭ ଯେ ହେଟ୍ଠିମନ୍ତେନ ଦ୍ଵେ ତୟୋ ଜଵନଵାରା ପଵତ୍ତନ୍ତି, ତେ ଉପଚାରଜ୍ଝାନ ପକ୍ଖିକା ଏଵ, ତଦନନ୍ତରଞ୍ଚ ଭଵଙ୍ଗପରିଵାସେନ ଉପଚାରାସେଵନାୟ ଚ ଵିନା ଅପ୍ପନା ହୋତି, ସହ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନେଵ ଅପ୍ପନଂ ପାପେତୀ''ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ। ନ ହି ପାରିଵାସିକପରିକମ୍ମେନ ଅପ୍ପନାଵାରୋ ଇଚ୍ଛିତୋ, ନାପି ମହଗ୍ଗତପ୍ପମାଣଜ୍ଝାନେସୁ ଵିୟ ଉପଚାରଜ୍ଝାନେ ଏକନ୍ତତୋ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଉପଚାରଜ୍ଝାନାଧିଗମତୋ ପରଂ କତିପୟଭଵଙ୍ଗଚିତ୍ତାଵସାନେ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ''ସହ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନେଵେତ୍ଥ ଅପ୍ପନଂ ପାପେତୀ''ତି ଵୁତ୍ତୋ। ''ସହ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନା''ତି ଚ ଅଧିପ୍ପାୟିକମିଦଂ ଵଚନଂ, ନ ନୀତତ୍ଥଂ, ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ନ ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିୟଂ ତଦା ତଥାରୂପସ୍ସ ଆଭୋଗସ୍ସ ଅସମ୍ଭଵତୋ, ସମାପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଆଭୋଗୋ ପୁବ୍ବଭାଗଭାଵନାଵସେନ ଝାନକ୍ଖଣେ ପଵତ୍ତଂ ଅଭିଭଵନାକାରଂ ଗହେତ୍ଵା ପଵତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୨୦୪) ପନ ''ଇମିନା ପନସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗୋ କଥିତୋ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିୟଂ ତଥା ଆଭୋଗାଭାଵେ କସ୍ମା ''ଝାନସଞ୍ଞାୟପୀ''ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ଅଭିଭଵ…ପେ… ଅତ୍ଥୀ''ତି।

ଵଡ୍ଢିତପ୍ପମାଣାନୀତି ଵିପୁଲପ୍ପମାଣାନୀତି ଅତ୍ଥୋ, ନ ଏକଙ୍ଗୁଲଦ୍ଵଙ୍ଗୁଲାଦିଵସେନ ଵଡ୍ଢିତପ୍ପମାଣାନୀତି ତଥା ଵଡ୍ଢନସ୍ସେଵେତ୍ଥ ଅସମ୍ଭଵତୋ। ତେନାହ ''ମହନ୍ତାନୀ''ତି।

ରୂପେ ସଞ୍ଞା ରୂପସଞ୍ଞା, ସା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ରୂପସଞ୍ଞୀ, ନ ରୂପସଞ୍ଞୀ ଅରୂପସଞ୍ଞୀ। ସଞ୍ଞାସୀସେନ ଝାନଂ ଵଦତି। ରୂପସଞ୍ଞାୟ ଅନୁପ୍ପାଦନମେଵେତ୍ଥ ଅଲାଭିତା। ବହିଦ୍ଧାଵ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ବହିଦ୍ଧାଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂୟେଵ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଅଭିଧମ୍ମେ ପନ ''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀ ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତି ପରିତ୍ତାନି ସୁଵଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନି, ଅପ୍ପମାଣାନି ସୁଵଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନୀ''ତି ଏଵଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅଭିଭାୟତନାନଂ ଆଗତତ୍ତା ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୨୦୪) ''କସ୍ମା ପନ ଯଥା ସୁତ୍ତନ୍ତେ – 'ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପସଞ୍ଞୀ ଏକୋ ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତି ପରିତ୍ତାନୀ'ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ, ଏଵଂ ଅଵତ୍ଵା ଇଧ ଚତୂସୁପି ଅଭିଭାୟତନେସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞିତାଵ ଵୁତ୍ତା''ତି ଚୋଦନଂ କତ୍ଵା ''ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପାନଂ ଅନଭିଭଵନୀୟତୋ''ତି କାରଣଂ ଵତ୍ଵା ''ତତ୍ଥ ଵା ହି ଇଧ ଵା ବହିଦ୍ଧାରୂପାନେଵ ଅଭିଭଵିତବ୍ବାନି, ତସ୍ମା ତାନି ନିୟମତୋ ଵତ୍ତବ୍ବାନୀତି ତତ୍ରାପି ଇଧାପି ଵୁତ୍ତାନି। 'ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀ'ତି ଇଦଂ ପନ ସତ୍ଥୁ ଦେସନାଵିଲାସମତ୍ତମେଵା''ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଵଣ୍ଣାଭୋଗରହିତାନି ସହିତାନି ଚ ସବ୍ବାନି ''ପରିତ୍ତାନି ସୁଵଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନୀ''ତି ଵୁତ୍ତାନି, ତଥା ''ଅପ୍ପମାଣାନୀ''ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଅତ୍ଥି ହି ଏସୋ ପରିୟାୟୋ ''ପରିତ୍ତାନି ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ତାନି ଚେ କଦାଚି ଵଣ୍ଣଵସେନ ଆଭୁଜିତାନି ହୋନ୍ତି ସୁଵଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନି ଅଭିଭୁୟ୍ୟା''ତି। ପରିୟାୟକଥା ହି ସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାତି। ଅଭିଧମ୍ମେ ପନ ନିପ୍ପରିୟାୟଦେସନତ୍ତା ଵଣ୍ଣାଭୋଗରହିତାନି ଵିସୁଂ ଵୁତ୍ତାନି, ତଥା ସହିତାନି। ଅତ୍ଥି ହି ଉଭୟତ୍ଥ ଅଭିଭଵନପରିୟାୟୋତି ''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପସଞ୍ଞୀ''ତିଆଦିନା ପଠମଦୁତିୟଅଭିଭାୟତନେସୁ ପଠମଵିମୋକ୍ଖୋ, ତତିୟଚତୁତ୍ଥାଭିଭାୟତନେସୁ ଦୁତିୟଵିମୋକ୍ଖୋ, ଵଣ୍ଣାଭିଭାୟତନେସୁ ତତିୟଵିମୋକ୍ଖୋ ଚ ଅଭିଭଵନପ୍ପଵତ୍ତିତୋ ସଙ୍ଗହିତୋ, ଅଭିଧମ୍ମେ ପନ ନିପ୍ପରିୟାୟଦେସନତ୍ତା ଵିମୋକ୍ଖାଭିଭାୟତନାନି ଅସଙ୍କରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ଵିମୋକ୍ଖେ ଵଜ୍ଜେତ୍ଵା ଅଭିଭାୟତନାନି କଥିତାନି, ସବ୍ବାନି ଚ ଵିମୋକ୍ଖକିଚ୍ଚାନି ଝାନାନି

ୱିମୋକ୍ଖଦେସନାୟଂ ୱୁତ୍ତାନି। ତଦେତଂ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପସଞ୍ଞୀ’’ତି ଆଗତସ୍ସ ଅଭିଭାୟତନଦ୍ୱୟସ୍ସ ଅଭିଧମ୍ମେ ଅଭିଭାୟତନେସୁ ଅୱଚନତୋ ‘‘ରୂପୀ ରୂପାନି ପସ୍ସତୀ’’ତିଆଦୀନଞ୍ଚ ସବ୍ବୱିମୋକ୍ଖକିଚ୍ଚସାଧାରଣୱଚନଭାୱତୋ ୱୱତ୍ଥାନଂ କତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି।

‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପାନଂ ଅନଭିଭୱନୀୟତୋ’’ତି ଇଦଂ ଅଭିଧମ୍ମେ କତ୍ଥଚିପି ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପାନି ପସ୍ସତୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ବହିଦ୍ଧାରୂପାନି ପସ୍ସତୀ’’ତି, ତସ୍ସ କାରଣୱଚନଂ। ତେନ ଯଂ ଅଞ୍ଞହେତୁକଂ, ତଂ ତେନ ହେତୁନା ୱୁତ୍ତଂ, ଯଂ ପନ ଦେସନାୱିଲାସହେତୁକଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞିତାୟ ଏୱ ଅଭିଧମ୍ମେ ୱଚନଂ, ନ ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଂ କାରଣଂ ମଗ୍ଗିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପାନଂ ଅନଭିଭୱନୀୟତା ଚ ତେସଂ ବହିଦ୍ଧାରୂପାନଂ ୱିୟ ଅୱିଭୂତତ୍ତା, ଦେସନାୱିଲାସୋ ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତୱୱତ୍ଥାନୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ୱେନେୟ୍ୟଜ୍ଝାସୟୱସେନ ୱିଜ୍ଜମାନପରିୟାୟକଥନଭାୱତୋ। ‘‘ସୁୱଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନୀ’’ତି ଏତେନେୱ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ନୀଲାଦିଅଭିଭାୟତନାନି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାନୀତି ଚେ? ନ, ନୀଲାଦୀସୁ କତାଧିକାରାନଂ ନୀଲାଦିଭାୱସ୍ସେୱ ଅଭିଭୱନକାରଣତ୍ତା। ନ ହି ତେସଂ ପରିସୁଦ୍ଧାପରିସୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣାନଂ ପରିତ୍ତତା ତଦପ୍ପମାଣତା ୱା ଅଭିଭୱନକାରଣଂ, ଅଥ ଖୋ ନୀଲାଦିଭାୱୋ ଏୱାତି। ଏତେସୁ ଚ ପରିତ୍ତାଦିକସିଣରୂପେସୁ ଯଂ ଚରିତସ୍ସ ଇମାନି ଅଭିଭାୟତନାନି ଇଜ୍ଝନ୍ତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇମେସୁ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକୱସେନାତି ସକଲନୀଲୱଣ୍ଣନୀଲନିଦସ୍ସନନୀଲନିଭାସାନଂ ସାଧାରଣୱସେନ। ୱଣ୍ଣୱସେନାତି ସଭାୱୱଣ୍ଣୱସେନ। ନିଦସ୍ସନୱସେନାତି ପସ୍ସିତବ୍ବତାୱସେନ। ଓଭାସୱସେନାତି ସପ୍ପଭାସତାୟ ଅୱଭାସନୱସେନ। ଉମାପୁପ୍ଫନ୍ତି ଅତସିପୁପ୍ଫଂ। ନୀଲମେୱ ହୋତି ୱଣ୍ଣସଙ୍କରାଭାୱତୋ। ବାରାଣସିୟଂ ଭୱନ୍ତି ବାରାଣସିୟଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ।

ତେ ଧମ୍ମେତି ତେ ସତିପଟ୍ଠାନାଦିଧମ୍ମେ ଚେୱ ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖଧମ୍ମେ ଚ। ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱାୟେୱ ତତ୍ଥ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଞାୟ ପରିୟୋସାନୁତ୍ତରଂ ସତଂ ଗତା ଅଭିଞ୍ଞାୱୋସାନପାରମିପ୍ପତ୍ତା।

୨୫୦।ସକଲଟ୍ଠେନାତି (ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୩।୩୪୬; ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୧୦।୨୫) ସକଲଭାୱେନ, ଅସୁଭନିମିତ୍ତାଦୀସୁ ୱିୟ ଏକଦେସେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଅନୱସେସତୋ ଗହେତବ୍ବଟ୍ଠେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ଖେତ୍ତଂ ସସ୍ସାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ୱଡ୍ଢିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ, ଏୱମେୱ ତଂତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମାନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଖେତ୍ତଟ୍ଠେନା’’ତି। ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ତିରିୟନ୍ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏୱ ହି ସବ୍ବତ୍ଥ କସିଣଂ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବଂ। ତେନ ତେନ କାରଣେନାତି ଉପରିଆଦୀସୁ ତେନ ତେନ କସିଣେନ। ଯଥା କିନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଆଲୋକମିୱ ରୂପଦସ୍ସନକାମୋ’’ତି, ଯଥା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଉଦ୍ଧଂ ଚେ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ, ଉଦ୍ଧଂ ଆଲୋକଂ ପସାରେତି, ଅଧୋ ଚେ, ଅଧୋ, ସମନ୍ତତୋ ଚେ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ, ସମନ୍ତତୋ ଆଲୋକଂ ପସାରେତି, ଏୱଂ ସବ୍ବକସିଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକସ୍ସାତି ପଥୱୀକସିଣାଦୀସୁ ଏକେକସ୍ସ। ଅଞ୍ଞଭାୱାନୁପଗମନତ୍ଥନ୍ତି ଅଞ୍ଞକସିଣଭାୱାନୁପଗମନଦୀପନତ୍ଥଂ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା କସିଣଭାୱାନୁପଗମନଦୀପନତ୍ଥଂ। ନ ହି ଅଞ୍ଞେନ ପସାରିତକସିଣଂ ତତୋ ଅଞ୍ଞେନ ପସାରିତକସିଣଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ଏୱମ୍ପି ନେସଂ ଅଞ୍ଞକସିଣସମ୍ଭେଦାଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନ ଅଞ୍ଞଂ ପଥୱୀଆଦି। ନ ହି ଉଦକେନ ଠିତଟ୍ଠାନେ ସସମ୍ଭାରପଥୱୀ ଅତ୍ଥି। ଅଞ୍ଞକସିଣସମ୍ଭେଦୋତି ଆପୋକସିଣାଦିନା ସଙ୍କରୋ । ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବେସୁ ସେସକସିଣେସୁ। ଏକଦେସେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଅନୱସେସଫରଣଂ ପମାଣସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣତୋ ଅପ୍ପମାଣଂ। ତେନେୱ ହି ନେସଂ କସିଣସମଞ୍ଞା। ତଥା ହି ‘‘ତଞ୍ହି’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚେତସା ଫରନ୍ତୋତି ଭାୱନାଚିତ୍ତେନ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋନ୍ତୋ। ଭାୱନାଚିତ୍ତଞ୍ହି କସିଣଂ ପରିତ୍ତଂ ୱା ୱିପୁଲଂ ୱା ସକଲମେୱ ମନସି କରୋତି।

କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସେ ପୱତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଫରଣଅପ୍ପମାଣୱସେନ ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣକସିଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ତଂ ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କସିଣୱସେନାତି ଉଗ୍ଘାଟିତକସିଣୱସେନ କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସେ ଉଦ୍ଧଂଅଧୋତିରିୟତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯତ୍ତକଞ୍ହି ଠାନଂ କସିଣଂ ପସାରିତଂ, ତତ୍ତକଂ ଆକାସଭାୱନାୱସେନ ଆକାସଂ ହୋତୀତି। ଏୱଂ ଯତ୍ତକଂ ଠାନଂ ଆକାସଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠିତଂ, ତତ୍ତକଂ ଆକାସମେୱ ହୁତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପୱତ୍ତନତୋ ଆଗମନୱସେନ ୱିଞ୍ଞାଣକସିଣେପି ଉଦ୍ଧଂଅଧୋତିରିୟତା ୱୁତ୍ତାତି ‘‘କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସୱସେନ ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣେ ଉଦ୍ଧଂଅଧୋତିରିୟତା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ଆହ।

୨୫୨।ୱୁତ୍ତୋୟେୱ ଓଳ୍ଳାରିକସୁତ୍ତେ। ନିସ୍ସିତଞ୍ଚ ଛୱତ୍ଥୁନିସ୍ସିତତ୍ତା ୱିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ। ପଟିବଦ୍ଧଞ୍ଚ ତେନ ୱିନା ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ କାୟସଞ୍ଞିତାନଂ ରୂପଧମ୍ମାନଂ ଆରମ୍ମଣକରଣତୋ ଚ। ସୁଟ୍ଠୁ ଭାତି ଓଭାସତୀତି ୱା ସୁଭୋ। କୁରୁୱିନ୍ଦଜାତିଆଦିଜାତିୱିସେସୋପି ମଣି ଆକରପାରିସୁଦ୍ଧିମୂଲକୋ ଏୱାତି ଆହ ‘‘ସୁପରିସୁଦ୍ଧଆକରସମୁଟ୍ଠିତୋ’’ତି। ଦୋସନୀହରଣୱସେନ ପରିକମ୍ମନିପ୍ଫତ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ କତପରିକମ୍ମୋ ଅପନୀତପାସାଣସକ୍ଖରୋ’’ତି। ଧୋୱନୱେଧନାଦୀହୀତି ଚତୂସୁ ପାସାଣେସୁ ଧୋୱନେନ ଚେୱ କାଳକାଦିଅପହରଣତ୍ଥାୟ ସୁତ୍ତେନ ଆୱୁନନତ୍ଥାୟ ଚ ୱିଜ୍ଝନେନ। ତାପସଣ୍ହକରଣାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ। ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିନ୍ତି ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିଂ।

ମଣି ୱିଯ କରଜକାଯୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବତୋ। ଆୱୁତସୁତ୍ତଂ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣଂ ଅନୁପଓ୍ୱିସିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା। ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାଲାଭୀ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମଦେଓ୍ୱ ତସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ। ତଦାରମ୍ମଣାନନ୍ତି ରୂପଧମ୍ମାରମ୍ମଣାନଂ। ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକଚିତ୍ତଚେତସିକଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତଧମ୍ମାପି ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦପରିଯାପନ୍ନା ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏଓ୍ୱଞ୍ହି ତେସଂ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣଗତିକତ୍ତା ''ଆୱୁତସୁତ୍ତଂ ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ୱଚନଂ ଅୱିରୋଧିତଂ ହୋତି।

ଞାଣସ୍ସାତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣସ୍ସ। ଯଦି ଏଓ୍ୱଂ ଞାଣସ୍ସ ୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାତି ଆହ ''ତସ୍ସ ପନା''ତିଆଦି। ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ, ତସ୍ମା ଲୋକିଯାଭିଞ୍ଞାନଂ ପରତୋ ଛଟ୍ଠାଭିଞ୍ଞାଯ ପୁରତୋ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣଂ। ଏଓ୍ୱଂ ସନ୍ତେପୀତି ଯଦିପାଯଂ ଞାଣାନୁପୁବ୍ବଟ୍ଠିତି, ଏଓ୍ୱଂ ସନ୍ତେପି ଏତସ୍ସ ଅନ୍ତରା ୱାରୋ ନତ୍ଥୀତି ପଞ୍ଚସୁ ଲୋକିଯାଭିଞ୍ଞାସୁ କଥିତାସୁ ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟସୁତ୍ତାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୬୪ ଆଦଯୋ) ୱିଯ ଛଟ୍ଠାଭିଞ୍ଞା କଥେତବ୍ବାତି ଏତସ୍ସ ଅନଭିଞ୍ଞାଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତାସଂ ଅନ୍ତରା ୱାରୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଅୱସରାଭାୱତୋ ଇଧେୱ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନାନନ୍ତରମେୱ ଦସ୍ସିତଂ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣଂ। ଯସ୍ମା ଚାତି ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ। ତେନ ନ କେୱଲଂ ତଦେୱ, ଅଥ ଖୋ ଇଦମ୍ପି କାରଣଂ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଇଧେୱ ଦସ୍ସନେତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଭେରୱରୂପଂ ପସ୍ସତୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣେନ ଭେରୱଂ ରୂପଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତୋତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏଓ୍ୱମ୍ପି ଅଭିଞ୍ଞାଲାଭିନୋ ଅପରିଞ୍ଞାଣୱତ୍ଥୁକସ୍ସ ଭଯସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉଚ୍ଚୱାଲିକୱାସୀମହାନାଗତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଯ। ଇଧାପୀତି ଇମସ୍ମିଂ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣେପି, ନ ସତିପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଏୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୨୫୩। ମନୋମଯିଦ୍ଧିଯଂ ଚିଣ୍ଣୱସିତାଯ ଅଭିଞ୍ଞା ୱୋସାନପାରମିପ୍ପତ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବାତି ଯୋଜନା। ମନେନ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି ଅଭିଞ୍ଞାମନେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତଂ। ତଂ ସଦିସଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱାତି ସଣ୍ଠାନତୋପି ୱଣ୍ଣତୋପି ଅୱଯୱୱିସେସତୋପି ସଦିସଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱ। ସଜାତିଯଂ ଠିତୋ, ନ ନାଗିଦ୍ଧିଯା ଅଞ୍ଞଜାତିରୂପୋ। ସୁପରିକମ୍ମକତମତ୍ତିକାଦଯୋ ୱିଯ ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣଂ ୱିକୁବ୍ବନକିରିଯାଯ ନିସ୍ସଯଭାୱତୋ।

୨୫୫।ଅପ୍ପକସିରେନେୱାତି ଅକିଚ୍ଛେନେୱ।

୨୫୬। ମଦ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନସେଯ୍ୟକଦାରକୋପି ''ଦହରୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ତତୋ ୱିସେସନତ୍ଥଂ ''ଯୁୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯୁୱାପି କୋଚି ଅନିଚ୍ଛନତୋ ଅମଣ୍ଡନସୀଲୋ ହୋତୀତି ତତୋ ୱିସେସନତ୍ଥଂ ''ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯୁୱାପୀ''ତିଆଦି। କାଳଅତିଲପ୍ପମାଣା ବିନ୍ଦୱୋ କାଳଅତିଲକାନି। ନାତିକମ୍ମାସତିଲପ୍ପମାଣା ବିନ୍ଦୱୋ ତିଲକାନି। ୱଙ୍କଂ ନାମ ପିଯଙ୍ଗଂ। ଯୋବ୍ବନପୀଳକାଦଯୋ ମୁଖଦୂସିପୀଳକା। ମୁଖଗତୋ ଦୋସୋ ମୁଖଦୋସୋ, ଲକ୍ଖଣୱଚନଞ୍ଚେତଂ ମୁଖେ ଅଦୋସସ୍ସପି ପାକଟଭାୱସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା । ଯଥା ୱା ମୁଖେ ଦୋସୋ, ଏଓ୍ୱଂ ମୁଖେ ଅଦୋସୋପି ମୁଖଦୋସୋ ସରଲୋପେନ, ମୁଖଦୋସୋ ଚ ମୁଖଦୋସୋ ଚ ମୁଖଦୋସୋତି ଏକସେସନଯେନପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏଓ୍ୱଞ୍ହି ପରେସଂ ସୋଳଅସୱିଧଂ ଚିତ୍ତଂ ପାକଟଂ ହୋତୀତି ୱଚନଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି।

୨୫୯।ପଟିପଦାୱସେନାତି ଯଥାରହଂ ସମଥୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗପଟିପଦାୱସେନ। ଅଟ୍ଠସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୂତି ସତିପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସେସୁ, ୱିମୋକ୍ଖକୋଟ୍ଠାସେସୁ ୱାତି ଇମେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ। ସେସେସୂତି ୱୁତ୍ତାୱସେସେସୁ ଅଭିଭାଯତନକୋଟ୍ଠାସାଦୀସୁ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ମହାସକୁଲୁଦାଯିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୮। ସମଣମୁଣ୍ଡିକାପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୬୦।ଉଗ୍ଗହିତୁନ୍ତି ସିକ୍ଖିତୁଂ। ଉଗ୍ଗାହେତୁନ୍ତି ସିକ୍ଖାପେତୁଂ, ପାଠତୋ ଅତ୍ଥତୋ ଯଥାଉଗ୍ଗହିତମତ୍ଥଂ ତବ୍ଭିଭାୱନତ୍ଥାଯ ଉଚ୍ଚାରଣୱସେନ ପରେସଂ ଗାହେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଯନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିଂ। ସା ହି ସଂଯୋଜନଭାୱତୋ ସମେତି ସମ୍ବନ୍ଧା ଏତି ପୱତ୍ତତି, ଦଳ୍ହଗ୍ଗହଣଭାୱତୋ ୱା ସଂଯୁତ୍ତା ଅଯନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତି ସତ୍ତା ଯଥାଭିନିୱେସଂ ଏତେନାତି ସମଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦିଟ୍ଠିସଂଯୋଜନେନ ହି ସତ୍ତା ଅତିୱିଯ ବଜ୍ଝନ୍ତୀତି। ସୂରିଯସ୍ସ ଉଗ୍ଗମନତୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଯଂ ଏତ୍ତକୋ କାଲୋ ରତ୍ତନ୍ଧକାରୱିଧମନତୋ ଦିୱା ନାମ, ତସ୍ସ ପନ ମଜ୍ଝିମପହାରସଞ୍ଞିତୋ କାଲୋ ସମୁଜ୍ଜଲିତପଭାତେଜଦହନଭାୱେନ ଦିୱା ନାମ। ତେନାହ ''ଦିୱସସ୍ସପି ଦିୱାଭୂତେ''ତି। ପଟିସଂହରିତ୍ୱାତି ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା। ଏଓ୍ୱଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଟିସଂହରଣଂ ନାମ ଗୋଚରକ୍ଖେତ୍ତେ ଠପନନ୍ତି ଆହ ''ଝାନରତିସେୱନୱସେନ ଏକୀଭାୱଂ ଗତୋ''ତି। ଏତେନ କାଯୱିୱେକପୁବ୍ବକଂ ଚିତ୍ତୱିୱେକମାହ। ସୀଲାଦିଗୁଣୱିସେସଯୋଗତୋ ମନସା ସମ୍ଭାୱନୀଯା, ତେ ପନ ଯସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ୱିଞ୍ଞୂନଂ ମନାପା ହୋନ୍ତି (କିଲେସଅନିଗ୍ଗହସ୍ସ ପଞ୍ଚପସାଦାଯତ୍ତତ୍ତା,) ତସ୍ମା ଆହ

''ମନଓଦୂନକାନ''ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଉନ୍ନମତୀତି ଉଦଗ୍ଗଂ ହୋତି। ଓଦୂତୀତି ସଦ୍ଦାଓସେନ ଓଦୂତି। ତେନାହ ଭଗଓା – ''ଅନୁସ୍ସରଣମ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରଂ ଓଦାମୀ''ତି (ଇତିଓୁ। ୧୦୪; ସଂ। ନି। ୫।୧୮୪)।

୨୬୧।ପଞ୍ଚଞ୍ଚପେମୀତି ପଜାନନଭାଓେନ ଞ୍ଚାପେମି ତଥା ଓଓତ୍ଥପେମି। ତେନାହ ''ଦସ୍ସେମି ଠପେମୀ''ତି। ପରିପୁଣ୍ଣକୁସଲନ୍ତି ସଦ୍ଦସୋ ପୁଣ୍ଣକୁସଲଧମ୍ମଂ, ଉତ୍ତମକୁସଲନ୍ତି ଉତ୍ତମଭାଓଂ ସେଟ୍ଠଭାଓଂ ପତ୍ତକୁସଲଧମ୍ମଂ। ଅଯୋଜ୍ଝନ୍ତି ଓାଦଯୁଦ୍ଧେନ ଅଯୋଧନୀଯଂ, ଓାଦଯୁଦ୍ଧଂ ହୋତୁ, ତେନ ପରାଜଯୋ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି, ତେନାହ ''ଓାଦଯୁଦ୍ଧେନା''ତିଆଦି। ସଂଓରପ୍ପହାନନ୍ତି ପଞ୍ଚସୁ ସଂଓରେସୁ ଯେନ କେନଚି ସଂଓରେନ ସଂଓରଲକ୍ଖଣଂ ପହାନଂ। ପଟିସେଓନପ୍ପହାନଂ ଓାତି ଓା-ସଦ୍ଦେନ ପରିଓଜ୍ଜନପ୍ପହାନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସେସପଦେସୁପି ''ନ ଭାସତୀ''ତିଆଦୀସୁ ପଦେସୁ। ଏସେଓ ନଯୋତି ଇମିନା ''ଅଭାସନମତ୍ତମେଓ ଓଦତୀ''ତି ଏଓମାଦିଂ ଅତିଦିସତି।

ନାଭିନନ୍ଦୀତି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସାସନେ ଠିଣ୍ଣଂ ଦୁଚ୍ଚରିତାନଂ ମିଚ୍ଛାଜୀଓସ୍ସ ଓିଓଜ୍ଜନଂ ଓଣ୍ଣୀଯତି, ଅଯଞ୍ଚ ଏଓଂ କଥେତି, ତସ୍ମା ସାସନସ୍ସ ଅନୁଲୋମଂ ଓିଯ ଓଦତି, ଓଦନ୍ତୋ ଚ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ଧମ୍ମେ ଚସ୍ସ ଅପ୍ପସାଦଂ ନ ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ପସନ୍ନକାରମ୍ପି ଓଦତୀତି ମଞ୍ଞମାନୋ ତସ୍ସ ଓାଦଂ ନ ପଟିସେଧେତି।

୨୬୨।ଯଥାତସ୍ସ ଓଚନଂ, ଏଓଂ ସନ୍ତେତି ଯଥା ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଓଚନଂ, ଏଓଂ ସମଣଭାଓେ ସନ୍ତେ ଲବ୍ଭମାନେ। ମଯଂ ପନ ଏଓଂ ନ ଓଦାମାତି ଏତେନ ସମଣଭାଓୋ ନାମ ଏଓଂ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଯୋ ହି ଧମ୍ମୋ ଯାଦିସୋ, ତଥେଓ ତଂ ବୁଦ୍ଧା ଦୀପେନ୍ତି। ଓିସେସଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତୀତି କାଯଓିସେସଓିସଯଞ୍ଞାଣଂ ତସ୍ସ ତଦା ନତ୍ଥି, ଯତୋ ପରକାଯେ ଉପକ୍କମଂ କରେଯ୍ଯାତି ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ସ ପନ ତତ୍ଥ ଓିସେସଞ୍ଞାଣମ୍ପି ନତ୍ଥେଓାତି। ଯସ୍ମା କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ କାଯକମ୍ମଂ, ତସ୍ମା ତଂ ନିଓତ୍ତେନ୍ତୋ ଆହ ''ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫନ୍ଦିତମତ୍ତା''ତି। କିଲେସସହଗତଚିତ୍ତେନେଓାତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ଅସହନନିମିତ୍ତେନ ଦୋମନସ୍ସସହଗତଚିତ୍ତେନେଓ। ଦୁତିଯଓାରେପି ଏସେଓ ନଯୋ। ଜିଘଚ୍ଛାପିପାସଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅସହନନିମିତ୍ତେନ ଦୋମନସ୍ସେନେଓ। ଓିକୂଜିତମତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଓିରୂପଂ କୂଜିତଂ ଓିକୂଜିତଂ ପୁବ୍ବେନିଓାସସନ୍ନିସ୍ସଯଂ ଉପଯଂ, ତଂ ପନେତ୍ଥ ରୋଦନହସନସମୁଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତସହଗତନ୍ତି ଦୋସସହଗତଂ ଲୋଭସହଗତଞ୍ଚାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି କୁସଲଚିତ୍ତଂ। ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ପନ ଅତୀତାରମ୍ମଣଂ ପଓତ୍ତତୀତି ଓତ୍ତବ୍ବମେଓ ନତ୍ଥି। ସରିତ୍ଵାତି ଯାଓ ନ ସତିସଣ୍ଠାପନା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାଓ ସୁପିନନ୍ତେ ଅନୁଭୂତଂ ଓିଯ ଦୁକ୍ଖଂ ସରିତ୍ଵା ରୋଦନ୍ତି। ହସନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେଓ ନଯୋ। ଅଯଞ୍ଚ ନଯୋ ଯେ ଲଦ୍ଧସୁଖାରମ୍ମଣା ହୁତ୍ଵା ଗହିତପଟିସନ୍ଧିକା ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋପି ସୁଖେନେଓ ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ତେସଂ ଓସେନ ଓୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପାଯନ୍ତିଯାତି ଅତ୍ତନୋ ଜନପଦଦେସରୂପେନ ପାଯନ୍ତିଯା। ଅଯମ୍ପୀତି ଆଜୀଓୋପି ମାତୁ ଅଞ୍ଞଓିହିତକାଲେ ଚ ଲୋକସ୍ସାଦଓସେନ କିଲେସସହଗତଚିତ୍ତେନେଓ ହୋତି।

୨୬୩।ସମଧିଗଯ୍ହାତି ସମ୍ମା ଅଧିଗତଭାଓେନ ଗହେତ୍ଵା ଅଭିଭଓିତ୍ଵା ଓିସେସେତ୍ଵା ଓିସିଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ଵା। ଖୀଣାସଓଂ ସନ୍ଧାଯାତି ବ୍ଯତିରେକଓସେନ ଖୀଣାସଓଂ ସନ୍ଧାଯ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଖୀଣାସଓମ୍ପି ସୋତାପନ୍ନକୁସଲଂ ପଞ୍ଞପେତି ସେକ୍ଖଭୂମିଯଂ ଠିତତ୍ତା। ସେସପଦେସୁପି ଏସେଓ ନଯୋ।

ତୀଣି ପଦାନି ନିସ୍ସାଯାତି ନ କାଯେନ ପାପକଂ କମ୍ମଂ କରୋତି, ନ ପାପକଂ ଓାଚଂ ଭାସତି, ନ ପାପକଂ ଆଜୀଓଂ ଆଜୀଓତୀତି ଇମାନି ତୀଣି ପଦାନି ନିସ୍ସାଯ କୁସଲସୀଲମୂଲକା ଚ ଅକୁସଲସୀଲମୂଲକା ଚାତି ଦ୍ଵେ ପଠମଚତୁକ୍କା ଠପିତା। ଏକଂ ପଦଂ ନିସ୍ସାଯାତି ନ ପାପକଂ ସଙ୍କପ୍ପଂ ସଙ୍କପ୍ପେତୀତି ଇମଂ ଏକପଦଂ ନିସ୍ସାଯ କୁସଲସଙ୍କପ୍ପମୂଲକା ଅକୁସଲସଙ୍କପ୍ପମୂଲକା ଚାତି ଇମେ ଦ୍ଵେ ପଚ୍ଛିମଚତୁକ୍କା ଠପିତା।

୨୬୪।ଓିଚିକିଚ୍ଛୁଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଚିତ୍ତଦ୍ଵଯମ୍ପି ଓଚ୍ଚତି ବଲଓତା ମୋହେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା। ତଥା ହି ତାନି ''ମୋମୂହଚିତ୍ତାନୀ''ତି ଓୁଚ୍ଚନ୍ତି।

କୁହିନ୍ତି କିଂନିମିତ୍ତଂ। କତରଂଠାନଂ ପାପୁଣିତ୍ଵାତି କିଂ କାରଣଂ ଆଗମ୍ମ। ଏତ୍ଥେତେତି ଏତ୍ଥାତି କାଯଓଚୀମନୋସୁଚରିତଭାଓନାସାଜୀଓନିପ୍ଫତ୍ତିଯଂ । ସା ପନ ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେନ ଦୀପେତବ୍ବାତି ଆହ ''ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ଭୁମ୍ମ''ନ୍ତି। ଯସ୍ମା ଆଜୀଓଟ୍ଠମକଂ ଅଓସିଟ୍ଠଞ୍ଚ ସୀଲଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂଓରସୀଲସ୍ସ ଚ ପାରିସୁଦ୍ଧିପାତିମୋକ୍ଖାଧିଗମେନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲପ୍ପତ୍ତିଯା ସିଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଆହ – ''ପାତିମୋକ୍ଖ...ପେ... ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି। ''ସୁଖସୀଲୋ ଦୁକ୍ଖସୀଲୋ''ତିଆଦୀସୁ ଓିଯ ପକତିଅତ୍ଥସୀଲସଦ୍ଦଂ ଗହେତ୍ଵା ଓୁତ୍ତଂ ''ଅକୁସଲସୀଲ''ନ୍ତିଆଦି।

୨୬୫।କାମାଓଚରକୁସଲଚିତ୍ତମେଓ ଓୁତ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତସମାଦାନଓିରତିପୁବ୍ବକସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ତେନାହ – ''ଏତେନ ହି କୁସଲସୀଲଂ ସମୁଟ୍ଠାତୀ''ତି।

ସୀଲଓାତି ଏତ୍ଥ ଓା-ସଦ୍ଦୋ ପାସଂସତ୍ଥୋଓ ଓେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ''ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି। ଯୋ ସୀଲମତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ନ ସମାଧିପଞ୍ଞାସୁ, ସୋ ସୀଲମଯଧମ୍ମପୂରିତତାଯ ସୀଲମଯୋ। ତେନାହ ''ଅଲମେତ୍ତାଓତା''ତିଆଦି। ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ସଂ ଚେତୋଓିମୁତ୍ତିଯଂ ପଞ୍ଞାଓିମୁତ୍ତିଯଞ୍ଚ। ତଦୁଭଯଞ୍ଚ ଯସ୍ମା ଅରହତ୍ତଫଲେ ସଙ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ମା ଓୁତ୍ତଂ ''ଅରହତ୍ତଫଲେ ଭୁମ୍ମ''ନ୍ତି। ଅସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି ସୁଖଓିପାକଭାଓସ୍ସ ସବ୍ବସୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନତୋ।

୨୬୬। କାମପଟିସଂଯୁତ୍ତା ସଞ୍ଞା କାମସଞ୍ଞା। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇତରା ଦ୍ୱେତି ବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାସଞ୍ଞା।

ଅନାଗାମିଫଲପଠମଜ୍ଝାନନ୍ତି ଅନାଗାମିଫଲସହଗତଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ। ଏତ୍ଥାତି ଯଥାୱୁତ୍ତେ ପଠମଜ୍ଝାନେ। ଏତ୍ଥ ଚ ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସେନ ପଟିପକ୍ଖପ୍ପହାନଂ ସାତିସଯନ୍ତି ପଠମଜ୍ଝାନଗ୍ଗହଣଂ। ତେନାହ "ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ"ତି। ନେକ୍ଖମ୍ମସଞ୍ଞାନଂ କାମାୱଚରଚିତ୍ତସହଗତତା ତସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାନତା ଚ ସମ୍ପଯୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବା।

୨୬୭। କୁସଲସଙ୍କପ୍ପନିରୋଧଦୁତିଯଜ୍ଝାନିକଅରହତ୍ତଫଲଅକୁସଲସଙ୍କପ୍ପନିରୋଧ- ପଠମଜ୍ଝାନିକଅନାଗାମିଫଲଗ୍ଗହଣେନ ସମଣୋ ଦସ୍ସିତୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ।

ସମଣମୁଣ୍ଡିକାପୁତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୯। ଚୂଳସକୁଲୁଦାଯିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୭୧।ପଞ୍ହୋତି ଞାତୁଂ ଇଚ୍ଛିତୋ ଅତ୍ଥୋ, ତଦେୱ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ନିମିତ୍ତଭାୱତୋ କାରଣଂ। ଉପଟ୍ଠାତୂତି ଞାଣସ୍ସ ଗୋଚରଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛତୁ। ଯେନ କାରଣେନାତି ଯେନ ତୁଯ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠିତେନ କାରଣେନ ଧମ୍ମଦେସନା ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ଯ, ତଂ ପନ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ତଥା ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ "ଏତେନ ହି…ପେ… ଦୀପେତୀ"ତି। ଏକଙ୍ଗଣାନୀତି ପିଧାନାଭାୱେନ ଏକଙ୍ଗଣସଦିସାନି। ତେନାହ "ପାକଟାନୀ"ତି।

ଜାନନ୍ତୋତି ଅତ୍ତନୋ ତଥାଭାୱଂ ସଯଂ ଜାନନ୍ତୋ। ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୁସ୍ସୂସତୀତି "ତଥାଭୂତଂଯେୱ ମଂ ତଥା ଅୱୋଚା"ତି ସାଦରଂ ସୁସ୍ସୂସତି। ତସ୍ମାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଲାଭିନୋ ଅନାଗତଂସଞାଣଲାଭତୋ। ଏୱମାହାତି "ଯୋ ଖୋ, ଉଦାଯି, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା"ତି ଆରଭିତ୍ୱା "ସୋ ୱା ମଂ ଅପରନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯା"ତି ଏୱଂ ଅୱୋଚ।

ଇତରନ୍ତି ଅୱସିଟ୍ଠଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି "ଯୋ ହି ଲାଭୀ"ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଅତୀତେତି ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣସ୍ସ ୱିସଯଭୂତେ ଅତ୍ଥେ। ଅନାଗତେତି ଅନାଗତଂସଞାଣସ୍ସ ୱିସଯଭୂତେ ଅନାଗତେ ଅତ୍ଥେ।

ପଂସୁପଦେସେ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ ପଂସୁସମୋକିଣ୍ଣସରୀରତାଯ ପଂସୁପିସାଚକଂ। ଏକଂ ମୂଲଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଦୀଘସୋ ହେଟ୍ଠିମନ୍ତେନ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ, ଉପରିମନ୍ତେନ ୱିଦତ୍ଥିକଂ ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛଲତାଦୀସୁ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଏକଂ ମୂଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଜାତିକାନଂ ଅଦିସ୍ସମାନକାଯୋ ହୋତି। ଅଯଂ କିର ନେସଂ ଜାତିସିଦ୍ଧା ଧମ୍ମତା। ତତ୍ରାତି ତସ୍ସ ମୂଲୱସେନ ଅଦିସ୍ସମାନକତାଯ। ନ ଦିସ୍ସତି ଞାଣେନ ନ ପସ୍ସତି।

୨୭୨।ନ ଚ ଅହଂ ଦୀପେଯ୍ଯାତି ଅଧିପ୍ପେତମତ୍ଥଂ ସା ୱାଚା ସରୂପତୋ ନ ଚ ଦୀପେଯ୍ଯ, କେୱଲଂ ୱାଚାମତ୍ତମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପଟିହରିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ପରସନ୍ତାନେ ନେତବ୍ବଟ୍ଠେନ ପଟିହାରିଯ-ସଦ୍ଦଦ୍ୱାରେନ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଭାୱତ୍ଥୋ, ସୋୱ ପାଟିହୀରକୋ ନିରୁତ୍ତିନଯେନ, ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ପାଟିହୀରକନ୍ତି ଅପ୍ପାଟିହୀରକତଂ, ତ-ସଦ୍ଦେନ ପଦଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତଥା ୱୁତ୍ତଂ, ଅନିଯ୍ଯାନଂ। ତେନାହ "ନିରତ୍ଥକଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ"ତି। ସୁଭକିଣ୍ହଦେୱଲୋକେ ଖନ୍ଧା ୱିଯ ଜୋତେତୀତି ଇମିନା – "ଦିବ୍ବୋ ରୂପୀ ମନୋମଯୋ ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗୀ ଅହୀନିନ୍ଦ୍ରିଯୋ ଅତ୍ତା"ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି।

୨୭୩। ସୌପସଗ୍ଗପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଉପସଗ୍ଗେନ ୱିନାପି ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଆହ "ୱିଦ୍ଧେତି ଉବ୍ବିଦ୍ଧେ"ତି। ସା ଚସ୍ସ ଉବ୍ବିଦ୍ଧତା ଉପକ୍କିଲେସୱିଗମେନ ସୁଚିଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆହ "ମେଘୱିଗମେନ ଦୂରୀଭୂତେ"ତି। ଇନ୍ଦନୀଲମଣି ୱିଯ ଦିବ୍ବତି ଜୋତେତୀତି ଦେୱୋ, ଆକାସୋ। "ଅଦ୍ଧରତ୍ତସମଯେ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ୱିହିତୱଚନାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗାଭାୱା ଉପଯୋଗୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁଣ୍ଣମାସିଯଞ୍ହି ଗଗନମଜ୍ଝସ୍ସ ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା ଅନ୍ତେ ଠିତେ ଅଡ୍ଢରତ୍ତେ ସମଯୋ ଭିନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି, ମଜ୍ଝେ ଏୱ ପନ ଠିତୋ ଅଭିନ୍ନୋ ନାମ। ତେନାହ "ଅଭିନ୍ନେ ଅଡ୍ଢରତ୍ତସମଯେ"ତି।

ଯେ ଅନୁଭୋନ୍ତୀତି ଯେ ଦେୱା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାନଂ ଆଭା ଅନୁଭୋନ୍ତି ୱିନିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ୱଠଞ୍ଜନ୍ତି ଚ ତେହି ଦେୱେହି ବହୂ ଚେୱ ବହୁତରା ଚ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାନଂ ଆଭା ଅନନୁଭୋନ୍ତୋ। ତେନାହ – "ଅତ୍ତନୋ ସରୀରୋଭାସେନେୱ ଆଲୋକଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୀ"ତି।

୨୭୪।ପୁଚ୍ଛାମୂଳ୍ହୋ ପନ ଜାତୋ "ଅଯଂ ପରମୋ ୱଣ୍ଣୋ"ତି ଗହିତପଦସ୍ସ ୱିଧମନେନ। ଅଚେଲକପାଠଇନ୍ତି "ଅଚେଲକୋ ହୋତି

ମୁତ୍ତାଚାରୋ’’ତିଆଦିନଯପ୍ପଵତ୍ତଂ (ଦୀ॰ ନି॰ ୧।୩୯୪) ଅଚେଲକପଟିପତ୍ତିଦୀପକଗନ୍ଥଂ, ଗନ୍ଥସୀସେନେଵ ତେନ ପକାସିତତ୍ତାଦାନି ଵଦତି। ସୁରାମେରଯପାନମନୁଯୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୁରାପାନତୋ ଵିରତି ତସ୍ସ କାଯଂ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ତାପେନ୍ତୀ ସଂଵତ୍ତତୀତି ସୁରାପାନଵିରତି (ତପୋ, ସୋଯେଵ ଗୁଣୋ। ତେନାହ ‘‘ସୁରାପାନଵିରତୀତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି)।

୨୭୫। ଏକନ୍ତଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତମେଵ ସୁଖଂ ଅସ୍ସାତି ଏକନ୍ତସୁଖଂ। ପଞ୍ଚସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ‘‘ପାଣାତିପାତା ପଟିଵିରତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲାଚାରଧମ୍ମେସୁ। ନ ଜାନିଂସୂତି ସମ୍ମୋସେନ ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତି ତଦତ୍ଥଂ ନ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେନ କିର ଵିହତତେଜାନି ମହାନୁଭାଵାନି ମନ୍ତପଦାନି ଵିଯ ବାହିରକାନଂ ଯୋଗାଵଚରଗନ୍ଥେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଗାଵଚରପଟିପଦା ନସ୍ସତି। ଉଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୂତି ‘‘ପଞ୍ଚ ପୁବ୍ବଭାଗଧମ୍ମେ’’ତିଆଦିଵଚନମତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୁ। ତତିଯଜ୍ଝାନତୋତି କାରଣୋପଚାରେନ ଫଲଂ ଵଦତି, ଫଲଭୂତତୋ ତତିଯଜ୍ଝାନତୋ।

୨୭୬। ଏକନ୍ତସୁଖସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ପଟିଲାଭେନ ପତ୍ତିଯା ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତି ପଟିଲାଭସଚ୍ଛିକିରିଯା। ଏକନ୍ତସୁଖେ ଲୋକେ ଅନଭିନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଏଵ ଇଦ୍ଧିଯା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ଵା ତସ୍ସ ସତ୍ତଲୋକସ୍ସ ଭାଜନଲୋକସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖସଚ୍ଛିକିରିଯା। ତେନାହ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦି।

୨୭୭।ଉଦଞ୍ଚନିକୋତି ଉଦଞ୍ଚନୋ। ଵିଞ୍ଝୁପବ୍ବତପସ୍ସେ ଗାମାନଂ ଅନିଵିଟ୍ଠତ୍ତା ତିଂସଯୋଜନମତ୍ତଂ ଠାନଂ ଅଟଵୀ ନାମ, ତତ୍ଥ ସେନାସନଂ, ତସ୍ମିଂ ଅଟଵିସେନାସନେ ପଧାନକମ୍ମିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂନଂ ତତ୍ଥ ନିଵାସେନ ଏକଂ ପଧାନଘରଂ ଅହୋସି।

ଚୂଳସକୁଲୁଦାଯିସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୧୦। ଵେଖନସସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୮୦। ସହ ଵତ୍ଥୁକାମେନ କିଲେସକାମୋ ଗରୁ ଗରୁକାତବ୍ବୋ ଏତସ୍ସାତି କାମଗରୁ। ତେସ୍ଵେଵ କାମେସୁ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଜ୍ଝାସଯୋତି କାମାଧିମୁତ୍ତୋ। ପବ୍ବଜ୍ଜାପଠମଜ୍ଝାନାଦିକଂ ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ଗରୁ ଗରୁକାତବ୍ବଂ ଏତସ୍ସାତି ନେକ୍ଖମ୍ମଗରୁ। ତତ୍ଥ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଜ୍ଝାସଯୋ ନେକ୍ଖମ୍ମାଧିମୁତ୍ତୋ ସ୍ଵାଯମତ୍ଥୋ ଯଥା ଏକଚ୍ଚେ ଗହଟ୍ଠେ ଲବ୍ଭତି, ଏଵଂ ଏକଚ୍ଚେ ଅନଗାରେପୀତି ଆହ ‘‘ପବ୍ବଜିତୋପୀ’’ତିଆଦି। ଅଯଂ ପନ ଵେଖନସୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ। ସୋ ହି ଵେଖନସତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗନ୍ତ୍ଵା ଵେଖନସେନ ଇମିନା ଦିଟ୍ଠିମାଦାଯ ସମାଦିଯିତ୍ଵା ଠିତତ୍ତା ‘‘ଵେଖନସୋ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ଲୋକୋ ସଯଂ ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ଆଦିତ୍ତୋପି ସମାନୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଅନୁଭଵିଯମାନଂ ସାଲାକିକଂ ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପଂ ଵିଯ ଅନାଦିକାଲାନୁଗତସମ୍ମାକଵଚରସନ୍ତାପଂ ଆଦିତ୍ତତାଯ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ପନ ମହାକରୁଣାସମୁସ୍ସାହିତମାନସେନ ‘‘ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆଦିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯେ (ସଂ॰ ନି॰ ୪।୨୮; ମହାଵ॰ ୫୪) ଦେସିଯମାନେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି, ଏଵଂ ଅଯମ୍ପି ଅନାଦିକାଲପରିଭାଵିତଂ ଅତ୍ତଅଜ୍ଝାସଯେ ଅଵଟ୍ଠିତଂ କାମାଧିମୁତ୍ତଂ ସରସେନ ଅନୁପଧାରେନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା – ‘‘ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମେ, କଚ୍ଚାନ, କାମଗୁଣା’’ତିଆଦିନା କାମଗୁଣେସୁ କାମସୁଖେ ଭାସିଯମାନେ ‘‘କାମାଧିମୁତ୍ତଂ ଵତ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଉପଧାରେସ୍ସତୀତି ଆହ – ‘‘ଇମାଯ କଥାଯ କଥିଯମାନାଯ ଅତ୍ତନୋ କାମାଧିମୁତ୍ତତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସ୍ସତୀ’’ତି। କାମଗ୍ଗସୁଖନ୍ତି କାମେତବ୍ବଵତ୍ଥୂହି ଅଗ୍ଗଭୂତଂ ସୁଖଂ। ସବ୍ବେ ହି ତେଭୂମକଧମ୍ମା କାମନୀଯଟ୍ଠେନ କାମା, ତେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନସୁଖତୋ ନିବ୍ବାନସୁଖମେଵ ଅଗ୍ଗଭୂତଂ ସୁଖଂ। ଯଥାହ – ‘‘ଯାଵତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା ଵା ଅସଙ୍ଖତା ଵା, ଵିରାଗୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ’’ତି (ଇତିଵୁ॰ ୯୦; ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୪) – ‘‘ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି (ମ॰ ନି॰ ୨।୨୧୫, ୨୧୭; ଧ॰ ପ॰ ୨୦୩) ଚ। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିପ୍ପେତ’’ନ୍ତି।

୨୮୧। ପୁବ୍ବେନିଵାସଞ୍ଞାଣଲାଭିନୋ ପୁବ୍ବନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ଵୁଚ୍ଚମାନକଥା ଅନୁଚ୍ଛଵିକା ତଦତ୍ଥସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭାଵତୋ, ତଦଭାଵତୋ ଵେଖନସସ୍ସ ଅନନୁଚ୍ଛଵିକାତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା…ପେ… ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଅନାଗତକଥାଯ…ପେ… ନତ୍ଥୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଆରକ୍ଖତ୍ଥାଯାତି ଦେଵତାହି ମନ୍ତପଦେହି ସହ ଠିତା ତତ୍ଥ ଆରକ୍ଖତ୍ଥାଯ। ଅଵିଜ୍ଜାଯାତି ଇଦଂ ଲକ୍ଖଣଵଚନଂ, ତଂମୂଲକତ୍ତା ଵା ସବ୍ବକିଲେସଧମ୍ମାନଂ ଅଵିଜ୍ଜାଵ ଗହିତା। ଜାନନଂ ପହୀନକିଲେସପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଞାଣେନ। ସେସଂ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଵ।

ଵେଖନସସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

ନିଟ୍ଠିତା ଚ ପରିବ୍ବାଜକଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା।

୪। ରାଜୱଗ୍ଗୋ

୧। ଘଟିକାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୮୨।ଚରିୟନ୍ତି ବୋଧିଚରିୟଂ, ବୋଧିସମ୍ଭାରସମ୍ଭରଣୱସେନ ପୱତ୍ତିତଂ ବୋଧିସତ୍ତପଟିପତ୍ତିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁକାରଣନ୍ତି ବୋଧିପରିପାଚନସ୍ସ ଏକନ୍ତିକଂ ସୁନ୍ଦରଂ କାରଣଂ, କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପୟିରୁପାସନାଦିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ତଞ୍ହି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମୟା ଇଧ କତନ୍ତି ୱତ୍ତଵତଂ ଲଭତି। ମନ୍ଦହସିତନ୍ତି ଈସକଂ ହସିତଂ। କୁହଂ କୁହନ୍ତି ହାସ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅନୁକରଣମେତଂ। ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠାକାରମତ୍ତନ୍ତି ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠମତ୍ତଂ। ୟଥା ଗହିତସଙ୍କେତା ‘‘ପହଟ୍ଠୋ ଭଗୱା’’ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, ଏୱଂ ଆକାରଦସ୍ସନମତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ଇମିନା ପସଙ୍ଗେନ ତାସଂ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ୱିଭାଗତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ହସିତଞ୍ଚ ନାମେତ’’ନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନୱସେନପି ହାସୋ ନ ସମ୍ଭୱତି, ପଗେୱ ଦୋମନସ୍ସୱସେନାତି ଆହ ‘‘ତେରସହି ସୋମନସ୍ସସହଗତଚିତ୍ତେହୀ’’ତି। ନନୁ ଚ କେଚି କୋଧୱସେନପି ହସନ୍ତୀତି? ନ, ତେସମ୍ପି ୟଂ ତଂ କୋଧୱତ୍ଥୁ, ତସ୍ସ ମୟଂ ଦାନି ୟଥାକାମକାରିତଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସାମାତି ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତରେନ ସୋମନସ୍ସଚିତ୍ତେନେୱ ହାସସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ତେସୁପି ପଞ୍ଚସୁ ସୋମନସ୍ସସହଗତଚିତ୍ତେସୁ। ବଲୱାରମ୍ମଣେତି ଉଳାରଆରମ୍ମଣେ ୟମକମହାପାଟିହାରିୟସଦିସେ। ଦୁବ୍ବଲାରମ୍ମଣେତି ଅନୁଳାରେ ଆରମ୍ମଣେ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ…ପେ… ଉପ୍ପାଦେସୀତି ଇଦଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାୟଂ ତଥା ଆଗତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ନ ଅହେତୁକସୋମନସ୍ସସହଗତଚିତ୍ତେନ ଭଗୱତୋ ସିତଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ।

ଅଭିଧମ୍ମଟୀକାୟଂ (ଧ। ସ। ମୂଲଟୀ। ୫୬୮) ପନ ‘‘ଅତୀତଂସାଦୀସୁ ଅପ୍ପଟିହତଂ ଞାଣଂ ୱତ୍ୱା ‘ଇମେହି ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଂ କାୟକମ୍ମଂ ଞାଣପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଞାଣାନୁପରିୱତ୍ତ’ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାନି। ୬୯, ୧୫୬; ଚୂଳନି। ମାଘରାଜମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୮୫; ପଟି। ମ। ୩।୫; ନେତ୍ତି। ୧୫; ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୩୦୫; ୱିଭ। ମୂଲଟୀ। ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା; ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୩।୧୪୧, ୩୦୫) ‘ଭଗୱତୋ ଇଦଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ୱିଚାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇମିନା ହସିତୁପ୍ପାଦଚିତ୍ତେନ ପୱତ୍ତିୟମାନମ୍ପି ଭଗୱତୋ ସିତକରଣଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସ-ଅନାଗତଂସ-ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାନଂ ଅନୁୱତ୍ତକତ୍ତା ଞାଣାନୁପରିୱତ୍ତିୟେୱାତି, ଏୱଂ ପନ ଞାଣାନୁପରିୱତ୍ତିଭାୱେ ସତି ନ କୋଚି ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାନଂ ୱିରୋଧୋ। ତଥା ହି ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୫୬୮) ‘‘ତେସଂ ଞାଣାନଂ ଚିଣ୍ଣପରିୟନ୍ତେ ଇଦଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅୱସ୍ସଞ୍ଚ ଏତଂ ଏୱଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଆୱଜ୍ଜନସ୍ସପି ଭଗୱତୋ ପୱତ୍ତି ତଥାରୂପେ କାଲେ ନ ସଂୟୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ତସ୍ସପି ହି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପକଭାୱସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା, ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନସ୍ସପି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପକତ୍ତଂ ଉପପନ୍ନଂ ହୋତୀ’’ତି, ନ ଚ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପକତ୍ତେ ତଂସମୁଟ୍ଠିତାୟ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା କାୟକମ୍ମାଦିଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜନଭାୱୋ ୱିବନ୍ଧତୀତି ତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ତେନାହ ‘‘ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପୀ’’ତି। ସତେରିତା ୱିଜ୍ଜୁଲତା ନାମ ସତେରତାୱିଜ୍ଜୁଲତା। ସା ହି ଇତରୱିଜ୍ଜୁଲତା ୱିୟ ଖଣଟ୍ଠିତିକା ସୀଘନିରୋଧା ଚ ନ ହୋତି, ଅପିଚ ଖୋ ଦନ୍ଧନିରୋଧା, ତଞ୍ଚ ସବ୍ବକାଲଂ ଚତୁଦୀପିକମହାମେଘତୋୱ ନିଚ୍ଛରତି ତେନାହ ‘‘ଚାତୁଦ୍ଦୀପିକମହାମେଘମୁଖତୋ’’ତି। ଅୟଂ କିର ତାସଂ ରସ୍ମିୱଟ୍ଟୀନଂ ଧମ୍ମତା, ୟଦିଦଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସିରୱରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଦାଠଗ୍ଗେସୁୟେୱ ଅନ୍ତରଧାନଂ।

୨୮୩। ୟଦିପି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାପାରମିତା ପରିଭାୱିତା, ତଥାପି ଇଦାନି ତଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ତସ୍ସା ପଟିପାଦେତବ୍ବତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅପରିପକ୍କଞାଣତ୍ତା’’ତି। କାମଞ୍ଚସ୍ସ ଞାଣାୟ ଇଦାନିପି ପଟିପାଦେତବ୍ବତା ଅତ୍ଥି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ନନୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେସୁ ପସାଦେନ ସମ୍ଭାୱନାୟ ଭୱିତବ୍ବଂ ତଥା ଚିରକାଲଂ ପରିଭାୱିତତ୍ତା, କଥଂ ତତ୍ଥ ହୀଳନାତି ଆହ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ’’ତିଆଦି। ଚିରକାଲପରିଚିତାପି ହି ଗୁଣଭାୱନା ଅପ୍ପକେନପି ଅକଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗେନ ୱିପରିୱତ୍ତତି ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତି। ତେନ ମହାସତ୍ତୋପି ଜାତିସିଦ୍ଧାୟଂ ଲଦ୍ଧିୟଂ ଠତ୍ୱା ଜାତିସିଦ୍ଧେନ ମାନେନ ଏୱମାହ – ‘‘କିଂ ପନ ତେନ ମୁଣ୍ଡକେନ ସମଣକେନ ଦିଟ୍ଠେନା’’ତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ –

‘‘ତସ୍ମା ଅକଲ୍ୟାଣଜନଂ, ଆସୀୱିସମିୱୋରଗଂ,

ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଭୂତିକାମୋ ୱିଚକ୍ଖଣୋ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୭୦-୧୭୨);

ନ୍ହାନଚୁଣ୍ଣେନ ସୁତ୍ତେନ କତା ସୋତ୍ତି, କୁରୁୱିନ୍ଦଗୁଳିକା, ସା ଏୱ ସିନାୟନ୍ତି କାୟଂ ୱିସୋଧେନ୍ତି ଏତାୟାତି ସିନାନଂ। ତେନାହ – ‘‘ସୋତ୍ତି ସିନାନନ୍ତି ସିନାନତ୍ଥାୟ କତସୋତ୍ତି’’ନ୍ତି।

୨୮୪।ଅରିଯପରିହାରେନାତି ଅରିଯାନଂ ପରିହାରେନ, ଅନାଗାମୀନଂ ନ୍ହାନକାଲେ ଅତ୍ତନୋ କାଯସ୍ସ ପରିହାରନିଯାମେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତନୋ ଞାଣସମ୍ପତ୍ତିଯା ଵିଭଵସମ୍ପତ୍ତିଯା ପସନ୍ନକାରଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି। ଏତଦତ୍ଥନ୍ତି ‘‘ଅହିତନିଵାରଣଂ, ହିତେ ନିଯୋଜନଂ ବ୍ଯସନେ ପରିଵଜ୍ଜନ’’ନ୍ତି ଯଦିଦଂ, ଏତଦତ୍ଥଂ ମିତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତି। କେଚି ‘‘ଯାଵେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୁପୀ’’ତି ପଠନ୍ତି, ତେସଂ ଯାଵ ଏତ୍ଥ କେସଗ୍ଗଗହଣଂ ତାଵ ଅଯଂ ନିବନ୍ଧୋ ଅତ୍ଥୁପୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୮୫।ସତିପଟିଲାଭତ୍ଥାଯାତି ବୋଧିଯା ମହାଭିନୀହାରଂ କତ୍ଵା ବୋଧିସମ୍ଭାରପଟିପଦାଯ ପୂରଣଭାଵେ ସତିଯା ପଟିଲାଭତ୍ଥାଯ। ଇଦାନି ତସ୍ସ ସତୁପ୍ପାଦନୀଯକଥାଯ ପଣ୍ଡିତାକାରଂ ସଙ୍ଖେପେନେଵ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତସ୍ସ ହୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନ ଲାମକଟ୍ଠାନଂ ଓତିଣ୍ଣସତ୍ତୋତି ଇମିନା ମହାସତ୍ତସ୍ସ ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଏଵଂ ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକସ୍ସ ପମାଦକିରିଯା ନ ଯୁତ୍ତାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତାଦିସସ୍ସ ନାମ ପମାଦଵିହାରୋ ନ ଯୁତ୍ତୋ’’ତି ଆହ। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ନେକ୍ଖମ୍ମଜ୍ଝାସଯୋ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଵିଯ ଵିସେସତୋ ନିଜ୍ଜଲି, ତଂ ଦିସ୍ଵା ଭଗଵା ତଦନୁରୂପଂ ଧମ୍ମକଥଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ତାଦିସସ୍ସ… ପେ… କଥେସୀ’’ତି। ପରସମୁଦ୍ଦଵାସୀ ଥେରା ଅଞ୍ଞଥା ଵଦନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ନାଯଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭାରୋ, ଯଦିଦଂ ପୂରିତପାରମୀନଂ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ତଥା ଧମ୍ମଦେସନା ତେସଂ ମହାଭିନୀହାରସମନନ୍ତରମ୍ପି ବୋଧିସମ୍ଭାରସ୍ସ ସଯମ୍ଭୁଞାଣେନେଵ ପଟିଵିଦିତତ୍ତା। ତସ୍ମା ବୋଧିସତ୍ତଭାଵପଵେଦନମେଵ ତସ୍ସ ଭଗଵା ଅକାସୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସତିପଟିଲାଭତ୍ଥାଯା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ସତିପଟିଲାଭତ୍ଥାଯାତି ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ଉଜ୍ଜଲନେ ପାକଟକରସତିପଟିଲାଭାଯ।

୨୮୬। ଞାଣଞ୍ହି କିଲେସଧମ୍ମଵିଦାଲନପଦାଲନେହି ସିଙ୍ଗଂ ଵିଯାତି ସିଙ୍ଗଂ। ତଞ୍ହି ପଟିପତ୍ତିଯା ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତଂ ଉସ୍ସିତଂ ନାମ ହୋତି, ତଦଭାଵେ ପତିତଂ ନାମ। କେଚି ପନ ଵୀରିଯଂ ସିଙ୍ଗନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଵସେନ ପଵତ୍ତେ ବାହିରପଙ୍କଜଂ ଉପଗତାପି ମହାସତ୍ତା ଵିସୁଦ୍ଧାସଯା ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣସମଙ୍ଗିନୋ ଯଥାରହଂ ଗନ୍ଥଧୁରଂ ଵାସଧୁରଞ୍ଚ ପରିବ୍ରୂହଯନ୍ତା ଵିହରନ୍ତି, ପଗେଵ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀହୀତି ଆହ ‘‘ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେ ପନା’’ତିଆଦି। ଵିପସ୍ସନଂ ବ୍ରୂହେନ୍ତା ସିଖାପ୍ପତ୍ତଵିପସ୍ସନା ହୋନ୍ତୀତି ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ଯାଵ ଅନୁଲୋମଞାଣଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତି, ଅନୁଲୋମଞାଣତୋ ଓରମେଵ ଵିପସ୍ସନଂ ଠପେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମଗ୍ଗଫଲତ୍ଥଂ ଵାଯାମଂ ନ କରୋନ୍ତି ପଞ୍ଞାପାରମିତାଯ ସଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଗବ୍ଭସ୍ସ ଅପରିପୁଣ୍ଣତ୍ତା ଅପରିପକ୍କତ୍ତା ଚ।

୨୮୭।ଥେରେହୀତି ଵୁଦ୍ଧତରେହି। ନିଵାସେ ସତୀତି ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଵ୍ଵଜିତୋ, ତତ୍ଥେଵ ନିଵାସେ। ଵସ୍ସକାଲତୋତି ସସ୍ସାନଂ ଵସ୍ସକାଲତୋ। ପୁବ୍ବେ ଵିଯ ତତୋ ପରଂ ତିଖିଣେନ ସୂରିଯସନ୍ତାପେନ ପଯୋଜନଂ ନତ୍ଥୀତି ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ଵସ୍ସକାଲେ ଵିତାନଂ ଵିଯ ଉପରି ଵତ୍ଥକିଲଞ୍ଜଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା’’ତି। ପୁଟକେତି କଲାପେ।

୨୮୮। ପଚ୍ଚଯସାମଗ୍ଗିହେତୁକତ୍ତା ଧମ୍ମପ୍ପଵତ୍ତିଯା ପଦେସତୋ ପରିଞ୍ଞାଵତ୍ଥୁକାପି ଅରିଯା ଉପଟ୍ଠିତେ ଚିତ୍ତଵିଘାତପଚ୍ଚଯେ ଯଦେତଂ ନାତିସାଵଜ୍ଜଂ, ତଦେଵଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଧମ୍ମତାତି ଆହ – ‘‘ଅଲାଭଂ ଆରବ୍ଭ ଚିତ୍ତଞ୍ଞଥତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି। ସୋତି କିକୀ କାସିରାଜା। ବ୍ରାହ୍ମଣଭତ୍ତୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଭତ୍ତୋ। ଦେଵେତି ବ୍ରାହ୍ମଣେ ସନ୍ଧାଯାହ। ଭୂମିଦେଵାତି ତେସଂ ସମଞ୍ଞା, ତଦା ବ୍ରାହ୍ମଣଗରୁକୋ ଲୋକୋ। ତଦା ହି କସ୍ସପୋପି ଭଗଵା ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଧୀତୁ ଅଵଣ୍ଣଂ ଵତ୍ଵାତି, ‘‘ମହାରାଜ, ତଵ ଧୀତା ବ୍ରାହ୍ମଣସମଯଂ ପହାଯ ମୁଣ୍ଡପାସଣ୍ଡିକସମଯଂ ଗଣ୍ହୀ’’ତିଆଦିନା ରାଜପୁତ୍ତିଯା ଅଗୁଣଂ ଵତ୍ଵା। ଵରଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ ଞାତକା। ରଜ୍ଜଂ ନିଯ୍ଯାତେସି ‘‘ମା ମେ ଵଚନଂ ମୁସା ଅହୋସି, ଅଟ୍ଠମେ ଦିଵସେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ପାଵନଅସ୍ସନଯନଵସେନ ସମ୍ମା ପାଵୀକତତ୍ତା ପରିସୁଦ୍ଧତଣ୍ଡୁଲାନି। ପାଠଇଯଂ ତଣ୍ଡୁଲପଟିଭସ୍ତାନୀତି ତଣ୍ଡୁଲଖଣ୍ଡାନି। ମୁଗ୍ଗପଟିଭସ୍ତକଠଆଯପଟିଭସ୍ତେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ।

୨୮୯।କୋ ନୁ ଖୋତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତଵଚନନ୍ତି ଆହ – ‘‘କୁହିଂ ନୁ ଖୋ’’ତି ପାରିପୂରିଂ ଯୋଜୀଯନ୍ତି ବ୍ଯଞ୍ଜନଭୋଜନାନି ଏତ୍ଥାତି ପରିଯୋଗୋ, ତତୋ ପରିଯୋଗା। ତେନାହ ‘‘ସୂପଭାଜନତୋ’’ତି। ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ଵାତି ଵୁତ୍ତଂ ସଙ୍କଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ଵା ତୁମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥାଯ ସମ୍ପାଦେତ୍ଵା ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଉପଟ୍ଠାକୋତି ଭଗଵତୋ ଆରୋଚେଥାତି ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ଵା। ଅତିଵିସ୍ସତ୍ଥୋତି ଅତିଵିଯ ଵିସ୍ସତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚଵଣ୍ଣାତି ଖୁଦ୍ଦିକାଦିଵସେନ ପଞ୍ଚପ୍ପକାରା।

୨୯୦।କିନ୍ତି ନିସ୍ସକ୍କେ ପଚ୍ଚତ୍ତଵଚନଂ, କସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ? ଧମ୍ମିକୋତି ଇମିନା ଆଗମନସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତି । ଭିକ୍ଖୂନଂ ପତ୍ତେ ଭତ୍ତସଦିସୋତି ଇମିନା ଉପାସକେନ ସତ୍ଥୁ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଭାଵଂ ତତ୍ଥ ସତ୍ଥୁନୋ ଚ ଅପରିସଙ୍କତଂ ଦସ୍ସେତି। ସିକ୍ଖାପଦଵେଲା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଧମ୍ମସ୍ସାମିଭାଵତୋ ସିକ୍ଖାପଦମରିଯାଦା ନାମ ନତ୍ଥି ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜେ, ପକତିଵଜ୍ଜେ ପନ ସେତୁଘାତୋ ଏଵ।

୨୯୧। ଛଦନଟ୍ଠାନେ ଯଦାକାସଂ, ତଦେଵ ତସ୍ସ ଗେହସ୍ସ ଛଦନନ୍ତି ଆକାସଚ୍ଛଦନଂ। ପକତିଯା ଉତୁଫରଣମେଵାତି ଛାଦିତେ ଯାଦିସଂ ଉତୁ, ଛଦନେ

ଉତ୍ତିଣଭାୱେପି ତମ୍ହି ଗେହେ ତାଦିସମେୱ ଉତୁଫରଣଂ ଅହୋସି। ତେସଂୟେୱାତି ତେସଂ ଘଟିକାରସ୍ସ ମାତାପିତୂନଂ ଏୱ।

୨୯୨। ''ଚତସ୍ସୋ ମୁଟ୍ଠିୟୋ ଏକୋ କୁଡୁୱୋ, ଚତ୍ତାରୋ କୁଡୁୱା ଏକୋ ପତ୍ଥୋ, ଚତ୍ତାରୋ ପତ୍ଥା ଏକୋ ଆଳ୍ହକୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଆଳ୍ହକା ଏକଂ ଦୋଣଂ, ଚତ୍ତାରି ଦୋଣାନି ଏକା ମାନିକା, ଚତସ୍ସୋ ମାନିକା ଏକା ଖାରୀ, ୱୀସତି ଖାରିକା ଏକୋ ୱାହୋ''ତି ତଦେୱ ଏକସକଟ''ନ୍ତି ସୁତ୍ତନିପାତଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୭୨) ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ''ଦ୍ୱେ ସକଟାନି ଏକୋ ୱାହୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେଲଫାଣିତାଦିନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସପ୍ପିଆଦିଂ ମରିଚାଦିକଟୁକଭଣ୍ଡଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ନାହଂ ରଞ୍ଞୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, କୁତୋ ପରିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ନଚ୍ଛିଦ୍ଦାତି ନଚ୍ଛଂ ଦତ୍ୱା।

ଘଟିକାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୨। ରଟ୍ଠପାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୯୩। ଥୂଲମେୱ ଥୁଲ୍ଲଂ, ଥୁଲ୍ଲା ୱିପୁଲା ମହନ୍ତା କୋଟ୍ଠା ଜାତା ଇମସ୍ସାତି ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିକନ୍ତି ଓଦନପୂପପହୂତୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମୋ ନିଗମୋ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନ ପାଠଇୟଂ ଇକ-ସଦ୍ଦେନ ପଦୱଡ୍ଢନଂ କତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

୨୯୪।ରଟ୍ଠପାଲୋତି ଇଦଂ ତସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ନାମଂ। ପୱେଣିୱସେନ ଆଗତକୁଲୱଂସାନୁଗତନ୍ତି ସମୁଦାଗମତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କସ୍ମା ରଟ୍ଠପାଲୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସନ୍ଧାରେତୁନ୍ତି ୱିନାସନତୋ ପୁବ୍ବେ ୟାଦିସଂ, ତଥେୱ ସମ୍ମଦେୱ ଧାରେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ। ସଦ୍ଧାତି କମ୍ମଫଲସଦ୍ଧାୟ ସମ୍ପନ୍ନା। ସାମଣେରଂ ଦିସ୍ୱାତି ସିକ୍ଖାକାମତାୟ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିୟମାନଂ ଦିସ୍ୱା।

ସହ ରଞ୍ଞାତି ସରାଜିକଂ, ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ରାଜପରିସଂ। ଚାତୁୱଣ୍ଣନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଚତୁୱଣ୍ଣସମୁଦାୟଂ। ପୋସେତୁନ୍ତି ୱଡ୍ଢେତୁଂ ଦାନାଦୀହି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହି ସଙ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ। ୟଂ କୁଲଂ। ପହୋସ୍ସତୀତି ସକ୍ଖିସ୍ସତି।

ତେନ ତେନ ମେ ଉପପରିକ୍ଖତୋତି ''କାମା ନାମେତେ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୂପମା''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୪; ପାଚି। ୪୧୭; ମହାନି। ୩, ୬) ଚ ଆଦିନା ୟେନ ୟେନ ଆକାରେନ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଓକାରଂ ସଂକିଲେସଂ, ତବ୍ବିପରିୟାୟତୋ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସଂ ଗୁଣଂ ପକାସେନ୍ତଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ତେନ ତେନ ପକାରେନ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ୱୀମଂସନ୍ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ଏୱଂ ହୋତି ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ସିକ୍ଖତ୍ତୟବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଅଧିସୀଲାଦିସିକ୍ଖତ୍ତୟସଙ୍ଗହଂ ସେଟ୍ଠଚରିୟଂ। ଅଖଣ୍ଡାଦିଭାୱାପାଦନେନ ଅଖଣ୍ଡଂ ଲକ୍ଖଣୱଚନଞ୍ହେତଂ। କଞ୍ଚିପି ସିକ୍ଖେକଦେସଂ ଅସେସେତ୍ୱା ଏକନ୍ତେନେୱ ପରିପୂରେତବ୍ବତାୟ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ। ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତମ୍ପି ସଂକିଲେସମଲଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ୱିସୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ପରିହରିତବ୍ବତାୟ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ। ତତୋ ଏୱ ସଙ୍ଖଂ ୱିୟ ଲିଖିତନ୍ତି ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ। ତେନାହ ''ଲିଖିତସଙ୍ଖସଦିସ''ନ୍ତି। ଦାଠିକାପି ମସ୍ସୁଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହେତ୍ୱା ''ମସ୍ସୁ''ନ୍ତେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ଉତ୍ତରାଧରମସ୍ସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କସାୟେନ ରତ୍ତାନି କାସାୟାନି। ଅନନୁଞ୍ଞାତଂ ପୁତ୍ତଂ ନ ପବ୍ବାଜେତି ''ମାତାପିତୂନଂ ଲୋକିୟମହାଜନସ୍ସ ଚିତ୍ତଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ମା ହୋତୂ''ତି। ତଥା ହି ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ତଥା ୱରୋ ଦିନ୍ନୋ।

୨୯୫। ପିୟାୟିତବ୍ବତୋ ପିୟୋତି ଆହ ''ପୀତିଜନକୋ''ତି। ମନସ୍ସ ଅପ୍ପାୟନତୋ ମନାପୋତି ଆହ ''ମନୱଡ୍ଢନକୋ''ତି। ସୁଖେଧିତୋ ତରୁଣଦାରକକାଲେ। ତତୋ ପରଞ୍ଚ ସପ୍ପିଖୀରାଦିସାଦୁରସମନୁଞ୍ଞଭୋଜନାଦିଆହାରସମ୍ପତ୍ତିୟା ସୁଖପରିଭତୋ। ଅଥ ୱା ଦଳ୍ହଭତ୍ତିକଧାତିଜନାଦିପରିଜନସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚେୱ ପରିଚ୍ଛଦସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ଉଳାରପଣୀତସୁଖପଚ୍ଚୟୂପହାରେହି ଚ ସୁଖେଧିତୋ, ଅକିଚ୍ଛେନେୱ ଦୁକ୍ଖପ୍ପଚ୍ଚୟୱିନୋଦନେନ ସୁଖପରିଭତୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱା ସୁଖେଧିତୋ, ବାହିରଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ସୁଖପରିଭତୋ। କସ୍ସଚୀତି ଉପୟୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, କିଞ୍ଚୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଅୟମେୱ ୱା ପାଠୋ। ତଥା ହି ''ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି କଲଭାଗଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନ ଜାନାସୀ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ନନୁ ମୟଂ ରଟ୍ଠପାଲ ମରଣାଦୀସୁ କେନଚି ଉପାୟେନ ଅପ୍ପତୀକାରେନ ମରଣେନପି ତୟା ଅକାମକାପି ୱିନା ଭୱିସ୍ସାମ, ଏୱଂ ସତି। ୟେନାତି ୟେନ କାରଣେନ। କିଂ ପନାତି ଏତ୍ଥ କିନ୍ତି କାରଣତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''କେନ ପନ କାରଣେନା''ତି।

୨୯୬।ପରିଚାରେହୀତି ପରିତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୟଥାସକଂ ୱିସୟେସୁ ଚାରେହି। ତେନାହ ''ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଉପନେହୀ''ତି। ପରିଚାରେହୀତି ୱା ସୁଖୂପକରଣେହି ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚାରେହି, ଅତ୍ତନୋ ପରିଚରଣଂ କାରେହି। ତଥାଭୂତୋ ଚ ୟସ୍ମା ଲଳନ୍ତୋ କୀଳନ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ଲଳା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ନିଚ୍ଚଦାନଂ ଦାନଂ ନାମ, ଉପୋସଥଦିୱସାଦୀସୁ ଦାତବ୍ବଂ ଅତିରେକଦାନଂ ପଦାନଂ ନାମ। ପୱେଣୀରକ୍ଖଣୱସେନ ୱା ଦୀୟମାନଂ ଦାନଂ ନାମ, ଅତ୍ତନାୱ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଦୀୟମାନଂ ପଦାନଂ ନାମ। ପଚୁରଜନସାଧାରଣଂ ୱା ନାତିଉଳାରଂ ଦାନଂ ନାମ, ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣଂ ଅତିଉଳାରଂ ପଦାନଂ ନାମ। ଉଦ୍ଦସ୍ସେତବ୍ବାତି ଉଦ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତବ୍ବା। କୁତୋ ଉଦ୍ଧଂ ତେ ଦସ୍ସେତବ୍ବା? ପବ୍ବଜିତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତାନଂ

ମାତାପିତରୋ ଦସ୍ସେତବ୍ବା, ତେନାହ ''ଯଥା''ତିଆଦି।

୨୯୯।ବଲଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ବଲଗ୍ଗହଣଂ ନାମ କାଯବଲସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନମେୱାତି ଆହ ''କାଯବଲଂ ଜନେତ୍ୱା''ତି। ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତୋତି ଯଥା ପାଳିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଏୱଂ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ନେଯ୍ୟୋ, ନ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ, ନ ଚ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ, ତସ୍ମା। ଚିରେନ ପବ୍ବଜିତୋ ଦ୍ୱାଦସମେ ୱସ୍ସେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ପାଳିଯଂ ''ନ ଚିରସ୍ସେୱା''ତି, ତଂ ସଟ୍ଠି ୱସ୍ସାନି ତତୋ ଅଧିକମ୍ପି ୱିପସ୍ସନାପରିୱାସଂ ୱସନ୍ତେ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ସତ୍ତଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକସ୍ସାତି ସତ୍ତଗବ୍ଭନ୍ତରଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକସୀସେନ ଗବ୍ଭନ୍ତରାନି ୱଦତି। ପହରାପେତୀତି ୱଯୋୱୁଡ୍ଢାନୁରୂପଂ କପ୍ପାପନାଦିନା ଅଲଙ୍କାରାପେତି। ଅନ୍ତୋଜାତତାଯ ଞାତିସଦିସୀ ଦାସୀ ଞାତିଦାସୀ। ପୂତିଭାୱେନେୱ ଲକ୍ଖିତବ୍ବୋ ଦୋସୋ ୱା ଅଭିଦୋସୋ, ସୋୱ ଆଭିଦୋସିକୋ, ଅଭିଦୋସଂ ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲଂ ଗତୋ ପତ୍ତୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋତି ଆଭିଦୋସିକୋ। ତେନାହ ''ଏକରତ୍ତାତିକ୍କନ୍ତସ୍ସା''ତିଆଦି । ଅପରିଭୋଗାରହୋ ପୂତିଭୂତଭାୱେନ। ଅରିଯୱୋହାରେନାତି ଅରିଯସମୁଦାଚାରେନ। ଅରିଯା ହି ମାତୁଗାମଂ ଭଗିନିୱାଦେନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି। ନିସ୍ସଟ୍ଠପରିଗ୍ଗହନ୍ତି ପରିଚ୍ଚତ୍ତାଲଯଂ। ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ନିରପେକ୍ଖଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ୱିସେସତୋ ଅପରିଭୋଗାରହତ୍ତାୱ ୱତ୍ତୁନୋ। ନିମୀଯତି ସଞ୍ଞାଯତୀତି ନିମିତ୍ତଂ, ତଥାସଲ୍ଲକ୍ଖିତୋ ଆକାରୋତି ଆହ ''ଆକାରଂ ଅଗ୍ଗହେସୀ''ତି।

୩୦୦।ଘରଂପୱିସିତ୍ୱାତି ଗେହସାମିନିଯା ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଅନ୍ତୋଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା। ଆଲପନେତି ଦାସିଜନସ୍ସ ଆଲପନେ। ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତାତି ଯଥାୱୁତ୍ତଅନ୍ତୋଗେହତୋ ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତିଯୋ। ଘରେସୁ ସାଲା ହୋନ୍ତୀତି ଘରେସୁ ଏକମନ୍ତେ ଭୋଜନସାଲା ହୋନ୍ତି ପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତା ସୁସଂୱିହିତଦ୍ୱାରବନ୍ଧା ସୁସମ୍ମଟ୍ଠୱାଲିକଙ୍ଗଣା।

ଅନୋକପ୍ପନଂ ଅସଦ୍ଦହନଂ। ଅମରିସନଂ ଅସହନଂ। ଅନାଗତୱଚନଂ ଅନାଗତସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ୱତ୍ତମାନକାଲିକୋୱ। ତେନାହ ''ପଚ୍ଚକ୍ଖମୀ''ତି। ଅରିଯିଦ୍ଧିଯନ୍ତି ''ପଟିକୂଲେ ଅପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୪୪) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଅରିଯିଦ୍ଧିଯଂ।

ପୂତିକୁମ୍ମାସୋ ଛଡ୍ଡନୀଯଧମ୍ମୋ ତସ୍ସ ଗେହତୋ ଲଦ୍ଧୋପି ନ ଦାତବ୍ବଯୁତ୍ତକୋ ଦାସିଜନେନ ଦିନ୍ନୋତି ଆହ ''ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୱସେନ ନେୱ ଦାନଂ ଅଲତ୍ଥମ୍ହା''ତି। ''ଇମେହି ମୁଣ୍ଡକେହୀ''ତିଆଦିନା ନିଟ୍ଠୁରୱଚନେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଅତ୍ଥତୋ ଲଦ୍ଧମେୱ, ତସ୍ସ ପନ ଉଜୁକଫାସୁସମାଚାରୱସେନ ଅଲଦ୍ଧତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନ''ନ୍ତି। ତେନାହ – ''ପଟିସନ୍ଥାରୱସେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନମ୍ପି ନ ଅଲତ୍ଥମ୍ହା''ତି। ''ନେୱ ଦାନ''ନ୍ତିଆଦି ପଚ୍ଚାସୀସାଯ ଅକ୍ଖନ୍ତିଯା ଚ ୱୁତ୍ତଂ ୱିଯ ପଚୁରଜନୋ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ତନ୍ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଅଧିପ୍ପାଯମସ୍ସ ୱିୱରିତୁଂ ''କସ୍ମା ପନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁତ୍ତିକାପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ସିପ୍ପିକାଛଦାହି ଛନ୍ନଂ।

ଉକ୍କଟ୍ଠଏକାସନିକତାଯାତି ଇଦଂ ଭୂତକଥନମତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ତଥାଭାୱଦୀପନତୋ। ମୁଦୁକସ୍ସପି ହି ଏକାସନିକସ୍ସ ଯାଯ ନିସଜ୍ଜାଯ କିଞ୍ଚିମତ୍ତଂ ଭୋଜନଂ ଭୁତ୍ତଂ, ୱତ୍ତସୀସେନପି ତତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ପୁନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ତିପିଟକଚୂଳାଭଯତ୍ଥେରୋ ''ଆସନଂ ୱା ରକ୍ଖେଯ୍ୟ ଭୋଜନଂ ୱା''ତି। ଉକ୍କଟ୍ଠସପଦାନଚାରିକୋତି ପୁରତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଆହଟଭିକ୍ଖମ୍ପି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ବହିଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ପତ୍ତୱିସ୍ସଜ୍ଜନମେୱ କରୋତି। ଏତେନେୱ ଥେରସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତିକଭାୱୋ ଦୀପିତୋ। ତେନାହ – ''ସ୍ୱାତନାଯ ଭିକ୍ଖଂ ନାମ ନାଧିୱାସେତୀ''ତି। ଅଥ କସ୍ମା ଅଧିୱାସେସୀତି ଆହ ''ମାତୁ ଅନୁଗ୍ଗହେନା''ତିଆଦି । ପଣ୍ଡିତା ହି ମାତାପିତୂନଂ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ୱା କାତବ୍ବଂ ଅନୁଗ୍ଗହଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଧୁତଙ୍ଗସୁଦ୍ଧିକା ନ ଭୱନ୍ତି।

୩୦୧।ପଯୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦ୍ଧିୱସେନ ପଯୋଜିତଂ, ତଦ୍ଧିତଲୋପଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ''ପିତାମହଂ ଧନଂ ଲଦ୍ଧା, ସୁଖଂ ଜୀୱତି ସଞ୍ଚଯୋ''ତି । ଜେଟ୍ଠକିତ୍ଥିଯୋତି ପଧାନିତ୍ଥିଯୋ। ଇତୋତି ଇମସ୍ମିଂ କୁଲେ ଅନୁଭୱିତବ୍ବୱିଭୱସମ୍ପତ୍ତିତୋ। ଅଞ୍ଞତୋତି ଇମସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କୁଲେ ଅନୁଭୱିତବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିତୋ।

୩୦୨।ଚିତ୍ତୱିଚିତ୍ତନ୍ତି କପ୍ପନାଯ ଚେୱ ଅରହରୂପେନ ଅଲଙ୍କାରାଦିନା ଚ ଚିତ୍ତିତଞ୍ଚେୱ ୱିଚିତ୍ତିତଞ୍ଚ। ୱଣକାଯନ୍ତି ୱଣଭୂତଂ କାଯଂ। ସମନ୍ତତୋ ଉସ୍ସିତନ୍ତି ହେଟ୍ଠିମକାଯୱସେନ ହେଟ୍ଠା ଉପରି ଚ ସନ୍ନିସ୍ସିତଂ। ନିଚ୍ଚାତୁରନ୍ତି ଅଭିଣ୍ହପ୍ପଟିପୀଳିତଂ, ସଦା ଦୁକ୍ଖିତଂ ୱା। ବହୁସଙ୍କପ୍ପନ୍ତି ରାଗୱତ୍ଥୁଭାୱେନ ଅଭିଜନେହି ହାୱଭାୱୱିଲାସୱସେନ, ଆମିସୱସେନ ଚ ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦୀହି ବହୂହି ସଙ୍କପ୍ପେତବ୍ବଂ। ଠିତୀତି ଅୱଟ୍ଠାନଂ ଅୱିପରିଣାମୋ ନତ୍ଥି। ତେନାହ – ''ଭିଜ୍ଜନଧମ୍ମତାୱ ନିଯତା''ତି, ପରିସ୍ସୱଭାୱାପତ୍ତି ଚେୱ ୱିନାସପତ୍ତି ଚ ଏକନ୍ତିକାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚିତ୍ତକତମ୍ପୀତି ଗନ୍ଧାଦୀହି ଚିତ୍ତକତମ୍ପି। ରୂପନ୍ତି ସରୀରଂ।

ଅଲତ୍ତକକତାତି ପିଣ୍ଡିଅଲତ୍ତକେନ ସୁୱଣ୍ଣକତା। ତେନାହ ‘‘ଅଲତ୍ତକେନ ରଞ୍ଜିତା’’ତି। ଚୁଣ୍ଣକମକ୍ଖିତନ୍ତି ଦୋସନୀହରଣେହି ତାପଦହନାଦୀହି କତାଭିସଙ୍ଖାରମୁଖଂ ଗୋରୋଚନାଦୀହି ଓଭାସନକଚୁଣ୍ଣେହି ମକ୍ଖିତଂ, ତେନାହ ‘‘ସାସପକକ୍କେନା’’ତିଆଦି।

ରସୋଦକେନାତି ସରଲନିୟ୍ୟାସରସମିସ୍ସେନ ଉଦକେନ। ଆୱତ୍ତନପରିୱତ୍ତେ କତ୍ୱାତି ଆୱତ୍ତନପରିୱତ୍ତନୱସେନ ନତେ କତ୍ୱା। ଅଟ୍ଠପଦକରଚନାୟାତି ଭିତ୍ତିକୂଟଦ୍ଧଚନ୍ଦାଦିୱିଭାଗାୟ ଅଟ୍ଠପଦକରଚନାୟ।

ୱିରୱମାନେତି ‘‘ଅୟଂ ପଲାୟତି, ଗଣ୍ହ ଗଣ୍ହା’’ତି ୱିରୱମାନେ। ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଓରୋଧେତି ୱତ୍ତଂ।

୩୦୩।ଉସ୍ସିତାୟ ଉସ୍ସିତାୟାତି କୁଲୱିଭୱବାହୁସଚ୍ଚପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତିୟା ଉଗ୍ଗତାୟ ଉଗ୍ଗତାୟ। ଅଭିଲକ୍ଖିତୋ ଉଢଆରଭାୱେନ।

୩୦୪।ପରିଜୁଞ୍ଞାନୀତି ପରିହାନାନି। ଯେ ବ୍ୟାଧିନା ଅଭିଭୂତା ସତ୍ତା ଜିଣ୍ଣକପ୍ପା ୱୟୋହାନିସତ୍ତା ୱିୟ ହୋନ୍ତି, ତତୋ ନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ଜରାଜିଣ୍ଣୋ’’ତି ଆହ। ୱୟୋୱୁଡ୍ଢୋ, ନ ସୀଲାଦିୱୁଡ୍ଢୋ। ମହତ୍ତଂ ଲାତି ଗଣ୍ହାତୀତି ମହଲ୍ଲକୋ, ଜାତିୟା ମହଲ୍ଲକୋ, ନ ୱିଭୱାଦିନାତି ଜାତିମହଲ୍ଲକୋ। ଦ୍ୱତ୍ତିରାଜପରିୱତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ କାଲଂ ଗତୋ ୱୀତିୱତ୍ତୋତି ଅଦ୍ଧଗତୋ। ତଥା ଚ ପଠମୱୟଂ ମଜ୍ଝିମୱୟଞ୍ଚ ଅତୀତୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅଦ୍ଧାନଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ’’ତି। ଜିଣ୍ଣାଦିପଦେହି ପଠମୱୟମଜ୍ଝିମୱୟସ୍ସ ବୋଧିତତ୍ତା ଅନୁପ୍ପତ୍ତତାୱିସିଟ୍ଠୋ ୱୟ-ସଦ୍ଦୋ ଓସାନୱୟୱିସୟୋତି ଆହ ‘‘ପଚ୍ଛିମୱୟଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି।

‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ଅପ୍ପଡଂସମକସୱାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୧୧) ଏୱମାଦୀସୁ ୱିୟ ଅପ୍ପ-ସଦ୍ଦୋ ଅଭାୱତ୍ଥୋତି ଅଧିପ୍ପାୟେନାହ ‘‘ଅପ୍ପାବାଧୋତି ଅରୋଗୋ, ଅପ୍ପାତଙ୍କୋତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ’’ତି। ଅପ୍ପତ୍ଥୋ ୱା ଇଧ, ତତ୍ଥାପି ଅପ୍ପ-ସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏୱଞ୍ହି ‘‘ଯୋ ହି, ଗହପତି, ଇମଂ ପୂତିକାୟଂ ପରିହରନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ଆରୋଗ୍ୟଂ ପଟିଜାନେୟ୍ୟ କିମଞ୍ଞତ୍ର ବାଲ୍ୟା’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧) ସୁତ୍ତପଦଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ୱିପଚ୍ଚନଂ ୱିପାକୋ, ସୋ ଏୱ ୱେପାକୋ। ସମୋ ୱେପାକୋ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ସମୱେପାକିନୀ, ତାୟ। ତେନେୱ ସମୱେପାକିନିଭାୱେନ ସବ୍ବମ୍ପି ସମ୍ମଦେୱ ଗଣ୍ହାତି ଧାରେତୀତି ଗହଣୀ। ଗହଣିସମ୍ପତ୍ତିୟା ହି ଯଥାଭୁତ୍ତଆହାରୋ ସମ୍ମଦେୱ ଜୀରନ୍ତୋ ସରୀରେ ତିଟ୍ଠତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା ଭୁତ୍ତଭୁତ୍ତୋ ଆହାରୋ ଜୀରତି ଗହଣିୟା ତିକ୍ଖଭାୱେନ। ତଥେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ଭୁତ୍ତାକାରେନେୱ ତିଟ୍ଠତି ଗହଣିୟା ମନ୍ଦଭାୱତୋ। ଭତ୍ତଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେୱ ଭୁତ୍ତଆହାରସ୍ସ ସମ୍ମା ପରିଣାମଂ ଗତତ୍ତା। ତେନେୱାତି ସମୱେପାକିନିଭାୱେନେୱ। ପତ୍ତାନଂ ଭୋଗାନଂ ପରିକ୍ଖିୟମାନଂ ନ ସହସା ଏକଜ୍ଝଂୟେୱ ପରିକ୍ଖୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅନୁକ୍କମେନ, ତଥା ଞାତୟୋପୀତି ଆହ ‘‘ଅନୁପୁବ୍ବେନା’’ତି। ଛାତକଭୟାଦିନାତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ବ୍ୟାଧିଭୟାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

୩୦୫। ଉଦ୍ଦେସସୀସେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ଗହିତୋତି ଆହ ‘‘ଧମ୍ମନିଦ୍ଦେସା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା’’ତି। ଯସ୍ମା ୱା ଯେ ଧମ୍ମା ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ‘‘ଉଦ୍ଦେସା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେୱ ଧମ୍ମା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ନିଦ୍ଦେସାତି ‘‘ଧମ୍ମନିଦ୍ଦେସା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା’’ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ଯେ ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚତାଦିୱିଭାୱନୱସେନ ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂ ଦେସେସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଧମ୍ମା ତଥେୱ ନିସ୍ସେସତୋ ଦେସେସ୍ସନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଉଦ୍ଦେସନିଦ୍ଦେସପଦାନଂ ଅନତ୍ଥନ୍ତରତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥାତି ଜରାମରଣସନ୍ତିକେ। ଅଦ୍ଧୁୱୋତି ନିଦ୍ଧୁୱୋ ନ ଥିରୋ, ଅନିଚ୍ଚୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଧୁୱଟ୍ଠାନୱିରହିତୋ’’ତି, ଅଜାତାଭୂତାସଙ୍ଖତଧୁୱଭାୱକାରଣୱିୱିତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପନୀୟ୍ୟତୀତି ୱା ଜରାମରଣେନ ଲୋକୋ ସମ୍ମା ନୀୟତି, ତସ୍ମା ଅଦ୍ଧୁୱୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତାୟିତୁନ୍ତି ଜାତିଆଦିବ୍ୟସନତୋ ରକ୍ଖିତୁଂ ସମତ୍ଥେନ ଇସ୍ସରେନ ଅତ୍ତନା ୱିରହିତୋତି। ‘‘ଇମଂ ଲୋକଂ ଇତୋ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ମୋଚେସ୍ସାମି, ଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାନଂ ତଂ ଅଧିଭୱିତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ଅଭିସରତୀତି ଅଭିସ୍ସରଣଂ, ଲୋକସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ଦାତା ହିତସ୍ସ ୱିଧାତା କୋଚି ଇସ୍ସରୋ, ତଦଭାୱତୋ ଆହ ‘‘ଅନଭିସ୍ସରୋତି ଅସରଣୋ’’ତି। ନିସ୍ସକୋ ମମାୟିତବ୍ବୱତ୍ଥୁଅଭାୱତୋ, ତେନାହ ‘‘ସକଭଣ୍ଡୱିରହିତୋ’’ତିଆଦି। ତଣ୍ହାୟ ୱସେ ଜାତୋ ତଣ୍ହାୟ ୱିଜିତୋତି କତ୍ୱା ‘‘ତଣ୍ହାୟ ଦାସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୦୬। ହତ୍ଥିୱିସୟତ୍ତା ହତ୍ଥିସନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ତା ୱା ହତ୍ଥିସିପ୍ପଂ ‘‘ହତ୍ଥୀ’’ତି ଗହିତନ୍ତି ଆହ – ‘‘ହତ୍ଥିସ୍ମିନ୍ତି ହତ୍ଥିସିପ୍ପେ’’ତି, ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ସାତିସୟଂ ଊରୁବଲଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଊରୁବଲୀତି ଆହ – ‘‘ଊରୁବଲସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି, ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯସ୍ସ ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଭିନ୍ନଂ ପରସେନଂ ଭିନ୍ଦତୋ ଭିନ୍ନଂ ସକସେନଂ ସନ୍ଧାରୟତୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭୟତୋ। ବାହୁବଲୀତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଯସ୍ସ ହି ଫଲକଞ୍ଚ ଆୱୁଧଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା’’ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଇଧ ପନ ପରହତ୍ଥଗତଂ ରଜ୍ଜଂ ଆହରିତୁଂ ବାହୁବଲନ୍ତି ଯୋଜନା। ଯଥା ହି ‘‘ଊରୁବଲୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ବାହୁବଲଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ, ଏୱଂ ‘‘ବାହୁବଲୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଊରୁବଲଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଆହିତୋ ଅହଂମାନୋ ଏତ୍ଥାତି ଅତ୍ତା, ଅତ୍ତଭାୱୋ। ଅଲଂ ସମତ୍ଥୋ ଅତ୍ତା ଏତସ୍ସାତି ଅଲମତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ସମତ୍ଥଅତ୍ତଭାୱୋ’’ତି।

ପରିଯୋଧାଯାତି ୱା ପରିତୋ ଆରକ୍ଖଂ ଓଦହିତ୍ୱା। ‘‘ସଂୱିଜନ୍ତେ ଖୋ, ଭୋ ରଟ୍ଠପାଲ, ଇମସ୍ମିଂ ରାଜକୁଲେ ହତ୍ଥିକାଯାପି…ପେ… ୱଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଇଦମ୍ପି ସୋ ରାଜା ଉପରି ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସସ୍ସ କାରଣଂ ଆହରନ୍ତୋ ଆହ।

ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ ଅନୁ ପଚ୍ଛା ଗାଯନୱସେନ କଥନଂ ଅନୁଗୀତି। ତା ପନ ଗାଥା ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାନଂ ଦେସନାନୁପୁବ୍ବିଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱାପି ଯଥାରହଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନୱସେନ ଅନୁଗୀତାତି ଆହ ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାନଂ ଅନୁଗୀତି’’ନ୍ତି।

୩୦୭।ଏକନ୍ତି ଏକଜାତିଯଂ। ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମା ୱିସଯଭେଦେନ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଥା ୱୁତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସାଗରନ୍ତେନାତି ସାଗରପରିଯନ୍ତେନ।

ଅହୋ ୱତାତି ସୋଚନେ ନିପାତୋ, ‘‘ଅହୋ ୱତ ପାପଂ କତଂ ମଯା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ଅମରାତିଆଦୀସୁ ଆହୂତି କଥେନ୍ତି। ମତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ‘‘ଅମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ସୋକୱସେନ ‘‘ଅମର’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ୱୋସାନନ୍ତି ନିଟ୍ଠଂ, ପରିଯୋସାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସାୱାତି ପଞ୍ଞା ଏୱ। ଧନତୋତି ସବ୍ବଧନତୋ। ଉତ୍ତମତରା ସେଟ୍ଠା, ତେନେୱାହ ‘‘ପଞ୍ଞାଜୀୱିଂ ଜୀୱିତମାହୁ ସେଟ୍ଠ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬; ସୁ। ନି। ୧୮୪)।

ତେସୁ ପାପଂ କରୋନ୍ତେସୁ ସତ୍ତେସୁ, ନିଦ୍ଧାରଣେ ଚେତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ପରମ୍ପରାଯାତି ଅପ୍ପଭାୱପରମ୍ପରାଯ। ସଂସାରଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ଭୱାଦୀସୁ ସଂସାରସ୍ସ ଆପଜ୍ଜନହେତୁଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ପରଲୋକଂ ଉପେତି, ପରଲୋକଂ ଉପେନ୍ତୋୱ ବହୁୱିଧଦୁକ୍ଖସଙ୍ଖାତଂ ଗବ୍ଭଞ୍ଚ ଉପେତି। ତାଦିସସ୍ସାତି ତଥାରୂପସ୍ସ ଗବ୍ଭୱାସଦୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଭୂତସ୍ସ ଅପ୍ପପଞ୍ଞସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ ଅପ୍ପପଞ୍ଞୋ ଚ ଅଭିସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ହିତସୁଖାୱହନ୍ତି ପତ୍ତିଯାଯନ୍ତୋ।

‘‘ପାପଧମ୍ମୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତାଦିସସ୍ସ ପରଲୋକୋ ନାମ ଦୁଗ୍ଗତି ଏୱାତି ଆହ ‘‘ପରମ୍ହି ଅପାଯଲୋକେ’’ତି।

ୱିୱିଧରୂପେନାତି ରୂପସଦ୍ଦାଦିୱସେନ ତତ୍ଥପି ପଣୀତତରାଦିୱସେନ ବହୁୱିଧରୂପେନ।

ସାମଞ୍ଞମେୱାତି ସମଣଭାୱୋ ଏୱ ସେଯ୍ୟୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଦିତୋ ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ଚତୁତ୍ଥୋ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସୋ ଅନୁଗୀତୋ। ଚତୁତ୍ଥଗାଥାଯ ତତିଯୋ। ପଞ୍ଚମଗାଥାଯ ଦୁତିଯୋ। ଛଟ୍ଠଗାଥାଯ ଦୁତିଯତତିଯା। ସତ୍ତମଗାଥାଯ ପଠମୋ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସୋ ଅନୁଗୀତୋ, ଅଟ୍ଠମାଦୀହି ପୱତ୍ତିନିୱତ୍ତୀସୁ କାମେସୁ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚ ଯଥାରହଂ ଆଦୀନୱାନିସଂସଂ ୱିଭାୱେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାକାରଣଂ ପରମତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯଥାୱୁତ୍ତଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସଂ ନିଗମେତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତା ପନ ଗାଥା ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାନଂ ଦେସନାନୁପୁବ୍ବିଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱାପି ଯଥାରହଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନୱସେନ ଅନୁଗୀତା’’ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ରଟ୍ଠପାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୩। ମଘଦେୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୦୮।ପୁବ୍ବେମଘଦେୱୋ ନାମ ରାଜାତି ଅତୀତକାଲେ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ କପ୍ପେ ଅନେକୱସ୍ସସହସ୍ସାଯୁକେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ପଟିପାଟିଯା ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜୂନଂ ଆଦିପୁରିସୋ ମଘଦେୱୋତି ଏୱଂନାମୋ ରାଜା।

ଧମ୍ମୋତି ରାଜଧମ୍ମୋତି ଲୋକିକା ୱଦନ୍ତି। ମହାବୋଧିନିଧାନପାରମିତାସଙ୍ଖାତୋ ପନ ଧମ୍ମୋ ଅସ୍ସତ୍ଥୀତି ଧମ୍ମିକୋ। ଧମ୍ମେନାତି ଞାଯେନ। ତଦା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାଦିଭାୱନାଧମ୍ମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅନଧିଗତତ୍ତା ତସ୍ସପି ୱା ଅନଭିଜ୍ଝାଦୀହି ସମାନଯୋଗକ୍ଖମତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥେ ଠିତୋ’’ତି। ଧମ୍ମନ୍ତି ଧମ୍ମତୋ ଅନପେତଂ। ତଥା ହି ଚ ସୋ ପକ୍ଖପାତାଭାୱତୋ ‘‘ସମୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ସମଂ ଚରତୀ’’ତି। ପକତିନିଯାମେନେୱାତି ପୱେଣିଯା ଆଗତନିଯାମେନେୱ। ଯସ୍ମା ନିଗମଜନପଦେସୁ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଗହପତୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଗହପତିକାନ’’ନ୍ତେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ ଅଞ୍ଞମେୱ ନାଗରଚାରିତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଂ ନେଗମଜନପଦଚାରିତ୍ତନ୍ତି ତେ ୱିସୁଂ ଗହିତା ‘‘ନେଗମେସୁ ଚେୱ ଜନପଦେସୁ ଚା’’ତି। ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନନିଗ୍ଗମନୱସେନ ଉପୋସଥସ୍ସ ପଟିହରଣଂ ପାଟିହାରିଯୋ, ସୋ ଏୱ ପାଟିହାରିକୋ, ପକ୍ଖୋ। ଇମେ ଦିୱସାତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଦିୱସା।

୩୦୯।ଦେୱୋତି ମଚ୍ଚୁ ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ। ଯଥା ହି ଦେୱୋ ପକତିସତ୍ତେ ଅଭିଭୱତି, ଏୱଂ ମଚ୍ଚୁ ସତ୍ତେ ଅଭିଭୱତି। ‘‘ଅହଂ ଅସୁକଂ ମଦ୍ଦିତୁଂ

ଆଗମିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ତସ୍ସ କେସେ ଗହେତ୍ୱା ମା ଓିସ୍ସଜ୍ଜେହୀ’’ତି ମଚ୍ଚୁଦେଓସ୍ସ ଆଣାକରା ଦୂତା ଓିଯାତି ଦୂତାତି ଓୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତାଯାତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନୋ ଦିବ୍ବାନୁଭାଓଂ ଆଓିକତ୍ୱା ଠିତାଯାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଓୁତ୍ତଂ। ଦେଓତାବ୍ୟାକରଣସଦିସମେଓ ହୋତି ନ ଚିରେନେଓ ମରଣସମ୍ଭଓତୋ। ଓିସୁଦ୍ଧିଦେଓାନନ୍ତି ଖୀଣାସଓବ୍ରହ୍ମାନଂ। ତେ ହି ଚରିମଭଓେ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ଜିଣ୍ଣାଦିକେ ଦସ୍ସେନ୍ତି।

ଦୁଖିତଞ୍ଚ ବ୍ୟାଧିତନ୍ତି ବ୍ୟାଧିଭାଓେନ ସଞ୍ଜାତଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତିମଭଓିକବୋଧିସତ୍ତାନଂ ଓିସୁଦ୍ଧିଦେଓେହି ଉପଟ୍ଠାପିତଭାଓଂ ଉପାଦାଯ ତଦଞ୍ଞେସଂ ତେହି ଅନୁପଟ୍ଠାପିତାନମ୍ପି ପଣ୍ଡିତାନଂ ତଥା ଓୋହରିତବ୍ବତା ପରିଯାଯସିଦ୍ଧାତି ଆହ ‘‘ଇମିନା ପରିଯାଯେନା’’ତି।

ଦିସମ୍ପତୀତି ଓିଭତ୍ତିଅଲୋପେନ ନିଦ୍ଦେସୋ, ଦିସାସୀସେନ ଦେସା ଓୁତ୍ତାତି ଦେସାନଂ ଅଧିପତିରାଜାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉତ୍ତମଙ୍ଗେ ସିରସି ରୁହନ୍ତୀତି ଉତ୍ତମଙ୍ଗରୁହା, କେସା। ତେ ପନେତ୍ଥ ଯସ୍ମା ପଲିତତ୍ତା ଅଓିସେସତୋ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମଓଯସନ୍ଦସ୍ସକା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଓଯୋହରା’’ତି ଓୁତ୍ତା।

ପୁରିସଯୁଗୋ ଯସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଓଂସେ ସଞ୍ଜାତପୁରିସଟ୍ଠିତିଯା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ଓଂସସମ୍ଭଓେ ପୁରିସେ’’ତି। ରାଜଗେହତୋ ଆହଟଭିକ୍ଖାଯ ଯାପେନ୍ତୋତି ଇମିନା କୁମାରକପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଉପଗତଭାଓଂ ଦସ୍ସେତି।

ପରିହରିଯମାନୋଓାତି ଅଙ୍କେନେଓ ଅଙ୍କେନ ପରିହରିଯମାନୋ ଓିଯ ଓେଲାଯ ଓେଲାଯ ତେନ ମହତା ପରିଜନେନ ଉପଟ୍ଠିଯମାନୋ କୁମାରକୀଳଂ କୀଳଇତି ଅତ୍ଥୋ। କେଚି ପନ ‘‘ପରିହରିଯମାନୋ ଏଓା’’ତି ଅଓଧାରଣଓସେନ ଅତ୍ଥଂ ଓଦନ୍ତି, ତଥା ସତି ଚତୁରାସୀତିଓସ୍ସସହସ୍ସାନି ଥଞ୍ଞପାଯୀ ତରୁଣଦାରକୋ ଅହୋସୀତି ଆପଜ୍ଜତୀତି ତଦଯୁତ୍ତଂ। କୁମାରକାଲଂ ଓତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ଓପରଜ୍ଜଓଚନତୋ ଓିରୁଦ୍ଧଞ୍ଚେତଂ। (ପଞ୍ଚମଙ୍ଗଲଓଚନେନ ଉନ୍ନଙ୍ଗଲମଙ୍ଗଲୌକ୍ଖନ୍ତନମଙ୍ଗଲକଣ୍ଣହାଯମଙ୍ଗଲଦୁସ୍ସମଙ୍ଗଲାନି ସମୁପଗତାନି ଏଓ ଅହେସୁନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ)।

୩୧୧। ସଓଂସଓସେନ ଆଗତା ପୁତ୍ତନତ୍ତୁଆଦଯୋ ପୁତ୍ତା ଚ ପପୁତ୍ତା ଚ ଏତିସ୍ସାତି ପୁତ୍ତପପୁତ୍ତକା ପରମ୍ପରା। ନିହତନ୍ତି ନିହିତଂ ଠପିତଂ, ପଓତ୍ତିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନିହତନ୍ତି ଓା ସତତଂ ପତିଟ୍ଠିତଭାଓେନ ଓଠଅତ୍ତିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘କଲ୍ୟାଣଓତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅତିରେକତରା ଦ୍ୱେ ଗୁଣାତି ମହାସତ୍ତସ୍ସ ମଘଦେଓକାଲତୋ ଅତିରେକତରା ଦ୍ୱେ ଗୁଣା ଇତରରାଜୂହି ପନ ଅତିରେକତରା ଅନେକସତସହସ୍ସପ୍ପଭେଦା ଏଓ ଗୁଣା ଅହେସୁନ୍ତି।

୩୧୨। ତେତ୍ତିଂସ ସହପୁଞ୍ଞକାରିନୋ ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତାତି ତଂସହଚରିତଟ୍ଠାନଂ ତେତ୍ତିଂସଂ, ତଦେଓ ତାଓତିଂସଂ, ତଂନିଓାସୋ ଏତେସନ୍ତି ତାଓତିଂସା। ନିଓାସଭାଓୋ ଚ ତେସଂ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତନପୁବ୍ବକୋତି ଆହ – ‘‘ଦେଓାନଂ ତାଓତିଂସାନନ୍ତି ତାଓତିଂସଭଓନେ ନିବ୍ବତ୍ତଦେଓାନ’’ନ୍ତି। ରଞ୍ଞୋତି ନିମିମହାରାଜସ୍ସ। ଓାଦେ ଠତ୍ୱାତି ‘‘ସୀଲଂ ଅରକ୍ଖନ୍ତୋ ମମ ସନ୍ତିକଂ ମା ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ନିଗ୍ଗଣ୍ହନଓସେନପି, ‘‘ଏକନ୍ତତୋ ମମ ଓିଜିତେ ଓସନ୍ତେନ ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏଓଂ ପଓତ୍ତିତଓାଦଓସେନପି ଓାଦେ ଠତ୍ୱା।

ଅଥନନ୍ତି ମହାଜୁତିକଂ ମହାଓିପ୍ଫାରଂ ମହାନୁଭାଓଂ ନିମିରାଜାନଂ। ‘‘ସକ୍କୋହମସ୍ମି ଦେଓିନ୍ଦୋ, ତଓ ସନ୍ତିକମାଗତୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କଭାଓଂ ପଓେଦେତ୍ୱା ‘‘କଙ୍ଖଂ ତେ ପଟିଓିନୋଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ତେନାହ ‘‘ସବ୍ବଭୂତାନମିସ୍ସରା’’ତିଆଦି।

ସୀଲଂ ଉପାଦାଯ ଓମକତାଯ ‘‘କି’’ନ୍ତି ହୀଳେନ୍ତୋ ଓଦତି। ଗୁଣଓିସିଟ୍ଠତାଯାତି ଲାଭଯସାଦୀନଞ୍ଚେଓ ପିଯମନାପତାଦୀନଞ୍ଚ ଆସଓକ୍ଖଯପରିଯୋସାନାନଂ ନିମିତ୍ତଭାଓେନ ଉତ୍ତମଗୁଣତାଯ। ତଦା ସକ୍କୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ, ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁରିମଜାତିଯଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖସିଦ୍ଧଂଓ ଦାନତୋ ସୀଲଂ ମହନ୍ତଂ ଓିଭାଓେନ୍ତୋ ‘‘ଅହଞ୍ହି’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନା ଓସିଯମାନଂ କାମାଓଚରଦେଓଲୋକଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ପେତ୍ତିଓିସଯତୋ’’ତି ଓୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ହି କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଓିଓଟ୍ଟାସଯସ୍ସ ପୂରିତପାରମିସ୍ସ ଦେଓଲୋକୋ ପେତଲୋକୋ ଓିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ତେନେଓାହ ‘‘ଅଚ୍ଛରାଗଣସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ, ପିସାଚଗଣସେଓିତ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୪୬)।

ଖତ୍ତିଯେତି ଖତ୍ତିଯଜାତିଯଂ। ଓିସୁଜ୍ଝତୀତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ଓଦତି କାମସଂକିଲେସଓିସୁଜ୍ଝନତୋ। କାଯାତି ଚ ବ୍ରହ୍ମକାଯମାହ।

ଇମସ୍ସ ମମ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହୁଦେଓ ଭଯ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ ‘‘ଅଓିକମ୍ପମାନୋ’’ତି। ଭାଯନ୍ତୋ ହି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତେନ କାଯସ୍ସ ଚ ଛମ୍ଭିତତ୍ତେନ ଓିକମ୍ପତି ନାମ। ତେନାହ ‘‘ଅଭାଯମାନୋ’’ତି। ସୁଖଂ କଥେତୁଂ ହୋତୀତି ପୁଞ୍ଞଫଲଂ କଥେତୁଂ ସୁଖଂ ହୋତି।

୩୧୩।ମନଂ ଆଗମ୍ମ ଯୁତ୍ତାଯେଓ ହୋନ୍ତୀତି ମାତଲିସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସେଓ ଚିତ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତା ଓିଯ ହୋନ୍ତି, ରଥେ ଯୁତ୍ତଆଜାନୀଯକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି ଦେଓପୁତ୍ତା। ଏଓଂ ତାଦିସେ କାଲେ ତଥା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଯଥା ଏରାଓଣୋ ଦେଓପୁତ୍ତୋ ହତ୍ଥିକିଚ୍ଚଂ। ନଦ୍ଧିତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ରଥପଞ୍ଜରପରିଯନ୍ତେନ ଅକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧଟ୍ଠାନଂ

ନନ୍ଦୀ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଅକ୍ଖୋ ବଜ୍ଝତି ଏତ୍ଥାତି ଅକ୍ଖବନ୍ଧୋ, ଅକ୍ଖେନ ରଥସ୍ସ ବନ୍ଧଟ୍ଠାନଂ। ଯଥା ଦେୱଲୋକତୋ ଯାୱ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲସ୍ସ ଗମନୱୀଥି, ତାୱ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ହେଟ୍ଠାମୁଖମେୱ ରଥଂ ପେସେସି, ଏୱଂ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲସ୍ସ ଗମନୱୀଥିତୋ ଯାୱ ରଞ୍ଞୋ ପାସାଦୋ, ତାୱ ତଥେୱ ପେସେସି। ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି ପତୋଦଲଟ୍ଠିଯା ଆକାସଂ ୱିଲିଖନ୍ତୋ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ନିରଯଗାମୀ ଦେୱଲୋକଗାମୀ ଚାତି ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା। କତମେନାତିଆଦି ଦେସନାମତ୍ତଂ, ଯଥା ତେନ ରଥେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ନିରଯୋ ଦେୱଲୋକୋ ଚ ପାକଟା ହୋନ୍ତି, ତଥା କରଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ।

ୱୁତ୍ତକାରଣମେୱ ସନ୍ଧାଯାହ ମହାସତ୍ତୋ "ଉଭଯେନେୱ ମଂ ମାତଲି ନେହୀ"ତି। ଦୁଗ୍ଗନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗମଂ। ୱେତ୍ତରଣିନ୍ତି ଏୱଂନାମକଂ ନିରଯଂ। କୁଥିତନ୍ତି ପକ୍କୁଥିତଂ ନିପକ୍କତେଲସଦିସଜାଲଂ। ଖାରସଂଯୁତ୍ତନ୍ତି ଖାରୋଦକସଦିସଂ।

ରଥଂ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱାତି ନିରଯାଭିମୁଖତୋ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା। ବୀରଣୀଦେୱଧୀତାଯାତି "ବୀରଣୀ"ତି ଏୱଂନାମିକାଯ ଅଚ୍ଛରାଯ। ସୋଣଦିନ୍ନଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସାତି "ସୋଣଦିନ୍ନୋ"ତି ଏୱଂନାମକସ୍ସ ଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସ। ଗଣଦେୱପୁତ୍ତାନନ୍ତି ଗଣୱସେନ ପୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ଗଣୱସେନେୱ ନିବ୍ବତ୍ତଦେୱପୁତ୍ତାନଂ।

ପତ୍ତକାଲେତି ଉପକଟ୍ଠାଯ ୱେଲାଯ। ଅତିଥିନ୍ତି ପଟ୍ଟେକସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ। କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ଏକଂ ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ମାତାୱ ପୁତ୍ତଂ ସକିମାଭିନନ୍ଦୀତି ଯଥା ପୱାସତୋ ଆଗତଂ ପୁତ୍ତଂ ମାତା ସକିଂ ଏକୱାରଂ ଆଗତକାଲେ ଅଭିନନ୍ଦତି, ତଥା ନିଚ୍ଚକାଲେ ଅଭିନନ୍ଦି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସି। ସଂଯମା ସଂୱିଭାଗାତି ସୀଲସଂଯମା ସଂୱିଭାଗସୀଲା। ଜାତକେତି ନିମିଜାତକେ।

ଚିତ୍ତକୂଟନ୍ତି ଦେୱନଗରସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣଦିସାଯ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଂ। ସଙ୍ଖୋ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋତି ମହାସତ୍ତେ ପୱତ୍ତଂ ଦେୱତାନଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅତ୍ତନୋ ଉସୂଯଚିତ୍ତଂ ବହି ଅନାୱିକତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରେଯେୱ ଚ ନଂ ଠପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ। ଅଞ୍ଞେସଂ ପୁଞ୍ଞେନ ୱସାହୀତି ସକ୍କସ୍ସ ମହାସତ୍ତଂ ରୋସେତୁକାମତାଯ ଆରାଧନଂ ନିଦସ୍ସେତି। ପୁରାଣସଙ୍ଖୋ ଦୀଘାଯୁକୋ, ତଂ ଉପାଦାଯ ଜରାଜିଣ୍ଣଂ ୱିଯ କତ୍ୱା "ଜରସଙ୍ଖୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୧୫।ସେସଂ ସବ୍ବନ୍ତି ପବ୍ବଜ୍ଜୁପଗମନା ସେସଂ ଅତ୍ତନୋ ୱଂସେ ପୋରାଣରାଜୂନଂ ରାଜଚାରିତ୍ତଂ। ପାକତିକନ୍ତି ପୁନ ସଭାୱତ୍ତମେୱ ଗତୋ ଅହୋସି, ଅପବ୍ବଜିତଭାୱୱଚନେନେୱସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନାଦୀନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଗୁଣାନଂ ଅଭାୱୋ ଦୀପିତୋ ହୋତି।

୩୧୬।ୱୀରିଯଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ ତାୱ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନଂ, କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗାଦିପଚ୍ଚଯସମୱାଯେ ସତି ସୀଲୱତଂ କଲ୍ଯାଣୱତ୍ତଂ ପୱତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କୋତି । ଦୁସ୍ସୀଲେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ନିରାସଭାୱେନ ପଟିପତ୍ତିଯା ଏୱ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ସତ୍ତ ସେଖା ପୱତ୍ତେନ୍ତି କଲ୍ଯାଣୱତ୍ତସ୍ସ ଅପରିନିଟ୍ଠିତକିଚ୍ଚତ୍ତା। ଖୀଣାସୱେନ ପୱତ୍ତିତଂ ନାମ ପରିନିଟ୍ଠିତକିଚ୍ଚତ୍ତା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ମଘଦେୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୪। ମଧୁରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୧୭।ମଧୁରାଯନ୍ତି ଉତ୍ତରମଧୁରାଯଂ। ଗୁନ୍ଦାୱନେତି କାଠଅସିପ୍ପଲିୱନେ। ଅତିମୁତ୍ତକୱନେତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଚତୂସୁ ୱଣ୍ଣେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ ୱଣ୍ଣୋ। ପଣ୍ଡରୋତି ପରିସୁଦ୍ଧୋ। କାଠଅକୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ। ଜାତିଗୋତ୍ତାଦିପଞ୍ଞାପନଟ୍ଠାନେସୂତି ଜାତିଗୋତ୍ତାଦିୱସେନ ସୁଦ୍ଧଚିନ୍ତାଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱ ସୁଦ୍ଧଜାତିକା, ନ ଇତରେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଂସାରତୋ ୱା ସୁଦ୍ଧଚିନ୍ତାଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାୱ ସୁଜ୍ଝନ୍ତି ୱେଦୱିହିତସ୍ସ ସୁଦ୍ଧୱିଧିନୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅୱିସଯତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତଂ ପନେତଂ ତେସଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି ଖତ୍ତିଯୱେସ୍ସାନମ୍ପି ମନ୍ତଜ୍ଝେନସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା, ମନ୍ତଜ୍ଝେନୱିଧିନା ଚ ସଂସାରସୁଦ୍ଧିଯାଭାୱତୋ। ପୁତ୍ତା ନାମ ଅନୋରସାପି ହୋନ୍ତି, ନ ତଥା ଇମେତି ଆହ "ଓରସା"ତି। ଉରେ ସଂୱଡ୍ଢିତପୁତ୍ତୋପି "ଓରସ"ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମେ ପନ ମୁଖତୋ ନିଗ୍ଗତୋ ହୁତ୍ୱା ଉରେ ସଂୱଡ୍ଢାତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ଓରସା ମୁଖତୋ ଜାତା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ଏୱ ବ୍ରହ୍ମତୋ ଜାତାତି ବ୍ରହ୍ମଜା, ବ୍ରହ୍ମସମ୍ଭୂତାପି "ବ୍ରହ୍ମଜା"ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ତଥା ଇମେ। ଇମେ ପନ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ବ୍ରହ୍ମୁନା ନିମ୍ମିତାତି ବ୍ରହ୍ମନିମ୍ମିତା, ତତୋ ଏୱ ବ୍ରହ୍ମତୋ ଲଦ୍ଧବ୍ବୱିଜ୍ଜାଦିଦାଯଜ୍ଜଦାଯାଦାତି ବ୍ରହ୍ମଦାଯାଦାତି ସବ୍ବମେତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ କତ୍ଥନାପଲାପସଦିସଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅୱିମଦ୍ଦକ୍ଖମଂ ୱାଚାୱତ୍ଥୁମତ୍ତଂ ବ୍ରହ୍ମକୁତ୍ତସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୱଣ୍ଣନାଯଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ତେନାହ "ଘୋସୋଯେୱା"ତିଆଦି। ୱୋହାରମତ୍ତମେୱେତନ୍ତି ଏତଂ "ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ ୱଣ୍ଣୋ"ତିଆଦି ୱଚନମତ୍ତମେୱ, ନ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ତେହି ଅଧିପ୍ପେତପ୍ପକାରୋ ଅତ୍ଥି।

୩୧୮।ସମିଜ୍ଝେଯ୍ୟାତି ଦିଟ୍ଠିଦୀପନୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ନିପ୍ଫଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ତେନାହ "ମନୋରଥୋ ପୂରେଯ୍ୟା"ତି। ଖତ୍ତିଯୋପୀତି ପରଖତ୍ତିଯୋପି । ଅସ୍ସାତି ସମିଦ୍ଧଧନାଦିଂ ପତ୍ତସ୍ସ। ତେନାହ – "ଇସ୍ସରିଯସମ୍ପତ୍ତସ୍ସା"ତି ନେସନ୍ତି ଏତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱଣ୍ଣାନଂ ଏତ୍ଥ ପୁଙ୍ଗୁଟ୍ଠାଯିଭାୱାଦିନା ଇତରେହି

ଉପଚରିତତ୍ତତାଯ ନ କିଞ୍ଚି ନାନାକରଣନ୍ତି ଯୋଜନା।

୩୨୨। ଅହଂ ଚୀୱରାଦୀହି ଉପଟ୍ଠାକୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଇଚ୍ଛିତଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ୱଦେଯ୍ୟାଥ ଯେନତ୍ଥୋତି ଯୋଜନା। ଚୋରାଦିଉପଦ୍ଦୱନିସେଧନେନ ରକ୍ଖାଗୁତ୍ତି, ଦାନାଦିନିମିତ୍ତୋପଦ୍ଦୱନିସେଧନେନ ଆୱରଣଗୁତ୍ତି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନତ୍ଥନିସେଧନେନ ୱା ରକ୍ଖାଗୁତ୍ତି, ଆଗାମିଅନତ୍ଥନିସେଧନେନ ଆୱରଣଗୁତ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଖତ୍ତିଯାଦୀସୁ ଯୋ ଯୋ ଇସ୍ସରୋ, ତସ୍ସ ଇତରେନ ଅନୁୱତ୍ତେତତ୍ତଭାୱେ, କୁସଲାକୁସଲକରଣେନ ନେସଂ ୱସେନ ଲଦ୍ଧତ୍ତଅଭିସମ୍ପରାଯେ, ପଚ୍ଚଜିତେହି ଲଦ୍ଧତ୍ତସାମୀଚିକିରିଯାଯ ଚ ଅଣୁମତ୍ତୋପି ୱିସେସୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସୋ ୱିସେସାଭାୱୋ ପାଠଇଯଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱାରେ ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ''ତିଆଦିନା ୱିଭାୱିତୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ମଧୁରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୫। ବୋଧିରାଜକୁମାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୨୪।ଓଲୋକନକପଦୁମନ୍ତି ଲୀଲାଅରୱିନ୍ଦଂ। ତସ୍ମାତି କୋକନଦସଣ୍ଠାନତ୍ତା କୋକନଦୋତି ସଙ୍ଖଂ ଲଭି।

୩୨୫।ଯାୱ ପଚ୍ଛିମ...ପେ... ଫଲକଂ ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ସ ସତ୍ତପଚ୍ଛା ସନ୍ଥତତ୍ତା। ଉପରିମଫଲଗତଞ୍ହି ସୋପାନମତ୍ଥକଂ। ଓଲୋକନତ୍ଥଂଯେୱାତି ନ କେୱଲଂ ଭଗୱତୋ ଆଗମନଞ୍ଞେୱ ଓଲୋକନତ୍ଥଂ, ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ଥନାଯ ସନ୍ଥରାପିତାଯ ଚେଲପଟିକାଯ ଅକ୍କମନସ୍ସପି।

ସକୁଣପୋତକେତି କାଦମ୍ବଟିଟ୍ଟିଭପୁତ୍ତକେ। ଅଞ୍ଞୋୱ ଭୱେଯ୍ୟାତି ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ମାତୁଗାମତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଇଦାନି ଭରିଯାଭୂତୋ ମାତୁଗାମୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ପୁତ୍ତଂ ଲଭେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମୱସେନ ପୁତ୍ତଂ, ନୋ ତସ୍ସ। ଉଭୋହୀତି ଇମେହି ଏୱ ଉଭୋହି। ଇମେହି କାରଣେହୀତି ତସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ବୁଦ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ମିଚ୍ଛାଗହଣଂ, ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଉଜ୍ଝାଯନଂ, ଅନାଗତେ ମନୁସ୍ସାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱିପ୍ପଟିସାରୋତି ଇମେହି ତୀହି କାରଣେହି। ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ସନ୍ଥତଂ ଚେଲପଟିକଂ। ମଙ୍ଗଲଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ମଙ୍ଗଲିକା।

୩୨୬।ତତିଯଂକାରଣନ୍ତି ଇମିନା ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱିପ୍ପଟିସାରାନୁପ୍ପାଦନମାହ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ପରିଭୁଞ୍ଜନ-ସୁଖଂ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗୋତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା...ପେ... ମଞ୍ଞମାନୋ ଏୱମାହ।

୩୨୭। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ତତୋ ମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସତୋ ୱିୱେଚେତୁକାମୋ ''ସୋ ଖୋ ଅହ''ନ୍ତିଆଦିନା ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍କରଚରିଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଭି। ମହାସଚ୍ଚକେ(ମ। ନି। ୧।୩୬୪ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ ''ସୋ ଖୋ ଅହ''ନ୍ତିଆଦିପାଠସ୍ସ ତତ୍ଥ ଆଗତନିଯାମେନେୱ ଆଗତତ୍ତା। ପାସରାସିସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୧।୨୭୨ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୩୪୩। ଅଙ୍କୁସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି ଏତେନ ତସ୍ସ ଗହଣେ ଛେକୋ ହୋତୀତି ଅଙ୍କୁସଗହଣସିପ୍ପଂ। ମେଘୌତୁନ୍ତି ମେଘଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନସୀତୌତୁଂ। ପଚ୍ଚତୌତୁନ୍ତି ପଚ୍ଚତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉଣ୍ହୌତୁଂ। ଉଭଯୱସେନ ଚ ତସ୍ସ ତଥା ସୀତୁଣ୍ହୌତୁତୋ ଏନୋ ଆଗତୋତି ତ-କାରସ୍ସ ଦ-କାରଂ କତ୍ୱା ଉଦେନୋତି ନାମଂ ଅକାସି।

ତାପସୋ ଓଗାଢହଞ୍ଞାଣୱସେନ ରଞ୍ଞୋ ମତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି କୋସମ୍ବିନଗରେ ପରନ୍ତପରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିଭାୱତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ପୁଚ୍ଛେତି ସୀଲୱନ୍ତକାଲେ। ହତ୍ଥିଗନ୍ଥନ୍ତି ହତ୍ଥୀନଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତାପନସତ୍ଥଂ। ତେନେୱସ୍ସ ତଂ ସିକ୍ଖାପେତି, କିଚ୍ଚଞ୍ଚ ଇଚ୍ଛତି।

୩୪୪।ପଦହନଭାୱୋତି ଭାୱନାନୁଯୋଗୋ। ପଧାନେ ୱା ନିଯୁତ୍ତୋ ପଧାନିଯୋ, ପଧାନିଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ, ତସ୍ସେୱ ପଧାନିଯଭାୱସ୍ସ ଅଙ୍ଗାନି କାରଣାନି ପଧାନିଯଙ୍ଗାନି। ସଦ୍ଧା ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସଦ୍ଧୋ। କିଞ୍ଚାପି ପଚ୍ଚେକବୋଧିସତ୍ତାନମ୍ପି ଅଭିନୀହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଗତା ଆଗମନସଦ୍ଧା ଏୱ, ମହାବୋଧିସତ୍ତାନଂ ପନ ସଦ୍ଧା ଗରୁତରାତି ସା ଏୱ ଗହିତା। ଅଚଲଭାୱେନ ଓକପ୍ପନଂ ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ''ତି କେନଚି ଅକମ୍ପିଯଭାୱେନ ରତନତ୍ତଯଗୁଣେ ଓଗାହିତ୍ୱା କପ୍ପନଂ। ପସାଦୁପ୍ପତ୍ତି ରତନତ୍ତଯେ ପସୀଦନମେୱ। ବୋଧିନ୍ତି ଚତୁମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ତଂନିମିତ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ, ବୋଧୀତି ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧି। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପଦଟ୍ଠାନଞ୍ହି ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଂ, ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣପଦଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ''ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନିଚ୍ଛିତସୁବୁଦ୍ଧତାଯ ଧମ୍ମସ୍ସ ସୁଧମ୍ମତା ସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପତ୍ତି ୱିନିଚ୍ଛିତା ଏୱ ହୋତୀତି ଆହ ''ଦେସନାସୀସମେୱ ଚେତ''ନ୍ତିଆଦି। ତସ୍ସ ପଧାନଂ ୱୀରିଯଂ ଇଜ୍ଝତି ରତନତ୍ତଯସଦ୍ଧାଯ ''ଇମାଯ ପଟିପଦାଯ ଜରାମରଣତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମୀ''ତି ପଧାନାନୁଯୋଗେ ଅୱଂମୁଖସମ୍ପୱତୋ।

ଅପ୍ପାବାଧୋତିଆଦି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ଅଗୁଣଂ ପକାସେତା ଆୟତିଂ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜିତା ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟା ୱିସୋଧନତ୍ଥଂ। ଉଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ''ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦୟା''ତିଆଦିନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦୟଞ୍ଚ ୱୟଞ୍ଚ ଜାନିତୁଂ। ତେନାହ ''ଏତେନା''ତିଆଦି। ପରିସୁଦ୍ଧାୟ ଉପକ୍କିଲେସୱିନିମୁତ୍ତାୟ। ନିବ୍ବିଜ୍ଝିତୁନ୍ତି ତଦଙ୍ଗୱସେନ ପଜହିତୁଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱିତୁଂ। ୟଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଖୀୟତୀତି କିଲେସେସୁ ଅପ୍ପହୀନେସୁ ତେନ ତଦୁପନିସ୍ସୟକମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ୟଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୪୫।ସେସଦିୱସେତି ସତ୍ତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱା।

୩୪୬। କୁଚ୍ଛିସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ଗବ୍ଭୋ ନିସ୍ସୟୱୋହାରେନ ''କୁଚ୍ଛୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି କୁଚ୍ଛିମତୀ। ତେନାହ ''ଆପନ୍ନସତ୍ତା''ତି। ଆରକ୍ଖୋ ପନସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତୀତି ମାତରା ଗହିତସରଣଂ ଗବ୍ଭଗ୍ଗତସ୍ସ ତସ୍ସ ସରଣଗମନଂ ପୱେଦୟିତସ୍ସ କୁସଲଂ ସରଣଂ ନାମ, ମାତୁ କତରକ୍ଖୋ ପୁତ୍ତସ୍ସପି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋତି। ମହଲ୍ଲକକାଲେତି ୱଚନତ୍ଥଂ ଜାନନକାଲେ। ସାରେନ୍ତୀତି ୟଥାଦିଟ୍ଠଂ ୟଥାବଲଂ ରତନତ୍ତୟଗୁଣପତିଟ୍ଠାପନୱସେନ ଅସ୍ସ ସାରେନ୍ତି। ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଉପଧାରେତ୍ୱା। ସରଣଂ ଗହିତଂ ନାମ ହୋତି ରତନତ୍ତୟସ୍ସ ସରଣଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣପୁବ୍ବକତନ୍ନିନ୍ନଚିତ୍ତଭାୱତୋୱ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ବୋଧିରାଜକୁମାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୬। ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୭।ଅଙ୍ଗୁଲୀନଂମାଲଂ ଧାରେତୀତି ଇମିନା ଅନ୍ୱତ୍ଥା ତସ୍ସ ସମଞ୍ଞାତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଆଚରିୟୱଚନେନ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ ଧାରଣେ। କରୀସସହସ୍ସଖେତ୍ତେ ଏକସାଲିସୀସଂ ୱିୟ ଅପଞ୍ଞାୟମାନସକକିଚ୍ଚୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତକ୍କସୀଲଂ ପେସୟିଂସୁ ''ତାଦିସସ୍ସ ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିପ୍ପୁଗ୍ଗହସମ୍ମାପୟୋଗେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକେ ସମ୍ପରାୟିକେ ଚ ଅତ୍ଥେ ଜାନନ୍ତୋ ଭାରିୟଂ ନ କରେୟ୍ୟା''ତି। ବାହିରକା ଅହେସୁଂ ଅହିଂସକସ୍ସ ୱତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିୟା ଆଚରିୟସ୍ସ ଚିତ୍ତସଭାୱତୋ ନିବ୍ବତ୍ତନତିଭାୱେନ। ସିନେହେନେୱ ୱଦନ୍ତେତି ସିନେହେନ ୱିୟ ୱଦନ୍ତେ।

ଗଣନମ୍ପି ନ ଉପଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ଗଣନୱିଧିମ୍ପି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ''ପକତିୟା''ତିଆଦିନା। ଠପିତଟ୍ଠାନେତି ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛନ୍ତରାଦିକେ ଠପିତଟ୍ଠାନେ ସକୁନ୍ତସିଙ୍ଗାଲାନଂ ୱସେନ ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ୱିନସ୍ସନ୍ତି। ଭଗ୍ଗୱୋତି କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପୁରୋହିତଂ ଗୋତ୍ତେନ ୱଦତି। ଚୋରୋ ଅୱିସ୍ସାସନୀୟୋ ସାହସିକଭାୱତୋ। ପୁରାଣସଣ୍ଠତା ସାଖା ଅୱିସ୍ସାସନୀୟା ୱିଚ୍ଛିକାଦୀନଂ ପୱେସନୟୋଗ୍ଗତ୍ତା। ରାଜା ଅୱିସ୍ସାସନୀୟୋ ଇସ୍ସରିୟମଦେନ ଧନଲୋଭେନ ଚ କଦାଚି ଜୀୱିତେ ସଙ୍କାଭାୱତୋ। ଇତ୍ଥୀ ଅୱିସ୍ସାସନୀୟା ଲୋଲସୀଲଚିତ୍ତଭାୱତୋ। ଅନୁଦ୍ଧରଣୀୟୋ ଭୱିସ୍ସତି ସଂସାରପଙ୍କତୋ।

୩୪୮।ସଙ୍କରିତ୍ୱାତି ''ମୟଂ ଏକଚ୍ଚଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଚୋରଂ ମାରେତ୍ୱା ୱା ପଲାପେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମା''ତି ସଙ୍କରଂ କତ୍ୱା। ଇତ୍ଥାଭିସଙ୍ଖାରନ୍ତି ଅଭିସଙ୍ଖରଣଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ। ଅଭିସଙ୍ଖାସୀତି ଅଧିଟ୍ଠହି। ସଂହରିତ୍ୱାତି ସଂଖିପିତ୍ୱା। ଓରଭାଗେତି ଚୋରସ୍ସ ଓରଭାଗେ।

୩୪୯।ଦଣ୍ଡୋତି ପହରଣହତ୍ଥଚ୍ଛେଦନାଦିକୋ ଦଣ୍ଡନସଙ୍ଖାତୋ ଦଣ୍ଡୋ। ପୱତ୍ତୟିତକୋତି ଆନେତକୋ। ଅପନେତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନତୋ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ପହାୟ। ପଟିସଙ୍ଖାୟାତି ପଟିସଙ୍ଖାନେନ। ଅୱିହିଂସାୟାତି କରୁଣାୟ। ସାରଣୀୟଧମ୍ମେସୂତି ଛସୁପି ସାରଣୀୟଧମ୍ମେସୁ, ଠିତୋ ଅଟ୍ଠିତାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ବୋଧିମୂଲେ ଏୱ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। ୟଥା ଅତୀତେ ଅପରିମିତଂ କାଲଂ ସନ୍ଧାୱିତଂ, ଏୱଂ ଇମାୟ ପଟିପତ୍ତିୟା ଅନାଗତେପି ସନ୍ଧାୱିସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇଦାନୀ''ତିଆଦିମାହ।

ଇତ୍ୱେୱାତି ଇତି ଏୱ, ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ନିଦସ୍ସନତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଯେୱା''ତି। ଅକିରୀତି ଆକିରି, ପଞ୍ଚପି ଆୱୁଧାନି ୱିକିରି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଖିପି ଛଡ୍ଡେସୀ''ତି।

୩୫୦।ଏତ୍ତୋୱାତି ଅତୋ ଏୱ ଆଗତମଗ୍ଗେନେୱ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗତା। ଅଧିୱାସେସ୍ସତୀତି ''ଚୋରଂ ପଟିସେଧେତୁଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିସ୍ସତି । ଦାରୁଣକମ୍ମେନ ଉପ୍ପନ୍ନନାମନ୍ତି ''ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ''ତି ଇମଂ ନାମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି।

୩୫୧।ହତ୍ଥୀ ଅରଞ୍ଞହତ୍ଥୀ ହୋନ୍ତି ମନୁସ୍ସାନଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା, ଏୱଂ ଅସ୍ସାପି। କୂଟସହସ୍ସାନଂ ଭିଜ୍ଜନକାରଣଂ ହୋତି ଥେରସ୍ସ

ଆଗମନଭଯେନ ଘଟେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାଯନେନ। ଗବ୍ଭମୂଳ୍ହାଯାତି ବ୍ଯାକୁଲଗବ୍ଭାଯ। ପଞ୍ଞାବଲେନାତି ୱୁତ୍ତଂ, ସତ୍ଥୁ ଦେସନାନୁଭାୱେନାତି ପନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସୋ ହି ତସ୍ସାପି କାରଣନ୍ତି। ଅରିଯା ନାମ ଜାତି ପଞ୍ଞା ଅରିଯଭାୱତ୍ଥାଯ ଜାତୀତି କତ୍ୱା।

ମହାପରିତ୍ତଂ ନାମେତନ୍ତି ମହାନୁଭାୱଂ ପରିତ୍ତଂ ନାମେତଂ। ତଥା ହି ନଂ ଥେରୋ ସଚ୍ଚଭାୱେନ ଅରିଯାଯ ଜାତୋ ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅକାସି। ତେନାହ ‘‘ସଚ୍ଚକିରିଯକତଟ୍ଠାନେ’’ତି। ଗବ୍ଭମୂଳ୍ହେନ୍ତି ମୂଳ୍ହଗବ୍ଭଂ। ଗବ୍ଭୋ ହି ପରିପକ୍କୋ ସମ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ୱିଜାଯନକାଲେ କମ୍ମଜୱାତେହି ସଞ୍ଚାଲେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତିତୋ ଉଦ୍ଧଂପାଦୋ ଅଧୋସୀସୋ ହୁତ୍ୱା ଯୋନିମୁଖାଭିମୁଖୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସୋ କସ୍ସଚି ଅଲଗ୍ଗୋ ସୋତ୍ଥିନା ବହି ନିକ୍ଖମତି, ୱିପଜ୍ଜମାନୋ ପନ ୱିପରିୱତ୍ତନୱସେନ ଯୋନିମଗ୍ଗଂ ପିଦହିତ୍ୱା ତିରିଯଂ ନିପଜ୍ଜତି, ତଥା ଯସ୍ସା ଯୋନିମଗ୍ଗୋ ପିଦହତି, ସା ତତ୍ଥ କମ୍ମଜୱାତେହି ଅପରାପରଂ ପରିୱତ୍ତମାନା ବ୍ଯାକୁଲା ମୂଳ୍ହଗବ୍ଭାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଗବ୍ଭମୂଳ୍ହେ’’ନ୍ତି।

ସଚ୍ଚକିରିଯା ନାମ ବୁଦ୍ଧାସଯଂ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା କତା, ତସ୍ମା ସଚ୍ଚକିରିଯା ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ନ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଥେରସ୍ସପି ଚାତିଆଦିନା ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବକାରଣଂ ୱଦତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ହେତୂ ପଟିଚ୍ଚ ଭଗୱା ଥେରଂ ସଚ୍ଚକିରିଯଂ କାରେସି। ଜାତିନ୍ତି ମୂଲଜାତିଂ।

୩୫୨। ପରିଯାଦାଯ ଆହଚ୍ଚ ଭିନ୍ନେନ ସୀସେନ। ସଭାଗଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯକମ୍ମନ୍ତି ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତନସକକମ୍ମସଭାଗଭୂତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯକମ୍ମଂ। ସଭାଗତା ଚ ସମାନୱତ୍ଥୁକତା ସମାନାରମ୍ମଣତାଏକୱୀଥିପରିଯାପନ୍ନତାଦିୱସେନ ସବ୍ବଥା ସରିକ୍ଖତା, ସଦିସମ୍ପି ଚ ନାମ ତଦେୱାହରୀଯତି ଯଥା ‘‘ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକୋ’’ତି ଚ ‘‘ସା ଏୱ ତିତ୍ତିରୀ ତାନେୱ ଓସଧାନୀ’’ତି ଚ। ଇଦାନି ତମେୱ ସଭାଗତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କମ୍ମଂ ହୀ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। କରିଯମାନମେୱାତି ପଚ୍ଚଯସମୱାଯେନ ପଟିପାଟିଯା ନିବ୍ବତ୍ତିଯମାନମେୱ। ତଯୋ କୋଟ୍ଠାସେ ପୂରେତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଅପରାପରିଯାଯୱେଦନୀଯୌପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯସଙ୍ଖାତେ ତଯୋ ଭାଗେ ପୂରେତି, ତେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଭାଗାନଂ ୱସେନ ପୱତ୍ତତି।

ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ତତ୍ଥ ୱେଦିତବ୍ବଫଲଂ କମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଭୱତୋ ଅନନ୍ତରଂ ୱେଦିତବ୍ବଫଲଂ କମ୍ମଂ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯଂ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମାନନ୍ତରଭୱତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱପରିଯାଯେ ଅତ୍ତଭାୱପରିୱତ୍ତେ ୱେଦିତବ୍ବଫଲଂ କମ୍ମଂ ଅପରାପରିଯାଯୱେଦନୀଯଂ। ପଟିପକ୍ଖେହି ଅନଭିଭୂତତାଯ, ପଚ୍ଚଯୱିସେସେନ ପଟିଲଦ୍ଧୱିସେସତାଯ ଚ ବଲୱଭାୱପ୍ପତ୍ତା ତାଦିସସ୍ସ ପୁବ୍ବାଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ୱସେନ ସାତିସଯା ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ପଠମଜୱନଚେତନା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଫଲଦାଯିନୀ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯା ନାମ। ସା ହି ୱୁତ୍ତାକାରେନ ବଲୱତି ଜୱନସନ୍ତାନେ ଗୁଣୱିସେସଯୁତ୍ତେସୁ ଉପକାରାନୁପକାରୱସପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଆସେୱନାଲାଭେନ ଅପ୍ପୱିପାକତାଯ ଚ ଇତରଦ୍ୱଯଂ ୱିଯ ପୱତ୍ତସନ୍ତାନୁପରମାପେକ୍ଖଂ ଓକାସଲାଭାପେକ୍ଖଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ନ ହୋତୀତି ଇଧେୱ ପୁପ୍ଫମତ୍ତଂ ୱିଯ ପୱତ୍ତିୱିପାକମତ୍ତଂ ଫଲଂ ଦେତି।

ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତନ୍ତି କମ୍ମସ୍ସ ଫଲଦାନଂ ନାମ ଉପଧିପଯୋଗାଦିପଚ୍ଚଯନ୍ତରସମୱାଯେନେୱ ହୋତୀତି ତଦଭାୱତୋ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱିପାକଂ ଦାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ। ଅହୋସିକମ୍ମନ୍ତି କମ୍ମଂଯେୱ ଅହୋସି, ନ ତସ୍ସ ୱିପାକୋ ଅହୋସି, ଅତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତି ୱାତି ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ। ଅତ୍ଥସାଧିକାତି ଦାନାଦିପାଣାତିପାତାଦିଅତ୍ଥସ୍ସ ନିପ୍ଫାଦିକା। କା ପନ ସାତି ଆହ ‘‘ସତ୍ତମଜୱନଚେତନା’’ତି। ସା ହି ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଟିଲଦ୍ଧୱିସେସା ପୁରିମଜୱନଚେତନାହି ଲଦ୍ଧାସେୱନା ଚ ସମାନା ଅନନ୍ତରେ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱିପାକଦାଯିନୀ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯକମ୍ମଂ ନାମ। ତେନାହ ‘‘ଅନନ୍ତରେ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱିପାକଂ ଦେତୀ’’ତି। ସତି ସଂସାରପ୍ପୱତ୍ତିଯାତି ଇମିନା ଅସତି ସଂସାରପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଅହୋସିକମ୍ମପକ୍ଖେ ତିଟ୍ଠତି ୱିପଚ୍ଚନୋକାସସ୍ସ ଅଭାୱତୋତି।

ସମୁଗ୍ଘାଟିତାନି ୱିପଚ୍ଚନୋକାସସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନେନ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ଅତ୍ଥି ୱିପାକାରହାଭାୱସ୍ସ ଅନିବ୍ବତ୍ତିତତ୍ତା ୱିପଚ୍ଚନୋକାସସ୍ସ ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। କତୂପଚିତଞ୍ହି କମ୍ମଂ ସତି ୱିପଚ୍ଚନୋକାସେ ଯାୱ ନ ଫଲଂ ଦେତି, ତାୱ ଅତ୍ଥେୱ ନାମ ୱିପାକାରହଭାୱତୋ। ‘‘ଯସ୍ସ ଖୋ’’ତି ଇଦଂ ଅନିଯମାକାରୱଚନଂ ଭଗୱତା କମ୍ମସରିକ୍ଖତାୱସେନ ସାଧାରଣତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯାଦିସସ୍ସ ଖୋ’’ତି।

ପମାଦକିଲେସୱିମୁତ୍ତୋତି ପମାଦହେତୁକେହି ସବ୍ବେହି କିଲେସେହି ୱିମୁତ୍ତୋ।

ପାପସ୍ସ ପିଧାନଂ ନାମ ଅୱିପାକଧମ୍ମତାପାଦନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଂ କରୀଯତୀ’’ତି। ବୁଦ୍ଧସାସନେତି ସିକ୍ଖାତ୍ତଯସଙ୍ଗହେ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ। ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତୀତି ଅକତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅକରଣୱସେନ, କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଚ ପରିପୂରଣୱସେନ ପୱତ୍ତତି।

ଦିସ୍ସନ୍ତି କୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଦିସା, ପଟିପକ୍ଖାତି ଆହ ‘‘ସପତ୍ତା’’ତି। ତପ୍ପସଂସପକାରନ୍ତି ମେତ୍ତାନିସଂସକିତ୍ତନାକାରଂ। କାଲେନାତି ଆମେଡିତଲୋପେନ ନିଦ୍ଦେସୋତି ଆହ ‘‘ଖଣେ ଖଣେ’’ତି। ଅନୁକରୋନ୍ତୂତି ଯେସଂ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକେ ସୁଣନ୍ତି, ଯଥାସୁତଂ ଧମ୍ମଂ ତେସଂ ଅନୁକରୋନ୍ତୁ

ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିକରଣଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୁ, ଅଉନୋ ୱେରିପୁଗ୍ଗଲାନମ୍ପି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସମ୍ପାପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ ପଚ୍ଚାସୀସତି।

ତସନ୍ତି ଗତିଂ ପଚ୍ଛୟନ୍ତୀତି ତସା ଭୱନ୍ତରାଦୀସୁ ସଂସରଣଭାୱତୋ। ତେନାହ ''ତସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ସତଣ୍ହା''ତି।

ନେତ୍ତିକଟ୍ଠାନଂ ଉଦକଂ ନୟନ୍ତୀତି ନେତ୍ତିକା। ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ଦଣ୍ଡହଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ତେଲକଞ୍ଜିକେନାତି ତେଲମିସ୍ସିତେନ କଞ୍ଜିକେନ।

ଯାଦିସୋୱ ଅନିଟ୍ଠେ, ତାଦିସୋୱ ଇଟ୍ଠେତି ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେ ନିବ୍ବିକାରେନ ତାଦୀ। ଯେସଂ ପନ କାମାମିସାଦୀନଂ ୱନ୍ତତ୍ତା ରାଗାଦୀନଂ ଚତ୍ତତ୍ତା କାମୋଘାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣତ୍ତା ତାଦିଭାୱୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ତେସଂ ଭଗୱତା ସବ୍ବସୋ ୱନ୍ତା ଚତ୍ତା ତିଣ୍ଣା, ତସ୍ମା ଭଗୱା ୱନ୍ତାୱୀତି ତାଦୀ, ଚତ୍ତାୱୀତି ତାଦୀ, ତିଣ୍ଣାୱୀତି ତାଦୀ, ଯେହି ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣେହି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଭଗୱା ତାଦିଭାୱେନ ଉକ୍କଂସପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ତଂନିଦ୍ଦେସୋ, ତେହି ଗୁଣେହି ଯାଥାୱତୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବତୋପି ତାଦୀ। ଯଥା ଯନ୍ତରଜ୍ଜୁଯା ଯନ୍ତଂ ନୀୟତି, ଏୱଂ ଯାୟ ତଣ୍ହାୟ ଭୱୋ ନୀୟତି, ସା ''ଭୱନେତ୍ତି ଭୱରଜ୍ଜୂ''ତି ୱୁତ୍ତା। ତେନାହ ''ତାୟ ହୀ''ତିଆଦି, କମ୍ମାନି କୁସଲାଦୀନି ୱିପଚ୍ଚୟନ୍ତି ଅପଚ୍ଚୟନ୍ତି ଏତାୟାତି କମ୍ମୱିପାକୋ। ଅପଚ୍ଚୟଭାୱୋ ନାମ ଅରିୟମଗ୍ଗଚେତନାୟାତି ଆହ ''ମଗ୍ଗଚେତନାୟା''ତି। ଯାୱ ନ କିଲେସା ପହୀୟନ୍ତି, ତାୱ ଇମେ ସତ୍ତା ସୈଣା ଏୱ ଅସେରିୱିହାରଭାୱତୋତି ଆହ ''ଅଣଣୋ ନିକ୍କିଲେସୋ ଜାତୋ''ତି।

ଥେୟ୍ୟପରିଭୋଗୋ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ଟୀ। ୧।୯୧) ନାମ ସାମିପରିଭୋଗାଭାୱତୋ। ଭଗୱତାପି ହି ଅଉନୋ ସାସନେ ସୀଲୱତୋ ପଚ୍ଚୟା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ, ଦାୟକାନଂ ସୀଲୱତୋଯେୱ ପରିଚ୍ଚାଗୋ, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଅଉନୋ କାରାନଂ ମହପ୍ଫଲଭାୱସ୍ସ ପଚ୍ଚାସୀସନତୋ। ଇତି ସତ୍ଥାରା ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଦାୟକେହି ଚ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ''ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ଥେୟ୍ୟପରିଭୋଗୋ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତଂ । ଇଣୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ। ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିୟା ଅଭାୱତୋ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ ୱିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ସେକ୍ଖା ଭଗୱତୋ ଓରସପୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ତେ ପିତୁସନ୍ତକାନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ଦାୟାଦା ହୁତ୍ୱା ତେ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ତେସଂ ପରିଭୋଗୋ ଦାୟଜ୍ଜପରିଭୋଗୋ ନାମ। କିଂ ପନ ତେ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଗିହୀହି ଦିନ୍ନେ? ଗିହୀହି ଦିନ୍ନାପି ତେ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତକା ହୋନ୍ତି ଅନନୁଞ୍ଞାତେସୁ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପରିଭୋଗାଭାୱତୋ ଅନୁଞ୍ଞାତେସୁଯେୱ ପରିଭୋଗସମ୍ଭୱତୋ। ଧମ୍ମଦାୟାଦସୁତ୍ତଞ୍ଚେତ୍ଥ (ମ। ନି। ୧।୨୯ ଆଦୟୋ) ସାଧକଂ।

ଅୱୀତରାଗାନଂ ତଣ୍ହାପରୱସତାୟ ପଚ୍ଚୟପରିଭୋଗେ ସାମିଭାୱୋ ନତ୍ଥି, ତଦଭାୱେନ ୱୀତରାଗାନଂ ତତ୍ଥ ସାମିଭାୱୋ ଯଥାରୁଚି ପରିଭୋଗସମ୍ଭୱତୋ। ତଥା ହି ତେ ପଟିକୂଲମ୍ପି ଅପ୍ପଟିକୂଲାକାରେନ, ଅପ୍ପଟିକୂଲମ୍ପି ପଟିକୂଲାକାରେନ ତଦୁଭୟଂ ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖାକାରେନ ଚ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଦାୟକାନଞ୍ଚ ମନୋରଥଂ ପରିପୂରେନ୍ତି। ସେସମେତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ, ତଂସଂୱଣ୍ଣନାସୁ ଚ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। କିଲେସୈଣାନଂ ଅଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ''ଅଣଣୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗମତ୍ତଂ। ତେନାହ ଆୟସ୍ମା ଚ ବାକୁଲୋ – ''ସତ୍ତାହମେୱ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ସରଣୋ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡଂ ଭୁଞ୍ଜି''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୩।୨୧୧)।

ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେହି ତଣ୍ହାୟ ପୱତ୍ତିଆକାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅତ୍ଥି ରମଣୱୋହାରୋତି ଆହ – ''ଦୁୱିଧେସୁପି କାମେସୁ ତଣ୍ହାରତିସନ୍ଥୱ''ନ୍ତି। ମନ୍ତିତନ୍ତି କଥିତଂ। ଉପ୍ପନ୍ନେହି ସତ୍ଥୁପଟିଞ୍ଞେହି। ସଂୱିଭତ୍ତାତି କୁସଲାଦିୱସେନ ଖନ୍ଧାଦୀହି ଆକାରେହି ୱିଭତ୍ତା। ସୁନ୍ଦରଂ ଆଗମନନ୍ତି ସ୍ୱାଗତଂ। ତତୋ ଏୱ ନ କୁଚ୍ଛିତଂ ଆଗତଂ। ସୋଳସୱିଧକିଚ୍ଚସ୍ସ ପରିୟୋସିତତ୍ତା ଆହ ''ତଂ ସବ୍ବଂ ମୟା କତ''ନ୍ତି। ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟମେୱ ତତିୟୱିଜ୍ଜାସମଞ୍ଞାତି ଆହ – ''ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି ନୱହି ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେହୀ''ତି।

ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୭। ପିୟଜାତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୩।ପକତିନିୟାମେନାତି ଯଥା ସୋକୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ଇତି କତ୍ତବ୍ବେସୁ ଅସମ୍ମୋହୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ତାନି ଚସ୍ସ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ସୋକସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍କୋଚସଭାୱତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ପକତିନିୟାମେନ ପନ ନ ପଟିଭନ୍ତୀ''ତି। କେଚି ପନ ''ସାମନ୍ତା କତିପୟେ ନ କୁଟୁମ୍ବଂ ସନ୍ଧାରେତି। ତେନାହ 'ନ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପଟିଭନ୍ତୀ'ତି'' ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥାତି ଦୁତିୟପଦେ। ଅନେକତ୍ଥତ୍ତା ଧାତୂନଂ ''ନ ପଟିଭାତୀ''ତି ପଦସ୍ସ ''ନ ରୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଅତ୍ଥମାହ। ନ ପଟିଭାତୀତି ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମତାଚିତ୍ତଂ ନ ଉପଟ୍ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପତିଟ୍ଠିତୋକାସନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାୱିଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ୱଦତି। ପିୟାୟିତବ୍ବତୋ ପିୟୋ ଜାତି ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ଏତେସନ୍ତି ପିୟଜାତିକା। ପିୟୋ ପଭୁତି ଏତେସନ୍ତି ପିୟପ୍ପଭୁତିକାତି ୱତ୍ତବ୍ବେ, ଉ-କାରସ୍ସ ୱ-କାରଂ, ତ-କାରସ୍ସ ଚ ଲୋପଂ

କତ୍ୱା ‘‘ପିଯପ୍ପଭାୱିକା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ପିଯତୋ ପଭୱନ୍ତୀ’’ତି।

୩୫୫। ପର-ସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଭାୱନିସେଧନତ୍ଥଂ ‘‘ପିରେ’’ତି ପଦନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପରେ’’ତି। ପିରେତି ୱା ‘‘ପରତୋ’’ତି ଇମିନା ସମାନତ୍ଥଂ ନିପାତପଦନ୍ତି ଆହ ‘‘ଚର ପିରେତି ପରତୋ ଗଚ୍ଛା’’ତି।

୩୫୬।ଦ୍ୱିଧା ଛେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯଦି ଇତ୍ଥୀ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପିଯା, କଥଂ ଦ୍ୱିଧା ଛିନ୍ଦତୀତି ଆହ ‘‘ଯଦି ହୀ’’ତିଆଦି।

୩୫୭।କଥଂ କଥେଯ୍ୟନ୍ତି ଯଥା ଭଗୱା ଏତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କଥେସି, ସୋ ଚ ମେ କଥେସି, ତଥା ଚାହଂ କଥେଯ୍ୟଂ। ମରଣୱସେନ ୱିପରିଣାମୋ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ପରିୱତ୍ତତ୍ତା। ପଲାଯିତ୍ୱା ଗମନୱସେନ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱସ୍ସ ସମାଗମସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞଥାଭୂତତ୍ତା।

ଛଡ୍ଡିତଭାୱେନାତି ପରିୱତ୍ତିତଭାୱେନ। ହତ୍ଥଗମନୱସେନ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋ ପୁବ୍ବେ ସୱସେ ୱତ୍ତିତାନଂ ଇଦାନି ୱସେ ଅୱତ୍ତନଭାୱେନ।

ଆଚମେହୀତି ଆଚମନଂ ମୁଖୱିକ୍ଖାଲନଂ କାରେହି। ଯସ୍ମା ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେନ୍ତା ହି ହତ୍ଥପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ୱିକ୍ଖାଲେନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଆଚମିତ୍ୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛାପି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା’’ତି ଆହ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ପିଯଜାତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୮। ବାହିତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୯। ସାୱଜ୍ଜତାଯ ଉପାରମ୍ଭଂ ଅରହତୀତି ଓପାରମ୍ଭୋ। ତେନାହ ‘‘ଦୋସଂ ଆରୋପନାରହୋ’’ତି। ବାଲା ଉପାରମ୍ଭୱତ୍ଥୁମଞ୍ଞଂ ଅମୂଲକମ୍ପି ନଂ ଆରୋପେନ୍ତା ଉଗ୍ଘୋସେନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ଅନାମସିତ୍ୱା ‘‘ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି ଇଦଂ ପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ହେନ ଞାତୁଂ ଇଚ୍ଛିତେନ ଅତ୍ଥେନ ଉପାରମ୍ଭାଦୀନଂ ଉପରି ଉତ୍ତରଂ ପରିପୂରେତୁଂ ନାସକ୍ଖିମ୍ହା। ତଂ କାରଣନ୍ତି ତଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ। ଯଦି ହି ମଯା ‘‘ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି ପଦଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ପଞ୍ହୋ ମେ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ନ ପନ ୱୁତ୍ତୋ। ଇଦାନି ପନ ତଂ କାରଣଂ ଉତ୍ତରଂ ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ‘‘ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତେନ ପରିପୂରିତଂ।

୩୬୦। କୋସଲ୍ଲପଟିପକ୍ଖତୋ ଅକୋସଲ୍ଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱିଜ୍ଜା, ତଂସମୁଟ୍ଠାନତୋ ଅକୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତୋ। ଅୱଜ୍ଜଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗରହିତବ୍ବଂ, ସହ ଅୱଜ୍ଜେହୀତି ସାୱଜ୍ଜୋ, ଗାରଯ୍ହୋ। ରାଗାଦିଦୋସେହି ସଦୋସୋ। ତେହି ଏୱ ସବ୍ୟାବଜ୍ଝୋ, ତତୋ ଏୱ ସମ୍ପତି ଆଯତିଞ୍ଚ ସଦୁକ୍ଖୋ। ସବ୍ୟାବଜ୍ଝାଦିକୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୱିପାକୋ।

ତଥା ଅହୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି ପୁଚ୍ଛାସଭାଗେନପି ଅହୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପନ ନ ତାୱ ଚିତ୍ତାରାଧନଂ। ତେନାହ – ‘‘ଏୱଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ପନ ନ ଭାରିଯ’’ନ୍ତି, ଗରୁକରଣଂ ନ ହୋତି ୱିସାରଜ୍ଜଂ ନ ସିଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ – ‘‘ଅପ୍ପହୀନଅକୁସଲୋପି ହି ପହାନଂ ୱଣ୍ଣେଯ୍ୟା’’ତି। ଏୱରୂପୋ ପନ ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ ନ ହୋତି, ନ ଏୱଂ ଭଗୱାତି ଆହ ‘‘ଭଗୱା’’ତିଆଦି। ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସୀତି ‘‘ସବ୍ବାକୁସଲଧମ୍ମପହୀନୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ’’ତି ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସି। ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି ଏସେୱ ନଯୋତି ଇମିନା ‘‘ସବ୍ବେସଂଯେୱ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ୱଣ୍ଣେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଯଥା ପୁଚ୍ଛା, ତଥା ଅହୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ପନ ନ ଭାରିଯଂ, ଅସମ୍ପାଦିତକୁସଲଧମ୍ମୋପି ଉପସମ୍ପଦଂ ୱଣ୍ଣେଯ୍ୟ। ଭଗୱା ପନ ସବ୍ବଦେୱ ସମ୍ପାଦିତକୁସଲତ୍ତା ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ବାହିତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୯। ଧମ୍ମଚେତିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬୪। ମେଦୱଣ୍ଣା ଉଠଉପୱଣ୍ଣା ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାସାଣା ଉସ୍ସନ୍ନା ଅହେସୁନ୍ତି ମେଦାଠଉପନ୍ତି ଗାମସ୍ସ ସମଞ୍ଞା ଜାତା। ଉଠଉପୱଣ୍ଣାତି ଚନ୍ଦସମାନୱଣ୍ଣତାଯ ମେଦପାସାଣା ୱୁତ୍ତାତି କେଚି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘‘ମେଦୱଣ୍ଣା ପାସାଣା କିରେତ୍ଥ ଉସ୍ସନ୍ନା ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସ୍ସାତି ସେନାପତିସ୍ସ। କଥାସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥନ୍ତି ମଲ୍ଲିକାଯ ସୋକୱିନୋଦନଧମ୍ମକଥାସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ।

ରଞ୍ଞୋତି ପସେନଦୀକୋସଲରଞ୍ଞୋ। ମହଚ୍ଚାତି ମହତିଯା। ପଦୱିପଲ୍ଲାସେନ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପସାଦମରହନ୍ତୀତି ପାସାଦିକାନି। ତେନାହ ‘‘ସହ

ରଞ୍ଜନକାନୀ’’ତି। ଯାନି ପନ ପାସାଦିକାନି, ତାନି ପସ୍ସିତୁଂ ଯୁତ୍ତାନି। ପାସାଦିକାନୀତି ୱା ସଦ୍ଦହନସହିତାନି। ତେନାହ ‘‘ପସାଦଜନକାନୀ’’ତି। ‘‘ଅପ୍ପାବାଧ’’ନ୍ତି ଆଦୀସୁ ୱିଯ ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ ଅଭାୱତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ନିସ୍ସଦ୍ଦାନୀ’’ତି। ଅନିଯମତ୍ଥୱାଚୀ ଯ-ସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମାକାରୱାଚକୋପି ହୋତୀତି ‘‘ଯତ୍ଥା’’ତି ପଦସ୍ସ ‘‘ଯାଦିସେସୂ’’ତିଆଦିମାହ। ତଥା ହି ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୪୭ ଆଦଯୋ) ‘‘ଯସ୍ସ ଖୋ’’ତି ପଦସ୍ସ ‘‘ଯାଦିସସ୍ସ ଖୋ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ।

୩୬୬।ପଟିଚ୍ଛଦନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛାଦକଂ। ରାଜକକୁଧଭଣ୍ଡାନୀତି ରାଜଭଣ୍ଡଭୂତାନି। ରହାଯତୀତି ରହୋ କରୋତି, ମଂ ଅଜ୍ଝେସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୬୭। ଯଥାସଭାୱତୋ ଞେଯ୍ଯଂ ଧାରେତି ଅୱଧାରେତୀତି ଧମ୍ମୋ, ଞାଣନ୍ତି ଆହ ‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖଞାଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସା’’ତି। ଅନ୍ୱଯୋତି ଅନୁଗଚ୍ଛନକୋ। ଦିଟ୍ଠେନ ହି ଅଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଅନୁମାନଂ। ତେନାହ ‘‘ଅନୁମାନଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧୀ’’ତି। ଆପାଣକୋଟିକନ୍ତି ଯାୱ ପାଣକୋଟି, ତାୱ ଜୀୱିତପରିଯୋସାନଂ। ଏତନ୍ତି ଧମ୍ମନ୍ୱଯସଙ୍ଖାତଂ ଅନୁମାନଂ। ଏୱନ୍ତି ‘‘ଇଧ ପନାହ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ।

୩୬୯।ଚକ୍ଖୁଂ ଅବନ୍ଧନ୍ତେ ୱିଯାତି ଅପାସାଦିକତାଯ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁଂ ଅତ୍ତନି ଅବନ୍ଧନ୍ତେ ୱିଯ। କୁଲସନ୍ତାନାନୁବନ୍ଧୋ ରୋଗୋ କୁଲରୋଗୋ। ଉଳାରନ୍ତି ସାନୁଭାୱଂ। ଯୋ ହି ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନୋ, ତଂ ‘‘ମହେସକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋତି ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସୋଯଂ, ହେଟ୍ଠିମଫଲାନି ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି।

୩୭୩। ଜୀୱିକା ଜୀୱିତୱୁତ୍ତି।

୩୭୪। ଧମ୍ମଂ ଚେତେତି ସଂୱେଦେତି ଏତେହୀତି ଧମ୍ମଚେତିଯାନି, ଧମ୍ମସ୍ସ ପୂଜାୱଚନାନି। ନନୁ ଚେତାନି ବୁଦ୍ଧସଙ୍ଘଗୁଣଦୀପନାନିପି ସନ୍ତି? କଥଂ ‘‘ଧମ୍ମଚେତିଯାନୀତି ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିତ୍ତୀକାରୱଚନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ତୀସୁ ହୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧରତନମୂଲକାନି ସେସରତନାନି ତସ୍ସ ୱସେନ ଲଦ୍ଧବ୍ବତୋ। କୋସଲରଞ୍ଞା ଚେତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧଗାରୱେନ ଧମ୍ମସଙ୍ଘଗାରୱଂ ପୱେଦିତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଭଗୱତି ଚିତ୍ତୀକାରେ କତେ ଧମ୍ମୋପି କତୋୱ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ଚ ରତନତ୍ତଯପସାଦପୁବ୍ବିକା ସାସନେ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନୀତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦିଭୂତାନୀ’’ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ।

ଧମ୍ମଚେତିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୧୦। କଣ୍ଣକତ୍ଥଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୭୫।ଅନନ୍ତରସୁତ୍ତେୱୁତ୍ତକରଣୀଯେନେୱାତି ‘‘ପାସାଦେ ୱା ନାଟକେସୁ ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସାଦଂ ଅଲଭମାନୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଚରିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତକରଣୀଯେନ। ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠପଦୋସୀନଞ୍ହି ଏୱଂ ହୋତୀତି।

୩୭୬।ପୁଚ୍ଛିତୋତି ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଦୂତଂ ନାଲତ୍ଥୁ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ। ସୋତି ରାଜା। ତାସଂ ୱନ୍ଦନା ସଚେ ଉତ୍ତରକାଲଂ, ଅତ୍ତନୋ ଆଗମନକାରଣଂ କଥେସ୍ସତି।

୩୭୮।ଏକାୱଜ୍ଜନେନାତି ଏକୱୀଥିଜୱନେନ। ତେନ ଏକଚିତ୍ତଂ ତାୱ ତିଟ୍ଠତୁ, ଏକଚିତ୍ତୱୀଥିଯାପି ସବ୍ବଂ ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଇଦଂ ନାମ ଅତୀତଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅନିଯମେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜତୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅତୀତଂ ଜାନାତି, ନିଯମିତେ ପନ ନିଯମିତମେୱାତି ଆହ – ‘‘ଏକେନ ହି…ପେ… ଏକଦେସମେୱ ଜାନାତୀ’’ତି। ତେନ ଚିତ୍ତେନାତି ‘‘ଅତୀତଂ ସବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଚିତ୍ତେନ। ଇତରେସୂତି ଅନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ। କାରଣଜାତିକନ୍ତି ଯୁତ୍ତିସଭାୱଂ, ଯୁତ୍ତିଯା ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ପରାଯଗୁଣନ୍ତି ସମ୍ପରାଯେ କତକମ୍ମସ୍ସ ୱିସେସଂ।

୩୭୯।ଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାନି କଥିତାନି ବୋଧିରାଜକୁମାରସୁତ୍ତେ ୱିଯ ଲୋକିଯା ଚେୱ ଲୋକୁତ୍ତରା ଚ। ଯଥାଲାଭୱସେନ ଚେତ୍ଥ ପଧାନିଯଙ୍ଗାନଂ ଲୋକୁତ୍ତରଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପଚ୍ଚେକଂ ଏୱ ନେସଞ୍ଚ ପଧାନିଯଙ୍ଗତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା ଯଥା ‘‘ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖା ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକା’’ତି। ଲୋକୁତ୍ତରାନେୱାତି ଚେତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ପଧାନନାନତ୍ତନ୍ତି ପଦହନନାନତ୍ତଂ, ଭାୱନାନୁଯୋଗୱିସେସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଖାରେ ପରିମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମେ ଏକଦେସତୋ ପଜହିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ଭାୱନାନୁଯୋଗୋ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଅପରିମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ଭାୱନାନୁଯୋଗତୋ ସୁଖୁମୋ ୱିସଦୋୱ ହୋତି, ସଚ୍ଚାଭିସମଯେନ ସନ୍ତାନସ୍ସ ଆହିତୱିସେସତ୍ତାତି ଆହ – ‘‘ଅଞ୍ଞାଦିସମେୱ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପଧାନଂ, ଅଞ୍ଞାଦିସଂ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସା’’ତିଆଦି। ଅଯଞ୍ଚ ୱିସେସୋ ନ କେୱଲଂ ଅନରିଯଅରିଯପୁଗ୍ଗଲତୋ ଏୱ, ଅଥ ଖୋ

ଅରିୟେସୁପି ସେକ୍ଖାଦିୱିସେସତୋପି ଲବ୍ଭତି ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିସେସତୋ ଅଭିନୀହାରତୋ ଚ ଇଜ୍ଝନତୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଞ୍ଞାଦିସଂ ସକଦାଗାମିନୋ’’ତିଆଦିମାହ। ନ ପାପୁଣାତୀତି ୟସ୍ମା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସବ୍ବଥାୱ ପଧାନଂ ପଦହନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ସୋତାପନ୍ନୋ ଚ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗନ୍ତି ହେଟ୍ଠିମଂ ଉପରିମତୋ ଓଳାରିକଂ, ଉପରିମଞ୍ଚ ଇତରତୋ ସୁଖୁମଂ ତେନ ପହାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟସ୍ସ ପଜହନତୋ, ଇତି ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବୱିସେସେନ ଚ ଅଧିଗମପଟିପଦାୟ ସଣ୍ହସୁଖୁମତା ତିକ୍ଖୱିସଦତା ଚ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ – ‘‘ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପଧାନଂ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ପଧାନଂ ନ ପାପୁଣାତୀ’’ତିଆଦି।

ଅକୂଟକରଣନ୍ତି ଅୱଞ୍ଚନକିରିୟଂ। ଅନୱଚ୍ଛିନ୍ଦନନ୍ତି ଅତିୟାନଂ। ଅୱିଞ୍ଛନଂ ନ ଆକଡ୍ଢନଂ, ନିୟୁତ୍ତଂ ୱିନିୱେଠେତ୍ୱା ସମନ୍ତା ୱିପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସମଧାରାୟ ଛଡ୍ଡନଂ ୱା। ତସ୍ସ କାରଣଂ ତଂକାରଣଂ, ତଂ କାରଣନ୍ତି ୱା ତଂ କିରିୟଂ ତଂ ଅଧିକାରଂ। ଦନ୍ତେହି ଗନ୍ତବ୍ବଭୂମିନ୍ତି ଦନ୍ତେହି ପତ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ, ପତ୍ତବ୍ବୱତ୍ଥୁଂ ୱା। ଚତ୍ତାରୋପି ଅସ୍ସଦ୍ଧା ନାମ ଉପରିମୌପରିମସଦ୍ଧାୟ ଅଭାୱତୋ। ୟେନ ହି ୟଂ ଅପ୍ପତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ତଂ ନତ୍ଥି। ଅରିୟସାୱକସ୍ସ…ପେ… ନତ୍ଥି ପଠମମଗ୍ଗେନେୱ ମାୟାସାଠେୟ୍ୟାନଂ ପହାତବ୍ବତ୍ତା। ତେନେୱାତି ସମ୍ମଦେୱ ୱିରୁଦ୍ଧପକ୍ଖାନଂ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ୟଦି ଏୱଂ କଥଂ ମିସ୍ସକକଥାତି ଆହ ‘‘ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କସୁତ୍ତନ୍ତେ ପନା’’ତିଆଦି। ଚତ୍ତାରୋୱ ହୋନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନାଦିୱସେନ।

ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନେ ଅଦନ୍ତହତ୍ଥିଆଦୟୋ ୱିୟାତିଆଦିନା କଣ୍ହପକ୍ଖେ, ୟଥା ପନ ଦନ୍ତହତ୍ଥିଆଦୟୋତିଆଦିନା ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ଚ ସାଧାରଣତୋ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଅସାଧାରଣତୋ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୮୦ ।ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ନିବ୍ବିସିଟ୍ଠୱୀରିୟା। ତେନାହ – ‘‘ନ କିଞ୍ଚି ନାନାକରଣଂ ୱଦାମି, ୟଦିଦଂ ୱିମୁତ୍ତିୟା ୱିମୁତ୍ତି’’ନ୍ତି। ନ ହି ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକତେୱିଜ୍ଜଛଳଭିଞ୍ଞାନଂ ୱିମୁତ୍ତିୟା ନାନାକରଣଂ ଅତ୍ଥି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୟଂ ଏକସ୍ସା’’ତିଆଦି। କିଂ ତ୍ୱଂ ନ ଜାନାସୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱସେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନାଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛାମୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ। ଅପ୍ପହୀନଚେତସିକଦୁକ୍ଖା ଅନଧିଗତଅନାଗାମିତା। ତେନାହ ‘‘ଉପପତ୍ତିୱସେନ ଆଗନ୍ତାରୋ’’ତି। ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନଦୁକ୍ଖାତି ସମୁଗ୍ଘାଟିତଚେତସିକଦୁକ୍ଖା।

୩୮୧ ।ତମ୍ହା ଠାନାତି ତତୋ ୟଥାଧିଗତୈସ୍ସରିୟଟ୍ଠାନତୋ। ପୁନ ତମ୍ହା ଠାନାତି ତତୋ ଦୁଗ୍ଗତା। ସମ୍ପନ୍ନକାମଗୁଣନ୍ତି ଉଳାରକାମଗୁଣସମନ୍ନାଗତଂ।

ତତ୍ଥାତି କାମଦେୱଲୋକେ। ଠାନଭାୱତୋତି ଅରହତ୍ତଞ୍ଚେ ଅଧିଗତଂ, ତାୱଦେୱ ପରିନିବ୍ବାନତୋ। ଉପରିଦେୱେଚାତି ଉପରୂପରି ଭୂମିୱାସେ ଦେୱେ ଚ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନେନପି ଦସ୍ସନାୟ ନପ୍ପହୋନ୍ତୀତି ୟୋଜନା।

୩୮୨ ।ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ଦେୱପୁଚ୍ଛାୟ ୱୁତ୍ତେନେୱ ନୟେନ। ସା କିର କଥାତି ‘‘ନତ୍ଥି ସୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା, ୟୋ ସକିଦେୱ ସବ୍ବଂ ଞେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି କଥା। ତେତି ୱିଟଟୂଭସଞ୍ଜୟା। ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଠାନେତି ଇମସ୍ମିଂ ମିଗଦାୟେୟେୱ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

କଣ୍ଣକତ୍ଥଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

ନିଟ୍ଠିତା ଚ ରାଜୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ବ୍ରହ୍ମାୟୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୮୩। ‘‘ମହାସତ୍ତୋ ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୩୮) ଉଳାରତା ୱିସଯୋ, ‘‘ମହାଜନକାଯୋ ସନ୍ନିପତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ସମ୍ବହୁଲଭାୱୱିସଯୋ, ଇଧ ପନ ତଦୁଭଯମ୍ପିସ୍ସ ଅତ୍ଥୋତି ‘‘ମହତାତି ଗୁଣମହତ୍ତେନପି ମହତା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିସଲ୍ଲେଖପୱିୱେକଅସଂସଗ୍ଗୱୀରିଯାରମ୍ଭାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ। ଦିଟ୍ଠିସୀଲସାମଞ୍ଞସଙ୍ଘାତସଙ୍ଖାତେନାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’ (ସଂ। ନି। ୨।୪୧; ୩।୯୯୮, ୧୦୦୪) – ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ପାଣଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ଯାତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ଦିଟ୍ଠିସୀଲାନଂ ନିଯତସଭାୱତ୍ତା ସୋତାପନ୍ନାପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦିଟ୍ଠିସୀଲସାମଞ୍ଞେନ ସଂହତା, ପଗେୱ ସକଦାଗାମିଆଦଯୋ। ‘‘ତଥାରୂପାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ଦିଟ୍ଠିସାମଞ୍ଞଗତୋ ୱିହରତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୨୪, ୩୫୬; ମ। ନି। ୧।୪୯୨; ୩।୫୪; ଅ। ନି। ୬।୧୧; ପରି। ୨୭୪) ତଥାରୂପେହି ସୀଲେହି ସୀଲସାମଞ୍ଞଗତୋ ୱିହରତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୨୪; ମ। ନି। ୧।୪୯୨; ୩।୫୪; ଅ। ନି। ୬।୧୨; ପରି। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିସୀଲସାମଞ୍ଞେନ ସଂହତଭାୱୋ ଲବ୍ଭତିଯେୱ।

ଓଟ୍ଠପହତକରଣୱସେନ ଅତ୍ଥୱିଭାଗୱସେନ। ସନିଘଣ୍ଡୁକେଟୁଭାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନିଘଣ୍ଡୂତି ୱଚନୀଯୱାଚକଭାୱେନ ଅତ୍ଥଂ ସଦ୍ଦଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡତି ୱିଭଜ୍ଜ ଦସ୍ସେତୀତି ନିଖଣ୍ଡୁ। ସୋ ଏୱ ଇଧ ଖ-କାରସ୍ସ ଘ-କାରଂ କତ୍ୱା ‘‘ନିଘଣ୍ଡୂ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। କିଟତି ଗମେତି କିରିଯାଦିୱିଭାଗଂ, ତଂ ୱା ଅନୱସେସପରିଯାଦାନତୋ ଗମେନ୍ତୋ ପୂରେତୀତି କେଟୁଭଂ। ୱେୱଚନପ୍ପକାସକନ୍ତି ପରିଯାଯସଦ୍ଦଦୀପକଂ, ଏକେକସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅନେକପରିଯାଯୱଚନୱିଭାୱକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ଅନେକେସମ୍ପି ଅତ୍ଥାନଂ ଏକସଦ୍ଦୱଚନୀଯତାୱିଭାୱନୱସେନପି ତସ୍ସ ଗନ୍ଥସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା। ୱଚୀଭେଦାଦିଲକ୍ଖଣା କିରିଯା କପ୍ପୀଯତି ଏତେନାତି କିରିଯାକପ୍ପୋ, ସୋ ପନ ୱଣ୍ଣପଦସମ୍ବନ୍ଧପଦତ୍ଥୱିଭାଗତୋ ବହୁୱିକପ୍ପୋତି ଆହ ‘‘କିରିଯାକପ୍ପୱିକପ୍ପୋ’’ତି। ଇଦଞ୍ଚ ମୂଲକିରିଯାକପ୍ପଗନ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି ସତସହସ୍ସପରିମାଣୋ ନଲଚରିଯାଦିପକରଣଂ। ଠାନକରଣାଦିୱିଭାଗତୋ ନିବ୍ବଚନୱିଭାଗତୋ ଚ ଅକ୍ଖରା ପଭେଦୀଯନ୍ତି ଏତେହୀତି ଅକ୍ଖରପ୍ପଭେଦା, ସିକ୍ଖାନିରୁତ୍ତିଯୋ। ଏତେସନ୍ତି ୱେଦାନଂ। ତେ ଏୱ ୱେଦେ ପଦସୋ କାଯତୀତି ପଦକୋ। ତଂ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ତଦତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ୟାକରୋତି ବ୍ୟାଚିକ୍ଖତି ଏତେନାତି ବ୍ୟାକରଣଂ, ସଦ୍ଦସତ୍ଥଂ। ଆଯତିଂ ହିତଂ ତେନ ଲୋକୋ ନ ଯତତି ନ ଈହତୀତି ଲୋକାଯତଂ। ତଞ୍ହି ଗନ୍ଥଂ ନିସ୍ସାଯ ସତ୍ତା ପୁଞ୍ଞକିରିଯାଯ ଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି। ୱଯତୀତି ୱଯୋ, ନ ୱଯୋ ଅୱଯୋ, ନ ଅୱଯୋ ଅନୱଯୋ, ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନେସୁ କତ୍ଥଚି ଅପରିକିଲନ୍ତୋ ଅୱିତ୍ଥାଯନ୍ତୋ ତେ ଗନ୍ଥେ ସନ୍ଧାରେତି ପୂରେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ୱେ ପଟିସେଧା ପକତିଂ ଗମେନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅୱଯୋ ନ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅୱଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅୱଯୋ…ପେ… ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୮୪।ଗରୂତି ଭାରିଯଂ ଅତ୍ତାନଂ ତତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଗମନଂ ଦୁକ୍କରଂ ହୋତି। ଅନତ୍ଥୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିନ୍ଦାବ୍ୟାରୋସୌପାରମ୍ଭାଦି। ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋତି ଏତ୍ଥ ଅଭିସଦ୍ଦଯୋଗେନ ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତାଖ୍ୟାନତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ।

ଲକ୍ଖଣାନୀତି ଲକ୍ଖଣଦୀପନାନି ମନ୍ତପଦାନି। ଅନ୍ତରଧାଯନ୍ତୀତି ନ କେୱଲଂ ଲକ୍ଖଣମନ୍ତାନିଯେୱ, ଅଞ୍ଞାନିପି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଞାଣବଲାଭାୱେନ ଅନୁକ୍କମେନ ଅନ୍ତରଧାଯନ୍ତି। ତଥା ହି ୱଦନ୍ତି ‘‘ଏକସତଂ ଅଦ୍ଧରିଯଂ ଦିପଞ୍ଞାସମତ୍ତୋ ସାମା’’ତିଆଦି। ପଣିଧିମହତୋ ସମାଦାନମହତୋତିଆଦିନା ପଚ୍ଚେକଂ ମହ-ସଦ୍ଦୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ପଣିଧିମହନ୍ତତାଦି ଚସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱଂସଚରିଯାପିଟକୱଣ୍ଣନାଦିୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନିଟ୍ଠାତି ନିପ୍ଫତ୍ତିଯୋ। ଜାତିସାମଞ୍ଞତୋତି ଲକ୍ଖଣଜାତିଯା ଲକ୍ଖଣଭାୱେନ ସମାନଭାୱତୋ। ଯଥା ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଲକ୍ଖଣାନି ସୁୱିସୁଦ୍ଧାନି ସୁପରିବ୍ୟତ୍ତାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀନଂ। ତେନାହ ‘‘ନ ତେହେୱ ବୁଦ୍ଧୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଅଭିରୂପତା ଦୀଘାଯୁକତା, ଅପ୍ପାତଙ୍କତା ବ୍ରାହ୍ମଣାଦୀନଂ ପିଯମନାପତାତି ଚତୂହି ଅଚ୍ଛରିଯଧମ୍ମେହି। ଦାନଂ ପିଯୱଚନଂ ଅତ୍ଥଚରିଯା ସମାନତ୍ତତାତି ଇମେହି ଚତୂହି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହି। ରଞ୍ଜନତୋତି ପୀତିଜନନତୋ। ଚକ୍କଂ ଚକ୍କରତନଂ ୱତ୍ତେତି ପୱତ୍ତେତୀତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ସମ୍ପତ୍ତିଚକ୍କେହି ସଯଂ ୱତ୍ତେତି, ତେହି ଚ ପରଂ ସତ୍ତନିକାଯଂ ୱତ୍ତେତି ପୱତ୍ତେତୀତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ପରହିତାୱହୋ ଇରିଯାପଥଚକ୍କାନଂ ୱତ୍ତୋ ୱତ୍ତନଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ଅପ୍ପଟିହତଂ ୱା ଆଣାସଙ୍ଖାତଂ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେତୀତି ଚକ୍କୱତୀ, ଅପ୍ପଟିହତଂ ୱା ଆଣାସଙ୍ଖାତଂ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେତୀତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ଖତ୍ତିଯମଣ୍ଡଲାଦିସଞ୍ଜିତଂ ଚକ୍କଂ ସମୂହଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତୀତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ। ଧମ୍ମଂ ଚରତୀତି ଧମ୍ମିକୋ। ଧମ୍ମତୋ ଅନପେତତ୍ତା ଧମ୍ମୋ ରଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ ରାଜାତି ଧମ୍ମରାଜା। କୋପାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କାମଲୋଭମାନମଦାଦିକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱିଜିତାୱୀତି ୱିଜିତୱା। କେନଚି ଅକମ୍ପିଯଟ୍ଠେନ ଜନପଦତ୍ଥାୱରିଯପ୍ପତ୍ତୋ।

ଦଠହଭଉିଭାଓତୋ ୱା ଜନପଦୋ ଥାଓରିଯଂ ପତ୍ତୋ ଏତ୍ଥାତି ଜନପଦତ୍ଥାଓରିଯପ୍ପତ୍ତୋ। ଚିତ୍ତୀକତଭାଓାଦିନାପି (ଖୁ। ପା। ଅଟ୍ଠ। ୬।୩; ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୩; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୫।୨୨୩; ସୁ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୨୬; ମହାନି। ଅଟ୍ଠ। ୫୦) ଚକ୍କସ୍ସ ରତନଟ୍ଠୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ରତିନିମିତ୍ତତାଯ ୱା ଚିତ୍ତୀକତାଦିଭାଓସ୍ସ ରତିଜନନଟ୍ଠେନ ଏକସଙ୍ଗହତାଯ ୱିସୁଂ ଅଗ୍ଗହଣଂ।

ଇମେହି ପନ ରତନେହି ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଯଂ ଯମତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି, ତଂ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ଇମେସୁ ପନା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଜିତଂ ଜିନାତି ମହେସକ୍ଖତାସଂୱତ୍ତନିଯକମ୍ମନିସ୍ସନ୍ଦଭାଓତୋ। ୱିଜିତେ ଯଥାସୁଖଂ ଅନୁୱିଚରତି ହତ୍ଥିରତନଂ ଅସ୍ସରତନଞ୍ଚ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ତେସଂ ଆନୁଭାୱେନ ଅନ୍ତୋପାତରାସେଯେୱ ସକଲଂ ପଥୱିଂ ଅନୁସଂଯାଯିତ୍ୱା ରାଜଧାନିଯଂ ପଚ୍ଚାଗମନତୋ। ପରିଣାଯକରତନେନ ୱିଜିତମନୁରକ୍ଖତି ତେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚସ୍ସ ସଂୱିଧାନତୋ। ସେସେହୀତି ମଣିରତନିତ୍ଥିରତନଗହପତିରତନେହି। ତତ୍ଥ ମଣିରତନେନ ଯୋଜନପ୍ପମାଣେ ଦେସେ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ଆଲୋକଦସ୍ସନାଦିନା ସୁଖମନୁଭୱତି, ଇତ୍ଥିରତନେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସରୂପସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନାଦିୱସେନ, ଗହପତିରତନେନ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତମଣିକନକରଜତାଦିଧନପ୍ପଟିଲାଭୱସେନ। ଉସ୍ସାହସତ୍ତିଯୋଗୋ ଯେନ କେନଚି ଅପ୍ପଟିହତାଣାଚକ୍କଭାୱସିଦ୍ଧିତୋ। ହତ୍ଥିଅସ୍ସରତନାଦୀନଂ ମହାନୁଭାୱତ୍ତା କୋସସମ୍ପତ୍ତିଯାପି ପଭାୱସମ୍ପତ୍ତିସିଦ୍ଧିତୋ "ହତ୍ଥି…ପେ… ଯୋଗୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। କୋସୋ ହି ନାମ ସତି ଉସ୍ସାହସମ୍ପତ୍ତିଯଂ (ଉଗ୍ଗତେଜସ୍ସ ସୁକୁମାରପରକ୍କମସ୍ସ ପସନ୍ନମୁଖସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ପାପୁଣାତି)। ପଚ୍ଛିମେନାତି ପରିଣାଯକରତନେନ। ତଞ୍ହି ସବ୍ବରାଜକିଚ୍ଚେସୁ କୁସଲଂ ଅୱିରଜ୍ଝନପଯୋଗଂ। ତେନାହ "ମନ୍ତସତ୍ତିଯୋଗୋ"ତି। ତିୱିଧସତ୍ତିଯୋଗଫଲଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସେସେହୀତି ସେସେହି ପଞ୍ଚହି ରତନେହି। ଅଦୋସକୁସଲମୂଲଜନିତକମ୍ମାନୁଭାୱେନାତି ଅଦୋସସଙ୍ଖାତେନ କୁସଲମୂଲେନ ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯୱସେନ ଉପ୍ପାଦିତକମ୍ମସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋମ୍ମତରରତନଜାତିକତ୍ତା। ମଜ୍ଝିମାନି ମଣିଇତ୍ଥିଗହପତିରତନାନି। ଅଲୋଭ…ପେ… କମ୍ମାନୁଭାୱେନ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଉଳାରଧନସ୍ସ ଉଳାରଧନପଟିଲାଭକାରଣସ୍ସ ଚ ପରିଚ୍ଚାଗସମ୍ପଦାହେତୁକତ୍ତା। ପଚ୍ଛିମନ୍ତି ପରିଣାଯକରତନଂ। ତଞ୍ହି ଅମୋହ…ପେ… କମ୍ମାନୁଭାୱେନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି ମହାପଞ୍ଞେନେୱ ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜକିଚ୍ଚସ୍ସ ପରିଣେତବ୍ବତ୍ତା।

ସରଣତୋ ପଟିପକ୍ଖୱିଧମନତୋ ସୂରା। ତେନାହ "ଅଭୀରୁକଜାତିକା"ତି। ଅସୁରେ ୱିଜିନିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ୱୀରୋ, ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ, ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ସେନଙ୍ଗଭାୱତୋତି ୱୁତ୍ତଂ "ୱୀରଙ୍ଗରୂପାତି ଦେୱପୁତ୍ତସଦିସକାଯା"ତି। ସଭାୱୋତି ସଭାୱଭୂତୋ ଅତ୍ଥୋ। ୱୀରକାରଣନ୍ତି ୱୀରଭାୱକାରଣଂ। ୱୀରିଯମଯସରୀରା ୱିଯାତି ସୱିଗ୍ଗହୱୀରିଯସଦିସା ସୱିଗ୍ଗହଞ୍ଚେ ୱୀରିଯଂ ସିଯା, ତଂସଦିସାତି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପଟିସେନା ନାମ ନତ୍ଥି, ଯମସ୍ସ ପୁତ୍ତା ପମଦ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ, ଅଥ କସ୍ମା "ପରସେନପମଦ୍ଦନା"ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ "ସଚେ"ତିଆଦି। ତେନ ପରସେନା ହୋତୁ ୱା ମା ୱା, ତେ ପନ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଧମ୍ମେନାତି କତୁପଚିତେନ ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞଧମ୍ମେନ। ତେନ ହି ସଞ୍ଚୋଦିତା ପଥୱିଯଂ ସବ୍ବରାଜାନୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା "ସ୍ୱାଗତଂ ତେ ମହାରାଜା"ତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରଜ୍ଜଂ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ନିଯ୍ୟାଦେନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ସୋ ଇମଂ…ପେ… ଅଜ୍ଝାୱସତୀ"ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ତସ୍ସ ଯଥାୱୁତ୍ତଧମ୍ମସ୍ସ ଚିରତରଂ ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ପଚ୍ଚଯଭୂତଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିୱତ୍ତସମୁଦାଗତଂ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ପାଣୋ ନ ହନ୍ତବ୍ବୋତିଆଦିନା ପଞ୍ଚସୀଲଧମ୍ମେନା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ହି "ଅଦଣ୍ଡେନ ଅସତ୍ଥେନା"ତି ଇଦଂ ୱଚନଂ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି, ଯସ୍ମା ରାଗାଦଯୋ ପାପଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ସତ୍ତସନ୍ତାନଂ ଛାଦେତ୍ୱା ପରିଯୋନନ୍ଧିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, କୁସଲପୱତ୍ତିଂ ନିୱାରେନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ "ଛଦନା, ଛଦା"ତି ଚ ୱୁତ୍ତା।

ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପରିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା। ପୂଜାରହତା ୱୁତ୍ତା "ଅରହତୀତି ଅରହ"ନ୍ତି। ତସ୍ସାତି ପୂଜାରହତାଯ। ଯସ୍ମା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମା ଅରହନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧତ୍ତହେତୁଭୂତା ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦତା ୱୁତ୍ତା ସୱାସନସବ୍ବକିଲେସପ୍ପହାନପୁବ୍ବକତ୍ତା ବୁଦ୍ଧଭାୱସିଦ୍ଧିଯା। ଅରହଂ ୱଚ୍ଚାଭାୱେନାତି ଫଲେନ ହେତୁଅନୁମାନଦସ୍ସନଂ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଛଦନାଭାୱେନାତି ହେତୁନା ଫଲାନୁମାନଦସ୍ସନଂ। ହେତୁଦ୍ୱଯଂ ୱୁତ୍ତଂ "ୱିୱଟ୍ଟୋ ୱିଚ୍ଛଦୋ ଚା"ତି। ଦୁତିଯୱେସାରଜ୍ଜେନାତି "ଖୀଣାସୱସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ"ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୧୫୦) ଆଗତେନ ୱେସାରଜ୍ଜେନ। ପୁରିମସିଦ୍ଧୀତି ପୁରିମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି। ପଠମେନାତି "ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ"ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୧୫୦) ଆଗତେନ ୱେସାରଜ୍ଜେନ। ଦୁତିଯସିଦ୍ଧୀତି ବୁଦ୍ଧତ୍ତସିଦ୍ଧି। ତତିଯଚତୁତ୍ଥେହୀତି "ଯେ ଖୋ ପନ ତେ ଅନ୍ତରାଯିକା ଧମ୍ମା"ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୧୫୦), "ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ତେ ଅତ୍ଥାଯା"ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୧୫୦) ଚ ଆଗତେହି ତତିଯଚତୁତ୍ଥେହି ୱେସାରଜ୍ଜେହି। ତତିଯସିଦ୍ଧୀତି ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦନତା ସିଦ୍ଧି। ଯାଥାୱତୋ ଅନ୍ତରାଯିକନିଯ୍ୟାନିକଧମ୍ମାପଦେସେନ ହି ସତ୍ଥୁ ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦଭାୱୋ ଲୋକେ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ପୁରିମଂ ଧମ୍ମଚକ୍କନ୍ତି ପୁରିମପଦଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ସାଧେତି କିଲେସାରୀନଂ ସଂସାରଚକ୍କସ୍ସ ଚ ଅରାନଂ ହତଭାୱଦୀପନତୋ। ଦୁତିଯଂ ପଦଂ ବୁଦ୍ଧଚକ୍କଂ ସାଧେତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସେୱ ତଂ ସମ୍ଭୱତୋ। ତତିଯଂ ପଦଂ ସମନ୍ତଚକ୍କଂ ସାଧେତି ସୱାସନସବ୍ବକିଲେସପ୍ପହାନଦୀପନତୋ। "ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ"ତି ହି ୱତ୍ୱା "ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋ"ତି ୱଚନଂ ବୁଦ୍ଧଭାୱାୱହମେୱ ସବ୍ବକିଲେସପ୍ପହାନଂ ୱିଭାୱେତୀତି। ସୂରଭାୱନ୍ତି ଲକ୍ଖଣୱିଭାୱନେନ ୱିସଦଞ୍ଞାଣତଂ।

୩୮୫।ଗୱେସୀତି (ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୧।୨୮୭) ଞାଣେନ ପରିଯେସନଂ ଅକାସି। ସମାନଯୀତି ଞାଣେନ ସଙ୍କଲେନ୍ତୋ ସମାନଂ ଆନଯି ସମାହରି। ନ ସଙ୍କୋତି ସଂକୁଚିତେ ଇରିଯାପଥେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତେସଂ ଦୁବ୍ବିଭାୱନତୋ। କଙ୍ଖତୀତି ପଦସ୍ସ ଆକଙ୍ଖତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋତି ଆହ – ''ଅହୋ ୱତ ପସ୍ସେଯ୍ୟନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଉପ୍ପାଦେତୀ''ତି। କିଚ୍ଛତୀତି କିଲମତି। ''କଙ୍ଖତୀ''ତି ପଦସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଆସୀସନତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସ ସଂସଯତ୍ଥମେୱ ୱିକପ୍ପନ୍ତରୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''କଙ୍ଖାଯ ୱା ଦୁବ୍ବଲା ୱିମତି ୱୁତ୍ତା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତୀହି ଧମ୍ମେହି ତିପ୍ପକାରେହି ସଂସଯଧମ୍ମେହି। କାଲୁସ୍ସିଯଭାୱୋତି ଅପ୍ପସନ୍ନତାଯ ହେତୁଭୂତୋ ଆୱିଲଭାୱୋ। ଯସ୍ମା ଭଗୱତୋ କୋସୋହିତଂ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାୱେଣିକଂ ୱତ୍ଥଗୁଯ୍ହଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧକଞ୍ଚନମଣ୍ଡଲସନ୍ନିକାସଂ ଅତ୍ତନୋ ସଣ୍ଠାନସନ୍ନିୱେସସୁନ୍ଦରତାଯ ଆଜାନେଯ୍ୟଗନ୍ଧହତ୍ଥିନୋ ୱରଙ୍ଗଚାରୁଭାୱଂ ୱିକସମାନତପନିଯାରୱିନ୍ଦସମୁଜ୍ଜଲକେସରାୱତ୍ତୱିଲାସଂ ସଞ୍ଝାପଭାନୁରଞ୍ଜିତଜଲୱନନ୍ତରାଭିଲକ୍ଖିତ-ସମ୍ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲସୋଭଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ସିରିଯା ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ୱିରାଜତି, ଯଂ ବାହିରବ୍ଭନ୍ତରମଲେହି ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠତାଯ ଚିରକାଲଂ ସୁପରିଚିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯାଧିକାରତାଯ ସୁସଣ୍ଠିତସଣ୍ଠାନସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ କୋପୀନମ୍ପି ସନ୍ତଂ ଅକୋପୀନମେୱ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ଭଗୱତୋ ହୀ''ତିଆଦି। ପହୂତଭାୱନ୍ତି ପୁଥୁଲଭାୱଂ। ଏତ୍ଥେୱ ହି ତସ୍ସ ସଂସଯୋ, ତନୁମୁଦୁସୁକୁମାରତାଦୀସୁ ପନସ୍ସ ଗୁଣେସୁ ତସ୍ସ ୱିଚାରଣା ଏୱ ନାହୋସି।

ହିରିକରଣୋକାସନ୍ତି ହିରିଯିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ। ଛାଯନ୍ତି ପଟିବିମ୍ବଂ। କୀଦିସନ୍ତି ଆହ ''ଇଦ୍ଧିଯା''ତିଆଦି। ଛାଯାରୂପନ୍ତି ଭଗୱତୋ ପଟିବିମ୍ବରୂପଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ବୁଦ୍ଧସନ୍ତାନତୋ ୱିନିମୁତ୍ତଂ ରୂପକମତ୍ତଂ ଭଗୱତୋ ସରୀରୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାୱଯୱଂ ଇଦ୍ଧିମଯଂ ବିମ୍ବକମତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ଯଥା ଅତ୍ତନୋ ବୁଦ୍ଧରୂପଂ ନ ଦିସ୍ସତି, ତଥା କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ନୀହରିତ୍ୱାତି ଫରିତ୍ୱା।

କଣ୍ଣସୋତାନଂ ଉପଚିତତନୁତମ୍ବଲୋମତାଯ ଧୋତରଜତପନାଳିକାସଦିସତା ୱୁତ୍ତା। ମୁଖପରିଯନ୍ତେତି କେସନ୍ତେ।

କିରିଯାକରଣନ୍ତି କିରିଯାଯ କାଯିକସ୍ସ ୱାଚସିକସ୍ସ ପଟିପତ୍ତି। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ କିଚ୍ଚେସୁ। ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ବୀଜନିଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ନ ହି ଅଞ୍ଞଥା ସବ୍ବସ୍ସପି ଲୋକସ୍ସ ଅଲଙ୍କାରଭୂତଂ ପରମୁକ୍କଂସଗତଂ ସିକ୍ଖାସଂଯମାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ମୁଖଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବଂ ହୋତି।

ପତ୍ଥରିତୱିତାନଓଲମ୍ବିତଗନ୍ଧଦାମକୁସୁମଦାମକେ ଗନ୍ଧମଣ୍ଡଲମାଳେ। ପୁବ୍ବଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ''ଏତ୍ତକଂ ୱେଲଂ ସମାପତ୍ତିଯା ୱୀତିନାମେସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତେନ ପୁବ୍ବଭାଗେନ କାଲଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ପଚ୍ଚଯଦାଯକେସୁ ଅନୁରୋଧୱସେନ ପରିସଂ ଉସ୍ସାଦେନ୍ତୋ ୱା ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ, ଅଦାଯକେସୁ ୱିରୋଧୱସେନ ପରିସଂ ଅପସାଦେନ୍ତୋ ୱା।

ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ଅନ୍ତରାଯାଭାୱଂ। ସଭାୱଗୁଣେନେୱାତି ଯଥାୱୁତ୍ତଗୁଣେନେୱ। ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଗୁଣଂ ସୱିଗ୍ଗହଂ ଚକ୍କୱାଳଂ ଅତିସମ୍ବାଧଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତତୋ। ଭୱଗ୍ଗଂ ଅତିନୀଚଂ ଉପରୂପରି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତତୋ।

୩୮୬। ଠାନଗମନାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୨।୩୫) ଭୂମିଯଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସମଂପତିଟ୍ଠିତା ପାଦା ଏତସ୍ସାତି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦୋ। ତଂ ପନ ଭଗୱତୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦତଂ ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଯଥା ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗତଲନ୍ତି ଅଗ୍ଗପାଦତଲଂ। ପଣ୍ହୀତି ପଣ୍ହିତଲଂ। ପସ୍ସନ୍ତି ପାଦତଲସ୍ସ ଦ୍ୱୀସୁ ପସ୍ସେସୁ ଏକେକଂ, ଉଭଯମେୱ ୱା ପରିଯନ୍ତଂ ପସ୍ସଂ। ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକତଲଂ ୱିଯ ଉଜୁକଂ ନିକ୍ଖିପିଯମାନଂ। ଏକପ୍ପହାରେନେୱାତି ଏକକ୍ଖଣେଯେୱ। ସକଲଂ ପାଦତଲଂ ଭୂମିଂ ଫୁସତି ନିକ୍ଖିପନେ। ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ସକଲଂ ପାଦତଲଂ ଭୂମିତୋ ଉଟ୍ଠହତୀତି ଯୋଜନା।

ତତ୍ରାତି ତାଯ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦତାଯ ଅନୁପୁବ୍ବନିନ୍ନାୱ ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ନିସ୍ସନ୍ଦଫଲଂ। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ସତ୍ଥୁ ତିଦିୱଗମନେନ ସୁପାକଟଂ କାତୁଂ ''ତଥା ହୀ''ତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ''ନ ହୀ''ତିଆଦିନା ତଂ ସମତ୍ଥେତି। ତେନ ପଠମଲକ୍ଖଣତୋପି ଦୁତିଯଲକ୍ଖଣଂ ମହାନୁଭାୱନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ''ଅନ୍ତମସୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞୋ ପରିସଂ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବୋପି ଚକ୍କଲକ୍ଖଣସ୍ସେୱ ପରିୱାରୋ''ତି। ଯୁଗନ୍ଧରପବ୍ବତସ୍ସ ତାୱତିଂସଭୱନସ୍ସ ଚ ପକତିପଦନିକ୍ଖେପଟ୍ଠାନୁପସଙ୍କମନେ ନେୱ ବୁଦ୍ଧାନଂ, ନ ଦେୱତାନଂ ଆନୁଭାୱୋ, ଅଥ ଖୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଲକ୍ଖଣାନୁଭାୱୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ନିଦସ୍ସିତଂ। ସୀଲତେଜେନ...ପେ... ଦସନ୍ନଂ ପାରମୀନଂ ଆନୁଭାୱେନାତି ଇଦମ୍ପି ଲକ୍ଖଣନିବ୍ବତ୍ତକକମ୍ମୱିସେସକିତ୍ତନମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସବ୍ବାୱନ୍ତେହୀତି ସବ୍ବପଦେସୱନ୍ତେହି।

ନାଭିପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ନାଭିଯଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା ପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ଠିତା। ନାଭିମୁଖପରିକ୍ଖେପପଟ୍ଟୋତି ପକତିଚକ୍କସ୍ସ ଅକ୍ଖବ୍ଭାହତପରିହରଣତ୍ଥଂ ନାଭିମୁଖେ ଠପେତବ୍ବପରିକ୍ଖେପପଟ୍ଟୋ। ନେମିମଣିକାତି ନେମିଯଂ ଆୱଳିଭାୱେନ ଠିତମଣିକାଲେଖା।

ସମ୍ବହୁଲୱାରୋତି ବହୁୱିଧଲେଖଙ୍ଗୱିଭାୱନୱାରୋ। ସତ୍ତୀତି ଆୱୁଧସତ୍ତି। ସିରିୱଚ୍ଛୋତି ସିରିମୁଖଂ। ନନ୍ଦୀତି ଦକ୍ଖିଣାୱଟ୍ଟଂ। ସୋୱତ୍ତିକୋତି

ସୋୱଡିଅଙ୍କୋ। ୱଟଂସକୋତି ଆୱେଠଅଂ। ୱଡୁମାନକନ୍ତି ପୁରିସହାରି ପୁରିସଙ୍ଗଂ। ମୋରହତ୍ଥକୋତି ମୋରପିଞ୍ଛକଲାପୋ, ମୋରପିଞ୍ଛ ପରିସିଙ୍ଖିତୋ ୱା ବୀଜନିୱିସେସୋ। ୱାଲବୀଜନୀତି ଚାମରିୱାଲଂ। ସିଦ୍ଧତ୍ଥାଦି ପୁଣ୍ଣଘଟପୁଣ୍ଣପାତିଯୋ। ''ଚକ୍କୱାଠଓ''ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଧାନାୱଯୱେ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ହିମୱା ସିନେରୁ…ପେ… ସହସ୍ସାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଆଯତପଣ୍ହୀତି ଇଦଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ପଣ୍ହିତୋ ଦୀଘତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଅତିଦୀଘତନ୍ତି ଆହ ''ପରିପୁଣ୍ଣପଣ୍ହୀ''ତି। ଯଥା ପନ ପଣ୍ହିଲକ୍ଖଣଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ନାମ ହୋତି, ତଂ ବ୍ଯତିରେକମୁଖେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଥା ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଆରଗ୍ଗେନାତି ମଣ୍ଡଲାଯ ସିଖାଯ। ୱଟ୍ଟେତ୍ୱାତି ଯଥା ସୁୱଟ୍ଟଂ ହୋତି, ଏୱଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା। ରତ୍ତକମ୍ବଲଗେଣ୍ଡୁକସଦିସାତି ରତ୍ତକମ୍ବଲମଯଗେଣ୍ଡୁକସଦିସା।

ମକ୍କଟସ୍ସେୱାତି ୱାନରସ୍ସ ୱିଯ। ଦୀଘଭାୱେନ ସମତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିଯ୍ୟାସତେଲେନାତି ଛଦିକନିଯ୍ୟାସାଦିନିଯ୍ୟାସସମ୍ମିସ୍ସେନ ତେଲେନ।

ତଲୁନାତି ସୁକୁମାରା।

ଚମ୍ମେନାତି ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରୱେଠିତଚମ୍ମେନ। ପଟିବଦ୍ଧଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରୋତି ଏକତୋ ସମ୍ବଦ୍ଧଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରୋ। ଏକପ୍ପମାଣାତି ଦୀଘତୋ ସମାନପ୍ପମାଣା। ଯୱଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରତୋ ଅଙ୍ଗୁଲିପବ୍ବେଠିତଂ ଯୱଲକ୍ଖଣଂ। ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱାତି ତଂତଂପବ୍ବାନଂ ସମାନଦେସତାଯ ଅଙ୍ଗୁଲୀନଂ ପସାରିତକାଲେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିଜ୍ଝିତାନି ୱିଯ ଫୁସିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

ସଙ୍ଖା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଗୋପ୍ଫକା, ଉଦ୍ଧଂ ସଙ୍ଖା ଏତେସନ୍ତି ଉସ୍ସଙ୍ଖା, ପାଦା। ପିଟ୍ଠିପାଦେତି ପିଟ୍ଠିପାଦସମୀପେ। ସୁଖେନ ପାଦା ପରିୱତ୍ତନ୍ତି ପାଦନାମନାଦୀସୁ, ତେନେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ତେସଂ ହେଟ୍ଠା ପାଦତଲାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତେନାତି ଗୋପ୍ଫକାନଂ ପିଟ୍ଠିପାଦତୋ ଉଦ୍ଧଂ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଞ୍ହି ତାନି ଉଦ୍ଧଂ ଆରୋହିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, ନିଗୁଳ୍ହାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯମାନାନି। ସତିପି ଦେସନ୍ତରପ୍ପୱତ୍ତିଯଂ ନିଚ୍ଚଲୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ନାଭିଗ୍ଗହଣଂ।

ଯସ୍ମା ଏଣୀମିଗସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ଏକସଦିସମଂସା ଅନୁକ୍କମେନ ଉଦ୍ଧଂ ଥୂଲା ଜଙ୍ଘା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ଏଣୀମିଗସଦିସଜଙ୍ଘା''ତି। ପରିପୁଣ୍ଣଜଙ୍ଘୋତି ସମନ୍ତତୋ ମଂସୂପଚଯେନ ପରିପୁଣ୍ଣଜଙ୍ଘୋ। ତେନାହ ''ନ ଏକତୋ''ତିଆଦି।

ଏତେନାତି ''ଅନୋନମନ୍ତୋ''ତିଆଦିୱଚନେନ, ଜାଣୁଫାସୁଭାୱଦୀପନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱସେସଜନାତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ରହିତା ଜନା। ଖୁଜ୍ଜା ୱା ହୋନ୍ତି ହେଟ୍ଠିମକାଯତୋ ଉପରିମକାଯସ୍ସ ରସ୍ସତାଯ। ୱାମନା ୱା ଉପରିମକାଯତୋ ହେଟ୍ଠିମକାଯସ୍ସ ରସ୍ସତାଯ। ଏତେନ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିନଞ୍ଚ ଇତରେ ସତ୍ତା ଖୁଜ୍ଜା ୱାମନା ଚାତି ଦସ୍ସେତି।

ଓହିତନ୍ତି ସମୋହିତଂ ଅନ୍ତୋଗଧଂ। ତଥାଭୂତଂ ପନ ତଂ ତେନ ଛନ୍ନଂ ହୋତୀତି ଆହ ''ପଟିଚ୍ଛନ୍ନ''ନ୍ତି।

ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋତି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋତି ଆହ ''ଜାତିହିଙ୍ଗୁଲକେନା''ତିଆଦି। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ଆୱୁତ୍ତିଞାଯେନ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସରୀରପରିଯାଯୋ ଇଧ ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦୋତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ପଠମୱିକପ୍ପଂ ୱତ୍ୱା ତଥାରୂପାଯ ପନ ରୁଳ୍ହିଯା ଅଭାୱଂ ମନସି କତ୍ୱା ୱଣ୍ଣଧାତୁପରିଯାଯମେୱ ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଦୁତିଯୱିକପ୍ପୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ରଜୋତି ସୁଖୁମରଜୋ। ଜଲ୍ଲନ୍ତି ମଲୀନଭାୱାୱହୋ ରେଣୁସଞ୍ଚଯୋ। ତେନାହ ''ମଲଂ ୱା''ତି। ଯଦି ୱିୱଟ୍ଟତି, କଥଂ ନ୍ହାନାଦୀତି ଆହ ''ହତ୍ଥଧୋୱନା''ତିଆଦି।

ଆୱଟ୍ଟପରିଯୋସାନେତି ପଦକ୍ଖିଣାୱଟ୍ଟାଯ ଅନ୍ତେ।

ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସରୀରଂ ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା ଅନୋନମିତ୍ୱା ଉଜୁକମେୱ ଉଗ୍ଗତନ୍ତି ଆହ ''ବ୍ରହ୍ମା ୱିଯ ଉଜୁଗତ୍ତୋ''ତି। ପସ୍ସୱଙ୍କାତି ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନ ୱା ୱାମପସ୍ସେନ ୱା ୱଙ୍କା।

ହତ୍ଥପିଟ୍ଠିଆଦିୱସେନ ସତ୍ତ ଉସ୍ସଦା ଏତସ୍ସାତି ସତ୍ତୁସ୍ସଦୋ।

ସୀହସ୍ସ ପୁବ୍ବଦ୍ଧଂ ସୀହପୁବ୍ବଦ୍ଧଂ, ପରିପୁଣ୍ଣାୱୟୱତାୟ ସୀହପୁବ୍ବଦ୍ଧଂ ୱିୟ ସକଲୋ କାୟୋ ଅସ୍ସାତି ସୀହପୁବ୍ବଦ୍ଧକାୟୋ। ସୀହସ୍ସେୱାତି ସୀହସ୍ସ ୱିୟ। ସଣ୍ଠନ୍ତୀତି ସଣ୍ଠହନ୍ତି। ନାନାଚିତ୍ତେନାତି ୱିୱିଧଚିତ୍ତେନ। ପୁଞ୍ଞଚିତ୍ତେନାତି ପାରମିତାପୁଞ୍ଞଚିତ୍ତରୂପେନ। ଚିତ୍ତିତୋତି ସଞ୍ଜାତଚିତ୍ତଭାୱୋ।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୋଟ୍ଟାନମନ୍ତରନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପିଟ୍ଠିବାହାନଂ ୱେମଜ୍ଝଂ, ପିଟ୍ଠିମଜ୍ଝସ୍ସ ଉପରିଭାଗୋ। ଚିତଂ ପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଅନିନ୍ନଭାୱେନ ଚିତଂ, ଦ୍ୱୀହି କୋଟ୍ଟେହି ସମତଲତାୟ ପରିପୁଣ୍ଣଂ। ଉଗ୍ଗତ୍ତାତି ଉଗ୍ଗତ୍ତା।

ନିଗ୍ରୋଧପରିମଣ୍ଡଲୋ ୱିୟ ପରିମଣ୍ଡଲୋ ନିଗ୍ରୋଧପରିମଣ୍ଡଲୋ ଏକସ୍ସ ପରିମଣ୍ଡଲସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା। ନ ହି ସବ୍ବୋ ନିଗ୍ରୋଧୋ ମଣ୍ଡଲୋ। ତେନାହ ‘‘ସମକ୍ଖନ୍ଧସାଖୋ ନିଗ୍ରୋଧୋ’’ତି। ପରିମଣ୍ଡଲସଦ୍ଦସନ୍ନିଧାନେନ ୱା ପରିମଣ୍ଡଲୋୱ ନିଗ୍ରୋଧୋ ଗୟ୍ହତୀତି ପରିମଣ୍ଡଲସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପେନ ୱିନାପି ଅୟମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ‘‘ନିଗ୍ରୋଧୋ ୱିୟ ପରିମଣ୍ଡଲୋ’’ତି। ଯାୱତକ୍ୱସ୍ସାତି ଓ-କାରସ୍ସ ୱ-କାରାଦେସଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

ସମୱଟ୍ଟିତକ୍ଖନ୍ଧୋତି ସମଂ ସୁୱଟ୍ଟିତକ୍ଖନ୍ଧୋ। କୋଞ୍ଚା ୱିୟ ଦୀଘଗଲା, ବକା ୱିୟ ୱଙ୍କଗଲା, ୱରାହା ୱିୟ ପୁଥୁଲଗଲାତି ଯୋଜନା। ସୁୱଣ୍ଣାଲିଙ୍ଗସଦିସୋତି ସୁୱଣ୍ଣମୟଖୁଦ୍ଦକମୁଦିଙ୍ଗସଦିସୋ।

ରସଗ୍ଗସଗ୍ଗୀତି ମଧୁରାଦିଭେଦଂ ରସଂ ଗସନ୍ତି ଅନ୍ତୋ ପୱେସେନ୍ତୀତି ରସଗ୍ଗସା, ରସଗ୍ଗସାନଂ ଅଗ୍ଗା ରସଗ୍ଗସଗ୍ଗା, ତା ଏତସ୍ସ ସନ୍ତୀତି ରସଗ୍ଗସଗ୍ଗୀ। ତେନାତି ଓଜାୟ ଅଫରଣେନ, ହୀନଧାତୁକତ୍ତା ତେ ବହ୍ୱାବାଧା ହୋନ୍ତି।

‘‘ହନୂ’’ତି ସନ୍ନିସ୍ସୟଦନ୍ତାଧାରସ୍ସ ସମଞ୍ଞା, ତଂ ଭଗୱତୋ ସୀହହନୁସଦିସଂ, ତସ୍ମା ଭଗୱା ସୀହହନୁ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧାନଂ ରୂପକାୟସ୍ସ ଧମ୍ମକାୟସ୍ସ ଚ ଉପମା ନାମ ନିହୀନୁପମାୱ, ନତ୍ଥି ସମାନୁପମା, କୁତୋ ଅଧିକୂପମା, ତସ୍ମା ଅୟମ୍ପି ନିହୀନୁପମାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତିଭାଗୱସେନ ମଣ୍ଡଲତାୟ ଦ୍ୱାଦସିୟଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ଚନ୍ଦସଦିସାନି।

ଦନ୍ତାନଂ ଉଚ୍ଚନୀଚତା ଅବ୍ଭନ୍ତରବାହିରପସ୍ସୱସେନପି ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ଅଗ୍ଗୱସେନେୱ। ତେନାହ ‘‘ଅୟପଟ୍ଟଛିନ୍ନସଙ୍ଖପଟଲଂ ୱିୟା’’ତି। ଅୟପଟ୍ଟନ୍ତି ଚ କକଚଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ୱିସମାତି ୱିସମସଣ୍ଠାନା।

ୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦିତ୍ୱା ୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦିତ୍ୱା ପୱତ୍ତସରତାୟ ଛିନ୍ନସ୍ସରାପି। ଅନେକାକାରତାୟ ଭିନ୍ନସ୍ସରାପି। କାକସ୍ସ ୱିୟ ଅମନୁଞ୍ଞସରତାୟ କାକସ୍ସରାପି। ଅପଲିବୁଦ୍ଧତ୍ତାତି ଅନୁପଦ୍ଦୁତୱତ୍ଥୁକତ୍ତା। ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଚ ଅକ୍ଖରୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନମାହ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗାନି ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସନ୍ତି। ମଞ୍ଜୁଘୋସୋତି ମଧୁରସ୍ସରୋ।

କରୱୀକସଦ୍ଦୋ ଯେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସୋତପଥଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ତେ ଅତ୍ତନୋ ସରସମ୍ପତ୍ତିୟା ପକତିଂ ଜହାପେତ୍ୱା ଅୱସେ କରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତି, ଏୱଂ ମଧୁରୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ରିଦ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତଂ ପୀତିନ୍ତି ତଂ ବୁଦ୍ଧଗତଂ ପୀତିଂ। ତେନେୱ ନୀହାରେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସା ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକେ ଲଦ୍ଧଧମ୍ମସ୍ସୱନସପ୍ପାୟା ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପତ୍ତିୟା ପରିପକ୍କଞାଣତାୟ ‘‘ସତ୍ତହି…ପେ… ପତିଟ୍ଠାସୀ’’ତି। ସତ୍ତସତମତ୍ତେନ ଓରୋଧଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଦସାୱ ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଉପଗତତ୍ତା ‘‘ସତ୍ତହି ଜଙ୍ଘାସତେହି ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଭିନୀଲନେତ୍ତୋତି ଅଧିକନୀଲନେତ୍ତୋ। ଅଧିକନୀଲତା ଚ ସାତିସୟଂ ନୀଲଭାୱେନ ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ନେତ୍ତେ ନୀଲୱଣ୍ଣସ୍ସେୱ ଅଧିକଭାୱତୋତି ଆହ ‘‘ନ ସକଲନୀଲନେତ୍ତୋୱା’’ତିଆଦି। ପୀତଲୋହିତୱଣ୍ଣା ସେତମଣ୍ଡଲଗତରାଜିୱସେନ, ନୀଲସେତକାଲୱଣ୍ଣା ପନ ତଂତଂମଣ୍ଡଲୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଚକ୍ଖୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ଅକ୍ଖିଦଲନ୍ତି କେଚି, ଅକ୍ଖିଦଲପତ୍ତନ୍ତି ଅଞ୍ଞେ। ଅକ୍ଖିଦଲେହି ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଅକ୍ଖିବିମ୍ବନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ୱିନିଗ୍ଗତଗମ୍ଭୀରଜୋତନାପି ଯୁତ୍ତା ହୋତି।

ଉଣ୍ଣାସଦ୍ଦୋ ଲୋକେ ଅୱିସେସତୋ ଲୋମପରିୟାୟୋ, ଇଧ ପନ ଲୋମୱିସେସୱାଚକୋତି ଆହ ‘‘ଉଣ୍ଣଲୋମ’’ନ୍ତି। ନଲାଟମଜ୍ଝଜାତାତି ନଲାଟମଜ୍ଝଗତା। ଓଦାତତାୟ ଉପମା, ନ ମୁଦୁତାୟ। ରଜତପୁବ୍ବୁଳକାତି ରଜତମୟତାରକା।

ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧା ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଚ ପରିପୁଣ୍ଣନଲାଟତାୟ ପରିପୁଣ୍ଣସୀସବିମ୍ବତାୟ ଚ ‘‘ଉଣ୍ହୀସସୀସା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ଉଣ୍ହୀସସୀସୋ’’ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ତଂ ଅତ୍ଥଦ୍ୱୟଂ ଭଗୱତି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଥାଗତସ୍ସହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଣ୍ଠିତମତାଯ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣତାଯ ଚ ରଞ୍ଜେଙ୍ଗୋ ବଦ୍ଧୌଣ୍ହୀସପଟ୍ଟୋ ୱିଯ ୱିରୋଚତି। କପ୍ପସୀସାତି ଦ୍ୱିଧାଭୂତସୀସା। ଫଲସୀସାତି ଫଲସଦିସସୀସା। ଅଟ୍ଠିସୀସାତି ମଂସସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ତଚୋପରିଯୋନଦ୍ଧଅଟ୍ଠିମତ୍ତସୀସା। ତୁମ୍ବସୀସାତି ଲାବୁସଦିସସୀସା। ପବ୍ଭାରସୀସାତି ପିଟ୍ଠିଭାଗେନ ଓଲମ୍ବମାନସୀସା। ପୁରିମନଯେନାତି ପରିପୁଣ୍ଣନଲାଟତାପକ୍ଖେନ। ଉଣ୍ହୀସୱେଠିତସୀସୋ ୱିଯାତି ଉଣ୍ହୀସପଟ୍ଟେନ ୱେଠିତସୀସପଦେସୋ ୱିଯ। ଉଣ୍ହୀସଂ ୱିଯାତି ଛେକେନ ସିପ୍ପିନା ୱିରଚିତୌଣ୍ହୀସମଣ୍ଡଲଂ ୱିଯ।

କମ୍ପନ୍ତି ଯେନ ଯେନ କମ୍ପେନ ଯଂ ଯଂ ଲକ୍ଖଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ, ତଂ ତଂ କମ୍ମଂ। କମ୍ମସରିକ୍ଖକନ୍ତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ତଂକମ୍ମାନୁରୂପତା। ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ତସ୍ସ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଅୱିପରୀତସଭାୱୋ। ଲକ୍ଖଣାନିସଂସନ୍ତି ତଂ ଲକ୍ଖଣପଟିଲାଭେନ ଲଦ୍ଧବ୍ବଗୁଣୋ। ଇମାନି କମ୍ମାଦୀନୀତି ଇମାନି ଅନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତାନି କମ୍ମକମ୍ମସରିକ୍ଖକାଦୀନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଂ ସରୂପତୋ ୱିଭାୱେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବାନି ସଂୱଣ୍ଣକେନ।

ରତନୱିଚିତ୍ତସୁୱଣ୍ଣତୋରଣଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ମନୁସ୍ସଲୋକେ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ "ଦେୱନଗରେ"ତି। ସବ୍ବସୋ ସୁପୁପ୍ଫିତସାଲରୁକ୍ଖୋ ଅସାଧାରଣସୋଭୋ ମନୁସ୍ସୂପଚାରେ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ "ସେଲନ୍ତରମ୍ହୀ"ତି। କିରିଯାଚାରନ୍ତି କାଯିକୱାଚସିକକିରିଯାପୱତ୍ତିଂ।

୩୮୭।ସତତପାଟିହାରିଯନ୍ତି ସତତଂ ଚରିମଭୱେ ସବ୍ବକାଲଂ ଲକ୍ଖଣନିବ୍ବତ୍ତକକମ୍ମାନୁଭାୱହେତୁକଂ ବୁଦ୍ଧାୱେଣିକଂ ପାଟିହାରିଯଂ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅତିଦୂରେ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପିତୁକାମାନମ୍ପି ନାତିଦୂରେ ଏୱ ନିକ୍ଖିପନଂ ହୋତୀତି "ନ ଅତିଦୂରେ ଠପେସ୍ସାମୀତିଉଦ୍ଧରତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପକତିସଞ୍ଚରଣୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତାଦିସେନ ପାଦେନ ଅନେକଯୋଜନେ ଠପେସ୍ସାମୀତି ଉଦ୍ଧରଣମ୍ପି ହୋତିଯେୱ। ଅତିଦୂରଂ ହୀତିଆଦି ପମାଣାତିକ୍କମେ ଦୋସଦସ୍ସନଂ। ଏୱଂ ସତୀତି ଏୱଂ ଦକ୍ଖିଣପାଦୱାମପାଦାନଂ ଯଥାଧିପ୍ପେତପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନେ ସତି। ପଦୱିଚ୍ଛେଦୋତି ପଦୱାରୱିଚ୍ଛେଦୋ। ଯାଦିସଂ ପସାରେନ୍ତୋ ୱାମପାଦସ୍ସ ଉଦ୍ଧରଣଂ ପତିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ, ଦକ୍ଖିଣପାଦସ୍ସ ତାଦିସମେୱ, ଇତି ନେସଂ ଉଦ୍ଧରଣପତିଟ୍ଠାନାନଂ ସମାନତୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଭାୱେନ ଅନୂନାନଧିକତାଯ ୱୁତ୍ତଂ "ଦକ୍ଖିଣପାଦକିଚ୍ଚଂ ୱାମପାଦେନ ନିଯମିତଂ, ୱାମପାଦକିଚ୍ଚଂ ଦକ୍ଖିଣପାଦେନ ନିଯମିତ"ନ୍ତି।

ଦିୱାତି ଉପକଟ୍ଠାଯ ୱେଲାଯ। ୱିହାରଭତ୍ତଚ୍ଛାଯାତି ୱିହାରେ ଯଥାୱୁଦ୍ଧଂ ଗହେତବ୍ବଭତ୍ତଚ୍ଛାଯ। ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ପକତିଗମନେନ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ। ଓକାସଂ ନ ଲଭତୀତି ପଦନିକ୍ଖେପଟ୍ଠାନଂ ନ ଲଭତି। ଉରୁପରିଯାଯୋ ଇଧ ସନ୍ଧି-ସଦ୍ଦୋତି ଆହ "ନ ଉରୁଂ ଉନ୍ନାମେତୀ"ତି। ଦଣ୍ଡକ୍କୁସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୀଘଦଣ୍ଡୋ ଅଙ୍କୁସୋ, ତେନ ରୁକ୍ଖସାଖଂ ଛିନ୍ଦତୋ ପୁରିସସ୍ସ ଯଥା ପଚ୍ଛାଭାଗେନ ପାଦାନଂ ଓସକ୍କନଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଭଗୱତୋ ପାଦା ନ ଓସକ୍କନ୍ତୀତି ଆହ "ରୁକ୍ଖସାଖାଛେଦନ…ପେ… ଓସକ୍କାପେତୀ"ତି। ଓବଦ୍ଧାନାବଦ୍ଧଟ୍ଠାନେହି ପାଦଂ କୋଟ୍ଟେନ୍ତୋ ୱିଯାତି ଆବଦ୍ଧଟ୍ଠାନେନ ଅନାବଦ୍ଧଟ୍ଠାନେନ ଚ ପାଦଖଣ୍ଡଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଥଦ୍ଧଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ। ନ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଚାଲେତୀତି ଅପରାପରଂ ନ ଚାଲେତି। ଉସ୍ସଙ୍ଖପାଦତାଯ ସୁଖେନେୱ ପାଦାନଂ ପରିୱତ୍ତନତୋ ନାଭିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପରିମକାଯୋ ନ ଇଞ୍ଜତୀତି ହେଟ୍ଠିମକାଯୋୱ ଇଞ୍ଜତି। ତେନାହ "ଉପରିମ…ପେ… ନିଚ୍ଚଲୋ ହୋତୀ"ତି। ନ ଜାନାତି ଅନିଞ୍ଜନତୋ। କାଯବଲେନାତି ଗମନପଯୋଗସଙ୍ଖାତେନ କାଯଗତେନ ୱିସେସବଲେନ। ଜୱଗମନହେତୁଭୂତେନ ୱା କାଯବଲେନ। ତେନାହ "ବାହା ଖିପନ୍ତୋ"ତିଆଦି। ଜୱେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ହି ବାହା ଖିପତି, ସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ନାଗାପଲୋକିତୱସେନାତି ନାଗସ୍ସ ଅପଲୋକନମିୱ ସକଲକାଯେନେୱ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅପଲୋକନୱସେନ।

ଅନାୱରଣଞ୍ଞାଣସ୍ସାତି ଅନାୱରଣଞ୍ଞାଣବଲେନ ଦସ୍ସନସ୍ସ। ଅନାୱରଣୱାରୋ ପନ କାଯେ ପତିଟ୍ଠିତରୂପଦସ୍ସନମ୍ପି ଅନାୱରଣମେୱାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଇନ୍ଦଖୀଲତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ନଗରଦ୍ୱାରେ ଇନ୍ଦଖୀଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ପକତିଇରିଯାପଥେନେୱାତି ଓନମନାଦିଂ ଅକତ୍ୱା ଉଜୁକଗମନାଦିନା ଏୱ। ଯଦି ଏୱଂ କୋଟ୍ଟକଦ୍ୱାରଗେହପ୍ପୱେସେ କଥନ୍ତି ଆହ "ଦଲିଦ୍ଦମନୁସ୍ସାନ"ନ୍ତିଆଦି। ପରିୱତ୍ତେନ୍ତେନାତି ନିପଜ୍ଜନତ୍ଥଂ କାଯଂ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତେନ।

ହତ୍ଥେହି ଗହେତ୍ୱାତି ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଉଭୋସୁ କଟିପ୍ପଦେସେସୁ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ପତତି ନିସୀଦନଟ୍ଠାନେ ନିପଜ୍ଜନୱସେନ ପତତି। ଓରିମଂ ଅଙ୍ଗଂ ନିସ୍ସାଯ ନିସିନ୍ନୋତି ପଲ୍ଲଙ୍କମାଭୁଜିତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକନିସଜ୍ଜାଯ ଉପରିମକାଯଂ ହେଟ୍ଠିମକାଯେ ପତିଟ୍ଠପେନ୍ତୋଯେୱ ଭାରୀକରଣୱସେନ ଓରିମଙ୍ଗଂ ନିସ୍ସାଯ ନିସିନ୍ନୋ। ଘଂସନ୍ତୋତି ଆନିସଦଦେସେନ ଆସନଟ୍ଠାନଂ ଘଂସନ୍ତୋ। ପାରିମଙ୍ଗନ୍ତି ସନ୍ଧିଭାଗସମ୍ବନ୍ଧଂ ଆନିସଦପଦେସଂ। ତଥେୱାତି ଘଂସନ୍ତୋ ଏୱ। ଓଲମ୍ବକଂ ଧାରେନ୍ତୋ ୱିଯାତି ଓଲମ୍ବକସୁତ୍ତଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ୱିଯ। ତେନ ଉଜୁକମେୱ ନିସୀଦନମାହ। ସରୀରସ୍ସ ଗରୁକଭାୱହେତୂନଂ ଦୂରତୋ ସମୁପାଯିତଭାୱେନ ସଲ୍ଲହୁକଭାୱତୋ ତୂଲପିଚୁଂ ଠପେନ୍ତୋ ୱିଯ।

ଅପ୍ପେସକ୍ଖାନଂ ମହାନୁଭାୱଗେହପ୍ପୱେସେ ସିଯା ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତକ୍ଖୋଭୋ, ଦରଥୱସେନ ନାନପ୍ପକାରକପ୍ପନଂ, ଭଯୱସେନ ତଣ୍ହାୱସେନ ପରିତସ୍ସନଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱତୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ପାଠଇଯଂ "ନ ଛମ୍ଭତୀ"ତିଆଦି (ମ। ନି। ୨।୩୮୭) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ "ନ ଛମ୍ଭତୀ"ତିଆଦି।

ଉଦକଂ ଦୀୟତି ଏତେନାତି ଉଦକଦାନଂ, ଭିଙ୍କାରାଦି ଉଦକଭାଜନଂ। ବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱାତି ହତ୍ଥଗତମତ୍ତିକଂ ୱିୟ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ଅୱତ୍ତନ୍ତଂ କତ୍ୱା। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା। ୱିଛଡ୍ଡୟମାନୋ ଉଦକସ୍ସ ୱିକ୍ଖିପନୱସେନ ଛଡ୍ଡୟମାନୋ।

ତଥା ନ ଗଣ୍ହାତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନମତ୍ତାୟ ଏୱ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ। ଭତ୍ତଂ ୱା ଅମନାପନ୍ତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜନା। ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ଆଲୋପଅତିନାମନଂ, ଆଲୋପେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଅତିନାମନନ୍ତି ଇମେସୁ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ପଠମମେୱ ଅସାରୁପ୍ପତାୟ ଅନିଟ୍ଠଂ ୱଜ୍ଜେତବ୍ବନ୍ତି ପାଠଇୟଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସବ୍ବତ୍ଥେୱାତି ସବ୍ବସ୍ମିଂ ଆହରିତବ୍ବୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୁପଣୀତଭାୱେନ ରସୋ ପାକଟୋ ହୋତି ଞାଣେନ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା। ରସଗେଧୋ ପନ ନତ୍ଥି ସେତୁଘାତତ୍ତା।

ଅସ୍ସାତି ‘‘ନେୱ ଦୱାୟା’’ତିଆଦିପଦସ୍ସ। ୱୁତ୍ତମେତନ୍ତି ‘‘ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଆଗତୋ’’ତି ସବ୍ବାସୱସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୧।୨୩) ସଂୱଣ୍ଣୟନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତମେତଂ, ତସ୍ମା ନ ଏତ୍ଥ ତଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ତସ୍ମା ଯୋ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ୱିନିଚ୍ଛୟେ ୱିସେସୱାଦୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ସୋ ପରମତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୱଣ୍ଣନାୟ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପତ୍ତସ୍ସ ଗହଣଟ୍ଠାନନ୍ତି ହତ୍ଥେନ ପତ୍ତସ୍ସ ଗହଣପଦେସଂ। ୱିନିୱତ୍ତିତ୍ୱାତି ପତ୍ତେ ସବ୍ବଂ ଆମିସଗତଂ ସଦ୍ଧିଂ ଭତ୍ତେନ ୱିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତନ୍ତି କେଲାୟନୱସେନ ଅତିକ୍କନ୍ତପମାଣଂ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେତି। ଚୀୱରଭୋଗନ୍ତରନ୍ତି ଚୀୱରପଟଲନ୍ତରଂ। ଉଦରେନ ଅକ୍କମିତ୍ୱାତି ଉଦରେନେୱ ସନ୍ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା।

ଅପ୍ପତ୍ତକାଲଂ ଅଭିମୁଖଂ ନାମେତି ଉପନାମେତୀତି ଅତିନାମେତି, ପତ୍ତକାଲଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତୋ ନାମେତି ଅପନେତୀତି ଅତିନାମେତି। ଉଭୟମ୍ପି ଏକଜ୍ଝଂ ଗହେତ୍ୱା ପାଠଇୟଂ ‘‘ନ ଚ ଅନୁମୋଦନସ୍ସ କାଲମତିନାମେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯୋ ହୀ’’ତିଆଦିମାହ।

ୱେଗଗମନେନ ପଟିସଂମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଧାୱିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଅକ୍କୁକ୍କଟ୍ଠନ୍ତି ଅତିୱିୟ ଉଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା କଡ୍ଢିତପାରୁତଂ। ତେନାହ ‘‘ଯୋ ହି ଯାୱ ହନୁକଟ୍ଠିତୋ...ପେ... ହୋତୀ’’ତି। ଅଚ୍ଚୋକ୍କଟ୍ଠନ୍ତି ଅତିୱିୟ ହେଟ୍ଠା କତ୍ୱା କଡ୍ଢିତପାରୁତଂ। ତେନାହ ‘‘ଯାୱ ଗୋପ୍ଫକା ଓତାରେତ୍ୱା’’ତି। ଉଭତୋ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଦକ୍ଖିଣତୋ ୱାମତୋତି ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ଥନନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣଥନଂ।

ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋତି ୱିମୁତ୍ତୋ। ତେନାହ ‘‘ୱିସ୍ସଟ୍ଠତାୟେୱ ଚେସ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ’’ତି। ଯସ୍ମା ଅମୁତ୍ତୱାଦିନୋ ୱଚନଂ ଅୱିସ୍ସଟ୍ଠତାୟ ନ ସିନିୟ୍ହତି, ନ ଏୱଂ ମୁତ୍ତୱାଦିନୋତି ଆହ ‘‘ସିନିଦ୍ଧୋ’’ତି। ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋତି ସୁପରିବ୍ୟତ୍ତତାୟ ଅକ୍ଖରତୋ ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞାତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୋ। ତେନାହ ‘‘ପାକଟୋ’’ତି। ୱିଞ୍ଞାପନିୟୋତି ୱିଜାନିତବ୍ବୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନୱସେନେୱ ଚେତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତା ୱେଦିତବ୍ବା ଘୋସସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ମଧୁରୋତି ପିୟୋ ପେମନୀୟୋ ଅପଲିବୁଦ୍ଧୋ। ସୱନମରହତି, ସୱନସ୍ସ ସୋତସ୍ସ ହିତୋତି ୱା ସୱନୀୟୋ। ସମ୍ପିଣ୍ଡିତୋତି ସହିତୋ। ଭଗୱତୋ ହି ସଦ୍ଦୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନକତାସଞ୍ଚିତତ୍ତା ସହିତାକାରେନେୱ ଆପାଥମାଗଚ୍ଛତି, ନ ଅୟୋସଲାକାୟ ପହଟକଂସଥାଲଂ ୱିୟ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣୋ। ତେନାହ ‘‘ଅୱିସାରୀ’’ତି। ଗମ୍ଭୀରୋତି ଯଥା ଗମ୍ଭୀରୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନେନ ଞାଣସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରସମଞ୍ଞା, ଏୱଂ ଗମ୍ଭୀରଟ୍ଠାନସମ୍ଭୱତୋ ସଦ୍ଦସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରସମଞ୍ଞାତି ଆହ ‘‘ଗମ୍ଭୀରୋତି ଗମ୍ଭୀରସମୁଟ୍ଠିତୋ’’ତି । ନିନ୍ନାଦୱାତି ସୱିସେସଂ ନିନ୍ନାଦୱା। ସ୍ୱାୟଂ ୱିସେସୋ ଗମ୍ଭୀରଭାୱସିଦ୍ଧୋତି ଆହ ‘‘ଗମ୍ଭୀରତ୍ତାୟେୱ ଚେସ ନିନ୍ନାଦୀ’’ତି। ଏୱମେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଚତୁରଙ୍ଗନିପ୍ଫାଦୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅକାରଣା ମା ନସ୍ସୀତି ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ୱିୟ ସରସ୍ସ ପରିସପରିୟନ୍ତତା ୱୁତ୍ତା, ଧମ୍ମତାୱସେନେୱ ପନ ସା ୱେଦିତବ୍ବା ତସ୍ସ ମୂଲକାରଣସ୍ସ ତଥା ଅୱଟ୍ଠିତତ୍ତା।

ପଚ୍ଚୋସକ୍କିତ୍ୱାତି ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା। ସମୁସ୍ସିତକଞ୍ଚନପବ୍ବତଂ ୱିୟ ଉପରି ଇନ୍ଦନୀଲରତନୱିତତସିଖଂ ୱିଜ୍ଜୁଲ୍ଲତାଭୂସିତଂ। ମହାପଥୱୀଆଦୟୋ ସତ୍ଥୁଗୁଣପଟିଭାଗତାୟ ନିଦସ୍ସନଂ, କେୱଲଂ ମହନ୍ତତାମତ୍ତଂ ଉପାଦାୟ ନିଦସ୍ସିତା।

୩୯୦।ଅପ୍ପଟିସଂୱିଦିତୋତି ଅନାରୋଚିତୋ। ଆଗମନୱସେନ ଚେତ୍ଥ ପଟିସଂୱେଦିତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅୱିଞ୍ଞାତଆଗମନୋ’’ତି। ଉଗ୍ଗତଭାୱନ୍ତି କୁଲଭୋଗୱିଜ୍ଜାଦୀହି ଉଢଆରଭାୱଂ। ଅନୁଦ୍ଦୟସମ୍ପନ୍ନାତି କାରୁଣିକା।

୩୯୧। ସହସାୱ ଓକାସକରଣେନ ଉଚ୍ଚକୁଲୀନତା ଦୀପିତା ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ୱେଗେନ ଉଟ୍ଠାୟ ଦ୍ୱିଧା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା’’ତିଆଦି।

ନାରିସମାନନାମନ୍ତି ଇତ୍ଥିଅତ୍ଥଜୋତକନାମଂ। ତେନାହ ‘‘ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗ’’ନ୍ତି। ଅୱ୍ହାତବ୍ବାତି କଥେତବ୍ବା।

୩୯୪। ଏକନୀହାରେନେୱ ଅଟ୍ଠ ପଞ୍ହେ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ। ‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ...ପେ... ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଇମିନା ପୁବ୍ବେନିୱାସସ୍ସ ୱିଦିତକାରଣଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେନିୱାସୋ ପାକଟୋ’’ତି। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଂ କଥିତଂ ତସ୍ସ ପରିଭଣ୍ଡଞାଣଭାୱତୋ ଯଥାକମ୍ମୂପଗଞାଣସ୍ସ। ‘‘ଜାତିକ୍ଖୟଂ ପତ୍ତୋ, ଅଭିଞ୍ଞା ୱୋସିତୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମୁନୀତି ଅସେକ୍ଖମୁନି ଇଧାଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ଅରହତ୍ତଞାଣମୋନେୟ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି।

କିଲେସରାଗେହି କିଲେସୱିୱଣ୍ଣତାହି। ଜାତିକ୍ଖୟପ୍ପତ୍ତୋ ‘‘ଅଥୋ ଜାତିକ୍ଖୟଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅଭିଜାନିତ୍ୱାତି ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାୟ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ଞତ୍ୱା। ଇଦାନି ପଟିସମ୍ଭିଦାୟଂ ଆଗତନୟେନ ପରିଞ୍ଞାପହାନଭାୱନାସଚ୍ଛିକିରିୟାସମାପତ୍ତୀନଂ ପାରଗମନେନ ପାରଗୂତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପାରଗୂତି ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟଧମ୍ମାନଂ ଜାନନୱସେନ ଅଭିଞ୍ଞାପାରଗୂ। ତାଦିସୋତି ଯାଦିସୋ ‘‘ପାରଗୂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନ’’ନ୍ତି ପଦଦ୍ୱୟେନ ୱୁତ୍ତୋ, ତାଦିସୋ। ଛହି ଆକାରେହୀତି ପଜାନନାଦୀହି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଛହି ଆକାରେହି।

କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଏୱ ପୁଚ୍ଛାଗାଥା ଦ୍ୱେ ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାଗାଥା, ପୁଚ୍ଛାପଟିପାଟିୟା ପନ ଅସଙ୍କରତୋ ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ପୱତ୍ତତି, ତଂ ନିଦ୍ଧାରେତୁଂ କିଂ ପନାତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ୱେଦେହି ଗତତ୍ତାତି ୱେଦେହି ମଗ୍ଗଞାଣେହି ପାରଙ୍ଗତତ୍ତା। ପୁବ୍ବେନିୱାସନ୍ତିଆଦୀହି ୱିଜ୍ଜାନଂ ଅତ୍ଥିତାୟ ବୋଧିତତ୍ତା। ପାପଧମ୍ମାନନ୍ତି ଛତ୍ତିଂସପାପଧମ୍ମାନଂ ସୋଳ୍ହାନଂ ମଗ୍ଗଂ ପାପନେନ ନିସ୍ସେସତୋ ସୋଧିତତ୍ତା।

୩୯୫।ଧମ୍ମୋନାମ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ କୁସଲଧମ୍ମେସୁ ଉକ୍କଂସପାରମିପ୍ପତ୍ତିୟା ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସେନ। ତସ୍ସ ଅନୁରୂପଧମ୍ମଭାୱତୋ ଅନୁଧମ୍ମୋ ନାମ ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗଫଲଧମ୍ମା। ଯୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ନ ପଟିପଜ୍ଜତି, ସୋ ତଥାଗତଂ ଧମ୍ମାଧିକରଣଂ ୱିହେଠେତି ନାମ। ଯୋ ପନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଚ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞତାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନସୋଧନତ୍ଥଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅନେକୱାରଂ କଥାପେତି, ସୋ ଏତ୍ତାୱତା ଧମ୍ମାଧିକରଣଂ ତଥାଗତଂ ୱିହେଠେତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ନ ହି ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନାୟ ପରିସ୍ସମୋ ଅତ୍ଥି, ଅୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ ମହାସୁଦସ୍ସନସୁତ୍ତାଦୀହି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୪୧ ଆଦୟୋ) ଦୀପେତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା – ‘‘ସଚ୍ଛଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁଧମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମେୱ ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ନ ଚ ମଂ ଧମ୍ମାଧିକରଣଂ ୱିହେସେସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟୀତି ପରକାଲେ ଚେତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାନମ୍ପି ସଙ୍ଗୟ୍ହତି, ତଂ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ଗହିତମେୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଦେସନାୟ ଅରହତ୍ତେନେୱ କୂଟଂ ଗହିତ’’ନ୍ତି।

ବ୍ରହ୍ମାୟୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୨। ସେଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୯୬।କେଣିୟୋତିତସ୍ସ ନାମଂ, ପୁବ୍ବେ କେଣିୟା ଜୀୱିକାକପ୍ପନତୋତି ୱଦନ୍ତି। ଜଟିଲୋତି ଜଟାଧରୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିକତ୍ତା କୋଟିସାରତାୟ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲୋ। ପୟୋଜେତ୍ୱା ନିସ୍ସୟୋ ହୁତ୍ୱା ୱସତି, ରତ୍ତିଂ କାମସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱତୀତି ୱା ଯୋଜନା। ସୁସଙ୍ଖତନ୍ତି ସପ୍ପିମଧୁସକ୍କରାଦୀହି ଚେୱ ମରିଚସିଙ୍ଗୀୱେରାଦୀହି ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ଅଭିସଙ୍ଖତଂ।

ପଟିକ୍ଖେପପସନ୍ନତାଯାତି ଅହୋୱତାୟଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ଯୋ ନିମନ୍ତିୟମାନୋପି ନ ସାଦିୟତୀତି ଉପନିମନ୍ତିୟମାନସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପେ ତିତ୍ଥିୟାନଂ ପସନ୍ନଭାୱତୋତି। ତଂ କଥଂ? ୱିରୁଦ୍ଧମେତନ୍ତି ‘‘ଅକାରଣମେତ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପତି।

୩୯୮।କପ୍ପସହସ୍ସେହିପି…ପେ… ଅହୋସୀତି ଇଦଂ ନାନୁସ୍ସୱସିଦ୍ଧଂ ଅନୁମାନଗ୍ଗହଣଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ପଦେତି ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ନିଦ୍ଦେସୋତି ଆହ ‘‘ପଦପ୍ପମାଣେ’’ତି। ପଜ୍ଜତି ନିକ୍ଖିପତି ଏତ୍ଥାତି ୱା ପଦଂ ପକତିୟା ପାଦନିକ୍ଖିପଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ମିଂ ପଦେ। କୀଳାପସୁତତାଦିନା ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜତି। ବୋଧିସତ୍ତଚାରିକନ୍ତି ଦୁକ୍କରଚରିୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି।

୩୯୯।ପରିପୁଣ୍ଣତାଯାତି ଅନୂନତାୟ। ଅହୀନଙ୍ଗତାଯାତି ଅୱେକଲ୍ଲଭାୱତୋ। ରୋଚତୀତି ରୁଚି, ଦେହପ୍ପଭା, ସୋଭଣା ରୁଚି ଏତସ୍ସାତି ସୁରୁଚି। ଆରୋହସମ୍ପତ୍ତି କାୟସ୍ସ ପମାଣଯୁତ୍ତୌଚ୍ଚତା। ପରିଣାହସମ୍ପତ୍ତି କିସଥୂଲଭାୱୱଜ୍ଜିତପରିଣାହତା। ସଣ୍ଠାନସମ୍ପତ୍ତି ଅୱୟୱାନଂ ସୁସଣ୍ଠିତତା। ଚାରୁଦସ୍ସନୋତି ପିୟଦସ୍ସନୋ ତେନାହ ‘‘ସୁଚିରମ୍ପୀ’’ତିଆଦି। ସୁୱଣ୍ଣସଦିସୱଣ୍ଣୋତି ଜାତିହିଙ୍ଗୁଲକେନ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ସିଲାନିଘଂସେନେୱ ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଠପିତଘନସୁୱଣ୍ଣରୂପୱଣ୍ଣୋ। ମହାପୁରିସଭାୱଂ ବ୍ୟଞ୍ଜେନ୍ତି ପକାସେନ୍ତୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନାନି, ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନୀତି ଆହ ‘‘ପଠମଂ ୱୁତ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନାନେୱା’’ତି।

ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ସୁରୁଚୀ’’ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଆଦିଚ୍ଚୋୱ ୱିରୋଚସୀ’’ତି ପୁନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଚାରୁଦସ୍ସନୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋସୀ’’ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘କଲ୍ୟାଣଦସ୍ସନୋ ଭିକ୍ଖୁ କଞ୍ଚନାଭତ୍ତଚୋ’’ତି ପୁନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ଉତ୍ତରଗାଥାୟପି ଏସେୱ ନୟୋ’’ତି। ସାତିସୟଂ ଉତ୍ତମୱଣ୍ଣେ ୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ଉତ୍ତମୱଣ୍ଣିନୋତି ପଦେନ ସନ୍ତଂ ପକାସେତୀତି ଆହ ‘‘ଉତ୍ତମୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନସ୍ସା’’ତି। ଉତ୍ତମସାରଥୀତି ସେଟ୍ଠପୁରିସସାରଥି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଜମ୍ବୁୱନସଣ୍ଡମଣ୍ଡିତତାୟ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ‘‘ଜମ୍ବୁସଣ୍ଡୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇସ୍ସରିୟନ୍ତି ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସରିୟଂ।

ଜାତିଖତ୍ତିଯାତି ଜାତିମନ୍ତୋ ଖତ୍ତିଯା। ରାଜାଭିରାଜାତି ଏତ୍ଥ ଅଭି-ସଦ୍ଦୋ ପୂଜତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ରାଜୂନଂ ପୂଜନୀଯୋ’’ତି।

ଅପ୍ପମାଣାତି ଅପରିମାଣା ଲୋକଧାତୁଯୋ। ‘‘ଯାୱତା ପନ ଆକଙ୍ଖେଯ୍ଯା’’ତି (ଅ। ନି। ୩।୮୧) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଅନୁତ୍ତରଭାୱଂ ‘‘ଯାୱତା ହୀ’’ତିଆଦିନା ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମରାଜଭାୱଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ସ୍ୱାହ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମେନାତି ପଟିୱେଧଧମ୍ମେନ। ତେନାହ ‘‘ଅନୁତ୍ତରେନେୱା’’ତି। ଅନୁତ୍ତରେନାତି ୱିସିଟ୍ଠେନ ଉତ୍ତମେନ। ଇମସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଧମ୍ମେନାତି ପଟିପତ୍ତିଧମ୍ମେନାତିପି ସଙ୍ଗଯ୍ହତି। ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମେନାତି ଦେସନାଧମ୍ମେନ ଆଣାଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେମୀତି ଯୋଜନା। ଦେସନାଞାଣପଟିୱେଧଞାଣୱିଭାଗଂ ଧମ୍ମଚକ୍କମେୱ ୱା। ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯନ୍ତି ପଟିୱତ୍ତିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯଂ।

ତଥାଗତେନ ଜାତୋତି ତଥାଗତେନ ହେତୁନା ଅରିଯାଯ ଜାତିଯା ଜାତୋ। ହେତୁଅତ୍ଥେ କରଣୱଚନଂ। ଅନୁଜାତୋତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଅନୁ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱସେନ ତଥାଗତନ୍ତି ଚ ଉପଯୋଗୱଚନମେୱ ହୋତି, ସୋ ଚ ଅନୁ-ସଦ୍ଦୋ ହେତୁଅତ୍ଥଜୋତକୋତି ଆହ ‘‘ତଥାଗତଂ ହେତୁଂ ଅନୁଜାତୋ’’ତି। ଅୱଜ୍ଜାତଟ୍ଠଭାୱେନ ଜାତୋତି ଅୱଜାତୋ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲୋ’’ତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ କୋକାଲିକଂ ଆରବ୍ଭ ‘‘ପୁରିସନ୍ତକଲି ଅୱଜାତୋ’’ତି। ପୁତ୍ତୋ ନାମ ନ ହୋତି ତସ୍ସ ଓୱାଦାନୁସାସନିଯଂ ଅଟ୍ଠିତତ୍ତା। ଏୱମାହାତି ‘‘ଅନୁଜାତୋ ତଥାଗତ’’ନ୍ତି ଏୱମାହ।

ୱିଜ୍ଜାତି ମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜା। ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସେନ ୱିମୁତ୍ତୀତି ଫଲୱିମୁତ୍ତି। ନନୁ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବେନ ଗହିତୋତି? ସଚ୍ଚଂ ଗହିତୋ, ସବ୍ବେ ଚ ପନ ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ଯାତି ୱିଜ୍ଜାଯ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ଯଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇମିନା ୱା ନଯେନ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ଯଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଫଲେନ ୱିନା ହେତୁଭାୱସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ ହେତୁୱଚନେନ ଫଲସିଦ୍ଧି, ନିରୋଧସ୍ସ ଚ ସମ୍ପାପନେନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ହେତୁଭାୱୋ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତନେନ ତଣ୍ହାଯ ସମୁଦଯଭାୱୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ସଙ୍ଗହିତମେୱ ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନତ୍ତା। ଯୁତ୍ତହେତୁନାତି ଯୁତ୍ତିଯୁତ୍ତେନ ହେତୁନା ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ସାଧେତି ସଚ୍ଚୱିନିମୁତ୍ତସ୍ସ ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ସଚ୍ଚସମ୍ବୋଧନେନେୱ ଚ ତସ୍ସ ଅନୱସେସତୋ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା। ଅତ୍ଥୱଚନଞ୍ହେତଂ, ପଯୋଗୱଚନାନି ପନ – ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ସବ୍ବଥା ଅୱିପରୀତଧମ୍ମଦେସନୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅୱିପରୀତମାଚିକ୍ଖତି ଯଥାହଂ ସବ୍ବମଗ୍ଗଦେସକୋତି । କିଂ ପନ ଭଗୱା ସଯମେୱ ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ଆରୋଚେତୀତି? ମହାକରୁଣାଯ ଅଞ୍ଞେସଂ ମହାୱିସଯତୋ। ତତ୍ଥ ‘‘ଏକୋମ୍ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବାଭିଭୂ ସବ୍ବୱିଦୂହମସ୍ମୀ’’ତିଆଦୀନି (ମହାୱ। ୧୧; ମ। ନି। ୧।୨୮୫; ୨।୩୪୧; କଥା। ୪୦୫) ସୁତ୍ତପଦାନି ଇଦମେୱ ଚ ସୁତ୍ତପଦଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ।

ସଲ୍ଲକନ୍ତନୋତି ସଲ୍ଲାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। ରୋଗସ୍ସାତି କିଲେସରୋଗସ୍ସ। ତସ୍ମାତି ଅପୁନପୱତ୍ତିପାଦନେନ ତିକିଚ୍ଛନତୋ। ବ୍ରହ୍ମଂ ୱା ସେଟ୍ଠଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ତୋତି ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ। ଏୱଂ ଆଗତାଯାତି ଇମିନା –

‘‘କାମା ତେ ପଠମା ସେନା, ଦୁତିଯା ଅରତି ୱୁଚ୍ଚତି;

ତତିଯା ଖୁପ୍ପିପାସା ତେ, ଚତୁତ୍ଥୀ ତଣ୍ହା ପୱୁଚ୍ଚତି।

ଥିନମିଦ୍ଧଂ ତେପଞ୍ଚମଂ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ତେ, ଛଟ୍ଠା ଭୀରୂ ପୱୁଚ୍ଚତି;

ସତ୍ତମୀ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ତେ, ମକ୍ଖୋ ଥମ୍ଭୋ ତେ ଅଟ୍ଠମୋ।

ଲାଭୋ ସିଲୋକୋ ସକ୍କାରୋ, ମିଚ୍ଛାଲଦ୍ଧୋ ଚ ଯୋ ଯସୋ;

ଯୋ ଚତ୍ତାନଂ ସମୁକ୍କଂସେ, ପରେ ଚ ଅୱଜାନତି;

ଏସା ନମୁଚି ତେ ସେନା, କଣ୍ହସ୍ସାଭିପ୍ପହାରିନୀ’’ତି। (ସୁ। ନି। ୪୩୮-୪୪୧);

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନୱୱିଧଂ ସେନଂ ସଙ୍ଗଯ୍ହତି। ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱାତି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନେନ ଅନୁପ୍ପାଦତାପାଦନେନ ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱା। କୁତୋଚି ଅଭଯୋ ନିବ୍ଭୟୋ।

ସଯମେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଯେନ ଯେନ ଅଧିଗତୋ, ତେନ ତେନ ପରସଦ୍ଧାଯ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହିତ୍ୱା ଅସମ୍ମୋହତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଞାଣେନେୱ ସାମଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ପସଟ୍ଠା ଦିଟ୍ଠି ସନ୍ଦିଟ୍ଠି। ଯଥା ରଥେନ ଜଯତୀତି ରଥିକୋ, ଏୱଂ ଇଦଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିଯା ଜଯତୀତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ। ଅଥ ୱା

ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ଦସ୍ସନଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଦିଟ୍ଠମେୱ ସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ସନ୍ଦସ୍ସନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଅରହତୀତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଯଥା ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ଅରହତୀତି ୱତ୍ଥଯୁଗିକୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ଫଲଦାନଂ ସନ୍ଧାଯ ନାସ୍ସ କାଲୋତି ଅକାଲଂ, ଅକାଲମେୱ ଅକାଲିକଂ, ନ କାଲନ୍ତରଂ ଖେପେତ୍ୱା ଫଲଂ ଦେତି, ଅତ୍ତନୋ ପନ ପୱତ୍ତିସମନନ୍ତରମେୱ ଫଲଂ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଫଲପ୍ପଦାନେ ପକଟ୍ଠୋ କାଲୋ ପତ୍ତୋ ଅସ୍ସାତି କାଲିକୋ, ଲୋକିଯୋ କୁସଲଧମ୍ମୋ, ଇଦଂ ପନ ସମନନ୍ତରଫଲତ୍ତା ନ କାଲିକଂ।

୪୦୦। ''ମହାଯଞ୍ଞଂ ପୱତ୍ତଯୀ''ତିଆଦୀସୁ କେୱଲଂ ଦାନଧମ୍ମାଦୀସୁ ଯଞ୍ଞପରିଯାଯସମ୍ଭୱତୋ ''ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଯଞ୍ଞଭାୱତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ବ୍ରାହ୍ମଣା ହି ''ଅଗ୍ଗିମୁଖା ଦେୱା''ତି ଅଗ୍ଗିଜୁହନପୁବ୍ବକଂ ଯଞ୍ଞଂ ୱିଦହନ୍ତି। ତେନାହ ''ଅଗ୍ଗିଜୁହନପ୍ପଧାନାତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ''ଭୂର୍ଭୁୱ? ସ୍ୱ?'' ଇତି ସାୱିତ୍ତୀ ପୁବ୍ବକତ୍ତା ମୁଖଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ । ''ମୁଖମିୱ ମୁଖ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଇଧାପି ପଧାନପରିଯାଯୋ ମୁଖସଦ୍ଦୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ମନୁସ୍ସାନଂ ସେଟ୍ଠତୋ ରାଜା 'ମୁଖ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ''ତି ଆହ। ଆଧାରତୋତି ଓଗାହନ୍ତୀନଂ ନଦୀନଂ ଆଧାରଭାୱତୋ ପଟିସରଣତୋ ଗନ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନଭାୱତୋ। ସଞ୍ଞାଣତୋତି ଚନ୍ଦଯୋଗୱସେନ ଅଜ୍ଜ ଅସୁକନକ୍ଖତ୍ତନ୍ତି ପଞ୍ଞାଯନତୋ। ଆଲୋକକରଣତୋତି ନକ୍ଖତ୍ତାନି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଆଲୋକକରଣତୋ। ସୋମ୍ମଭାୱତୋତି ସୀତହିମୱାସୀତୱାତୂପକ୍ଖରଭାୱତୋ। ତପନ୍ତାନନ୍ତି ଦୀପସିଖା ଅଗ୍ଗିଜାଲା ଅସନିୱିଚକ୍କନ୍ତି ଏୱମାଦୀନଂ ୱିଜ୍ଜଲନ୍ତାନଂ। ଆଯମୁଖଂ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଭାୱେନ।

ଦିବ୍ବଚକ୍କୁ ଧମ୍ମଚକ୍କୁ ପଞ୍ଞାଚକ୍କୁ ବୁଦ୍ଧଚକ୍କୁ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୂତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଚକ୍ଖୂହି। ତେ ସରଣସ୍ସାତି ତେ ସରଣସ୍ସ ଚ, ତେ ସରଣଭାୱମୂଲକତ୍ତା ଇତରଦ୍ୱଯସ୍ସ ଚ, ଯଥାୱୁତ୍ତ ତେ-ପଦେନ ୱୁତ୍ତତ୍ଥତୋ ପରସ୍ସ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ''ତେ ତୁଯ୍ହଂ, ଇତରସ୍ସ ଚ ସରଣସ୍ସ ଅହୋ ଆନୁଭାୱୋ''ତି। ଆୱୁତ୍ତିୱସେନ ୱା ତେ ସରଣସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ – ତୁଯ୍ହଂ ସରଣଭୂତସ୍ସ ଚ ଇତରସରଣସ୍ସ ଚ ଆନୁଭାୱୋତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ସେଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୩। ଅସ୍ସଲାଯନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୦୧। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିସିଟ୍ଠତ୍ତା ୱିସଦିସଂ ରଜ୍ଜଂ ୱିରଜ୍ଜଂ, ୱିରଜ୍ଜତୋ ଆଗତା, ତତ୍ଥ ଜାତାତି ୱା ୱେରଜ୍ଜକା, ଏୱଂ ଜାତା ଖୋ ପନ ତେ, ଯସ୍ମା ୱତ୍ଥାଭରଣାଦିୱିଭାଗେନ ନାନପ୍ପକାରା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ନାନାୱେରଜ୍ଜକାନ''ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ୱେରଜ୍ଜସ୍ସେୱ ୱସେନ ନାନପ୍ପକାରତା ୱୁତ୍ତା। ଯଞ୍ଞୁପାସନାଦିନାତି ଯଞ୍ଞାନୁଭୱନମନ୍ତଜ୍ଝେନଦକ୍ଖିଣପରିଯେସନାଦିନା। ଚତୁୱଣ୍ଣସାଧାରଣନ୍ତି ଖତ୍ତିଯାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱଣ୍ଣାନଂ ସାଧାରଣଂ ସଂସାରସୁଦ୍ଧିପାପତସ୍ସେନଂ। ନ୍ହାନସୁଦ୍ଧିଯାତି ତିତ୍ଥସମୁଦ୍ଦଖାତେସୁ ମନ୍ତଜପ୍ପନପୁବ୍ବକଂ ସାଯଂତତିଯୌଦକୋରୋହନାଦିନ୍ହାନସୁଦ୍ଧିଯା। ଭାୱନାସୁଦ୍ଧିଯାତି ପରମଜୋତିଭୂତାଯ ପୁରିସଭାୱନାସଙ୍ଖାତାଯ ସୁଦ୍ଧିଯା। ୱାପିତସିରୋତି ଓରୋପିତକେସୋ। ତମେୱ ହି ସିରୋ ୱାପିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସଭାୱୱାଦୀତି ଯଥାଭୂତୱାଦୀ। ପବ୍ବଜନ୍ତାତି ବ୍ରାହ୍ମଣପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତା, ତସ୍ମା ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିଧାନଂ ସିକ୍ଖନ୍ତେନ ଭୋତା ''ବ୍ରାହ୍ମଣାୱ ସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ନୋ ଅବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି ଅଯଂ ୱିଧି ସହେତୁକୋ ସୌପାଦାନୋ ସବ୍ବଚ୍ଚଂ ଉଗ୍ଗହିତୋ, ତସ୍ମା ତୁଯ୍ହଂ ପରାଜଯୋ ନତ୍ଥି…ପେ… ଏୱମାହଂସୁ।

୪୦୨।ଲଦ୍ଧିଭିନ୍ଦନତ୍ଥନ୍ତି ''ବ୍ରାହ୍ମଣାୱ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ପୁତ୍ତା ଓରସା ମୁଖତୋ ଜାତା ବ୍ରହ୍ମଜା''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଲଦ୍ଧିଯା ୱିନିୱେଠନତ୍ଥଂ। ପୁତ୍ତପଟିଲାଭତ୍ଥାଯାତି ''ଏୱଂ ମଯଂ ପେତ୍ତିକଂ ଇଣଧାରଂ ସୋଧେସ୍ସାମା''ତି ଲଦ୍ଧିଯଂ ଠତ୍ୱା ପୁତ୍ତପଟିଲାଭତ୍ଥାଯ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧମ୍ମିକାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯୋ। ନେସନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ। ସଚ୍ଚୱଚନଂ ସିଯାତି ''ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ପୁତ୍ତା''ତିଆଦିୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ ଯଦି ସିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣୀନଂ…ପେ… ଭୱେଯ୍ୟ, ନ ଚେତଂ ଅତ୍ଥି। ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମୁଖତୋ ଜାତୋତି ୱାଦଚ୍ଛେଦକୱାଦୋ ମୁଖତୋଜାତଚ୍ଛେକୱାଦୋ। ଅସ୍ସଲାଯନୋୱିଞ୍ଞୂ ଜାତିକୋ ''ନିରକ୍ଖେପଂ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଜାନନ୍ତୋପି ସହଗତାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଚିତ୍ତାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ''କିଞ୍ଚାପି ଭୱଂ ଗୋତମୋ''ତିଆଦିମାହ।

୪୦୩। ଇଦାନି ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ ୱଣ୍ଣୋତି ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦିତୁଂ ''ସୁତଂ ତେ ଯୋନକକମ୍ବୋଜେସୂ''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଯଦି ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ ୱଣ୍ଣୋ, ସବ୍ବତ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଅଥ କସ୍ମା ଯୋନକକମ୍ବୋଜାଦିଜନପଦେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସେଟ୍ଠଭାୱୋ ନତ୍ଥି? ଏୱଞ୍ହି ତତ୍ଥ ୱଣ୍ଣା , ତସ୍ମା ''ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ''ତି ଲଦ୍ଧିମତ୍ତମେତଂ। ତେସୁ ହି ଜନପଦେସୁ ଜନା ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ତଯିତ୍ୱା କତିକଂ ଅକଂସୁ, ଦାସଂ ସାମିକଂ କତ୍ୱା ଇତରେ ସବ୍ବେ ତଂ ପୂଜେତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱସେ ୱତ୍ତନ୍ତି, ଯୋ ତେସଂ ଅଯ୍ୟୋ ହୋତି ଇତରେ ସବ୍ବେ ତସ୍ସ ଦାସା ହୋନ୍ତି, ତେ କତିପଯସଂୱଚ୍ଛରାତିକ୍କମେନ ତସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ତତୋ ଠାନତୋ ଅପନେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଠପେନ୍ତି, ଇତି ସୋ ଅଯ୍ୟୋ ହୁତ୍ୱା ଦାସୋ ହୋତି, ଇତରୋ ଦାସୋ ହୁତ୍ୱା ଅଯ୍ୟୋ

ହୋତି, ଏୱଂ ତାୱ କେଚି ‘‘ଅୟ୍ୟୋ ହୁତ୍ୱା ଦାସୋ ହୋତି, ଦାସୋ ହୁତ୍ୱା ଅୟ୍ୟୋ ହୋତୀ’’ତି ଏୱ ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ପୁରିମୱସେନେୱ ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଭରିୟୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ୱୟପ୍ପତ୍ତେ ପୁତ୍ତେ ଅସତୀତି ଇଦଂ ୱତ୍ଥମାନସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ଦାୟଜ୍ଜସାମିକଭାୱସ୍ସ ତାୱ ଦସ୍ସନଂ। ମାତିତୋ ସୁଦ୍ଧୋତି ଏୱ ଯୋ ମାତିତୋ ସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅୟ୍ୟୋ, ପିତିତୋ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଦାସୋ ହୋତି, ସୋ ଏୱ ପିତିତୋ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଦାସୋ ହୁତ୍ୱା ମାତିତୋ ଅୟ୍ୟୋ ହୋତୀତି ଜାତିଂ ସମ୍ଭେଦେତି। ସୋୱ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ହୋତୀତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁନ୍ତି ଅପରେ। କୋ ଥାମୋତି ମହନ୍ତେ ଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ଅନମତଗ୍ଗେ ଅତୀତେ କାଲେ ଇତ୍ଥୀନଂ ୱା ଚିତ୍ତେ ଅନୱଟ୍ଠିତେ ଦାସା ଦାସା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ଅୟ୍ୟା ଅୟ୍ୟା ଏୱ ହୋନ୍ତୀତି ଏୱ କୋ ଏକନ୍ତିକୋ ସହେତୁକୋ ଅୱସ୍ସୟୋ, ତସ୍ସ ସାଧକୋ ସିଦ୍ଧନ୍ତୋ, କିଂ ନିଦସ୍ସନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୦୪।ସୁକ୍କଚ୍ଛେଦକୱାଦୋ ନାମାତି ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସୁକ୍କୋ ୱଣ୍ଣୋ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ ସୁକ୍କଚ୍ଛେଦକୱାରୋ ନାମ।

୪୦୮।ସବ୍ବସ୍ମିଂ ଅଗ୍ଗିକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତେତି ଏତେନ ଯଥା ଯତୋ କୁତୋଚି ନିସ୍ସୟତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଅଗ୍ଗିଉପାଦାନସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଗ୍ଗିକିଚ୍ଚଂ କରୋତି, ଏୱଂ ଯସ୍ମିଂ କସ୍ମିଞ୍ଚି ଦାସକୁଲେ ଜାତୋ ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନୋ ସମ୍ମାପଟିପଜ୍ଜମାନୋ ସଂସାରତୋ ସୁଜ୍ଝତି ଏୱାତି ଦସ୍ସେତି।

୪୦୯।ପାଦସିକୱଣ୍ଣୋତି ଅନ୍ତରାଠଅୱଣ୍ଣୋ। ଏତେସନ୍ତି ଖତ୍ତିୟକୁମାରେନ ବ୍ରାହ୍ମଣକଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପନ୍ନପୁତ୍ତୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାରେନ ଖତ୍ତିୟକଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପନ୍ନପୁତ୍ତୋତି ଏତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମାଣୱକାନଂ। ମତକଭତ୍ତେତି ମତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଭତ୍ତେ। ଥାଲିପାକେତି କତମଙ୍ଗଲଭତ୍ତେ।

୪୧୦।ତୁମ୍ହେତି ଜାତିସାମଞ୍ଞତୋ ମାଣୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକଜ୍ଝଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆହ। କୋ ନୁ ଖୋତି ଅୱଂସିରୋ ଇସିୱାଦୋ, ତେସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୀସୀନଂ ଅସାମତ୍ଥିୟଦସ୍ସନେନ ଜାତିୟା ଅପ୍ପମାଣତଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ଗାମଦାରକୱେସେନ ଉପଗଚ୍ଛି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଗାମଣ୍ଡଲରୂପୋ ୱିୟା’’ତି। କୋଣ୍ଡଦମକୋତି ଅଦନ୍ତଦମକୋ।

୪୧୧। ଜନେତୀତି ଜନିକା ଜନେତ୍ତି। ଜନକୋ ପିତାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଗନ୍ଧବ୍ବପଞ୍ହନ୍ତି ଗନ୍ଧବ୍ବସ୍ସ ମାତୁକୁଚ୍ଛିୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସତ୍ତସ୍ସ ଖତ୍ତିୟଭାୱାଦିପୁଚ୍ଛଂ। ଦକ୍ଖିଗହଣସିପ୍ପମ୍ପି ଏକା ୱିଜ୍ଜା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ କିର କୁସଲୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆହାରୂପଗପଣ୍ଣପୁପ୍ଫଫଲବୀଜଂ ଅନ୍ତମସୋ ଏଲାଲୁକମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜେହି ଯୋଜେତ୍ୱା ପଚନ୍ତୋ ସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତେହି ସମାନରସଂ କତ୍ୱା ସମ୍ପାଦେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ପୁଣ୍ଣୋପି ତାଦିସୋ, ତେନ ଞାତଂ ତ୍ୱଂ ଦକ୍ଖିଗହଣସିପ୍ପମତ୍ତମ୍ପି ନ ଜାନାସୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସବ୍ବୋତି କମ୍ମଫଲସଦ୍ଧାୟ ସଦ୍ଧୋ, ପୋଥୁଜ୍ଜନିକେନେୱ ରତନତ୍ତୟପସାଦେନ ପସନ୍ନୋ। ତେନେୱାହ – ‘‘ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ…ପେ… ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି।

ଅସ୍ସଲାୟନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୪। ଘୋଟମୁଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧୨। ଖେମିୟା ନାମ ରଞ୍ଞୋ ଦେୱିୟା ରୋପିତତ୍ତା ତଂ ଅମ୍ବୱନଂ ଖେମିୟମ୍ବୱନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଧମ୍ମିକୋତି ଧମ୍ମଯୁତ୍ତୋ ସବ୍ବସୋୱ ଅଧମ୍ମଂ ପହାୟ ଧମ୍ମେ ଠିତୋ। ପରିବ୍ବଜତି ପବ୍ବଜତି ଏତେନାତି ପରିବ୍ବଜୋ, ଘରାୱାସତୋ ନିକ୍ଖମନପୁବ୍ବକଂ ଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣୱସେନ ସୀଲସମାଦାନଂ। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ପରିବ୍ବଜେ। ସଭାୱୋତି ତଂ ପରିବ୍ବାଜନିୟଂ, ତେହି ତେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ଅନୁଟ୍ଠାତବ୍ବୋ ପଟିପତ୍ତିଧମ୍ମସଙ୍ଖାତୋ ସଭାୱୋ। ଧମ୍ମୋୱ ପମାଣନ୍ତି ଏତେନ ମୟ୍ହଂ ଅହିରିମନା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଯଥାଉପଟ୍ଠିତଂ କଥେମ, ତସ୍ମା ତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, ଯୋ ପନେତ୍ଥ ଅୱିତଥୋ ଧମ୍ମୋ, ତଦେୱ ପମାଣଂ। ଅଧିଗତପଟିପତ୍ତିସଙ୍ଖାତୋ ସଭାୱୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ତୁମ୍ହେହି ତୁମ୍ହେହି ବହୁନା ନାନାସନ୍ଦସ୍ସନାଦି କମ୍ମେନ ଇଧ ଭୱିତବ୍ବଂ, ବହୁଦେୱେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୪୧୪।ସାରତ୍ତରତ୍ତାତି ସାରଜ୍ଜନୱସେନ ରତ୍ତା, ବହୁଲରାଗୱସେନ ଅଭିରତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତନା ଞାପେତବ୍ବମତ୍ଥଂ ଅନୁଗ୍ଗହାପେତି ବୋଧେତୀତି ଅନୁଗ୍ଗହୋ, ଞାପିତକାରଣଂ, ସହ ଅନୁଗ୍ଗହେନାତି ସାନୁଗ୍ଗହା। ତେନାହ ‘‘ସକାରଣା’’ତି। କିଂ ପନ ତଂ କାରଣଂ? ଇମସ୍ସାଧିପ୍ପାୟୋ ‘‘ନତ୍ଥି ଧମ୍ମିକୋ ପରିବ୍ବଜୋ’’ତି ମୟା ୱୁତ୍ତୋ, ଅଦ୍ଧା ପନାୟସ୍ମା ଉଦେନୋ ଯାଥାୱତୋ ଧମ୍ମିକଂ ପରିବ୍ବଜଂ ମେ ଆଚିକ୍ଖତୀତି। ତେନାହ ‘‘ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ’’ନ୍ତିଆଦି।

୪୨୧। ସବ୍ବମିଦଂ ଥାୱରଜଙ୍ଗମଂ ପୁରିସକତଂ, ତସ୍ମା ଯଂ କିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ଅତ୍ତା ପୋସେତବ୍ବୋ ରକ୍ଖିତବ୍ବୋତି ଲୋକାୟତନିସ୍ସିତୋ ନୀତିମଗ୍ଗୋ ଘୋଟମୁଖକନ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ଏତସ୍ସ କିର ଜାନନସିପ୍ପେ’’ତିଆଦି। ସଗ୍ଗେନିବ୍ବତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି ଅକତତ୍ତମେୱ କରଣତୋ। ଦେୱଲୋକପରିୟାପନ୍ନଧନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକପ୍ପପୁଞ୍ଞାଭାୱତୋ ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନା ନିହିତଧନଂ ‘‘ଅସୁକେ ଚା’’ତି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗତୋ। ସେସଂ

ସୁତ୍ତିଞ୍ଚେୟ୍ୟମେୱ।

ଘୋଟମୁଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୫। ଚଙ୍କୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୨୨।ତସ୍ମିନ୍ତି ସାଲୱନେ। ଉତ୍ତରେନ ଓପାସାଦନ୍ତି ଓପାସାଦଗାମସ୍ସ ଉତ୍ତରଦିସାୟଂ। ଉତ୍ତରେନାତି ଏନ-ସଦ୍ଦଯୋଗେନ ହି ଓପାସାଦନ୍ତି ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ଅଜ୍ଝାୱସତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଧି-ଆ-ସଦ୍ଦାନଂ ଅନତ୍ଥନ୍ତରତଂ ହଦଯେ କତ୍ୱା ଆହ ''ୱସତୀ''ତି। ଇଦାନି ତେସଂ ଅତ୍ଥୱିସେସଭାୱିତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ୱା ଆୱସତୀ''ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥାତି ଓପାସାଦପଦେ। ସତ୍ତୁସ୍ସଦନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ କଥନ୍ତି ଆହ – ''ତସ୍ସ ଅନୁପ୍ପଯୋଗତ୍ତାୱ ସେସପଦେସୂ''ତି। ଉପ-ଅନୁ-ଅଧି-ଇତି-ଏୱଂ-ପୁବ୍ବକେ ୱସନକିରିଯାଧିଟ୍ଠାନେ ଉପଯୋଗୱଚନମେୱ ପାପୁଣାତୀତି ସଦ୍ଦୱିଦୂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଆହ ''ଲକ୍ଖଣଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ପରିଯେସିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''ଉପସଗ୍ଗୱସେନ ପନେତ୍ଥ ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଉସ୍ସଦତା ନାମେତ୍ଥ ବହୁଲତାତି ତଂ ବହୁଲତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ବହୁଜନ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା।

ରଞ୍ଞା ୱିଯ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୱା ରାଜଭୋଗ୍ଗଂ। ରଞ୍ଞୋ ଦାଯଭୂତନ୍ତି କୁଲପରମ୍ପରାୟ ଭୋଗ୍ଗଭାୱେନ ରଞ୍ଞା ଲଦ୍ଧଦାଯଭୂତଂ। ତେନାହ ''ଦାଯଜ୍ଜନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ରାଜନୀହାରେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଉଦ୍ଧଂ ପରିଭୋଗଲାଭସ୍ସ ସେଟ୍ଠଦେଯ୍ୟତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଆହ – ''ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ରାଜସଙ୍ଖେପେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ତିତ୍ଥପବ୍ବତାଦୀସୂତି ନଦୀତିତ୍ଥପବ୍ବତପାଦଗାମଦ୍ୱାରଅଟୱୀମୁଖାଦୀସୁ। ନିସ୍ସଟ୍ଠପରିଚ୍ଚତ୍ତନ୍ତି ମୁତ୍ତଚାଗୱସେନ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ କତ୍ୱା। ଏତେସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାନଂ।

୪୨୩। ତି ସନ୍ନିପତିତା। ଯୋ କୋଚି ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଇଚ୍ଛିତୋ ପଞ୍ହୋ, ତସ୍ସ ପୁଚ୍ଛିତସ୍ସ ଯାଥାୱତୋ କଥନସମତ୍ଥୋ ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣସମତ୍ଥୋ। କୁଲାପଦେସାଦିନା ମହତୀ ମତ୍ତା ଏତସ୍ସାତି ମହାମତ୍ତୋ।

୪୨୪।ତେତି ''ନାନାୱେରଜ୍ଜକା''ତି ୱୁତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣା। ''ଉଭତୋ ସୁଜାତୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୧।୩୦୩; ଅ। ନି। ଟୀ। ୩।୫।୧୩୪) ଏତ୍ତକେ ୱୁତ୍ତେ ଯେହି କେହିଚି ଦ୍ୱୀହି ଭାଗେହି ସୁଜାତତା ୱିଞ୍ଞାଯେଯ୍ୟ, ସୁଜାତସଦ୍ଦୋ ଚ ''ସୁଜାତୋ ଚାରୁଦସ୍ସନୋ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୩୯୯; ସୁ। ନି। ୫୫୩; ଥେରଗା। ୮୧୮) ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପତ୍ତିପରିଯାଯୋତି ଜାତିୱସେନେୱ ସୁଜାତତଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୋରସପୁତ୍ତୱସେନପି ଲୋକେ ମାତୁପିତୁସମଞ୍ଞା ଦିସ୍ସତି, ଇଧ ପନସ୍ସ ଓରସପୁତ୍ତୱସେନେୱ ଇଚ୍ଛୀଯତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣୀକୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପିତା ଚ ମାତା ଚ ପିତରୋ, ପିତୂନଂ ପିତରୋ ପିତାମହା, ତେସଂ ଯୁଗୋ ପିତାମହଯୁଗୋ, ତସ୍ମା ଯାୱ ସତ୍ତମା ପିତାମହଯୁଗାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯୁଗସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ଏକସେସନଯେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ''ଯୁଗୋ ଚ ଯୁଗୋ ଚ ଯୁଗା''ତି। ଏୱଞ୍ହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗହିତମେୱ ହୋତି। ତେନାହ – ''ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସବ୍ବେପି ପୁବ୍ବପୁରିସା ପିତାମହଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତା''ତି। ପୁରିସଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସୱସେନ କତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ''ମାତିତୋ''ତି ପାଠୱଚନଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ଅକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଅପ୍ପତ୍ତଖେପୋ। ଅନୱକ୍ଖିତ୍ତୋତି ସଦ୍ଧଥାଲିପାକାଦୀସୁ ନ ଅୱକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଜାତିୱାଦେନାତି ହେତୁମ୍ହି କରଣୱଚନନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''କେନ କାରଣେନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଉଭତୋ…ପେ… ପିତାମହଯୁଗାତି ଏତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଯୋନିଦୋସାଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣିକଭାୱକିତ୍ତନତୋ। ଅକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଇମିନା କିରିଯାପରାଧାଭାୱୋ। କିରିଯାପରାଧେନ ହି ସତ୍ତା ଖେପଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ଅନୁପକୁଟ୍ଠୋତି ଇମିନା ଅଯୁତ୍ତସଂସଗ୍ଗାଭାୱୋ। ଅଯୁତ୍ତସଂସଗ୍ଗମ୍ପି ହି ପଟିଚ୍ଚ ସତ୍ତା ଅକ୍କୋସଂ ଲଭନ୍ତି।

ଇସ୍ସରୋତି ଅଧିପତେଯ୍ୟସଂୱତ୍ତନିଯକମ୍ମଫଲେନ ଈସନସୀଲୋ। ସା ପନସ୍ସ ଇସ୍ସରତା ୱିଭୱସମ୍ପତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ପାକଟା ଜାତାତି ଅଡ୍ଢତାପରିଯାଯଭାୱେନ ୱଦନ୍ତୋ ''ଅଡ୍ଢୋତି ଇସ୍ସରୋ''ତି ଆହ। ମହନ୍ତଂ ଧନମସ୍ସ ଭୂମିଗତଞ୍ଚେୱ ୱେହାସଟ୍ଠଞ୍ଚାତି ମହଦ୍ଧନୋ। ତସ୍ସାତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ। ୱଦନ୍ତି ''ଅନ୍ୱଯତୋ ବ୍ୟତିରେକତୋ ଚ ଅନୁପସଙ୍କମନକାରଣଂ କିତ୍ତେମା''ତି।

ଅଧିକରୂପୋତି ୱିସିଟ୍ଠରୂପୋ ଉତ୍ତମସରୀରୋ। ଦସ୍ସନଂ ଅରହତୀତି ଦସ୍ସନୀଯୋ। ତେନାହ ''ଦସ୍ସନଯୋଗ୍ଗୋ''ତି। ପସାଦଂ ଆୱହତୀତି ପାସାଦିକୋ। ତେନାହ ''ଚିତ୍ତପସାଦଜନନତୋ''ତି। ୱଣ୍ଣସ୍ସାତି ୱଣ୍ଣଧାତୁଯା । ସରୀରନ୍ତି ସନ୍ନିୱେସୱିସିଟ୍ଠୋ କରଚରଣଗୀୱାସୀସାଦି ଅୱଯୱସମୁଦାଯୋ, ସୋ ଚ ସଣ୍ଠାନମୁଖେନ ଗଯ୍ହତୀତି ''ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯାତି ପରମାଯ…ପେ… ସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବୱଣ୍ଣେସୁ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋୱ ଉତ୍ତମୋତି ୱୁତ୍ତଂ ''ସେଟ୍ଠେନ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ''ତି। ତଥା ହି ବୁଦ୍ଧା ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଚ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣାୱ ହୋନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମୱଚ୍ଛସୀତି ଉତ୍ତମସରୀରାଭୋ ସୁୱଣ୍ଣାଭୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମମେୱ ହି ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସରୀରସଦିସେନ ସରୀରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ''ତି। ନ

ବ୍ରହ୍ମୁଜୁଗତ୍ତଂ। ଅଖୁଦ୍ଦାୱକାସୋ ଦସ୍ସନାଯାତି ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅୱଯୱପାରିପୂରିଯା ଚ ଦସ୍ସନାଯ ଓକାସୋ ନ ଖୁଦ୍ଦକୋ। ତେନାହ ‘‘ସବ୍ବାନେୱା’’ତିଆଦି।

ଯମନିଯମଲକ୍ଖଣଂ ସୀଲମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୀଲୱା, ତଂ ପନସ୍ସ ରତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ ୱୁଦ୍ଧଂ ୱଡ୍ଢିତଂ ସୀଲଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ୱୁଦ୍ଧସୀଲୀ, ତେନ ଚ ସବ୍ବଦା ସମାଯୋଗତୋ ୱୁଦ୍ଧସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ପଞ୍ଚସୀଲମତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱଦନ୍ତି ତତୋ ପରଂ ସୀଲସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅଭାୱତୋ ତେସଞ୍ଚ ଅଜାନନତୋ।

ଠାନକରଣସମ୍ପତ୍ତିଯା ସିକ୍ଖାସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ କତ୍ଥଚିପି ଅନୂନତାଯ ପରିମଣ୍ଡଲପଦାନି ବ୍ଯଞ୍ଜନାନି ଅକ୍ଖରାନି ଏତିସ୍ସାତି ପରିମଣ୍ଡଲପଦବ୍ଯଞ୍ଜନା। ଅଥ ୱା ପଜ୍ଜତି ଅତ୍ଥୋ ଏତେନାତି ପଦଂ, ନାମାଦି, ଯଥାଧିପ୍ପେତମତ୍ଥଂ ବ୍ଯଞ୍ଜେତୀତି ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ୱାକ୍ଯଂ, ତେସଂ ପରିପୁଣ୍ଣତାଯ ପରିମଣ୍ଡଲପଦବ୍ଯଞ୍ଜନା। ଅତ୍ଥଞ୍ଞାପନସାଧନତାଯ ୱାଚାୱ କରଣନ୍ତି ୱାକ୍କରଣଂ, ଉଦାହରଣଘୋସୋ। ଗୁଣପରିପୁଣ୍ଣଭାୱେନ ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ, ତେନ ୱା ଭାସିତବ୍ବଅତ୍ଥସ୍ସ। ପୂରେ ପୁଣ୍ଣଭାୱେ। ପୂରେତି ଚ ପୁରିମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଆଧାରେ ଭୁମ୍ମଂ, ଦୁତିଯସ୍ମିଂ ୱିସଯେ। ସୁଖୁମାଲତ୍ତନେନାତି ଇମିନା ତସ୍ସା ୱାଚାଯ ମୁଦୁସଣ୍ହଭାୱମାହ। ଅପଲିବୁଦ୍ଧାଯ ପିତ୍ତସେମ୍ହାଦୀହି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ ସଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିଯ ଏକଦେସକଥନଂ। ୱିଲମ୍ବିତଂ ସଣିକଂ ଚିରାଯିତ୍ୱା କଥନଂ। ‘‘ସନ୍ଦିଦ୍ଧୱିଲମ୍ବିତାଦୀ’’ତି ୱା ପାଠୋ। ତତ୍ଥ ସନ୍ଦିଦ୍ଧଂ ସନ୍ଦେହଜନକଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଖଲିତାନୁକଡ୍ଢିତାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱାତି ଇମିନା ତସ୍ସ ୱାଚାଯ ଅତ୍ଥପାରିପୂରିଂ ୱଦନ୍ତି।

୪୨୫।ସଦିସାତି ଏକଦେସେନ ସଦିସା। ନ ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଗୁଣେହି ସବ୍ବଥା ସଦିସା କେଚିପି ଗୁଣା ଅଞ୍ଞେସୁ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଇତରେତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହି ଅସଦିସଗୁଣେ। ଇଦନ୍ତି ଇଦଂ ଅତ୍ଥଜାତଂ। ଗୋପଦକନ୍ତି ଗାୱିଯା ପଦେ ଠିତୋଦକଂ। କୁଲପରିଯାଯେନାତି କୁଲାନୁକ୍କମେନ।

ତତ୍ଥାତି ମଞ୍ଚକେ। ସୀହସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେସୀତି ଯଥା ରାହୁ ଅସୁରିନ୍ଦୋ ଆଯାମତୋ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଉବ୍ବେଧତୋ ଚ ଭଗୱତୋ ରୂପକାଯସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତଥାରୂପଂ ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୋ ସୀହସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେସି।

ପରିସୁଦ୍ଧଟ୍ଠେନ ଅରିଯନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅରିଯଂ ଉତ୍ତମଂ ପରିସୁଦ୍ଧ’’ନ୍ତି। ଅନୱଜ୍ଜଟ୍ଠେନ କୁସଲଂ, ନ ସୁଖୱିପାକଟ୍ଠେନ। କତ୍ଥଚି ଚତୁରାସୀତି ପାଣସହସ୍ସାନି କତ୍ଥଚି ଅପରିମାଣାପି ଦେୱମନୁସ୍ସା ଯସ୍ମା ଚତୁସଚ୍ଚାଭିସମଯା ଠାନେସୁ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ଯା ଅପରିମେଯ୍ଯା ମଗ୍ଗଫଲାମତଂ ପିୱନ୍ତି। କୋଟିସତସହସ୍ସାଦିପରିମାଣେନପି ବହୂ ଏୱ। ତସ୍ମା ଅନୁତ୍ତରାଚାରସିକ୍ଖାପନୱସେନେୱ ଭଗୱା ବହୂନଂ ଆଚରିଯୋ। ତେତି କାମରାଗତୋ ଅଞ୍ଞେ ଭଗୱତା ପହୀନକିଲେସେ।

ଅପାପପୁରେକ୍ଖାରୋତି ଅପାପେହି ପୁରକ୍ଖରୀଯତି, ନ ୱା ପାପଂ ପୁରତୋ କରୋତୀତିପି ଅପାପପୁରେକ୍ଖାରୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପାପେ ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅପାପେତି ପାପପଟିପକ୍ଖେ ପାପରହିତେ ଚ। ବ୍ରହ୍ମନି ଭୱା, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱା ହିତା ଗରୁକରଣାଦିନା, ବ୍ରହ୍ମାନଂ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଜାନାତୀତି ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞାଯ ପଜାଯ।

ତିରୋରଟ୍ଠାତିରୋଜନପଦାତି ଏତ୍ଥ ରଞ୍ଜଂ ରଟ୍ଠଂ ରାଜନ୍ତି ରାଜାନୋ ଏତେନାତି କତ୍ୱା। ତଦେକଦେସଭୂତା ପଦେସା ପନ ଜନପଦୋ ଜନା ପଜ୍ଜନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସୁଖଜୀୱିକଂ ପାପୁଣନ୍ତୀତି କତ୍ୱା। ପୁଚ୍ଛାଯ ଦୋସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଭଗୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି ତେସଂ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନୱକାତି ଆଗନ୍ତୁକଭାୱେନ ଅମ୍ହାକଂ ଅଭିନୱା।

୪୨୬।ଓପାତେତି ନିପ୍ପାତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥାଭୂତୋ ଚ ତତ୍ଥ ପେସିତା ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୱେସେତୀ’’ତି। ସଂପୁରକ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ କରୋନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ପୁରତୋ କତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୀ’’ତି।

୪୨୭। ସୁଦ୍ଦେ ବହି କତ୍ୱା ରହୋ ସାସିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ମନ୍ତା ଏୱ ତଂତଂଅତ୍ଥପଟିପତ୍ତିହେତୁତାଯ ପଦନ୍ତି ମନ୍ତପଦଂ ୱେଦଂ। ତେନାହ ‘‘ୱେଦୋ’’ତି। ଏୱଂ କିରାତି ପରମ୍ପରଭାୱେନ ଆଭତନ୍ତି ଆଚରିଯପରମ୍ପରାଯ ଆଭତଂ। ପାୱଚନସଙ୍ଖାତସମ୍ପତ୍ତିଯାତି ପମୁଖୱଚନମ୍ହି ଉଦତ୍ତାଦିସମ୍ପତ୍ତିଯା। ସାୱିତ୍ତିଆଦୀହି ଛନ୍ଦବନ୍ଧେହି ୱଗ୍ଗବନ୍ଧେହି ଚାତି ଗାଯତ୍ତୀଆଦୀହି ଅଜ୍ଝାଯାନୁୱାକାଦୀହି ଛନ୍ଦବନ୍ଧେହି ଚ ୱଗ୍ଗବନ୍ଧେହି ଚ। ସମ୍ପାଦେତ୍ୱାତି ପଦସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅହାପେତ୍ୱା। ପୱତ୍ତାରୋତି ୱା ପାୱଚନୱସେନ ୱତ୍ତାରୋ। ସଜ୍ଝାଯିତନ୍ତି ଗାଯନୱସେନ ସଜ୍ଝାଯିତଂ, ତଂ ପନ ପଦେନେୱ ଇଚ୍ଛିତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପଦସମ୍ପତ୍ତିୱସେନା’’ତି। ଅଞ୍ଞେସଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ପାୱଚନୱସେନ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱୁତ୍ତଂ। ରାସିକତନ୍ତି ଇରୁୱେଦଯଜୁୱେଦସାମୱେଦାଦିୱସେନ, ତତ୍ଥାପି ପଚ୍ଚେକଂ ମନ୍ତବ୍ରହ୍ମାଦିୱସେନ ଅଜ୍ଝାଯାନୁୱାକାଦିୱସେନ ରାସିକତଂ। ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେତ୍ୱାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁପରିଭଣ୍ଡେନ ଯଥାକମ୍ମୂପଗଞ୍ଞାଣେନ ସତ୍ତାନଂ କମ୍ମସ୍ସକତଂ, ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସଦିସେନ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣେନ ଅତୀତକପ୍ପେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମନ୍ତଜ୍ଝେନୱିଧିଞ୍ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା।

ପାୱଚନେନ ସହ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱାତି କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଯଂ ୱଚନଂ ୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତଂ, ତେନ ସହ ଅୱିରୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା। ନ ହି ତେସଂ ୱିୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ଅତ୍ଥୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ ହୋତି। ଅପରାପରେତି ଅଟ୍ଠକାଦୀହି ଅପରାପରେ, ପଚ୍ଛିମା ଓକ୍କାକରାଜକାଲାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନା। ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଅଟ୍ଠକାଦୀହି ଗନ୍ଥିତମନ୍ତପଦେସୁ କିଲେସସନ୍ନିସ୍ସିତପଦାନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଦେ ପକ୍ଖିପନଂ କତ୍ୱା। ୱିରୁଦ୍ଧେ ଅକଂସୂତି ବ୍ରାହ୍ମଣଧମ୍ମିକସୁତ୍ତାଦୀସୁ (ଖୁ। ନି। ବ୍ରାହ୍ମଣଧମ୍ମିକସୁତ୍ତଂ) ଆଗତନଯେନେୱ ସଂକିଲେସିକତ୍ଥଦୀପନତୋ ପଚ୍ଚନୀକଭୂତେ ଅକଂସୁ।

୪୨୮।ପଟିପାଟିଯା ଘଟିତାତି ପଟିପାଟିଯା ସମ୍ବଦ୍ଧା। ପରମ୍ପରସଂସଟ୍ଠାତି ଆଦାନିଯାଯ ଯଟ୍ଠିଯା ସଂସଟ୍ଠା। ତେନାହ ''ଯଟ୍ଠିଗ୍ଗାହକେନ ଚକ୍ଖୁମତା''ତି। ପୁରିମସ୍ସାତି ମଣ୍ଡଲାକାରେନ ଠିତାଯ ଅନ୍ଧୱେଣିଯା ସଙ୍ଗପୁରିମସ୍ସ ହତ୍ଥେନ ସଙ୍ଗପଚ୍ଛିମସ୍ସ କଚ୍ଛଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା। ଦିୱସମ୍ପୀତି ଅନେକଦିୱସମ୍ପି । ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅନାଗତଭୱଂ ଞତ୍ୱା ଯଥାଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେଯେୱ ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅକ୍କମନଂୱ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ''କହଂ ଚକ୍ଖୁମା କହଂ ମଗ୍ଗୋ''ତି ପରିଦେୱିତ୍ୱା।

ପାଠଇଆଗତେସୁ ଦ୍ୱୀସୂତି ସଦ୍ଧା ଅନୁସ୍ସୱୋତି ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ। ଏୱରୂପେତି ଯଥା ସଦ୍ଧାନୁସ୍ସୱା, ଏୱରୂପେ ଏୱ ପଚ୍ଚକ୍ଖଗାହିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତଯୋତି ରୁଚିଆକାରପରିୱିତକ୍କଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯୋ। ଭୂତୱିପାକାତି ଭୂତତ୍ଥନିଟ୍ଠାଯକା ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସାଧକା, ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଅଭୂତତ୍ଥୱିପାକା ୱେଦିତଙ୍ଗା । ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ସଦ୍ଧାଯିତାଦିୱତ୍ଥୂସୁ। ଏକଂସେନେୱ ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତୁଂ ନାଲଂ ଅନେକନ୍ତିକତ୍ତା ସଦ୍ଧାଦିଗ୍ଗାହସ୍ସ। ଉପରି ପୁଚ୍ଛାଯ ମଗ୍ଗଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଠପେସି ସଚ୍ଚାନୁରକ୍ଖାଯ ଞାତୁକାମତାଯ ଉପ୍ପାଦିତତ୍ତା। ପସ୍ସତି ହି ଭଗୱା – ମଯା ''ସଚ୍ଚମନୁରକ୍ଖତା...ପେ... ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସଚ୍ଚାନୁରକ୍ଖଣଂ ଞାତୁକାମୋ ମାଣୱୋ ''କିତ୍ତାୱତା''ତିଆଦିନା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନୁବୋଧେ ପୁଚ୍ଛାଯ ଅୱସରଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯେ ଉପକାରଧମ୍ମେ କଥେସ୍ସାମୀତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଉପରି ପୁଚ୍ଛାଯ ମଗ୍ଗଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଠପେସୀ''ତି।

୪୩୦।ଅତ୍ତାନଞ୍ଚେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି, ଯତୋ ୱୁତ୍ତଂ ପାଠଇଯଂ – ''ଯଂ ଖୋ ପନାଯମାଯସ୍ମା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଗମ୍ଭୀରୋ ସୋ ଧମ୍ମୋ ଦୁଦ୍ଦସୋ ଦୁରନୁବୋଧୋ''ତିଆଦି। ଲୁବ୍ଭନ୍ତୀତି ଲୋଭନୀଯା ଯଥା ''ଅପାଯଗମନୀଯା''ତି ଆହ ''ଲୋଭନୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଲୋଭଧମ୍ମେସୂ''ତି। ଯଥା ୱା ରୂପାଦିଧମ୍ମା ଲୋଭନୀଯା, ଏୱଂ ଲୋଭୋତି ଆହ ''ଲୋଭନୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଲୋଭଧମ୍ମେସୂ''ତି। ତେନେୱାହ – ''ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ, ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏତ୍ଥ ନିୱିସମାନା ନିୱିସତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୦; ମ। ନି। ୧।୧୩୩; ୱିଭ। ୨୦୩)। ଏସେ ନଯୋ ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି।

୪୩୨।ନିୱେସେତୀତି ଠପେତି ପଟ୍ଠପେତି। ପଯିରୁପାସତୀତି ଉପଟ୍ଠାନୱସେନ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦତି। ସୁଯ୍ୟତି ଏତେନାତି ସୋତନ୍ତି ଆହ ''ପସାଦସୋତ''ନ୍ତି। ତଞ୍ହି ସୱନାଯ ଓଦହିତଙ୍କନ୍ତି। ଧାରେତି ସନ୍ଧାରେତି ତତ୍ଥେୱ ମନଂ ଠପେତି। ଅତ୍ଥତୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ଥତୋ। କାରଣତୋତି ଯୁତ୍ତିତୋ ହେତୁଦାହରଣେହି ଉପପତ୍ତିତୋ। ଓଲୋକନନ୍ତି ଏୱମେତନ୍ତି ଯଥାସଭାୱତୋ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଦଟ୍ଠଙ୍କତଂ ଖମନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ମହନ୍ତସ୍ସ ମଣିନୋ ପଜ୍ଜଲନ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ଆୱିକତ୍ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆହ ''ଇଧା''ତିଆଦି। କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦୋତି କତ୍ତୁକାମତାସଙ୍ଖାତୋ କୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦୋ। ୱାଯମତୀତିଆଦିତୋ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ୱୀରିଯାନଂ ୱସେନ ୱାଯାମଂ ପରକ୍କମଂ କରୋତି। ମଗ୍ଗପଧାନଂ ପଦହତୀତି ମଗ୍ଗାୱହଂ ମଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନଞ୍ଚ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ ପଦହତି, ପଦହନୱସେନ ତଂ ପରିପୂରେତି। ପରମସଚ୍ଚନ୍ତି ଅମୋଘଧମ୍ମତ୍ତା ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚଂ। ସହଜାତନାମକାଯେନାତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାସହଜାତନାମକାଯେନ । ତଦେୱାତି ତଦେୱ ପରମସଚ୍ଚଂ ନିବ୍ବାନଂ। ତେନେୱାହ – ''ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯେନ ୱିଭୂତଂ ପାକଟଂ କରୋନ୍ତୋ ପସ୍ସତୀ''ତି।

୪୩୩-୪।ମଗ୍ଗାନୁବୋଧୋତି ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ବୋଧୋ ବୁଜ୍ଝନଂ, ଯେସଂ କିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନୱସେନ ମଗ୍ଗପ୍ପଟିୱେଧୋ, ତେସଂ ପଟିପସ୍ସମ୍ଭନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ, ମଗ୍ଗେନ ପଟିୱିଦ୍ଧାନି ସଚ୍ଚାନି, ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚମେୱ ୱା ଅନୁରୂପବୁଜ୍ଝନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ସଚ୍ଚାନୁପ୍ପତ୍ତୀତି ଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତା ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭାଦଯୋ ଦ୍ୱାଦସ ଧମ୍ମା ସଚ୍ଚାନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଉପକାରା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ତେସଂଯେୱାତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନଂ ଦ୍ୱାଦସନ୍ନ''ନ୍ତି। ନାଯଂ ''ତେସଂଯେୱା''ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ସତିପି କୁସଲୱିପାକାଦିଭାୱେନ ନାନତ୍ତେ ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣଭୂମିକିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ପନ ସଦିସାତି ଉପାଯତୋୱ ମଗ୍ଗଧମ୍ମା ଆସେୱିତା ବହୁଲୀକତା ଫଲଭୂତାତି ୱତ୍ତଙ୍କତଂ ଅରହତୀତି ତଂସଦିସେ ତଙ୍କୋହାରଂ କତ୍ୱା ''ତେସଂ ମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ହି ଆସେୱନାଗହଣଂ ସମତ୍ଥିତଂ, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ନ ହି ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକାନଂ ମଗ୍ଗଧମ୍ମାନଂ ଆସେୱନା, ବହୁଲୀକମ୍ମଂ ୱା ଅତ୍ଥୀତି। ତୁଲନାତି ୱିପସ୍ସନା। ସା ହି ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିଭୂତା ମଗ୍ଗପ୍ପଧାନସ୍ସ ବହୁକାରା ତସ୍ସ ଅଭାୱେ ମଗ୍ଗପ୍ପଧାନସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ, ଏୱଂ ଉସ୍ସାହୋ ତୁଲନାଯ ଛନ୍ଦୋ ଉସ୍ସାହସ୍ସ ବହୁକାରୋତିଆଦିନା ହେଟ୍ଠିମସ୍ସ ଉପରିମୂପକାରତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱାତି ଆହ – ''ଇମିନା ନଯେନ ସଙ୍ଗପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତଙ୍କୋ''ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଚଙ୍କୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୬। ଏସୁକାରୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୩୭।କୋଟ୍ଠାସନ୍ତି ମଂସଭାଗଂ। ଲଗ୍ଗାପେୟ୍ୟୁନ୍ତି ନ୍ହାରୁନା ୱା ୱାକେନ ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥେ ୱା ୱସନଗେହେ ୱା ଓଲମ୍ବନୱସେନ ବନ୍ଧେୟ୍ୟୁଂ। ସତ୍ଥଧମ୍ମନ୍ତି ସତ୍ଥିକେସୁ ସତ୍ଥୱାହେନ ପଣେତବ୍ବଂ ଆଣାଧମ୍ମଂ। ତସ୍ସ ନିକ୍ଖମନତ୍ଥନ୍ତି ତଂ ମୂଲଂ ସତ୍ଥିକେହି ନିତ୍ଥରଣତ୍ଥଂ। ପାପଂ ଅସ୍ସାତି ପରିଚରନ୍ତସ୍ସ ପାରିଚରିୟାୟ ଅହିତଂୱ ଅସ୍ସ। ତେନାହ ‘‘ନ ସେୟ୍ୟୋ’’ତି। ଉଚ୍ଚକୁଲୀନାଦୟୋ ଦୁତିୟୱାରାଦୀହି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇଧ ଉପଧିୱିପତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ପାପିୟାଦିପଦେହି ୱୁତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ – ‘‘ପାପିୟୋତି ପାପକୋ ଲାମକୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଅସ୍ସା’’ତି। ସେୟ୍ୟଂସୋତି ହିତକୋଟ୍ଠାସୋ, ହିତସଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଚ୍ଚକୁଲୀନତାତି କରଣତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନତ୍ତେନା’’ତି। ‘‘ୱଣ୍ଣୋ ନ ଖୀୟେଥ ତଥାଗତସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୦୫; ୩।୧୪୧; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୨୫; ଉଦା। ୫୩; ଅପ। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬।୨୦; ବୁ। ୱଂ। ଅଟ୍ଠ। ୪।୪; ଚରିୟା। ଅଟ୍ଠ। ୧। ନିଦାନକଥା; ୨।ପକିଣ୍ଣକକଥା; ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା; ସଂ। ନି। ଟୀ। ୧।୨।୧; ଅ। ନି। ଟୀ। ୧।୧।୧; ୱଜିର। ଟୀ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା; ନେତ୍ତି। ଟୀ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା; ମ। ନି। ଟୀ। ୧।୧) ୱିୟ ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦୋ ଇଧ ପସଂସାପରିୟାୟୋତି ଆହ ‘‘ୱେସ୍ସୋପି ହି ଉଳାରୱଣ୍ଣୋ ହୋତୀ’’ତି।

୪୪୦। ‘‘ନିରତ୍ତୋ ପଦସଦ୍ଦୋ ସୋଳାରଗୋତ୍ତସ୍ସ ଅକିଣ୍ଣମତ୍ତିକାପତ୍ତୋ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ ଅସଙ୍ଗଚାରୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭିକ୍ଖା ଚରିତବ୍ବାୱ, ଅୟଂ ତେସଂ କୁଲଧମ୍ମୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ହରିତ୍ୱାତି ଅପନେତ୍ୱା। ସତ୍ତଜୀୱୋ ସତ୍ତୱାଣିଜକୋ। ଗୋପେତି ରକ୍ଖତୀତି ଗୋପୋ, ଆରକ୍ଖାଧିକାରେ ନିୟୁତ୍ତୋ। ଅସନ୍ତି ଲୂନନ୍ତି ତେନାତି ଅସିତଂ, ଲୱିତ୍ତଂ। ୱିୱିଧଂ ଭାରଂ ଆଭଞ୍ଜନ୍ତି ଓଲମ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ବ୍ୟାଭଙ୍ଗୀ, କାଜଂ।

୪୪୧।ଅନୁସ୍ସରତୋତି ଅନୁସ୍ସରଣହେତୁ କୁଲୱଂସାନୁସ୍ସରଣକ୍ଖଣେ ଖତ୍ତିୟୋତିଆଦିନା ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ତେନାହ ‘‘ପୋରାଣେ…ପେ… ଅନୁସ୍ସରିୟମାନେ’’ତି। ଉଚ୍ଚନୀଚତ୍ତଜାନନତ୍ଥଞ୍ଚ କୁଲୱୱତ୍ଥାନଂ କତଂ ହୋତୀତି ଖତ୍ତିୟାଦିକୁଲକମ୍ମୁନା ତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱଣ୍ଣାନଂ ସନ୍ଧନଂ ଜୀୱିକଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣା, ତଥାଗତୋ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମମେୱ ପୁରିସସ୍ସ ସନ୍ଧନଂ ପଞ୍ଞପେତି ତେନ ସତ୍ତସ୍ସ ଲୋକଗ୍ଗଭାୱସିଦ୍ଧିତୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଏସୁକାରୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୭। ଧନଞ୍ଜାନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୪୫।ରାଜଗହଂପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତପବ୍ବତସ୍ସାତି ପଣ୍ଡୱପବ୍ବତଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ରାଜଗହନଗରସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣଦିସାଭାଗେ ପବ୍ବତସ୍ସ ସମୀପେ ଠିତୋ ଜନପଦୋ ଦକ୍ଖିଣାଗିରି। ତଣ୍ଡୁଲପୁଟକାନଂ ପାଲି ଏତ୍ଥାତି ତଣ୍ଡୁଲପାଲି। ତସ୍ସ କିର ଦ୍ୱାରସମୀପେ ତଣ୍ଡୁଲୱାଣିଜା ତଣ୍ଡୁଲପସିବ୍ବକେ ୱିୱରିତ୍ୱା ପଟିପାଟିୟା ଠପେତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତି, ତେନସ୍ସ ‘‘ତଣ୍ଡୁଲପାଲିଦ୍ୱାର’’ନ୍ତି ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି। ସବ୍ବମେୱ ସସ୍ସଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଦଲିଦ୍ଦକସ୍ସକାନଂ ଦିୱସପରିବ୍ବୟମତ୍ତମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସବ୍ବମେୱ ଆୟତୋ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ ଧଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହାତି। ମନ୍ଦସସ୍ସାନୀତି ମନ୍ଦନିପ୍ଫତ୍ତିକାନି ସସ୍ସାନି।

୪୪୬।ଇମିନା ନୟେନାତି ଦାସକମ୍ମକରସ୍ସ ନିୱାସନଭତ୍ତୱେତନାନୁପ୍ପଦାନେନ ମଙ୍ଗଲଦିୱସେସୁ ଧନୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରାନୁପ୍ପଦାନାଦିନା ଚ ପୋସେତବ୍ବୋ। ମିତ୍ତାମଚ୍ଚାନଂ ପିୟୱଚନଅତ୍ଥଚରିୟାସମାନତ୍ତତାଦି ମିତ୍ତାମଚ୍ଚକରଣୀୟଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତଥା ଞାତିସାଲୋହିତାନଂ। ତତ୍ଥ ଆୱାହୱିୱାହସମ୍ବନ୍ଧେନ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଇମେ’’ତି ଞାୟନ୍ତୀତି ଞାତୀ, ମାତାପିତାଦିସମ୍ବନ୍ଧତାୟ ସମାନଲୋହିତାତି ସାଲୋହିତା। ସମ୍ପତ୍ତା ଦଦନ୍ତେସୁପି ଅସଜ୍ଜନତୋ ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ତିଥୀତି ଅତିଥି, ତେସଂ ଅତ୍ତନା ସମାନପରିଭୋଗୱସେନ ଅତିଥିକରଣୀୟଂ କାତବ୍ବଂ, ଅତିଥିବଲୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଞାତକଭୂତପୁବ୍ବା ପେତ୍ତିୱିସୟଂ ଉପଗତା ପୁବ୍ବପେତା, ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟେସୁ କାଲେନ କାଲଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଉଦ୍ଦିସନଂ ପୁବ୍ବପେତକରଣୀୟଂ, ପେତବଲୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫୱିଲେପନଜାଲାଭତ୍ତେହି କାଲେନ କାଲଂ ଦେୱତାନଂ ପୂଜା ଦେୱତାକରଣୀୟଂ, ଦେୱତାବଲୀତି ଅତ୍ଥୋ, ରାଜକିଚ୍ଚକରଣଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ରାଜକରଣୀୟଂ। ଅୟମ୍ପି କାୟୋତି ଅତ୍ତନୋ କାୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ଇମିନା ନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି।

୪୪୭।ପଞ୍ଚ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟକମ୍ମାନୀତି ନିଚ୍ଚସୀଲପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମା। ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମା ଦସ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟକମ୍ମାନି। ଅଧମ୍ମଚାରୀ ଏୱ ୱିସମଚାରୀ କାୟୱିସମାଦିଚରଣତୋତି ୱିସମଚାରୀପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତୋ।

୪୪୮-୪୫୩।ଓସରନ୍ତି ଅପସକ୍କନ୍ତି, ଖୀୟନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ପରିହାୟନ୍ତୀ’’ତି। ଅଭିସରନ୍ତୀତି ଅଭିୱଡ୍ଢନୱସେନ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ତେନାହ

‘‘ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ’’ତି। ତତ୍ରାତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ। ଅସ୍ସାତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଧନଞ୍ଜାନିସ୍ସ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଯଦା ଭଗୱତା ‘‘ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଚତୁସଚ୍ଚୱିନିମୁତ୍ତନ୍ତି ନିବ୍ବାନେତ୍ୱା ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନେହି ସଚ୍ଚେହି ୱିମୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ତତୋ ପୁବ୍ବେପି ସଚ୍ଚୱିମୁତ୍ତଂ କଥଂ ନ କଥେସିଯେୱ ସଚ୍ଚୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ।

ଧନଞ୍ଜାନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୮। ୱାସେଟ୍ଠସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୫୪।ଜାତିଂସୋଧେତୁକାମା ହୋନ୍ତୀତି ସହୱାସୀନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ କିରିଯା ପରାଧେନ ୱା ଅସାରୁପ୍ପଟ୍ଠେନ ୱା ଜାତିଯା ଉପକ୍କିଲେସଂ ଆସଙ୍କାଯ ତଂ ସୋଧେତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ମନ୍ତେ ସୋଧେତୁକାମା ହୋନ୍ତୀତି ମନ୍ତୱଚନେ ଆଚରିଯମତିଚୋଦନାଯ ଅଞ୍ଞେନ ୱାକ୍ୟେନ କେନଚି କାରଣେନ ସଂସଯେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତଂ ସୋଧେତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ଅନ୍ତରାତି ୱେମଜ୍ଝେ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥେୱା ଅନ୍ତରାସଦ୍ଦୋତି ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞା କଥାତି ୱଚନଂ ଅୱଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଖନ୍ତୀମେତ୍ତାନୁଦ୍ଦଯାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଏୱ ‘‘ସୀଲୱାତି ଗୁଣୱା’’ତିଆହ। ତେହି ସୀଲସ୍ସ ୱିସୁଜ୍ଝନକାଲେପି ‘‘ସୀଲୱା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସମ୍ପନ୍ନସୀଲତ୍ତା ୱା ତେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଏୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସୀଲୱାତି ଗୁଣୱା’’ତି। ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋତି ସାଧୁ ଆଚାରୱନ୍ତୋ।

୪୫୫।ସିକ୍ଖିତାତି ତେୱିଜ୍ଜାନଂ ସିକ୍ଖିତା ତୁମ୍ହେ, ନ ଦାନି ତୁମ୍ହେହି କିଞ୍ଚି କତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପଟିଞ୍ଞାତାତି ପଟିଜାନିତ୍ୱା ଠିତା।

ୱେଦତ୍ତଯସଙ୍ଖାତା ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅଜ୍ଝଯନ୍ତୀତି ତେୱିଜ୍ଜା। ତେନାହ ‘‘ତିୱେଦାନ’’ନ୍ତି। ତଯୋ ୱେଦେ ଅଣନ୍ତି ଅଜ୍ଝଯନ୍ତୀତି ବ୍ରାହ୍ମଣା, ତେସଂ। ଯଂ ଏକଂ ପଦମ୍ପି ଅକ୍ଖାତଂ, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ କେୱଲିନୋ ଅଧିଯିନୋ ଅପ୍ପପଯୋଗେନ। ନିଟ୍ଠାଗତମ୍ହାତି ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତା ଅମ୍ହ ତେୱିଜ୍ଜାଯ ସକସମଯସ୍ସ କଥନେ।

ମନୋକମ୍ମତୋ ହି ୱତ୍ତସମ୍ପଦାତିକାରଣୂପଚାରେନାଯମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଆହ – ‘‘ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହି ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଖଯାତୀତନ୍ତି ୱଡ୍ଢିପକ୍ଖେ ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁକ୍କପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ଚନ୍ଦୋ ୱଡ୍ଢତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ଖୀଯତୀତି। ୱନ୍ଦମାନା ଜନା ନମକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି।

ଅତ୍ଥଦସ୍ସନେନାତି ୱିୱରଣେନ ଦସ୍ସନପରିଣାଯକଟ୍ଠେନ ଲୋକସ୍ସ ଚକ୍ଖୁ ହୁତ୍ୱା ସମୁପ୍ପନ୍ନଂ।

୪୫୬।ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ବ୍ରାହ୍ମଣଚିନ୍ତାତି – ‘‘କିଂ ଜାତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୋତି ଉଦାହୁ ଭୱତି କମ୍ମୁନା’’ତି ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୱିଚାରୋ ତାୱ ତିଟ୍ଠତୁ । ଜାତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତିଣରୁକ୍ଖକୀଟପଟଙ୍ଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଲୋକେ ଜାତିୱିଭଙ୍ଗଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ କଥେସ୍ସାମୀତି ତେସଂ ଚିତ୍ତସମ୍ପହଂସନତ୍ଥଂ ଦେସେତବ୍ବମତ୍ଥଂ ପଟିଜାନାତି। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞା ହି ଜାତିଯୋତି ଇଦଂ କାରଣୱଚନଂ, ଯସ୍ମା ଇମା ଜାତିଯୋ ନାମ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସିଟ୍ଠା, ତସ୍ମା ଜାତିୱିଭଙ୍ଗଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମୀତି।

ଯସ୍ମା ଇଧ ଉପାଦିନ୍ନକଜାତି ବ୍ୟାକାତବ୍ବଭାୱେନ ଆଗତା, ତସ୍ସା ପନ ନିଦସ୍ସନଭାୱେନ ଇତରା, ତସ୍ମା ‘‘ଜାତିୱିଭଙ୍ଗଂ ପାଣାନ’’ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଂ ତେସଂ ପାଣାନଂ ଜାତିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱନ୍ତି ନିଦସ୍ସନଂ କଥେତ୍ୱା ନିଦସ୍ସିତବ୍ବେ କଥିଯମାନେ। ତସ୍ସାତି ୱାସେଟ୍ଠସ୍ସ। କାମଂ ‘‘ତେସଂ ୱୋହଂ ବ୍ୟକ୍ଖିସ୍ସ’’ନ୍ତି ଉଭୋପି ମାଣୱେ ନିସ୍ସାଯ ଦେସନା ଆଗତା, ତଥାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ‘‘ଏୱଂ, ୱାସେଟ୍ଠ, ଜାନାହୀ’’ତିଆଦିନା ୱାସେଟ୍ଠମେୱ ଆଲପନ୍ତୋ ଭଗୱା ତମେୱ ଇମିନା ନିଯାମେନ ପମୁଖଂ ଅକାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତସ୍ସାତି ୱାସେଟ୍ଠସ୍ସା’’ତି। ଜାତିଭେଦୋ ଜାତିୱିସେସୋ, ଜାତିଯା ଭେଦୋ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତି ନିଦସ୍ସନେନ ୱିଭୂତଭାୱଂ ଆପାଦିତେନ ପଟିଞ୍ଞାତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଭୂତଭାୱାପତ୍ତିତୋ। ଆମ ନ ୱଚ୍ଚତୀତି କମ୍ମନାନତାଯ ଏୱ ଉପାଦିନ୍ନନାନତାଯ ପଟିକ୍ଖେପପଦମେତଂ, ନ ବୀଜନାନତାଯ ଅନୁପାଦିନ୍ନନାନତାଯ ପଟିକ୍ଖେପପଦନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କମ୍ମଂ ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ତଂତଂଯୋନିଖିପନମତ୍ତଂ କମ୍ମସ୍ସ ସାମତ୍ଥିଯଂ, ତଂତଂଯୋନିନିଯତା ପନ ଯେ ୱଣ୍ଣୱିସେସା, ତେ ତଂତଂଯୋନିସିଦ୍ଧିଯାୱ ସିଦ୍ଧା ହୋନ୍ତୀତି ତଂ ପନ ଯୋନିଖିପନକମ୍ମଂ ତଂତଂଯୋନିୱିସିଟ୍ଠ-ୱିସେସାଭିଭୂତାଯ ପଯୋଗନିପ୍ଫତ୍ତିଯା, ଅସଂମୁଚ୍ଛିତାଯ ଏୱ ୱା ପଚ୍ଚଯଭୂତାଯ ଭୱପତ୍ଥନାଯ ଅଭିସଙ୍ଖତମେୱାତି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବପଚ୍ଚଯୱିସେସେନ ୱିନା ଫଲୱିସେସାଭାୱତୋ ଏତଂ ସମୀହିତକମ୍ମଂ ପତ୍ଥନାଦୀହି ଚ ଭିନ୍ନସତ୍ତିତଂ ୱିସିଟ୍ଠସାମତ୍ଥିଯଂ ୱା ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାଦିୱିସିଟ୍ଠଫଲନିବ୍ବତ୍ତକଂ ଜାଯତି, ଏୱଂ ଯୋନିଖିପନତଂଯୋନିନିଯତୱିସେସାୱହତା ହୋତୀତି। ଥେରେନ ହି ବୀଜନାନତା ୱିଯ କମ୍ମନାନତାପି ଉପାଦିନ୍ନକନାନତାଯ ସିଯା ନୁ ଖୋ ପଚ୍ଚଯୋତି ଚୋଦନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୱିସେସୱିସିଟ୍ଠା କମ୍ମନାନତା ପନ ପଚ୍ଚଯୋତି ନିଚ୍ଛିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ନାନାଓଣ୍ଣାତି ନାନପ୍ପକାରଓଣ୍ଣା। ତାଲନାଲିକେରାଦୀନଂ ଲୋକେ ଅଭିଞ୍ଞାତତିଣଜାତିଭାଓତୋ ୱିସେସେନ ଗୟ୍ହତି ଅଭିଞ୍ଞାତସୋତନଯେନ। ଜାତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣୋଓାତି ଅଟ୍ଠାନପଯୁତ୍ତୋ ଏଓ-ସଦ୍ଦୋ, ଜାତିଯାଓ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଓେଯ୍ୟାତି ଯୋଜନା। ନ ଚ ଗୟ୍ହତୀତି ତିଣରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ୱିଯ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଜାତିନିଯତସ୍ସ ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅନୁପଲବ୍ଭନତୋ, ପିଓନଭୁଞ୍ଜନକଥନହସନାଦିକିରିଯାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣଭାଓେନ ଏକନ୍ତିକଲିଙ୍ଗନିଯତାଯ ମନ୍ତଜ୍ଝେନାଦିଂ ୱିନା ଅନୁପଲବ୍ଭନତୋ ଚ। ଓଚୀଭେଦେନେଓାତି ଆହଇଓଚନେନେଓ।

କୀଟେ ପଟଙ୍ଗେତିଆଦୀସୁ ଜାତିନାନତା ଲବ୍ଭତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଲିଙ୍ଗୱିସିଟ୍ଠତାଦସ୍ସନା। କୁନ୍ଥା କୀଟକା , ଖଜ୍ଜଖାଦକା କିପିଲ୍ଲିକା। ଉପ୍ପତିତ୍ୱାତି ଉଡ୍ଡେତ୍ୱା ଉଡ୍ଡେତ୍ୱା। ପଟଭାଓଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱା ପଟଙ୍ଗା, ନ ଖୁଦ୍ଦକପାଣକା କୀଟା ନାମ। ତେସମ୍ପି କୀଟକାନଂ।

କାଳଅକାଦଯୋତି କଲନ୍ଦକାଦଯୋ।

ଉଦରଂଯେଓ ନେସଂ ପାଦା ଉଦରେନେଓ ସମ୍ପଜ୍ଜନତୋ।

ସଞ୍ଞାପୁବ୍ବକୋ ୱିଧି ଅନିଚ୍ଚୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଉଦକେ’’ତି ଆହ ଯଥା ‘‘ୱୀରସ୍ସ ଭାଓୋ ୱୀରିଯ’’ନ୍ତି।

ପତ୍ତସମୁଦାଯେ ପକ୍ଖସଦ୍ଦୋତି ‘‘ପତ୍ତେହି ଯନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଅଓଯଓଵ୍ୟତିରେକେନ ସମୁଦାଯୋ ଅତ୍ଥି।

ସଙ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତୋ ‘‘ଜାତିଓସେନ ନାନା’’ତିଆଦିନା। ଏତ୍ଥ ପଦଦ୍ୱେ ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ନତ୍ଥୀତି ସମ୍ବନ୍ଧମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ରାଯଂ ଯୋଜନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନ ହି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଏଦିସଂ ସୀସଂ ହୋତି, ଖତ୍ତିଯାନଂ ଏଦିସନ୍ତି ନିଯମୋ ଅତ୍ଥି ଯଥା ହତ୍ଥିଅସ୍ସମିଗାଦୀନ’’ନ୍ତି ଇଦମେଓ ୱାକ୍ୟଂ ସନ୍ଧାଯ ନେତବ୍ବଂ। ତଂ ସଂଖିପିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବଂ ଯୋଜେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆହ।

ତସ୍ମାତି ଯଥାୱୁତ୍ତନିଗମନଓଚନସ୍ସ ଅଯଂ ଯୋଜନା ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନା ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୫୭।ୱୋକାରନ୍ତି ୱୋକରଣଂ, ଯେନ ୱିସିଟ୍ଠତାଯ ନ ୱୋକରୀଯତି ଜାତିଭେଦୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଗୋରକ୍ଖାଦିଉପଜୀଓନେନ ଆଜୀଓୱିପନ୍ନୋ, ହିଂସାଦିନା ସୀଲୱିପନ୍ନୋ, ନିଲ୍ଲଜ୍ଜଓତାଦିନା ଆଚାରୱିପନ୍ନୋତି। ସାମଞ୍ଞଜୋତନା ୱିସେସେ ନିଟ୍ଠିତା ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଗୋରକ୍ଖନ୍ତି ଖେତ୍ତରକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ‘‘ଗୋତି ହି ପଥୱିଯା ନାମ’’ନ୍ତି। ତେହି ତେହି ଉପାଯେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ସିପ୍ପଂ, ତତ୍ଥ କୋସଲ୍ଲଂ। ପରେସଂ ଇସନଟ୍ଠେନ ହିଂସନଟ୍ଠେନ ଇସ୍ସୋ, ସୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଇସ୍ସୋ ଯୋଧାଜୀୱିକୋ, ଇସ୍ସସ୍ସ କମ୍ମଂ ପହରଣଂ, ଉସୁଂ ସତ୍ତିଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ପଓତ୍ତା ଜୀୱିକା ଇସ୍ସତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଆୱୁଧଜୀୱିକ’’ନ୍ତି। ଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଅସ୍ସ ଜୀୱିକା, ତଦେଓ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଉସୁଞ୍ଚ ସତ୍ତିଞ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ବ୍ରହ୍ମଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱେଦୋ, ତଂ ଅଣତି ଜାନାତୀତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଜାନନଞ୍ଚ ପୋରାଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିହିତନିଯାମେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତୋପସମେନ ଅନୁଟ୍ଠାନତପେନ ଯଥା ‘‘ଆଜୀଓସୀଲାଚାରୱିପନ୍ନୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଧମ୍ମିକେହି ଲୋକିଯପଣ୍ଡିତେହି ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୋ, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜନମେଓାତି ଆହ ‘‘ଏଓଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସମଯେନ…ପେ… ସାଧେତ୍ୱା’’ତି। ଏଓଂ ସନ୍ତେତି ଏଓଂ ଆଜୀଓସୀଲାଚାରୱିପନ୍ନସ୍ସ ଅବ୍ରାହ୍ମଣଭାଓେ ସତି ନ ଜାତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୋତି, ଗୁଣେହି ପନ ଆଜୀଓସୀଲାଚାରସମ୍ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତେହି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଗୁଣାନଂଯେଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଭାଓକରଣତୋ ଚତୁଓଣ୍ଣୱିଭାଗେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି କୁଲେ ଜାତୋ ଯୋ ସୀଲାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନତାଯ ଗୁଣଓା, ସୋ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ବାହିତପାପତାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣଭାଓେ ଞାଯୋତି, ଏଓଂ ଞାଯଂ ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନଂ କତ୍ୱା। ନନ୍ତି ତମେଓ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଞାଯଂ। ଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସଂଓଣ୍ଣିତାଯାତି ମାତୁଯା ଉଭତୋସୁଜାତତାଦିକୁଲଓଣ୍ଣେନ ସଂଓଣ୍ଣିତାଯ ପସତ୍ଥାଯ ଯଥାରୂପାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ମାତା ଭୱିତୁଂ ଯୁତ୍ତା, ତଥାରୂପାଯ ମାତରିସମ୍ଭୂତୋ। ଏତେନ ଚତୁନ୍ନଂ ଯୋନୀନଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱିସେସନିଟ୍ଠା କତା। ତେନାହ ‘‘ତତ୍ରାପି ୱିସେସେନା’’ତି। ଏଓଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱିସେସନିଟ୍ଠାଓସେନ ‘‘ଯୋନିଜଂ ମତ୍ତିସମ୍ଭଓ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଓତ୍ୱା ଇଦାନି ସାମଞ୍ଞଜୋତନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ୱିସେସଜୋତନାଓସେନେଓ ଅତ୍ଥଂ ଓତ୍ତୁଂ ‘‘ଯାଚାଯ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିସୁଦ୍ଧୋପ୍ପତ୍ତିମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତା ଯୋନି ୱୁତ୍ତାତି ଅନୁପକ୍କୁଟ୍ଠଭାଓେନ ପରିସୁଦ୍ଧୋପ୍ପତ୍ତିମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତା ଯା ଚାଯଂ ଯୋନି ୱୁତ୍ତାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତୋପି ଜାତସମ୍ଭୂତତ୍ତାତି ତତୋ ଯୋନିତୋ ଜାତତ୍ତା ମାତାପେତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିତୋ ସମ୍ଭୂତତ୍ତା।

ୱିସିଟ୍ଠତ୍ତାତି ସମୁଦାଯଭୂତା ମନୁସ୍ସା ରାଗାଦିନା ୱିସିଟ୍ଠତ୍ତା। ରାଗାଦିନା ସହ କିଞ୍ଚନେନାତି ସକିଞ୍ଚନୋ। ତଥେଓ ରାଗାଦିସଙ୍ଖାତେନ ପଲିବୋଧନଟ୍ଠେନ

ସହ ପଲିବୋଧେନାତି ସପଲିବୋଧୋ। ସଙ୍ଗଗହଣପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେନାତି ଉପାଦାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସଙ୍ଗସ୍ସ ଗହଣସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନେନ। ଯସ୍ମା ବାହିତପାପୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନତୋ ବହିକତପାପୋ, ତସ୍ମା ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଏୱରୂପୋ ଏତିସ୍ସା କଥାଯ ଉପଦେସୋ ନାନପ୍ପକାରତୋ ୱିଭତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪୫୮।ଗହିତଦଣ୍ଡେସୂତି ପରେସଂ ଦଣ୍ଡେନ ୱିହେଠନଂ ଅନିଧାଯ ଆଦିନ୍ନଦଣ୍ଡେସୁ।

୪୫୯।କିଞ୍ଚି ଗହଣନ୍ତି ତଣ୍ହାଗାହାଦୀସୁ କିଞ୍ଚି ଗାହଂ।

ଯେନ କାମଭୱେନ ମାନୁସକେହି ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ଯୁଞ୍ଜତି, ତଂ ମାନୁସକଂ ଯୋଗଂ। ''ମାନୁସକଂ ଯୋଗ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚ ଏକଦେସଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଏସ ନଯୋ ''ଦିବ୍ବଯୋଗ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି। ସବ୍ବଯୋଗୱିସଂଯୁତ୍ତନ୍ତି ପଦଦ୍ୱଯେନ ୱୁତ୍ତେହି ସବ୍ବକିଲେସଯୋଗେହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ।

ରତିନ୍ତି ଅଭିରତିଂ ଆସତ୍ତିଂ। କୁସଲଭାୱନାଯାତି କାଯଭାୱନାଦି କୁସଲଧମ୍ମଭାୱନାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଂ। ୱୀରିଯୱନ୍ତନ୍ତି ୱୀରିଯସବ୍ଭାୱେନ ୱୀରଂ ନିଦ୍ଦିସତି, ୱୀରଭାୱୋ ହି ୱୀରିଯନ୍ତି।

ସୁନ୍ଦରଂ ଠାନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ସୁନ୍ଦରାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ଅରିଯପଟିପତ୍ତିଯା।

ନିଟ୍ଠିତନ୍ତି ପରିଯୋସାନଂ। ଅତୀତେତି ଅତୀତକୋଟ୍ଠାସେ। କିଞ୍ଚନକାରକୋତି ପଲିବୋଧହେତୁଭୂତୋ।

ଅସେକ୍ଖେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦିକେ ମହନ୍ତେ ଗୁଣେ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମାରାନଂ ୱିଜିତତ୍ତା ୱିଜିତୱିଜଯଂ।

୪୬୦।ଇଦଂ ଅଜାନନ୍ତାତି ''ଜାତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି ଇଦଂ ଲୋକସମଞ୍ଞାମତ୍ତନ୍ତି ଅଜାନନ୍ତା। ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ନାମଗୋତ୍ତଂ ନାମ ତଥିଯଂ ଦିଟ୍ଠାଭିନିୱେସଂ ଜନେନ୍ତି, ସାୱ ନେସଂ ଦିଟ୍ଠି। କତଂ ଅଭିସଙ୍ଖତନ୍ତି ପରିକପ୍ପନୱସେନେୱ କତଂ ଠପିତଂ ତଦୁପଚିତଂ, ନ ହେତୁପଚ୍ଚଯସମାଯୋଗେନ। ସମୁଚ୍ଚାତି ସମ୍ମୁତିଯା। କା ପନ ସା ସମ୍ମୁତୀତି ଆହ ''ସମଞ୍ଞାଯା''ତି, ଲୋକସମଞ୍ଞାତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମା ପନ ପରମତ୍ଥତୋ ଅଜାନନ୍ତାନଂ ନାମଗୋତ୍ତଂ ଏୱଂ କପ୍ପେତୀତି ଆହ ''ନୋ ଚେ''ତିଆଦି। ତଂ ପନ ଅସନ୍ତମ୍ପି ପରମତ୍ଥତୋ ସନ୍ତତାଯେୱ ଅଭିନିୱିସନ୍ତି, ତେସମଯଂ ଦୋସୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଏୱଂ ପକପ୍ପିତ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଜନପଦନିରୁତ୍ତିଂ ନାଭିନିୱେସେଯ୍ଯା''ତି (ମ। ନି। ୩।୩୩୧)। ଅଜାନନ୍ତା ନୋତି ଏତ୍ଥ ନୋ-ସଦ୍ଦୋ ଅୱଧାରଣତ୍ଥୋ – ''ନ ନୋ ସମଂ ଅତ୍ଥି ତଥାଗତେନା''ତିଆଦୀସୁ (ଖୁ। ପା। ୬।୩) ୱିଯାତି ଆହ ''ଅଜାନନ୍ତାୱ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୀ''ତି।

ନିପ୍ପରିଯାଯନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ, ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ଉଜୁକମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ନ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ''ଯୋ ହି କୋଚୀ''ତି ପରିଯାଯୱସେନ। ''ନ ଜଚ୍ଚା''ତି ଗାଥାଯ ପୁବ୍ବଦ୍ଧେନ ଜାତିୱାଦଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ପଚ୍ଛିମଦ୍ଧେନ କମ୍ମୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠପେନ୍ତୋ। ତତ୍ଥାତି ତିସ୍ସଂ ଗାଥାଯଂ। ଉପଡ୍ଢଗାଥାଯ ୱିତ୍ଥାରଣତ୍ଥନ୍ତି ଉପଡ୍ଢଗାଥାଯ ଅତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରେତୁଂ ''କସ୍ସକୋ କମ୍ମୁନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୁରିମାଯ ଚତୂହି ପାଦେହି, ପଚ୍ଛିମେ ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସାଧାରଣତୋ ଅତ୍ଥୋ ୱିତ୍ଥାରିତୋ। ତତ୍ଥ କସିକମ୍ମାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସିପ୍ପକମ୍ମୱାଣିଜାଦି ସଙ୍ଗହୋ।

ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦପଧାନୱଚନୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ପଚ୍ଚଯୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନାପେକ୍ଖାଯ ହୋତୀତି ଆହ – ''ଇମିନା ପଚ୍ଚଯେନ ଏତଂ ହୋତୀ''ତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୭୦) ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଯଞ୍ଚ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ମହାଟୀ। ୨।୫୭୦) ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସମ୍ମାନାୱମାନାରହକୁଲେତି ସମ୍ମାନାରହେ ଖତ୍ତିଯାଦିକୁଲେ, ଅୱମାନାରହେ ଚଣ୍ଡାଲାଦିକୁଲେ କମ୍ମୱସେନ ଉପପତ୍ତି ହୋତି କମ୍ମସ୍ସ ୱିପଚ୍ଚମାନୋକାସକରତାଯ ୱିନା ତାଦିସାଯ ଉଚ୍ଚନୀଚକୁଲନିବ୍ବତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ। ଅଡ୍ଢଦଲିଦ୍ଦତାଦି ଅଞ୍ଞାପି ହୀନପଣୀତତା।

କମ୍ମୁନାତି ଚେତ୍ଥ ଯଥା ଲୋକପଜାସତ୍ତସଦ୍ଦେହି ଏକୋ ଏୱତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ସେସସଦ୍ଦେହିପି, ଅଧିପ୍ପାଯୱିସେସୋ ପନ ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପୁରିମପଦେନ ଚେତ୍ଥା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ନାଯଂ ଲୋକୋ ବ୍ରହ୍ମନିମ୍ମିତୋ କମ୍ମେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ନ ହି ସନ୍ନିହିତକାରଣାନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞେନ ଉପ୍ପତ୍ତିଦିଟ୍ଠି ଯୁଜ୍ଜତି। ତେନାହ ''ଦିଟ୍ଠିଯା ପଟିସେଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସଂୱଣ୍ଣନାଦୀସୁୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ଲୋକସ୍ସ ପଠମୁପ୍ପତ୍ତି ନ ବ୍ରହ୍ମୁନାତି ''କମ୍ମୁନା ହି ତାସୁ ତାସୂ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତିଯେନ ''ଅଯଂ ଲୋକୋ ଆଦିତୋ ପଭୁତି ପଭୱକମ୍ମୁନା ୱତ୍ତତୀ''ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ନିଗମେତି।ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ସୂଚନଞ୍ହି ନିଗମନଂ। ତଂ ପନ ନିଯମତ୍ଥଂ ହୋତୀତି ଆହ ''କମ୍ମେନେୱ ବଦ୍ଧା ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା''ତି । ଚତୁତ୍ଥେନ ପଦେନ। ଯାଯତୋତି ଗଚ୍ଛତୋ। ନିବ୍ବତ୍ତତୋତି ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତସ୍ସ। ପୱତ୍ତତୋତି ପୱତ୍ତନ୍ତସ୍ସ।

ଧୁତଧମ୍ମା ୱିସେସତୋ ତଣ୍ହାଯ ସନ୍ତତ୍ତୱସେନ ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ତପେନାତି ଧୁତଙ୍ଗତପେନା’’ତି। ମେଥୁନୱିରତି ୱିସେସତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ସା ଇଧ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନାତି ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନାତି ମେଥୁନୱିରତିଯା’’ତି। ଏତେନାତି ଇମିନା ‘‘ତପେନା’’ତିଆଦୀହି ଚତୂହି ପଦେହି ୱୁତ୍ତେନ। ସେଟ୍ଠେନାତି ଉତ୍ତମେନ। ସଂକିଲେସୱିସୁଦ୍ଧିଯା ପରିସୁଦ୍ଧେନ। ବ୍ରହ୍ମନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଭାୱଂ ସେଟ୍ଠଭାୱଂ। ସୋ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱୋତି ଆହ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱଂ ଆୱହତୀ’’ତି।

ବ୍ରହ୍ମା ଚ ସକ୍କୋ ଚାତି ସକ୍କଗରୁକାନଂ ସକ୍କୋ ସକ୍କେନପି ଗରୁକାତବ୍ବତୋ, ବ୍ରହ୍ମଗରୁକାନଂ ବ୍ରହ୍ମା ବ୍ରହ୍ମୁନାପି ଗରୁକାତବ୍ବତୋ। ୱିଜାନତନ୍ତି ପରମତ୍ଥବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱିସେସଂ ଜାନନ୍ତାନଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ। ଅୱିଞ୍ଞୁନୋ ହି ଅପ୍ପମାଣଂ। ତେନାହ – ‘‘ପଣ୍ଡିତାନ’’ନ୍ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ୱାସେଟ୍ଠସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୯। ସୁଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୬୨। ତୁଦିସଞ୍ଞାତୋ ଗାମୋ ନିଗମୋ ଏତସ୍ସାତି ତୋଦେଯ୍ୟୋ, ତସ୍ସ ଅତ୍ତଜୋ ତୋଦେଯ୍ୟପୁତ୍ତୋତି ଆହ ‘‘ତୁଦିଗାମା’’ତିଆଦି। ଆରାଧକୋତି ସଂରାଧକୋ। ଧମ୍ମନିସନ୍ତି ଯସ୍ମା ସମ୍ପାଦନେନ ପରିପୂରଣେନ ଇଚ୍ଛିତା, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମ୍ପାଦକୋ ପରିପୂରକୋ’’ତି। ଞାଯତି ନିଚ୍ଛଯେନ ଗମେତି ନିବ୍ବାନଂ, ତଂ ୱା ଞାଯତି ପଟିୱିଜ୍ଝୀଯତି ଏତେନାତି ଞାଯୋ, ତତୋ ଏତସ୍ସ ସମ୍ପାଦକହେତୁଭାୱତୋ ଞାଯୋ ଧମ୍ମୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ତଂ ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ। ତେନାହ ‘‘କାରଣଧମ୍ମ’’ନ୍ତି। ଅନୱଜ୍ଜନ୍ତି ଅୱଜ୍ଜପଟିପକ୍ଖଂ।

୪୬୩। ୱଚ୍ଚାରକତୋ ନିଯ୍ୟାତୀତି ନିଯ୍ୟାନିକଂ ଇକାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ ଯ-କାରସ୍ସ ଚ କ-କାରଂ କତ୍ୱା। ନିଯ୍ୟାନେ ୱା ନିଯୁତ୍ତଂ, ନିଯ୍ୟାନଂ ସୀଲନ୍ତି ୱା ନିଯ୍ୟାନିକଂ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ଅନିଯ୍ୟାନିକଂ। ସା ପନ ଅତ୍ଥତୋ ଅକୁସଲକିରିଯାତି ଆହ ‘‘ଅକୁସଲପଟିପଦ’’ନ୍ତି।

ବହୁଭାୱୱାଚକୋ ଇଧ ମହାସଦ୍ଦୋ ‘‘ମହାଜନୋ’’ତିଆଦୀସୁୱିଯାତି ଆହ ‘‘ମହନ୍ତେହି ବହୂହୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠୋତି ପଯୋଜନଂ। ମହନ୍ତାନୀତି ବହୁଲାନି। କିଚ୍ଚାନୀତି କାତବ୍ବାନି। ଅଧିକରଣାନୀତି ଅଧିକାରଜୀୱିକାରୂପାନି। ଘରାୱାସକମ୍ମମେୱ ପଞ୍ଚବଲିକରଣଦସଅତ୍ଥଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଲୋକଯାତ୍ରାଯ ଚ ସମ୍ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଯା ୱା ହେତୁଭାୱତୋ ଘରାୱାସକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ।

‘‘ଅପ୍ପକେନପି ମେଧାୱୀ, ପାଭତେନ ୱିଚକ୍ଖଣୋ;

ସମୁଟ୍ଠାପେତି ଅତ୍ତାନଂ, ଅଣୁଂ ଅଗ୍ଗିଂୱ ସନ୍ଧମ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୪);

ଗାଥାଯ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଚୂଳଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ୱିଯ।

୪୬୪। ଅଯୋନିସୋ ପଣ୍ଡିତଂ ୱାଣିଜ୍ଜକମ୍ମଂ ୱିଯ ଅପାଯଭୂତଂ କସିକମ୍ମଂ ନିଦସ୍ସନଭାୱେ ଠପେତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋମନସିକରଣୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ଘରାୱାସକିଚ୍ଚଂ ସନ୍ଧାଯାହ – ‘‘ଯଥା କସି…ପେ… ଏୱଂ ଘରାୱାସକମ୍ମଟ୍ଠାନମ୍ପୀ’’ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣଭତ୍ତୋ ଅହୋସୀତି ସୋ କିର ବହୂ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ଯଞ୍ଞଂ କାରେସି। ଉପରୀତି ‘‘ଉପରି ଉପଟ୍ଠାତୀତି ୱଦେହୀ’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ଅତ୍ତନୋ ସମଯେନ ଆଚିକ୍ଖାପିତୋପି ଯଥା ଉପଟ୍ଠିତମେୱ କଥେତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣା – ‘‘ଇମିନା ଅମ୍ହାକଂ ଯଞ୍ଞେ ଦୋସୋ ଦିନ୍ନୋ’’ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ତସ୍ସ କଣ୍ଠୱରଂ ସୁସାନଂ ନେତୁଂ ନାଦଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ଞାତକେହି ସହସ୍ସେ ଦିନ୍ନେ ତଂ ସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ଗେହତୋ ନୀହରିତୁଂ ଅଦଂସୁ। କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଛତ୍ତିଂସ ଇତ୍ଥିଯୋ ‘‘ଏକା ୱତ୍ଥଂ ଅଦାସି, ଏକା ଗନ୍ଧଂ, ଏକା ସୁମନମାଲ’’ନ୍ତିଆଦିନା ତଂ ତଂ ଦାନମଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ଆଯୁପରିଯୋସାନେ ତାୱତିଂସଭୱନେ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରଞ୍ଞୋ ପରିଚାରିକା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ ସହସ୍ସଅଚ୍ଛରାପରିୱାରିକା, ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରଞ୍ଞୋ ୱେଜଯନ୍ତରଥଂ ପେସେତ୍ୱା ପକ୍କୋସାପିତେନ ଗୁତ୍ତିଲାଚରିଯଭୂତେନ ମହାବୋଧିସତ୍ତେନ ପୁଚ୍ଛିତା ତଂ ତଂ ଅତ୍ତନା କତଂ ପୁଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରିଂସୁ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସକଲାଯ ଗୁତ୍ତିଲୱିମାନକଥାଯ ଦୀପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ୱଣିଜ୍ଜକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିପଜ୍ଜମାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତସ୍ସ ୱିପଜ୍ଜମାନାକାରୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ପଚ୍ଚଜକମ୍ମଟ୍ଠାନମ୍ପି ୱିପଜ୍ଜମାନଂ ଅପ୍ପଫଲଂ ହୋତୀତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସୀଲେସୁ ଅପରିପୂରକାରିନୋତିଆଦି ତସ୍ସ ୱିପଜ୍ଜନାକାରଦସ୍ସନଂ। ଝାନାଦିସୁଖନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅଭିଞ୍ଞାୱିପସ୍ସନାଦିସୁଖସ୍ସ ୱିଯ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସୀଲସମ୍ପଦାଦିସୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅରହତ୍ତମ୍ପି ପାପୁଣାତି ପଗେୱ ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିଯୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଚାଗସୀସେନାତି ପଧାନଭୂତେନ ଚାଗେନ ଦାନେନ ତଂ ଅୱସ୍ସଯଂ କତ୍ୱା। ଏତ୍ଥ ତେ ନ କୋଚି ଅଫାସୁକଭାୱୋତି। ଉଜ୍ଜୁକଂ କତ୍ୱା ଅୱିରୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା, ସମ୍ପଯୋଜେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତପଚରିଯନ୍ତି ଅଗ୍ଗିପରିଚରଣଂ, ତପଚରିଯଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଗ୍ଗହଣା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଭାୱତୋ।

୪୬୬।ଅଜାନନଭାୱନ୍ତି ଅସଵଞ୍ଞୁଭାୱଂ। ଭଗୱତୋ ପନ ସଵଞ୍ଞୁଭାୱୋ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଜଲତଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତତେଲଂ ୱିଯ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତୋ, ନ ମେ ଇଦଂ ପତିରୂପଂ, ତତୋ ପରିୱତ୍ତିସ୍ସାମୀତି ''ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଭୋ, ଗୋତମା''ତିଆଦିମାହ। ପଟାହରିତୁଂ ପଟିପକ୍ଖେନ ଅପହରିତୁଂ। ସେତପୋକ୍ଖରସଦିସୋତି ପୁଣ୍ଡରୀକପତ୍ତସଦିସୱଣ୍ଣୋ। ସୁୱଚ୍ଛିତାତି ୱଚଭାୱଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସୁୱଚ୍ଛା। ନାମକଂଯେୱାତି ନାମମତ୍ତମେୱ ୱଚନମତ୍ତମେୱ। ତଥାଭୂତାନଂ ଭାୱସ୍ସପି ଅଭାୱେନ ନିହୀନଂ ନାମ ହୋତି, ନାମ-ସଦ୍ଦୋ ନିହୀନପରିଯାଯୋ। ତେନାହ – ''ଲାମକଂଯେୱା''ତି।

୪୬୭।କତମା ୱାଚା ତେସଂ ସେଯ୍ୟୋତି ତେସଂ ଚଙ୍କିଯାଦୀନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲାନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୱିଭାଗାସୁ ୱାଚାସୁ କତମା ୱାଚା ସେଯ୍ୟୋତି। ''ସେଯ୍ୟା''ତି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସମ୍ମୁତିଯାତି ଅୱିଲଙ୍ଘିତସାଧୁମରିଯାଦାଯ ଲୋକସମ୍ମୁତିଯା। ତେନାହ ''ଲୋକୱୋହାରେନା''ତି। ମନ୍ତାତି ମନ୍ତାସଙ୍ଖାତାଯ ପଞ୍ଞାଯ ମନ୍ତେତ୍ୱା ଜାନିତ୍ୱା। ତେନାହ ''ତୁଲଯିତ୍ୱା''ତି। ଅତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି ହେତୁସଞ୍ହିତଂ। ତଂ ପନ ଏକଂସତୋ ଯୁତ୍ତିଯୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଆହ – ''କାରଣନିସ୍ସିତ''ନ୍ତି। ଆଚୁତୋତିଆଦୀସୁ ଆଦିତୋ ଅଭିମୁଖଂ ଞାଣଗତିଯା ୱିବନ୍ଧନେନ ଆୱୁତୋ, ଆୱରିଯେନ ୱିସେସତୋ ଞାଣଗତିଯା ନିବନ୍ଧନେନ ନିୱୁତୋ, ଏୱଂ ଓଫୁଟୋ ପଲିଗୁଣ୍ଠିତୋ। ପରିଯୋନଦ୍ଧୋତି ସମନ୍ତତୋ ଓନଦ୍ଧୋ ଛାଦିତୋ। ତେନାହ ''ପଲିୱେଠିତୋ''ତି।

୪୬୮।ସଚେ ଏତଂ କାରଣମତ୍ଥୀତି ''ନିସ୍ସଟ୍ଟତିଣକଟ୍ଠୁପାଦାନୋ ଅଗ୍ଗି ଜଲତୀ''ତି ଏତଂ କାରଣଂ ସଚେ ଅତ୍ଥି ଯଦି ସିଯା, ସୋ ଅପରୋ ତିଣକଟ୍ଠୁପାଦାନୋ ଅଗ୍ଗି ଯଦି ଭୱେଯ୍ୟ। ସଦୋସୋ ସାଦୀନୱୋ ସପରିକ୍କିଲେସୋ। ପରିସୁଦ୍ଧୋତି ଉପକ୍କିଲେସାଭାୱେନ ସଵସୋ ସୁଦ୍ଧୋ। ଜାତିଆଦୀନଂ ଅଭାୱେନାତି ଜାତିପଚ୍ଚଯାନଂ କମ୍ମକିଲେସାନଂ ନିଗ୍ଗମେନ।

୪୬୯।ନନିଚ୍ଚଲା ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପିତଵସ୍ସ ଲଦ୍ଧମାନତ୍ତା ଯଥାପଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଲା ଅକମ୍ପିଯା ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତଂ ଦୋସଂ ତଂ ଊନତାଦୋସଂ।

ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅସତୀତି ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜକମୁସାୱାଦେ ଅସତି। ସୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକସ୍ସ ଅଦାତୁକାମତାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତସ୍ସ ଅକମ୍ମପଥପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ମୁସାୱାଦଭାୱସ୍ସ ୱିପରୀତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଥା ହି ଇତରୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ୱଠଅଞ୍ଜିତଵତୋ ୱୋହରିତଵତୋ ୱଠଅଞ୍ଜକମୁସାୱାଦୋତି ଆହ। ନ କଦାଚି ମୁସାୱାଦୀତି ହ୍ୱେ କଥା ନ କଥେନ୍ତି। ବାହିରକାନଂ ଅନୱଜ୍ଜତପସମ୍ପତାଯପି ନିସ୍ସିତୋତି ୱତ୍ତୁଂ ଆହ ''ସୀଲୱା ତପନିସ୍ସିତକୋ ହୋତି''ତି। ୱିୱଟମୁଖା ମନ୍ତଚ୍ଛେନମଣ୍ଡିତା ସଵସୋ ସଞ୍ଛାଯା ହୋନ୍ତି, ନ ଇତରେତି ଆହ ''ପଵଜିତା ନିଚ୍ଚଂ ସଞ୍ଛାଯନ୍ତୀ''ତି।

୪୭୦।ଚିରଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋତି ନିଗ୍ଗତୋ ହୁତ୍ୱା ଚିରକାଲୋ। ନ ସଵସୋ ପଚକ୍ଖା ହୋନ୍ତି ସତିସମ୍ମୋହତୋ ମଗ୍ଗାନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଥା କରଣତୋ। ଚିରାଯିତତ୍ତନ୍ତି ''ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ''ତି କଥନସ୍ସ ଚିରାଯନଂ। ୱିତ୍ଥାଯିତତ୍ତନ୍ତି ଅସପ୍ପଟିଭାନଂ। ତଂ ପନ ସୌପମାହ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଥା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ବଲସମ୍ପନ୍ନୋତି କାଯବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ ନାମ ପମାଣକରାନଂ ରାଗାଦିକିଲେସାନଂ ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତତ୍ତା ''ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ ନାମ କାମାୱଚର''ନ୍ତି ଆହ, ତେସଂ ପନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ଅପ୍ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ ନାମ ରୂପାରୂପାୱଚର''ନ୍ତି। ତତ୍ଥାପି ୱିସେସତୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଭାୱନା ସନ୍ଧାୟାତି ଆହ ''ତେସୁପୀ''ତିଆଦି। ନିରୀହକତ୍ତା ଯଥା ଅପ୍ପମାଣସମଞ୍ଞା ଲଦ୍ଧତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପମାଣଂ...ପେ... ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଆହ। ନ ଓହୀଯତି ନ ତିଟ୍ଠତୀତି କତୂପଚିତମ୍ପି କାମାୱଚରକମ୍ମଂ ଯଥାଧିଗତେ ମହଗ୍ଗତଜ୍ଝାନେ ଅପରିହୀନେ ତଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଆସୀଦେତ୍ୱା ପଯ୍ୟେ ଓହୀଯକଂ କତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଂ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱେନ ନ ତିଟ୍ଠତି। ଲଗ୍ଗିତୁନ୍ତି ଆୱରିତୁଂ । ଠାତୁନ୍ତି ପତିଟ୍ଠାତୁଂ। ଫରିତ୍ୱାତି ପଟିପ୍ଫରିତ୍ୱା। ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱାତି ତସ୍ସ ସାମତ୍ଥିଯଂ ଖେପେତ୍ୱା। କମ୍ମସ୍ସ ପରିଯାଦିଯନଂ ନାମ ୱିପାକୁପ୍ପାଦବନ୍ଧନମେୱାତି ଆହ – ''ତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା''ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ସୁଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

୧୦। ସଙ୍ଗାରୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୭୩।ଅଭିପ୍ପସନ୍ନାତି ଅଭିସମେଚ୍ଚ ପସନ୍ନା। ତେନାହ – ''ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୱସେନ ପସନ୍ନା''ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରତାଯ ''ତୁଯ୍ହଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ରୁଚ୍ଚନକଟ୍ଠାନେ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ମଗ୍ଗେନେୱ ହିସ୍ସା ମଚ୍ଛରିଯସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା ବୁଦ୍ଧପକ୍ଖବ୍ରାହ୍ମଣପକ୍ଖୱସେନ ଉଭତୋପକ୍ଖିକା।

କିଂସୂତି କିନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାଵଚନଂ। ଛେତ୍ୱା ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଵିନାସେତ୍ୱା। ସୁଖଂ ସେତୀତି ଚିତ୍ତସନ୍ତାପାଭାଵେନ ସୁଖେନ ସୁପତି। ନ ସୋଚତୀତି ତତୋ ଏଵ ସୋକଂ ନାମ ଵିନାସେତି। କୋଧନ୍ତି କୁଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣଂ କୋଧଂ। ଛେତ୍ୱା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ସୁଖଂ ସେତୀତି କୋଧପରିଳାହେନ ଅପରିଡୟ୍ହମାନତ୍ତା ସୁଖଂ ସୁପତି। କୋଧଵିନାସେନ ଵିନଟ୍ଠଦୋମନସ୍ସତ୍ତା ନ ସୋଚତି। ଵିସମୂଲସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖଵିପାକସ୍ସ। ମଧୁରଗ୍ଗସ୍ସାତି ଅକ୍କୋସକସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍କୋସନେନ, ପହାରକସ୍ସ ପଟିପ୍ପହରଣେନ ଯଂ ସୁଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେଵ ''ମଧୁରଗ୍ଗୋ''ତି ଵୁତ୍ତୋ। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଠାନେ ପରିଯୋସାନଂ ''ଅଗ୍ଗ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅରିଯାତି ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ଅରିଯା।

ପଞ୍ହଂ କଥେସୀତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଲୋକପୂଜିତୋ, ନ ସକ୍କା ଯଂ ଵା ତଂ ଵା ଵତ୍ୱା ସନ୍ତଜ୍ଜେତୁଂ, ଏକଂ ସଣ୍ହପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ଏକଂ ପୁଚ୍ଛାଗାଥଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ''ସଚେ ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ଵଧଂ ରୋଚେମୀତି ଵକ୍ଖତି, ଯେ ତୁଯ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେ ମାରେତୁକାମୋସି, ଲୋକଵଧାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ କିଂ ତୁଯ୍ହଂ ସମଣଭାଵେନାତି ନିଗ୍ଗହେସ୍ସାମି। ସଚେ ନ କସ୍ସଚି ଵଧଂ ରୋଚେମୀତି ଵକ୍ଖତି, ଅଥ ନଂ ତ୍ୱଂ ରାଗାଦୀନମ୍ପି ଵଧଂ ନ ଇଚ୍ଛସି, ତସ୍ମା ସମଣୋ ହୁତ୍ୱା ଆହିଣ୍ଡସୀତି ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ଇମଂ ଉଭତୋକୋଟିକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ନେଵ ଗିଲିତୁଂ ନ ଉଗ୍ଗିଲିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ''ତି ଏଵଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଇମଂ ପଯ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ତସ୍ସ ଭଗଵା ଅଜ୍ଝାସଯାନୁରୂପଂ କଥେସି। ସୋ ପଞ୍ହଵ୍ୟାକରଣେନ ଆରାଧିତଚିତ୍ତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ସତ୍ଥା ତଂ ପବ୍ବାଜେସି, ସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେସି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ''ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ''ତି।

ଅଵଭୂତାତି ଅଧୋଭୂତା। ଅଧୋଭାଵୋ ସତ୍ତାନଂ ଅଵଡ୍ଢି ଅଵମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଆହ – ''ଅଵଡ୍ଢିଭୂତା ଅଵମଙ୍ଗଲଭୂତାଯେଵା''ତି। ପରିଭୂତାତି ପରିଭଵପ୍ପତ୍ତା। ଵିଜ୍ଜମାନାନନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ଅନାଦରେ ସାମିଵଚନନ୍ତି ତଦତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଵିଜ୍ଜମାନେସୂ''ତିଆହ। ପକଟ୍ଠଂ, ପଵଡ୍ଢଂ ଵା ଞାଣନ୍ତି ପଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଭଗଵତୋ ଞାଣଂ ଵିସେସେତ୍ୱା ଵୁତ୍ତଂ।

୪୭୪।ଅଭିଜାନିତ୍ୱାତି ଅଭିଵିସିଟ୍ଠେନ ଞାଣେନ ଜାନିତ୍ୱା। ଵୋସିତଵୋସାନାତି କତକରଣୀଯତାଯ ସବ୍ବସୋ ପରିସୋସିତନିଟ୍ଠା। ପାରମିସଙ୍ଖାତନ୍ତି ପରମୁକ୍କଂସଭାଵତୋ ପାରମୀତି ସଙ୍ଖାତଂ। ତେନାହ ''ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ପାରଭୂତ''ନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସାତି ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦିଭୂତଂ। ତେନାହ ''ଉପ୍ପାଦକା ଜନକା''ତି। ''ଇଦମେଵଂ ଭଵିସ୍ସତି ଇଦମେଵ''ନ୍ତି ତକ୍କନଂ ତକ୍କୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ତକ୍କୀ। ଯସ୍ମା ସୋ ତଂ ତଂ ଵତ୍ଥୁଂ ତଥା ତଥା ତକ୍କେତ୍ୱା ଗଣ୍ହତି, ତସ୍ମା ଵୁତ୍ତଂ ''ତକ୍କଗାହୀ''ତି। ଵୀମଂସନସୀଲୋ ଵୀମଂସୀ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତମତ୍ଥଂ ଵୀମଂସନଭୂତାଯ ପଞ୍ଞାଯ କେଵଲଂ ଵୀମଂସନତୋ। ତେନାହ ''ପଞ୍ଞାଚାରଂ ଚରାପେତ୍ୱା ଏଵଂଵାଦୀ''ତି। ଯଥାଵୁତ୍ତତକ୍କୀଵୀମଂସୀଭାଵେନ ତକ୍କପରିଯାହତଂ ଵୀମଂସାନୁଚରିତଂ ସଯଂପଟିଭାନଂ ଏଵମେତନ୍ତି ଵତ୍ୱା।

୪୮୫।ଅଟ୍ଠିତପଧାନଵତନ୍ତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲେ ଅଟ୍ଠିତପଧାନଵତଂ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ପଧାନଂ ଅହୋସି। ସପ୍ପୁରିସପଧାନଵତଂ ଅହୋସି ସପ୍ପୁରିସପଧାନଵତାଧିଗତାନଂ ଏତାଦିସାନଂ ଅରହତଂ ଅଚ୍ଛରିଯପୁଗ୍ଗଲାନଂଯେଵ ଆଵେଣିକପଧାନଵତଂ ଅହୋସି। ଅଜାନନ୍ତୋଵ ପକାସେତୀତି ଅଯଂ ପୁଚ୍ଛିତମତ୍ଥଂ ସଯଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଅଜାନନ୍ତୋ ଏଵ କେଵଲଂ ସଦ୍ଦଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱାଵ ପକାସେସୀତି ସଞ୍ଞାଯ ଆହ। ଅଜାନନଭାଵେ ସନ୍ତେତି ଇମେ ଅଧିଦେଵାତି ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଜାନନେ ଅସତି। ପଣ୍ଡିତେନ ମନୁସ୍ସେନାତି ଲୋକଵୋହାରକୁସଲେନ ମନୁସ୍ସେନ, ତ୍ୱଂ ପନ ଲୋକଵୋହାରେପି ଅକୁସଲୋ। ଵଚନତ୍ଥଞ୍ହି ଅଜାନନ୍ତୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଵଦତି। ଉଚ୍ଚେନ ସମ୍ମତନ୍ତି ଉଚ୍ଚଂ ସୁପାକଟଂ ସବ୍ବସୋ ତରୁଣଦାରକେହିପି ସମ୍ମତଂ। ଞାତମେତଂ ଯଦିଦଂ ଅତ୍ଥି ଦେଵାତି। ତେନାହ ''ସୁସୁଦାରକାପୀ''ତିଆଦି। ଦେଵାତି ଉପପତ୍ତିଦେଵା। ଅଧିଦେଵା ନାମ ସମ୍ମୁତିଦେଵେହି ଅଧିକଦେଵାତି କତ୍ୱା, ତଦଞ୍ଞେ ଚ ମନୁସ୍ସେ ଅଧିକଭାଵେ କିମେଵ ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ସେସଂ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଵ।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ସଙ୍ଗାରଵସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

ନିଟ୍ଠିତା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା।

ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସଟୀକା ସମତ୍ତା।